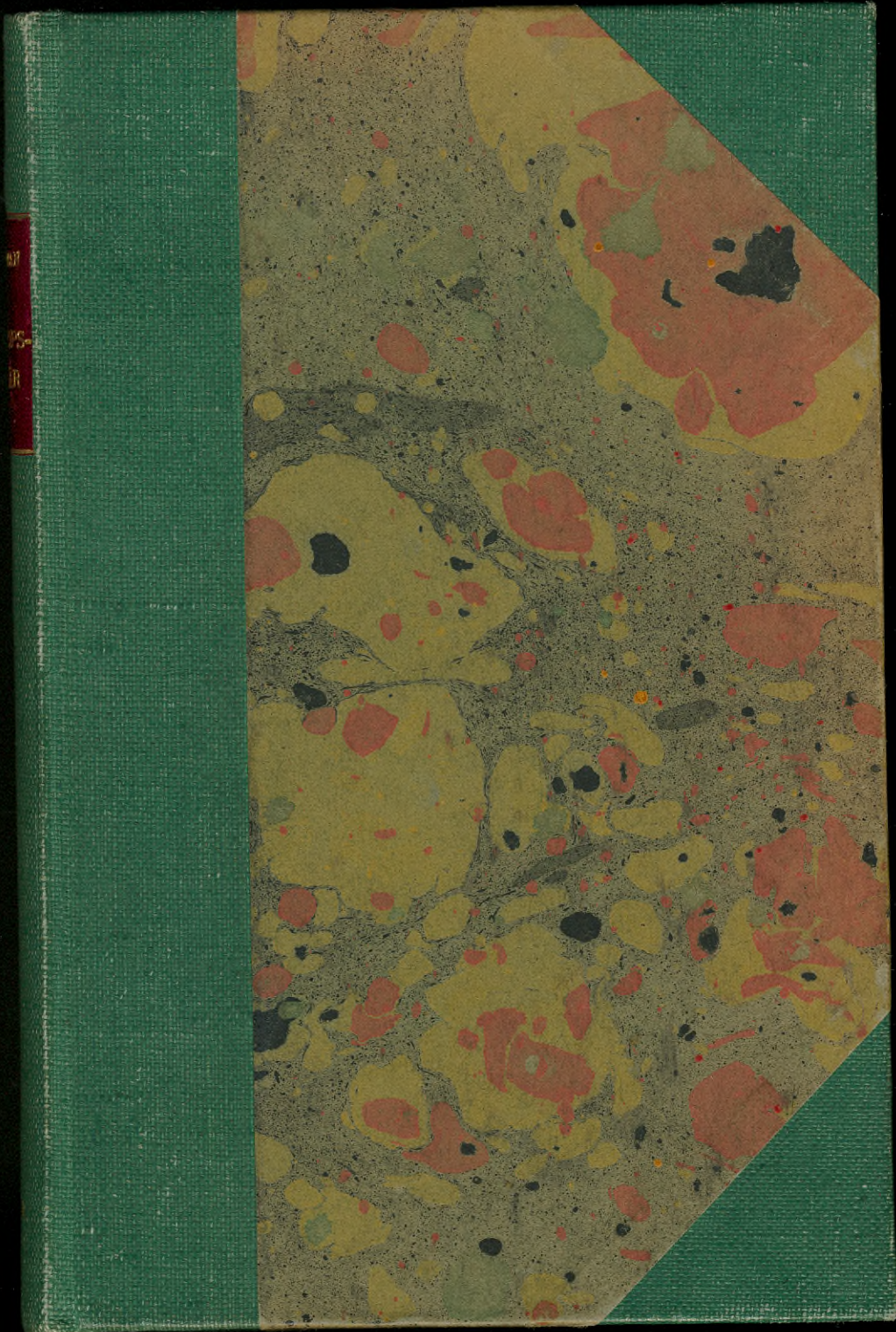

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

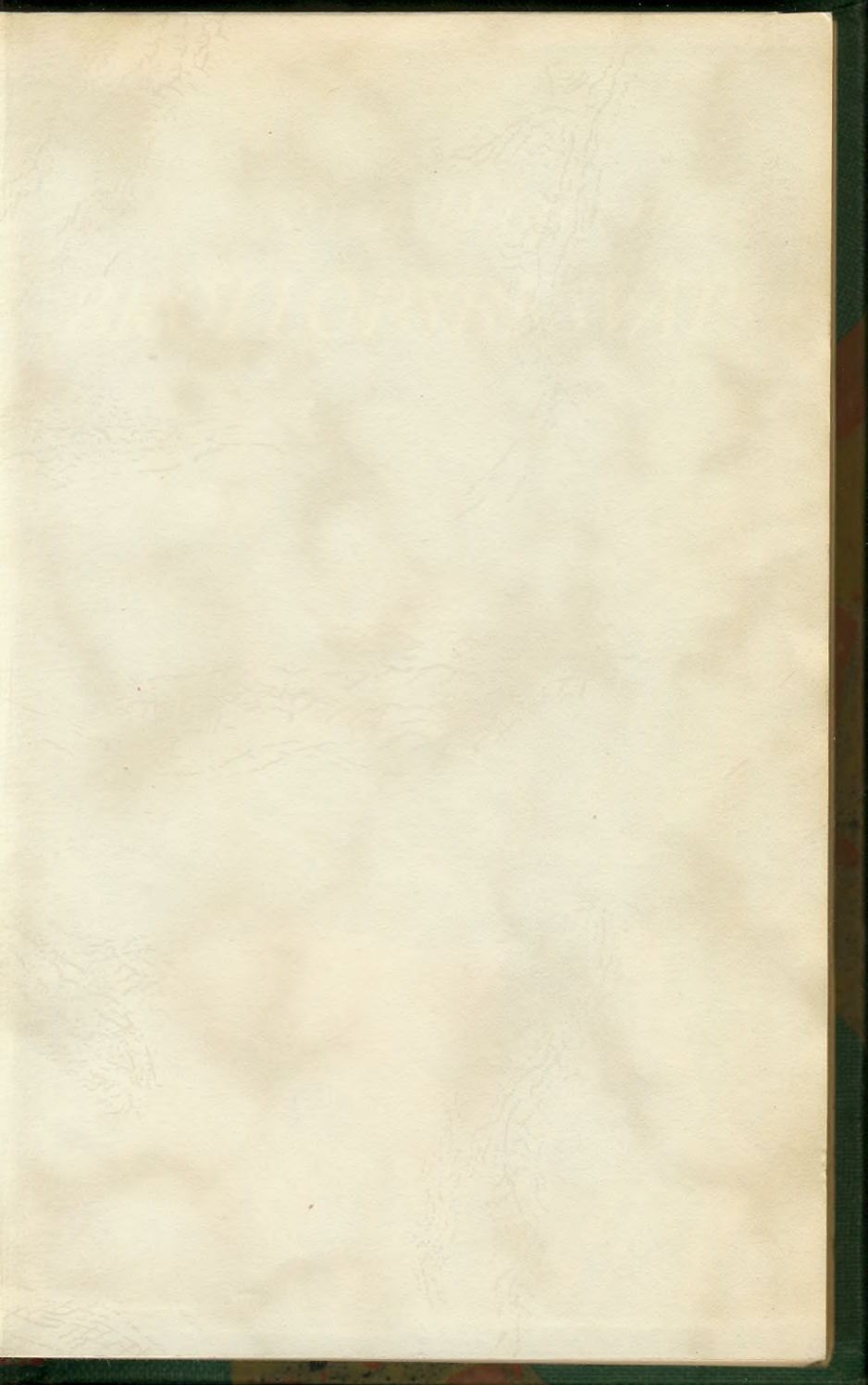

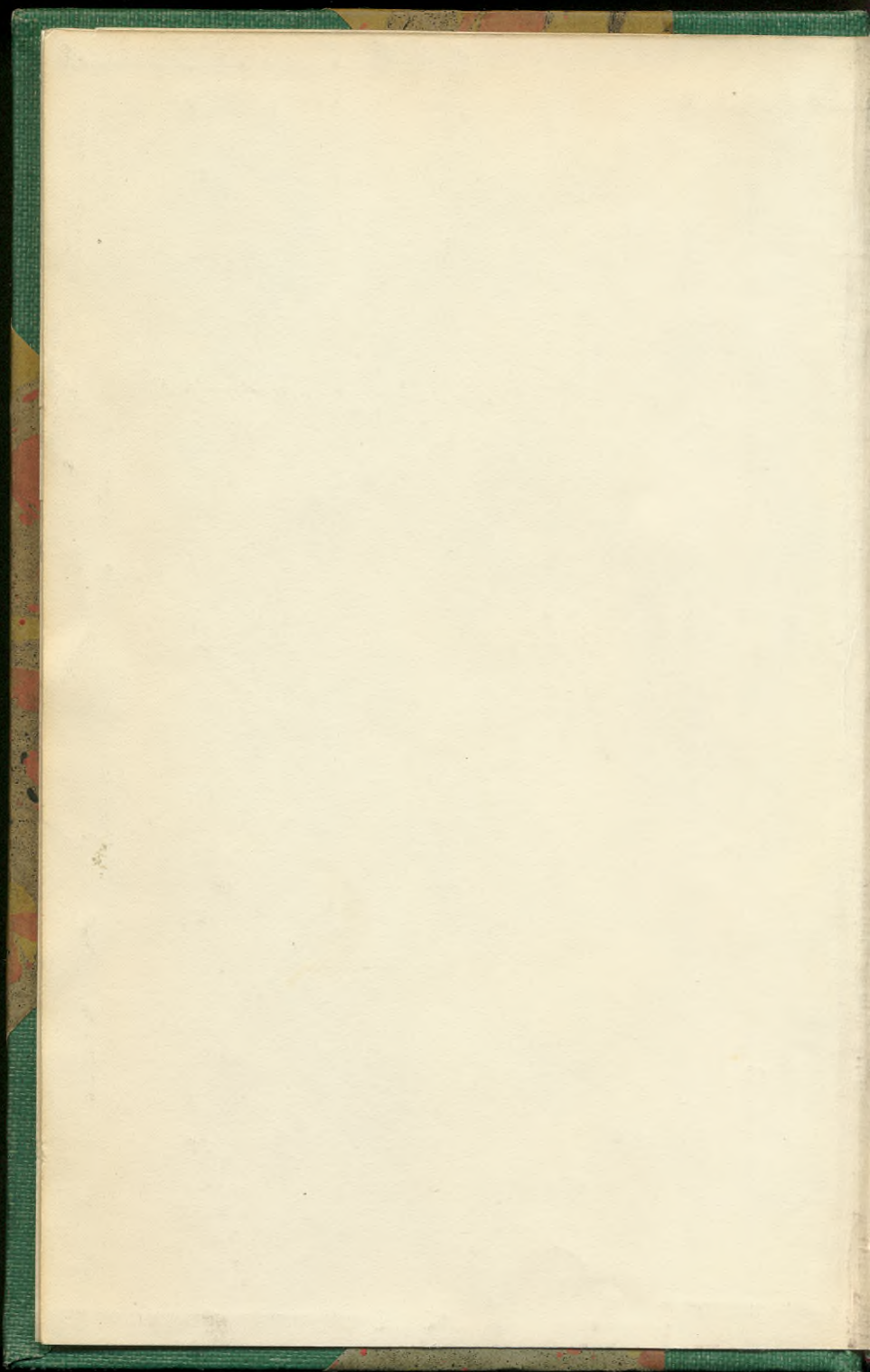

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

Stig Dagerman
BRÖLLOPSBESVÄR

Lith.
Sw.

6

SV. 50 | 577

Stig Dagerman / *Bröllopsbesvär*

STIG DAGERMAN

Romaner

Ormen	1945
De dömdas ö	1946
Bränt barn	1948

Noveller

Nattens lekar	1947
---------------	------

Dramer

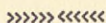
Dramer om dömda	1948
Judasdramer	1949

Reseskildring

Tysk höst	1947
-----------	------

Bröllopsbesvär

Av STIG DAGERMAN

P. A. Norstedt & Söners Förlag

STOCKHOLM

Kungl. Boktryckeriet • P. A. Norstedt & Söner
STOCKHOLM 1949

493059

Vem knackar på brudens fönster?

Sakta i backarna — sån gjorde gud snigeln, eller vem det var som gjorden. Men vem som gjorden så gjorde han det bra. För vad behöver snigeln farten till? Var han trampar så är det hans. Vart han sej i världen vänder står byggningen på egen mark. Så inte behöver han springa bena av sej för att hinna hem till exekutivauktion eller utmätningen eller tvångsslaktningen. Snigeln, han bär sitt hus på ryggen han. Sån rygg skulle man ha.

Men tänk om man har — då blir man illa tåld. Då kan lördagstorparna, stengnetarna och näversugarna i Långmo stå på sina broar och glo och mala snus. Somliga har bara det till göra. Somliga har ena hel-sikes broar framför sina oppruttna ruckel. Så pass att de lär kunna se det minsta som händer och sker i Fuxe ifrån dem. Sitter man så på huset med en Smålänning lyft ser de att läsa ock om det eljest är ljust nog. Och bygger man på en våning till så står de på broarna och gapar tills käften blir full med flugor. Spott ut!

Nu är väl Victor så alldeles vriden. Joo. Så har det sagts på broarna. Som inte kåken skulle räckt åt

Skrytpalmen som kåken var från svärfarn Asp Johannes' dagar. Men nej! Opp med en kåk på kåken! En herrgård har han väl tänkt. En tjugufyratunnlandsherrgård. Patron får man väl säga sen åt fördetta drängen. Hörde patrons ena häst fick kvarkan och hörde patrons doter fått plats hos en kamrer i stan. Hon med oäktingen således.

Första gången man döps, den räknas inte. Det är de andra gångerna som gäller. Det enda namn man har det är det man bär med skam. Det man får av viskarna och senapstungorna. Och har man byggt ett hus som bär ett hus på ryggen då heter man Snigeln tills man dör. Vart man går bär man Snigeln på ryggen. Till sist blir man krokig och slut. Till sist tål man inte att ses. Då låser man hårt sitt rum och dör därinne. Då sitter man ensam oppe i husets hus och ser sej själv i ryggen, ett livstidsgöra. Gardin drar man för så syns man inte från broarna. Och klockorna de åker opp, alla tre. Hänger på väggen och tickar och slår. Så vet man hur tiden vandrar mot lugn och befrielse. Sakta som snigeln vandrar. Gumman får komma opp med maten. Gå tyst i trappan, kärring, så inte brofolket hör dej. Och ta ner slaskhinken, den luktar.

Idé eller galenskap detta med huset? Kan kvitta, häriskring har det alltid vart samma sak: idéer och galenskap. Men på sena nätter när ljusningen kommer nog går gardin så sakta opp. Sakta, man är väl

en snigel, har föga bråttom. Varför ska man ha bråttom när allt man ser är ens eget?

Nyss har man slagit. Gick man ner? Nej opp fick de komma, de andra. Vi tänkte till att slå vi, pappa. Såå — och är kniven vass? Den har drängen slipat, pappa. Såå — och du har slätterhjälp? Vi får Smelars från fattiggårn och räfsa efter ska Rullan, jäntan min, göra. Hon har semester hon. Såå — du kan ju slå då. Men håll märrn stram. Och skaffa salt och brynstenar. Va! Ja, pappa.

Har Rudolf en snigel på ryggen när som han går? Jaa, en liten. En gång blir den större. Då flyttar han väl opp. Då låser han väl om sej och kommer inte ner förrn han blir buren.

I gryningen lyser rågen. Råg har sin egen sol. Fast snart ska den skäras. Steg i trappan igen då. Om vi ska skära, pappa? Ta hit ett ax får jag känna. Får väl bita i kornet i år ock efter ingen annan begriper. Smörj hjulena, minns det. Och kniven är väl vass? Ja pappa. Kör genom grind då, gosse.

Men nu. Ska man ner? Ut ur sitt hus, ner till de andra? Ner inom synhåll för broarnas ögon? För att gumman sa mens sillen kom på bordet: Jo Hildur ska sta och gifta sej nu. Såå. Och med vem? Med Martin, fattiglappen där från Långmo, honom hon hölls med på bron om nätterna under fönstret mitt. Nä Martin han for på huggning i Västmanland sen morn dog så det är slut. Och ringen skickad tillbaks. Det blir med

slaktarn, med Westlund på Mon, han som har vart i Amerika. Vi tänkte oss ha det här hemma, bröllopet. Lyser tredje gången på söndag.

»Tredje.» Så långsamt går bud till en snigel. Men förresten: vad bryr sej en snigel om bröllop? Går han ut ur sitt hus för ett bröllops skull? Nä! Det räknas mindre än gropen i gången. Det enda som räknas är döden.

Nu är det gryning till lördag, den dag som är blir det av. Såg Westlund var här i går. Cigarrn och fina stassen. Gumman i trappen. Ska du inte ner? Nej aldrig. Bättre att vara där man är, vara den man är. Bäst att vara den de gjort en till. De som gör.

Men en dörr har gnisslat och rätt som det är står logdörrn oppe. En karl förbi brunn, en lång tunn en kommer vadande i daggen rätt opp mot huset. Keps i pannan. Och lutar. Vad han vill? Väl en från Långmo, en av tittarna. Bäst dra ner gardin så sakta. Bäst låtan komma, osedd.

Se snigeln han låter allting komma. Och det kommer. Därför går han så lite. För så långt han kan se är allting hans. Fast han ser ju inte så långt. I fjol såg man längre än i år. I fjol såg man Ålasses vicker från rutan. Så långt ser man inte i år. Så man är rikare i år; rikast är den som ser jämnt så mycket han äger. Tacka gud för en dålig syn — sån är världen beställd.

Hör nog hur det slår på en ruta där under. Lät som

Hildurs och gummans. Men vad rör det en snigel? Långsamt bleknar gardin och han går och går i huset som han byggt på huset. Går sin ensliga runda kring skorstensstocken som står mitt i rummet och vitmenat lyser. Går väl och går tills det blir en ränna i golvet. Om man nu hinner så långt. Går och går och kommer aldrig till dörrn. Som en snigel? Nej, som en klocka.

Dags att bli omdöpt. Dags att dö.

*

Hilma: Gift med honom däruppe. Sover aldrig. Hör bättre och bättre för vart år som går. De andra, de hör hur han går. Hon, hon hör honom bäst när som han är still. Sitter i natten i gungstoln med svartta medarna, har händerna redo i knät. Redo till vad? Å hon vet.

Ni skulle ta av kjolen mamma när ni sover. På fattiggårn i Lillnäs där jag jobba sist där var det en gumma lik er. Hon tog aldrig kjolen av sej hon heller. Påstog det drog mellan bena i fattigstuskjortan. Fast nog vet jag var det drog. Men hon lukta så en annan var tvungen att gå till förestånderskan. Sen åkte kjolen av, mamma. Så säger Irma. Irma som nyps. Är man ett hjon? Så tycks. Men Hildur är snäll. Och i dag ska hon gå.

Axeln hennes är bar. Lyser lakansvit i dagern från

springan. Fryser? Nu lugnar Hilma stolen, går opp och lägger filten om. Ser hur jäntan hennes sover med vita armar under huvet. Ser hur det svarta håret ligger som ett sorgflor över pannan. Inga veck än, inga rynkor Gud. Smeker lite med en fingertopp. Pannan, näsan som är kall och hakans fjun. Då suckar Hildur. Men Hilma tappar schalen. Hon får inte vakna än. Barn ska sova, bara när de sover har man dem.

Försiktigt lirkar hon fram sin stol och sätter sej vid Hildurs säng. Kastat av sej nertill nu. Å, hon är så ren om fötterna. Det är hon alltid nogga med. Går hon så bara ut barfot på gången vid liggdags så nog ska handfatet fram. Om Westlund är lika ren? Om Westlund är värd? Hon lägger högra handen på Hildurs täcke där bröstet är. Och där är varmt och gott att vara. Om Westlund tar hårt? Om Westlund river och sliter? Nu böjer hon sej långt långt fram och ser på dotterns ansikte så nära hon törs.

Kära käraste min, du får inte vakna. Kära Gud, låt mina barn alltid sova och låt natten vara beständigt. En dag är de alla borta och livet är öde och tomt. Då har jag bara mitt snus i en strut och en stol som gungar ensam i kammarn. Då är jag bara en fattig gumma med snus under näsan som ingen bryr sej om och ingen skriver till om söndagarna. Världen är full av rövare som vill ta det jag äger ifrån mej. Jordan är full av ulvar som tjuvar kring knutarna. Kära Gud låt mina barn sova evinnerligen. För när de vaknar

älskar de mej inte. Varför bli man gammal, säg? Varför blir man ful? Och börjar lukta ur mun och kropp? Varför måste man leva när de man lever för vill leva en förutan, skjuter en bort när man vill komma nära, går när man vill nalkas dem?

Det regnar tårar över Hildurs panna. Det kan inte hjälpas, de kommer när de kommer och sorgen rinner ur en. Men Hildur hon är lättväckt. Sitter rätt som det är opp i sängen och lyfter in bröstena i linnet.

— Gud mamma va ni skräms. Kan ni inte sova ni?

Sova! Tungt när ingen begriper. Nog måste väl nån vara vaken när alla andra sover. Den sömnlöse, mor Palm, sa visserligen pastorn, är en som inte litar på Gud. Och nog för att hon litar men han därovanpå som ingen har. I mörkret hör hon honom väva sina tankar, dunk-dunk, ett ljud som bara hon kan höra. Men en natt, vet hon, ska denna vävstol stå. Och Gud nåde den som inte då är vaken.

Men Hildur kan inte sova själv, slickar läppen och ser opp i taket. Ser väl genom taket opp till honom.

— Mamma, tror ni han går ner?

Hilma svarar inte men ser på den mun som talar. Snart är den Westlunds mun. Om Westlund bits? Om Westlund är en sån? En halv tand fattas oppe till vänster i Hildurs mun sen hon bet i ett hagel. Den låter väl Westlund laga. Sen tittar hon högre opp. Då ser hon att Hildur grinar. Inte skakar och inte vrider händerna. Det bara rinner som hos Hilma, smalt, för-

siktigt. Så man är släkt. Rinner klart och jämnt som hade hon snö innanför ögat som smalt vartefter.

— Inte får du visa Westlund när du grinar, Hildur.

— Nej, mamma.

Men du grinar ändå, jäntan min. Jag sätter mej hos dej. Om det hjälper? Nog är väl Westlund snäll. Men du är liten. Och han är stor. Du är ung, jäntan min. Och han är gammal, Westlund. Nästan dubbelt. Och har en dotter som ska springa efter karlar redan. Siri. Men varför tog dunn?

— Ska du ha barn du Hildur?

Den frågan är tung att göra. Tyngre dock att besvara. Hildur hade styvnat i sängen och snön den smälter och smälter. Stackars små fötterna, jäntan min. Och stackars hela dej och oss allihopa. Får jag ta dej om nacken och hålla huvet ditt i min hand?

— Ja mamma, säger Hildur så stilla, jag ska.

— Med West — — —

Men tyst med såna frågor. Tyst med det som bara en ska veta.

— Var snäll mot Westlund, Hildur.

— Ja mamma.

— Och inte lipa när han är full, Hildur.

— Nej mamma.

— Och aldrig neka när han vill, Hildur.

— Nej mamma.

— Och var snäll mot Siri fast hon inte är din. Att vara snäll är bra. Då kan man tåla mera, Hildur.

— Ja mamma.

Och efter en stund:

— Ni har tappat schalen, mamma.

Medan hon böjer sej efter schalen kan hon höra hur hans gardin går ner.

— Om du ser mycket klockan är, Hildur?

Dottern vrider på huvet. Väckarklockan från Gävle knäpper på kommoden. Kvant i fyra om ett tag. Men gubbens klockor börjar slå. En efter en som hade de nånting att anförtro varann. Först slår morfarsklockan. Den har malm. Och sen hon som hang i salen, köpt på klockarens auktion. Klingar som glas. Den sista låter illa, rosslar som en som dör. Den vann gubben som ung dräng på en skyttefest. Men nu börjar gubben gå. Runt runt kring skorstensstocken, tofflorna hasar, hängslena släpar. Så far har jag. En snigel, en folkskygg tok. Som inte går med till prästen. Som inte går ner till en dotters bröllop. Hon sveper täcket om barmen och glömmer gumman som bär hennes huvud genom tystnan. Jag måste få nern, tänker hon, blir hård. För Westlunds skull måste han ner, inte för min. Nej då. För min skull görs inget mera. Men mot Westlund ska man vara snäll. Av ångest blir halsen torr och händerna våta. Hon knäpper dem hårt över barnet och gråter inte mera. Snön blir åter snö.

Men gumman har tassat till klockan och visst är hon kvart i. Fyra således. Men något är inte som vanligt. För när allt är som vanligt står gubben till fem i sin glugg. Bäst gå och lyssna vid trappen. Men i det samma hör hon det nya. Det kommer en karl runt knuten. Ingen av husets för Rudolf han går som en knekt i stövlarna, klampar och slår. Och ungdrängen småspringer, men annars har han inte för bråttom. Men den här han smyger, fast han smyger högt.

— Hildur, viskar hon, går fram till soffan. Nån kommer.

Vill så dra opp gardin men får ju plötsligt inte. Känner en hand om loven, hårt så hon kan skrika. Ser hon sen efter är Hildur rädd. Och stark är hon, jantan, gardin får vara. Men den som smög runt knuten den står still vid fönstret. Gör en skugga på gardin, mörk som själva skräcken. Så kommer vad de väntar, knackningen, fem lätta slag, och greppet hårdnar. Men hon känner det inte längre, är så rädd. Inte för honom därute men för henne härinne. För Hildur. För Hildurs skräck. Den som är rädd är allas främling. Och vad vet man om sitt barn? Och med ens rinner kraften till, hon når. Gardin far opp och Hildur skriker. Skriker att till och med han däroppe har hört. Och stannat.

Men ingenting finns att skrika för. Bara dagern står utanför rutan, fuktig och ljus. Och solen går hastigt opp över skogen bakom Fuxsjön. Så vågar

väl Hildur öppna. Men dit hon inte vill se dit ser hon.

— Vad är det, gnäller modern. Rädd hund.

— Ingenting, svarar Hildur hårt men stänger.

Fast vägarna i daggen har hon ändå sett, den dit och den tillbaks. Och kråkan som for opp ur häcken och skrämnd kraxat ner över sjön. Och ansiktena i bryggstugan på sankängen där annars bara drängen bor. Och solen som går opp över en ny helsikes dag. Hon lägger sej ner med händerna över sitt heta ansikte som brunnslock över oron. Gumman går skygg till stolen. Bara den är hennes, den och inget mera. Sätter sej så stilla med skallen vid kaminröret. Kamin är borta och de har stoppat ett Gefle Dagblad till propp. Men ibland hör hon Gud genom röret ändå. Och honom däroppe vars gardin far opp igen. Stackare du. Stackare vi allihopa.

— Sov du, Hildur, viskar gumman bort från stolen. Du får mycket att stå i i dag.

— Sov ni, mamma, svarar Hildur.

Men inte kan någon sova. Var och en har nog sitt att tänka på.

Och is har Hildur bakom ögonen.

*

Nog hör Irma skriket, hon ock. Men låt det skrika! Låt Hildur skrika högt! Vad vet hon om att skrika

tyst? Det som gör ondare. Det som gör ondast av allt ont. Och knackningen, den hör hon nog med. Men låt det knacka. Låt det knacka på andras fönster. Aldrig knackar man på mitt. Men varför, människor? Varför är en del så ensamma?

Hon hittar en arm i sängen bredvid sin egen. Smal, hård, het. Tar den i händerna sina, hårt som i ett vrångt skaft. Och plötsligt nyper hon till. Inte har hon velat det, nej. Men hon har inte kunnat låta bli och efteråt skriker hon tyst, tyst. Pojken vaknar ändå inte, han bara gnäller. Då släpper hon och är fri. Fri för en stund så kort som så. Det känns så gott att göra ont. Värken släpper. Man blir mindre ensam. Och när man är mindre ensam tror man att allt ska bli bra till slut. Att någon ska slå mot ens fönster.

Sov du pojken. Du kan inte hjälpa att du finns. Ingen kan hjälpa att han finns. Det är det förbannade. Nie år. Vem vet hur långa nie år kan vara om inte den som dratts med en oäkting jämnt så länge. Som en black om foten. Som sjögräs när man simmar. Som — Men sov du pojken, nu gör jag dej ingenting. Men en gång var det nära.

En hög säng hon ligger i. Hög så gavlarna nästan tar i åsarna som hänger under taket. Hela stora skumma köket har hon utsikt över. Dörrn till kammarn och dörrn ut och gröna gistna vattentunnan mellan dörrarna. Och stora fläsk- och sillskåpet bredvid separatorn, alfalavallen de kallar. Och vita tidningshål-

larn vid fönstret som en luffare målade tre hjärtan på i vintras som tack för maten. Och låga soffan vid fönstret där Rudolf snarkar sin natt igenom. Och slagbordet vid andra fönstret med väckarn på, den de fick behålla sen pappa fick sitt sista dille, stora klockdillet. Och blommorna i fönstren som mamma vattnar med en kopp tie gånger om dan. Eller femton. Och så blåa pallen som pappa höll på att slå mamma i huvet med en gång när han var full, men Rudolf, just nykonfirmerad, gick emellan. Fick den i stället hårt över nacken, Rudolf, så han stöp. Dan efter tog pappa yxan och slog sönder pallen i vedbon i stora bitar. Så stora att den kunde limmas ihop igen av en som var händig. I tre dar höll Rudolf på. Sen bar han in den en kväll, ställde den mitt på golvet. Ta ut pallen, skrek pappa. Nu står den där den står, sa Rudolf och blev vuxen. Och nu står den där den står, men pappa är nånannanstans.

Men hon ser mer än det från sängen sin. Alla år kan hon se och de hänger som mörka moln under de sotiga åsarna. Hela hennes liv ligger packat som mörker mellan åsarna och golvet. Det är lågt i tak och den som levat lågt i tak vill ha högt i tak. Och så flyr man va? Men märk att man är tjudrad, Hildur. Så jämt kommer man tillbaka hit. Jämt ska man hit och kvävas, Hildur, du som i dag får skjuts till slaktarns vita villa.

Hos nämndeman var det högt i tak och inga åsar,

men högre i tak ändå blev det hos kamrern i stan. Fast rätt som det är, Hildur, blir magen stor och under alla höga taken blir man ensam med sin mage. Då tar man tåget hem och föder. Såå, nu passar det att komma hem. Försvarslös, svarslös ligger man blek i sängen. Värkarna kommer och går och tätt över huvut står åsarna.

Sen bort igen. Bort från alla åsar. I fabriken är det högt i tak. Högt som i kyrkan, Hildur. Men hon som har hand om ungen var är hon om dagarna? Ute i alla trapper och skvallrar. Och ungen håller på att dö av svält. Så ligger man ensam på nätterna under sitt höga tak, Hildur, och tänker som så: Det kanske inte var så dumt ändå. Så man blev fri.

Dagern står skarp i gardinspringorna. Nu skrek förresten en kråka och nån sprang förbi opp mot stallet. Vål drängen som har hyss med flickor. Men oppe mellan åsarna tättnar mörkret. Och vem vet vad frihet är? En kväll du Hildur, har mamma berättat, det var när hon var liten det här, kommer Kerstin, pigan deras, de hade råd att ha piga då, det var ju innan pappa kom till och gjorde sej av med jorden för att kunna bygga på, en kväll kommer hon inspringande här i köket. Genom dörrn där du. Och in under åsarna. Hon har varit borta i två dar, varit i skogen med korna. När hon gick var hon tjock. Hon är mager nu. Nu är det gjort, skriker hon och är ifrån sej av glädje. De undrar vad som är gjort. Hon svarar: Jag är

fri. Och ögon lyser. Men hur fri får de se dagen efter. Då hittar de barnet i ett dike, krossat med en sten. Och henne får de i draggen, Hildur, utanför morfars vassar.

Ibland om nätterna när hon är vaken kan hon tycka att dörrn går opp. Med oredigt hår och händerna för magen står nån på tröskeln. In under åsarna kommer den döda flickan med sjögräs kring kroppen och fläckad av barnets blod. Då blir hon så rädd så hon skriker tyst. Och pojken måste hon väcka.

Här är lågt i tak, på fattiggårn var det högt, Hildur, högre än hos slaktarns. Så där borde man väl stannat, va? Där passade man väl bra. Men ungen då som aldrig kom ut. Ungen som kröp i korridorerna, lekte med fulla spottkoppar, blev blek som ett hjon. Kunde man sen? Nähä. Såå, det passar att komma hem nu. Racka! Och det är vad man är det kanske. Man stretar i sitt koppel, drar iväg men tillbakas hit ska man. Hit och ruttna. Inte som du, Hildur, som kan ta cykeln och sticka, när du vill. Och nu sticker du alltså för gott. Men mej lämnar du kvar. Så skrik du! Och tacka gud för att få skrika högt!

Brodern tisslar i sömnen. Drömmer väl om Rullan sin, servitrisen på Bengtssons Café. Röker långa cigaretter, blåser rök i ansiktet pån så han inte ska se vad hon går för. Skrattar bakom ryggen pån, men han är döv. Stackare han med. Och stackars flugan som väsnas på flugfångarn. Och stackars hästarna som slår i

stallet. Det gör så ont nu ina så hon måste gå opp. Gå opp och gå lite omkring, det brukar hjälpa. Sitta ett tag vid bordet, trycka en kall kniv mot pannan. En natt drog hon upp gardin, till hälften ungefär, vek opp vaxduken och skrev ett brev. Det gjorde ont men hjälpte. Och ingen såg det. Tidningen tog hon underst ur hyllan, rev ur lysningsannonsen och stack oviken in den i kuvertet:

Slaktaren
Hilmer Westlund
och
Hemmansägaredottern
Hildur Palm
Fuxe den 18 juli

Det var den och den var stor. Hon ritade en annan lika stor i kanten på papperet eftersom det var gott om tid och hon ville göra ont:

F. nödhjälpsarbetaren
Martin Eng
och
Snigeldottern
Hildur Palm
Fallfärde den 18 juli

Hon går till skåpet och plockar fram. Äta hjälper också något. Sätter sej vid bordet och brer lingosylt på en limpbit. Rudolf vaknar opp. När syster hans

skriker som stucken då hör han inte, men när man tar sej en tugga då hör han, matvraket. Gäspar, kliar på bröstet och säger:

— Du kan väl ge en annan en smeka med.

— Tror du man serverar på sängen. Nä det kan Rullan göra. Om hon ids, långfranskan där.

Suckande masar han sej opp ur soffan. Nattskjortan smetar kring kroppen. Hur han bär sej åt så svet-tas han, Rudolf. Undra på att Rullan grinar illa. Fast annars är han ju snygg.

— Hildur hon skrek, säger Irma och drar opp gar-din en bit. En bit så alla rynkor syns. Inne i kammarn är det tyst. Om de lyssnar? Om de vet?

— Såå, muttrår Rudolf med munnen full av sylt, och vaför då?

— Det var nån som knacka på fönstret.

Syskonen äter tysta en stund. Ljuset blir skarpare och de ser i smyg på varann. Så ovan att prata ihop. Men Rudolf tänker, det syns. För då sväller ådran i pannan och svårt får han att tugga.

— Vem kan du tro det var?

— Som jag ska veta det, svarar hon hetsigt men lågt. Ska jag hålla reda på alla som Hildur haft ihop det med. Förresten. Drängen kan det ha varit. Eller nån av jäntorna hans. Eller Kalle Bjuhr. Eller —

Plötsligt blir hon tvärtyst. Och röd blir hon i an-siktet efter vad Rudolf kan se. Kring kinderna sät-ter hon händerna, syster hans. Men nog ser han ändå

att nånting är färdigt. Fast han vill ju ingenting säga. Hon är så känslig hon där, och le om det vill sej.

— Jag går runt knuten ett tag jag, säger han i stället för nånting annat och kliver i blåbyxan.

Men syster hans hon säger inte ett ord.

Blött i gräset men solen seglar opp. Står på Uvbergs tallar och spyttar i sjön. I landet står morsans solros med huvet böjt. Har du tappat nånting, flicka? En ekorre springer på gårdsgårn. Man skulle flå några jävlar åt Rullan, hon som gnäller för jämnan över pälsen hon inte har. Han ställer sej vid knuten och låter sitt vatten på en liten knölig sten. Runt om är gräset svett. En gång i månan vänder han stenen med foten. Får han leva och ha hälsan ska stenen så småningom bli alldeles rund. Då ska jag ta inen, tänker han, och läggan på spismurn. Fast först ska jag tvättan. Det är ett av hans mål i livet. Och inte det minsta.

Nu gör han några slag förbi syrenerna oppåt stall- och vedbackarna. På sågbocken ligger en vresig björkrot, sur av regn. Så får han en sticka i vänstra foten och svär. Går kring gårdsplan och uthusen och tittar än ett tag, kommer så till björkraden han lät plantera på myndighetsdan. Tog dem direkt från skogen, buskarna, så blev det inget extra utlägg. Nu har de vuxit till sej som man själv. Och en del har sår efter kohorn som man själv har sår. Han tar ett blad och tuggar på, minns så att det är i dag det ska lövas. Att

det är i dag syster hans ska giftas med slaktarn. Yngst och först gift. Tjutre bara. Trettitre är han själv (två emellan dog som småsmå) och vill inte Rullan snart vete fan hur det går. Det är inte så lätt för den som inte har motorcykel. Men Irma är trettifem och blir väl aldrig gift. Henne är det synd om. Om han skulle gå in.

Men då ser han just att logdörrn står öppen. Och han är nog bonde för att bli förbannad. Nån av luffarna har väl varit ute och gjort sina bestyrer. De måste väl göra sånt de med fast de ingenting är, fast nog kan de väl stänga dörrn för det. De är tre och den ena är sjuk, orkade sej inte till kvällsgröten en gång. Få se om han tar sej in till morronvällingen. Han ligger väl inte och spyr? Nä, sa gubben, det är inte så han är sjuk. Inte på det viset, sa han. Så fan vet hur han är sjuk.

I det han stänger dörrn kommer han ihåg räfsan. Den står medsamma i lidret och han tar ut den på backen i solen. Och en sån grann räfsa har väl aldrig setts på den gårn. Men så har han stått en vecka var ledig stund och gnott skaftet med sandpapper. Sen har han målat den blå med gula pinnar och satt ett förnicklat beslag nertill på skaftet. Och får hon flisor i fingrarna av det skaftet, Rullan, så kan hon likaså-gott räfsa med dynggrepen. Eller en fingaffel ur Bengtssons kök. I kväll ska hon fån. I kväll ska hon hållan i hand och tycka: Nog är han en karl Rudolf

ändå, om än han ingen motorcykel har. Och tänker nån på en annan som Rudolf gör? Ingalunda!

När han kommer ut ur lidret igen ser han gubbens vita kalufs lysa i gluggen. Han har väl sett räfsan då och undrat. Men glo ni bara så mycket ni vill! För nu är det jag som bestämmer. Fast ni tror det är ni. Längesen ni kunde slå pallar i skallen på en annan nu. Nu är pallen min så gå in med er och dra ner gardin. Och plötsligt är han så arg, Rudolf, så han tar björkroten från bocken och slungar in den till syrenens igelkottar. Så får han väl det att grubbla över med. Gubbfan.

Men i brygghuset smäller en dörr skarpt som ett bösskott. Rudolf kvickt till knuten. En vit kjol ser han slinka in bakom buskarna vid sjön. Och jäntklackar hör han knacka mot stenarna på strand. Såå. Undra på att drängen håller på att somna vid matbordet numer. Och i juli sov han i ett hölass och kamparna in i lagårdslidret med drängen högst. Lågt lassat som turen var annars hade det varit en dräng mindre i bynn.

Men undras vem det kan vara. För ro skull tar Rudolf en sten och visslar ner den i vassen. Då stannar jäntan ett tag bakom bortersta alen. Det vita skymtar men inget mera. Sen skrattar hon till och försvinner, den vita satan. Ett högt lett skratt, sånt som ågumman har, hon som är gift med ågubben alltså och drar ungar i sjön när det är mörkt således.

Han fryser, gäspar, stryker en hönsskit från tån och går in.

Inne står sylten på bordet och han tar sej en slev. I detsamma slår farsans klockor. En i taget men nära varann som det var fråga om att kappas. Sist kommer torparuret i trasiga stövlar.

— Nu slog farsans klockor, slänger han på måfå bort mot sängen för hundrade gången ungefär och kryper ur byxan.

Men Irma knystar inte ett ljud. Så hon sover väl då. Bäst att sova ett tag själv. För snart ska man opp och löva åt systemen man gillar. Och sen blir man snart full. Han sväljer sylten och stiger i soffan halv fem.

Men inte kan Irma sova. Hon blundar men känner ändå hur rädslan lossnar från åsarna. Vad har jag gjort? Hjälp mej gud att det går bra. Mörkret kring åsarna faller och svårt blir det att andas. Men just som hon sjunker får hon en arm över bröstet och drunknande i rädslans svarta vatten hålls hon ändå oppe av den. Hon klamrar sej fast vid pojken arm med båda sina svettiga händer som vore den den sista räddningen.

Martin, viskar hon. Martin min.

*

Halv fyra vaknar Svea och när hon vaknar vill hon som vanligt strax gå. För när dagen kommer skäms

hon. Skäms för rummet hon ligger i. Och ändå inte mest för rummet utan för namnet på rummet, som vanligt är. För det finns ju saker hon kan göra utan att skämmas, saker som inte är bra men som har ett bra namn. Köra luffarn ur trädgård till exempel under namn av ordningskärlek, inte obarmhärtighet. Men drängkammarn som hon vaknar i har inget annat namn än drängkammare. Det är det som gör det så svårt. Och så står det ett fult ord på murn. Eller stod rättare sagt för sen sist har Sören huggit ut det. Att han inte själv huggit in det en gång är en ursäkt men en liten, som hon sa.

För övrigt ligger hon trångt hos drängen. Madrasen som Palmens hållern med är tunn och hon känner fjädrarna lika väl som Sörens revben. Hos slaktarns ligger hon mjukare. Slaktarns piga ska ligga mjukt. Det har Westlund sagt.

— Släpp mej nu, säger hon halvvaket till sovande Sören.

Men Sören har inget hört. Hon slingrar sej som en fisk på land för han ska märkat. Men nej. Han bara tar hårdare tag om axlarna och drarna närmre.

— Du är inte klok, mumlar hon, i alla fall belåtet, och nypern mellan två revben.

Då klipper han med ögona, Sören, som en sömnig häst. Och sina starka hårda ben lägger han över hennes. Inget mera. Det är skumt i brygghuset och råttorna prasslar på vind. Det låter som de läser tidning-

är. Ute är väl full dag och hemma måste hon vara innans byn vaknar. För nog vet man vad folk kan tänka om den som kommer sent hem en lördagsmorrn. Och vad tänker hon själv om andra? Illa. Men hon stryker Sören snett över ryggen och en ilning av synd och skam far genom kroppen som den ljuvaste rysning. Sören somnar om och hon låtern görat. Ett tag till bara. Ett litet tag så här.

Hon älskarn inte men allt kan ingen begära, om man inte har pengar. En gång såg hon en film i Folkets hus och där tände karln två cigaretter, den ena gav han åt Betty Daviss. Dan efter berättade hon det för den hon gick med då, en springgrabb i Ohlssons Järn och Färg. Han rökte pipa. Jorå för fan, sa han, ta dej ett bloss då. Men gå inte och inbilla dej nånting.

Så härinking kan nog ingen älska. Och vem vet hur det är i stan? En del åker dit och kommer oälskade tillbaka. Irma på gårn däroppe hon åkte dit. Sen åkte hon hem efter åtta månar. Ensammen om man inte räknar den hon försökte gömma under kappan. Det var vida kappor det året. Och nu är hon ensammen för jämnan. Och inget ont i det. Det kan vara lagom för en sån snigelapa. Men bra noga får man akta sej. Och det är inte så lätt att leva. Det får man lära sej som tiden går, det och inget mera. Som Rullan på caféet som de säger att man kan tro vad som helst om.

Man skulle väl ha bil som doktorinnan, en liten en, och fara kring till bättre ställen. En bil, sa slaktarn, den ordnar vi lätt; gör du bara som jag säger. Men vad betyder det då? Så säger ni allihop, sa hon rent ut till slaktarn. Lovar, lovar och lovar! Sen står man där. Inte förlovad en gång. Eller ligger rättare sagt. Jaså, sa han då. Är det ringen som fattas så inte mej emot, sa slaktarn. Men kom nu så går vi och knyter oss.

Jo mycket dej emot slaktarljoger! För vem sitter i förarhytten när du kommer hem från byn dan efter. om inte Hildur Palm. Det var inte den kvigan du skulle hämta hos Sörängsbondens. Och det är blom-mor hit och en medvurst dit och en skinka hit och dit så på kvällen blir det sagt rentut: man sliter inga lakan mer i den sängen. Och hur blir det egentligen om det blir nåt? Och vad svarar slaktarbocken? Jo: Det ska väl först bevisas. Jaså, det ska bevisas. Det kunde Westlund sagt på en gång så skulle det varit lätt gjort att bevisa vad Westlund är för en sing-värmare.

Sov du Sören och dröm inget ont om mej. Och inget ont när du vaknar heller. För man lever väl som man kan och det säkra tar man för det osäkra. En får en slaktare och en annan får en dräng. Och du är varm och go i alla fall. Det finns de som inte tycker ens det om sina. Målarnisse som slår Aina med veträn när han är full och Pumpjohan som har en

konstgjord hand. Och det ryser i Maja, säger de som vet, varenda gång han tar ina med högern sin.

Men tyst min mun! Tyst du som säger: Och i dag ska de giftas. I dag ska du stå framför komminister Jonsson, Westlund, och plomberna ska blixtra. Det blir till att hänga invid spegeln då, Westlund, halva dan och kamma kroll på flinten. Och gapa så plomberna lyser. Fast en gång blir det väl kortslutning där ock. Har Svea sett så många plomber på en gång förut? Made in Amerika. Men mada mej hit och mada mej dit, Westlund. Mej ser du inte på ryggen igen.

Men nu är Sören vaken.

— Vad ligger du och murrar om då, säger han blitt och tyst, drar henne hårt i armhåret. Getskägg!

— Måste hem nu, svarar hon, innan Westlund vaknar. Och i dag blir han väl tidigt vaken. Så han hinner gifta sej, kräket.

Och Sören är inte den som hållerna kvar. Hett och trångt är det i sängen och matt är han, matt och belåten. Fast egentligen skulle man väl ha nån annan. Men man tager vad man haver. Fast hade man motorcykel så jävlar. Då åkte man längre bort än till banan vid Forsen. Då åkte man till Lärkström och gick på händer. Fast de som har motorcykel i Lärkström de kommer hit. Så nånstans måste väl felet ligga.

Vid fotändan står Svea på tjocka knän och rensar sina kläder från hans som om de var sämre slags. Men

Sören han sväller i sängen, gör den till sin igen. För först är det så att man längtar sej blöt och galen efter nån att ha. Men när man har då tackar man gud var gång man får ha sängen ensam. Var kväll man får vara i fred och plocka in stationer på radion. Tänk såna man hörde förr. En natt låg man och hörde kineserna som har pinglor i käften. Och amatörerna: Hallåhallå. Jo tack jag mår bra. I går var jag ute och plockade svamp och fick två liter fina murklor. Hallåhallå. Hör du mej 2 WC? Min fru håller just på att koka kaffe. I går talade jag med TOK 3 FAN. Det hördes fint utom en gång när det kom en kråka på vägen. På måndag skall jag dricka kaffe i trädgård tillsammans med H₂O. Här är det fint väder men nu börjar det snart hagla så det är bäst jag slutar. Ajöajö 2 WC och hälsa frun. Slut från PI PPI.

Så gå du Svea. Och håll dej till slaktardrängen fast han bara har ett öra. Och fick en snyting på det andra på Forsen i onsdas. En annan skaffar sej certifikat i stället. Sen ligger man här i sängen och är sin egen radio. Hallåhallå Indien och Ingalunda. I går kväll tvättade jag fötterna. Och i morgon tar jag väl halsen om allt går bra. I kväll ska Hildur hos bonn gifta sej med slaktar Westlund och i morse såg jag en stor sten som låg mitt på vägen. Den tänker jag bjuda på kaffe om vädret blir bra. Men nu måste jag snyta mej så det är väl säkrast att sluta. Så ajöajö ABCDEFGHIJKLMNOPQ 3.

Han tittar på Svea men det vattnas inte i mun klockan halv fyra. Han är mätt och den inre Sören, den innersta, är nära att spy. För med Svea är det som med vispgrädde, först slevar man i sej ett lass. Sen blir man tvärmätt. De säger hon skulle ha löpt efter slaktarn. Fast de säger så mycket i den här byn. Annat var det hemma i Sågfors. Där pratade de bara om Jönsson. Sören sträcker ut armen och får opp gardin en bit. Ljust ute men ljus är ingenting för Svea så här dags. Bläck under ögona och bröstena de hänger som blypåsar ner över vecket i midjan. Han känner påna, lätt. Hon är kall som ett yxskaft.

— Dra ner, beveker hon.

Och hon är rädd i ögona som en slaktko. Men han drar opp ännu mera för han är trött nu. Trött på henne som tigger. Och trött på att lyda jämt. Huvet hennes vrider han hårt ut mot dagen. Häng ut skönheten din på vädring får vi se om den håller! Men hon lipar inte som han vill. Hon skyggar till och stirrar.

— Nån knackar på Hildurs fönster.

En karl framför brudens fönster och klockan från konfirmation är inte fyra. Keps, svarta byxor, en tröja som går opp i halsen. Kort och så tämligen smal om ryggen. Springer nu, är i ett huj om knuten. Fick inte se vem det var. Men opp far Hildurs gardin och där är hon själv. Vit i sin ruta. De sticker sej undan från sin och drar ner.

Drängen brer ut sej i sängen. Men Svea hon går ut på drängens matta. Den är grov under fina fötter. Slaktarns är mjuk som mossor. En gång och ingen mera lär Hildur gått barfot pån. Kanske hellre går barfot på andras mattor än på Westlunds? Om den som knackar har mattor på sina golv?

— Ja henne har man sett på ryggen, hör hon drängen vittna ur sängen.

Fast det är väl skryt. Vem lurar inte i alarna när jäntor badar? Så hon säger alldeles still och utan att rodna om ryggen:

— Hade du stannat lite längre hade du väl settna på magen med.

— Jo Hildurs mage och Rudolfs räfsa, säger drängen och flinar.

Sen säger han nå mer. Men det är rätt utan betydelse. För inte tänker hon på drängen nu. Hon tänker på den som sprang. Och på stora feta Westlund, tänker hon. En knackar på brudens fönster — en ringer i bröllopsklockan. Nå Westlund, vem väsnas mest? Den som har öron han höre, om han så bara har ett. Hon är så glad så daggen faller i mun. Glad åt det oerhörda som händer. Det som ska ruttna i slaktarns brunn. Nu Westlund, nu är vi i lika läge. Och jämlikheten ger henne kraft som jämlikhet opp-åt gör. Så stadig är ryggen hon vänder mot drängen. Och trygg är rösten hon dödar hans frihet med.

— Jag ska ha barn jag, Sören.

Hon klär på sej färdigt under egen tystnad, mens hon lyssnar till drängens. Färdig hinner hon bli, och mer till. Hon hinner gå om hon vill. Och det blir sent på natten så hon är tvungen. Men när hon vänder sej om vågar hon knappt sen. För ser hon är hon kanhända förlorad. Mer förlorad än hon är. För redan känner hon hur det verkar, hur lögnen är med förfäran limmad. Hon sjunker ner i sängen bredvid Sören och smärtan drar sitt draperi för ögonen. Hon pressar händerna kring hans sträva kinder, tätt som aldrig förr. Stackare dej du Sören. Men det är väl så här att leva. Tur att det inte är så på bio för då var det för bedrövligt.

Men Sören tar bort händerna hennes han. Så mjukt så det gör ont. Och då är det dags att gå.

— Vi ses väl i kväll hos Palmens.

Hon säger det lågt bakom dörrn. Nej inget svar. Men hos en morron vilar inga lessamheter. Så det blir bättre ute. Riktigt bra nästan. Det är som är det över när det är sagt. Det blåser opp från sjön. Hon blir full med vind i näsan och glädjen kommer. Mot bryggan gnäller Palmens båt. Och en fisk är oppe och snappar. På andra sidan sjön glöder en tegelstapel under granarna. Kungsgårn murar om. Men mest glad är hon över det hon inte tittar på men ändå vet. Gardin är oppe i kammarfönstret. Så hon väntar, Hildur. Väntar på vem?

Oppe på gårn hörs liv i syrenerna. Väl nån som

kommer. Självt hinner hon in bakom alarna jämt för att se att det är Rudolf, Lillsnigeln kallad. Hon springer på stenarna längs land och är glad för skyddet. Bra att se, bäst att vara osedd. Hon hör stenen gå i sjön. Den Rudolf slänger. Men inte ser man med stenar väl. Vid gamla klappbryggan stannar hon och skrattar uten för hans dumhets skull. Och för en räfsas. Klappar sen vidare i morronsvalkan.

Men Sören går opp. Går naken opp och öppnar bägge fönster. Det mot sjön och det oppåt går. Men lika trångt och kvavt för det. Hur ska man få det större? Hur ska man komma ut? I öst står Uvberget som en otapetserad vägg. Och i väst är snigelhuset. En förbannad fälla, det är vad det är. Men man ger väl sej iväg nu. I helsike man gör. För barnavårdsman har långa händer. Med lim på. Och rätt som det är sitter de där tätt kring halsen som Sveas nyss. Sen blir man kund på posten för resten av sitt liv. Som Lillsven och Ture Olsson, Kollekten de kallar. För den sakens skull.

Nä ingen radio mer! Han tar den satans lådan och lämpar omilt in den på pottstället i kommoden. Så nu får kineserna en mindre att pingla till. Och amatörerna de kan hålla käften. Han hittar tobaken till pipan, men hand skakar, burken far omkull. Rasande slår han pipan i murn och skaftet det går av. Så så här måste det vara att röka i helvetet. Och så här är det att äta i helvetet för en dräng: Svagdricks-

tillbringarn ikull över fläsket. Smöret smälter på bröt och rinner över fingrarna. Käll är mjölken och gröten står vebränd på spisen. Såsen rinner från sken ner över skjortan. Och gaffeln tappar man rätt i mun på husbonns hund. Till jordgubbarna tar man salt och tackar hungrig fan för maten. Men värst är det att älska i helvetet: Där är det alltid för trångt i sängen och man har glömt att tvätta fötterna. Och aldrig har hon borstat tänderna. Så blir det att vädra i öster. Sängen är full med småsten och knarrar som en föreläsare. Och rädd är man att nån kommer. Rädd är man före och rädd är man efter. Och rädd är man väl mitt i med. Det prasslar under kudden, se. Det är den röa postanvisningen. Och vem står utanför väggen och flinar? Vem knackar på rutan innan natten gått? Jo barnavårdsman som gör stora hål i daggen.

Fången irrar vidare i rummet. Det går från hörn till hörn. Allt har hörn och allt är vasst denna morron. Och närmast pannan är ett galler fäst. Till slut står han framför murn och glor på fläcken efter det sönderslagna ordet. Det är då en tanke griper honom med sällsam kraft. Största kraften hittills. In far han i bryggstugan, hittar en rostig märbspik där i en gammal kittel. En stor hammare hittar han på ugnen. Sist står han vid murn och slår och slår. Slår som en galning som vet vad han gör och inte vet det. Bokstav för bokstav hamrar han in det förbud-

na ordet tills det står där för evigt. Spiken blir het. Het blir också hammarn. Och på trasmattan regnar varma svetten.

Det är hans stackars ungdom som rinner av honom i heta strömmar.

*

Tre luffare sover i höet. Eller borde åtminstone sova. För nog är det så dags. Men vaken ligger gubben Filip. Och så gör Ivar Lund. Och inte har sjuka Sixten hunnit somna sen han kom in från sitt bestyr.

Så tre luffare vakar i höet medan gud brer ljuset som honung på takspillret. De ligger i varsitt hörn av det stora loggolvet. Det är aldrig hö där annars men i år fick de sjutti lass och inte vill gubben stacca. Så de la ett varv där innan rågen kommer. Djupast vilar Filip för han är tyngst. Och lättast vilar Ivar för Ivar hatar sej själv. Men Sixten ligger knappast alls. Oppe och går igen nu. Om de brydde sej om det, då kunde de sen stryka kring i mörkret på själva logen. Stå en stund vid tröskverket med hand på matarbordet. Som han ville tröskan, hand. Och snurra hjulet runt en femti gånger fast det gnäller. Och lukta tröskverket under buken bort vid agnhålet. Och smeka tungan på halmspottarn längst i frammen slutligen.

Nog var det en som älskade tröskverk. Men inte var det den här. Nä det var en som gick länge och

länge det. Så länge att till slut talade han inte om hur många par skor han nött ut utan hur många vägar. Han gick och gick och förstås: han kom aldrig fram. För fram finns väl inte. Och om man går så går man för att komma dit varifrån man kommit. Så ock han. Men han älskade tröskverk. Sov hos bönder som alla andra. Ibland var han full av lus. Men tro inte att han för den skull sov i stall. Bara logar dög för på logar står det tröskverk. Så kan man fråga: Vad var det han såg hos tröskverk? Jo lite var det väl färgen, den röda och den gula. Det gula på kroppen och det röda på fogarna. Och en del matarbord som var blåa tyckte han särskilt mycket om. Men vad han inte gillade var såna där förlängningar av trä i frammen där halmen kommer ut, gjorda för att vägen till stacken inte ska bli så lång. Han älskade tröskverk mer än djur och naturligtvis mycket mer än människor. Mest tyckte han om dem i vila när de tunga av sömn och lugn kraft stod orörliga på loggolven med de sex eller åtta fötterna fastskruvade i plankorna. Fångar alltså, men fångar som bar sin fångenskap som andra bär friheten. Det låg ett lugn kring ett sovande tröskverk som var större än allt annat sovandes lugn därför att det inga drömmar hade. Han smög i skymningarna kring de sovande tröskverken och kände därvid en ro som med åren växte. Hans själ blev som en loge när skörden är över, ett lugnt ställe dit ingen kommer. När han

slutligen skulle dö då skulle han dö som ett tröskverk dör: Tysta händer skruvar fötterna loss från fångenskapen vid golvet. För första gången i sitt liv fri.

Men naturligtvis var han inte heller okänslig för skönheten hos ett tröskverk i arbete. Den brutala kraften hos käftarna som mal. De gula sidorna som skälver av raseri medan sädens liv slits sönder i den heta kroppen. Ursinnet med vilket en söndertuggad kärve spottas ut i sina fattiga beståndsdelar: korn, halm och agnar. Mullret från dess mörka innandömen: en vulkan i behärskat utbrott. Och röken från dess heta andedräkt som står som en sky i logen. Sånt är livet när livet är som bäst, brukade han säga till dem som hörde på; och de var inte många. Livet är ett tröskverk som piskar ur oss kornen, dänger ur oss halmen och befriar oss från agnarna. När livet är som bäst tar det livet av oss.

Hur han slöt? Nä, blev det sagt till Filip en kväll på en stallbacke, inga luffare mer på den här gårn. Såå, och varför det då? Joo, se det gick så illa sist. Såå, hur så då? Joo, det kom väl en luffare mitt i tröskningstin. Får man sova på logen, san, för se jag älskar tröskverk. Joo, nog gick väl det an. Och dan därpå san: Om man får hjälpa till med trösken? Joo, och om han älskar tröskverk ska han väl kunna mata ock. Fast han ser klen och gammal ut. Men det så när går illa det. Det är pigan som får rädda fing-

rarna hans, Agnes. Och stå i lasset rår han inte och inte rår han att bära halm. Så till slut får han nöja sej med agnarna, gubben. Och tröskningen den går den och rätt som det är är gubben borta. Och lika så gott är väl det för noga räknat gick han mest i vägen. Men så blir det middag och då ska lilldrängen sta och lämpa unnan agnarna under verket. Efter första gaffeltaget skymtar en fot. Underst under agnarna ligger gubben, igenagnad och död. Så inte hade han mycket för att älska tröskverk inte. Och nå fler luffare tar vi inte emot på det här stället. Som sagt var. Nä nä. Gokvälls.

Den här, om han är sån? Fast han ser nog inte ut att kunna älska. Tunn, tyst, platt om bröstet. Fick en sten där, klämde han ur sej första kvällen. Och det var allt. Och nästa kväll: Man hade kunnat strycki med. Jaså. Tack för ordet. Men hade man en tång kanske man fått veta lite till. Fast varför ska man veta? Det räcker med att veta att jorden vår är rund. Och att alla luffarvägar går tillbaks till samma skulle. Om detta ska skrivas en dikt.

Om detta är skrivet en dikt fast den inte är färdig. Filip han bär den i fickan från skulle till skulle. Den har tjugofyra verser men det är långtifrån allt. En gång när den blir riktigt färdig med namn och slut ska den tryckas i Tierp på ett tryckeri, där ska finnas ett. Sen ska Filip sälja den i alla hus vid vägen. Går han kring och nasar? Nä frun, jag säljer

en dikt. Men jag köpte en i fjol. Så jag vet rakt inte. Det var nog en annan, frun. Den här har hundra verser. Och kostar en riksdaler. Ett öre versen, billigare får frun inte dikter nu för tiden. Inte en gång i Stockholm.

Men kanske den aldrig blir färdig. En gång så tänker man: Allt har mitt öga sett. Och nu ska de andra få veta vad jag vet. Men tiden går och dikter blir aldrig färdiga. Tiden går och påståendena blir frågor. Säger jag i första versen: Se här en själ om vilken allt jag vet, så klagar jag i sista: Vem vet var min plåga sitter?

Nu kommer nån därute och stänger dörrn efter han där som är sjuk. Och nog ser Filip hur förfärligt rädd han blir, han som heter Sixten. Eller kallar sej så. Ivar Lund han ser det också. Kryper undan bakom verket gör han, trycker som en hare tills den som stängt är väck. Så vem vet var hans plåga sitter.

Var kommer du ifrån, vart frågat första kvällen. Skåne, blev den tystes tysta svar. Ivar och gubben hade setten från rätt långt håll stå under vägvisarn vid vägen till Mellanhede station. Själ en vägvisare men med fällda vingar. Pekar inåt mot sej själv nånstans. Till Mitt Onda 2 km. Bär grus i skorna och sin sorg på ryggen. Är inte van att gå, högst stå still. Det var det intryck de fick från femti till två meters håll.

Filip sa: Såå. Då känner du Lackalänga? Näå. Hur så? Jo det är så att säga litteraturiskt, sa Filip. Det var Esaias Tegnér's första pastorat det nämligen. Vad angår det mej? sa Ivar Lund och spottade i Mellanhedegruset. Det var en dag han tålde sej mer än vanligt illa, Ivar. Men den nya flämtade: Sa jag Skåne! Nä jag menade Östergötland. Såå. Hur ser det ut i Sörping nu för tiden då? Joo, det är väl som vanligt det. Men se jag hålls mest i Frövi.

En karl som ljuger blev det tillagt, tyst. Bäst hålla ögat oppe och mun stängd. Och hade han inte haft en penna hade det väl blivit avsked av vid nästa vägs-käl, det till Rams station. Sagt: nu går vi våran väg. Och du går din. Men penna hade han. Och Filip hade tappat sin i Willbo på en skulle. Rätt som det är så är det ju så att en vers kommer farande. Då går man ner i diket eller in i närmsta hage och låter pennan gå. Men den som ingen penna har han skriver inga dikter. Nä. Han förlorar dikter. Och vad finns det som är värre att tappa? Så den dan sa Filip fyra gånger samma sak till Ivar, i Willbo på morron, i Skärpe på middan, i Treng klockan fyra och i Mellanhede på kvällen: I nästa affär går jag in och ber om en penna. Och varenda gång blev Ivar vit och vitare ju senare det led: Vi är inga tiggare vi. Vi är bara ute och går. Kom ihåg det!

Så han är bara ute och går, Ivar. Och inget ont i det. Var och en har ju sitt sätt att lida på. Men vill

man ha en penna gratis får man inte vara stolt. Nu hade ju den här en så därför fick han slå följe. Pennlös sen. Fast inte ser han direkt ut att skriva. Förresten har han en kniv gömd i fickan. Att vässa pennan med? En morakniv med slida! Det finns en del som tycker om att skära hästar om nätterna. Om den här är sån? Går man från logen över golvet där de ligger kommer man rätt ut i stallslidret och därifrån för en kalkad dörr till stallet. Och den vägen går han, han med kniven. Tar små steg i höt och suckar fyra gånger. Och ser ut i ansiktet som ett enda vitöga. Men han stannar i lidret till att börja med, skramlar med hästskosöm och kasserade hästskor och plockar med grimmor. Letar efter nåt som det låter. Och änteligen blir Ivar arg:

— Ja ta för fan en häst och stick iväg med tröskverket så man slipper se dej.

Det tar. Tyst som en logråtta och lika kvickt och lika skrämt kilar han in i hörnet sitt, i hålet sitt, sömnlösingen, och tiger. Försvinner i höt så han inte syns. Brer det över sej som ville han inte opp nå mer. Men vad gjorde han därute, han som blir så sjuk så snart Fuxsjön skymtar från Tyråsarna att han blir blek som ett skitigt lakan och mister aptiten. Inte ska vi till den här gårn? Jovisst. Gubben är tokig men han är på vind. Och gumman är snäll men grabben är snål. Och drängen är lat. Och le är äldsta dottern. Men den yngsta hon är fin. Ja gå ni in,

säger Sixten, jag sätter mej i diket här ett tag för jag är slut.

Tyst nu. Bara hästen slår och på taket krafsar en fågel. Och nånstans knäpper det i tröskverkskroppen. Och en höna för ett förbannat liv. Bäst att sova medan tider är. Men så är det att när det är mörkt, att när man ska sova, att när man är trött som ett slitet ök, då kommer det en vers i luften. Kommer det en stump innanför pannan och nöter och nöter. Var är pennan då och var är lappen? Jo lappen finns, men pennan den är borta. Opp på knä, gräv i höet. Men det är mörkt om ock hålen i spillertaket kan lysa som små kalla stjärnor.

— Och vad är det med dej, fråser Ivar från hörnet sitt.

Filip gnäller och tumlar kull:

— Jo jag har tappat pennan.

— Vad angår det mej! Men nu ska vara tyst.

Och tyst blir det väl då omsider. Fast tuppen galer och hästen smackar på krubban. Först somnar Ivar med handen över ansiktet som ett lås. Filip ligger en stund och har ont. Det är en värk och den kommer när han är ensam. Bränner till i vänstra sidan. En eld som fräter som lut. Han sätter knytnäven till för att hålla den instängd. Men en gång kommer den väl ändå ut som alla våra smärtor. Och så somnar han till slut ändå med ett stön hängande ut genom mun.

Men den tredje kanske inte somnar alls.

Vem vet var min plåga sitter

Westlund ligger i sin säng av ek. En större karl i en större säng. Det som är större, det är Westlunds smak. Men rår han egentligen för det? En större gård, ett större slakteri, en större märr, en större dvärg. Inte stor för i stor ligger ingen tröst. Trösten ligger i större, i det som inte är minst. I det som är någons överman.

Han var väl i Amerika en gång. Kom dit med en större summa. Kom därifrån med en mindre större. Men längesen var det, så längesen rentav att han glömt huvudsaken för en dröm. Och så längesen att han ofta är där när han är någonannanstans. Mest är det strax när han vaknat, han ligger och väntar på Svea med kaffet. Kring åtta således.

Då ligger han alltså i sin säng av ek. En säng av ek i Amerika. Under ett tak av ek i Amerika. Mellan väggar av ek i Amerika. Och ovanför skallen i eksängens ekgavel är tre knappar av ek. För Mary är den första. Och trycker Westlund på den, ja då ligger han snart inte allena i sängen. För in genom dörren av ek i ekfångden kommer Mary i sidentricot. Så har vi andra knappen och den är för törst, whisky-

knappen kallad inom skål och vägg, ekskål, ekvägg. Han trycker. Jäss massa, trycker han fram. Joe trycker han fram, niggerbetjänten, han tutar i ek-entrésålen, Westlund lägger om ekspaken, dörrn går opp och in rullar trucken, öl- och whiskyvagnen kopplas av elektriskt, Joe tutar och kör ut. Och trean? Kaffeknappen! Nöttare än de andra, används lite mer. Man blir trött på extravaganser, som Westlund säger. Får väl låta eksnickarn titta pån vid tillfälle.

Till Joe säger Westlund: Skick in! Äh! Skick opp! Äh! Nä kalla hit bifföreståndarn för order! Medan bifföreståndarn är på väg går Westlund igenom dagens post. Si si. Autograf nu igen! Det tar på att vara slaktarn på modet. Och alla fattiglappar som tigger korv och medvurst. Men sir man på! En kraschan nu igen, den får man väl sätta på gylfen. Mmm hu. Om fabriken i Arizona som vill bli köpt, köttyskaftfabriken. Men åja, tåla er ni bara så sjunker väl priset några titusental dollar.

Bifföreståndaren här. Jaså, gott. Well, hur går det med biffarna? 83 000! Jo, jag tackar jag. Får väl ta hit skinkföreståndarn sen får höra hur det går med skinkorna. Men ta på sej vita rocken i dag, föreståndarn, och tvätta grisarna och skura yxorna med Sunlight för presidenten kommer klockan fyra.

Klockan åtta kommer Svea. Knackar på dörrn som en länsman. Kamm inn Joe! Westlund ligger i

sin säng av ek, Svea står på kammarröskeln. Så då tryckte han väl på trean då i misshugg. Hon är liten och runn. Rundare snart vad det sägs. Så är Westlund hemma med halmen igen, det sörjer han alls inte över. För Westlund han har fantasi, men han har inga illusioner. En del de har illusioner men ingen fantasi, de går det illa för. För Westlund går det så tämligen bra. Eller bättre. Svea travar in över matan, brickan håller hon snett, det är det vanliga pån, det lilla vanliga.

— Har jag inte sagt att posten ska ligga på brickan, säger Westlund ifrån, det är liksom hans morronbön för posten kommer ju inte förrn elva.

— Hur många gånger ska jag behöva säga att posten kommer elva, fräser Svea, i dag är hon rena spisen eldad med ekträ.

— Såå, grymmar Westlund, det ska det bli ändring i.

Men tusan om Svea trort. Bara lursk ser hon ut. Och trött som en särk klockan nie på morron. Kantstötta koppen på brickan igen! Precis som man inte hade råd med helingar. Hon flinar så smått mens hon håller opp, flinar men tiger. Och Westlund spar ord han med. Westlund bara tittar. Tittar på första knappen. Tryckan eller inte tryckan, det är frågan. Westlund svarar ja så när Svea visarn ryggen för att flytta stoln fram till sängen då tar han na så smått på höfterna. Långt är det till ben, Westlund får sän

lust att ta riktigt hårt han. Så lust att ta. Men den gången är inte Svea med.

— I dag som Westlund ska gifta sej, säger hon, vrider sej ur. Och allting.

— Nä, säger Westlund, rundar sej av förvåning. Skulle det vara som i dag det?

— Ja minns inte Westlund det.

Och stackarn så glad hon blir. Tills hon begriper: han skojar väl, kräket. Fast sen är hon glad ändå. Och inte är det bra inte. För är hon glad är hon farlig. Då lyser ögonen och ormtungan viftar. Jag ska nog ha barn jag, Westlund. Med Westlund. Det var den gången det. Fast då fick hon så hon teg och slocknade. Bäst att släcka nu med väl. Men först ska man ta andra knappen.

— Hur skulle det vara med en sup på morron?

— I dag som Westlund ska gifta sej och allting, jamsar Svea hon.

Man går till chiffonjén och låser opp, tar konjaken men bara ett glas. Och lika så gott är väl det, om inte bättre, så räcker han till i morron bitti. För då blir det släckning av, eftersläckning. För än är källarn full av brännvin och Fuxe fullt av törst. Ett roligt minne kommer kittlandes i mungipan hans, jo innan Lillsvängen blev utburen i natt så sa han: Man har en liten men gedigen bildning, sa han som skrev på tri motböcker på en gång.

— Vet du vem som har en liten men gedigen bild-

ning, undrar han till Svea, ser på hur hon håller opp, det värmer redan i bröstet, fast liten lutning har hon på flaskan.

— Det är väl Westlund själv det, näbbar hon till, men han är väl händelsevis inte så bildad så han vet vem som spydde på trappen i natt? För när jag kom hem så . . .

Sen biter hon av sej tungan, sväljern väl hel. För fast man spyr på en trapp, på sin egen märk väl, efter sin egen svensexa behöver man inte va fullare än man vet mycket klockan är. Tre Svea! Så i natt kom du sent i säng. I egen säng vill säga. Och lika bra är väl det men kom och hojta sen om barnbidrag och stöd åt fallna jungfrur så ska Westlund vissla.

— Ge mej cigarrn!

Så tänder Westlund morroncigarrn med säkert öga och säker hand, första röken den blåser han neder mellan skjortan och bröstperuken. En vana från Amerikat. Så luktar man Havanna tvärsigenom, luktar god för en åtta tusen dollar.

— Svea kan ta en stol.

Sen sitter hon på stoln och glör, armbågen har hon på låret, hakan har hon i hand. Men längst in i ögonen har hon nåt som ska bort. Har hon alla små fegingars vapen: Jag, jag vet nånting om dej jag du som inte du vet du inte. Så Westlund sätter sej opp mot gaveln. Ek i ryggen. Svea har bara alm. Han hostar en stump, hugger sen i med allan kraft:

— Jo det blir liksom ändrade förhållanden från och med i dag och dags dato. Om Svea förstår vad jag menar med vad jag menar.

— Jo nog förstår man vad han menar, säger Svea hon. Och vad förhållandena beträffar så inte är jag den som ska några förhållanden med Westlund. Mer än det förhållande som redan är.

Westlund dricker ur, Westlund dricker ur en gång till han, blir riktigt gripen av de enkla orden, han drar ut lådan ur ekkommoden. Det ligger en brosch där, den tar han fram.

— Svea kan ta den här som ett minne, säger han, han är rörd hela Westlund, en gång ska han fästa Patriotiskan på Sveas gumbröst, det är en förövning det här, tårarna ligger i startgroparna. Svea tar medaljen för kort och otrogen tjänst, den åker rätt ner i förkläsfickan. Sen bara sitter hon igen. Och tiden går både uta och inna. Westlund ligger i sin säng av ek. Men Svea sitter rak på sin stol av alm. Och vet. Vet vad inte Westlund vet än på något tag.

— Skick in drängen, säger Westlund, han är lite rädd, det är kanske nerverna, de har han ibland om mornarna och umgås med som en känning.

Och Svea går och drängen kommer. Kommer in och har mössan på. Det är en vana som han har, en vacker. För då syns inte det halva örat så bra. En del säger Ettöringen, en del säger Halvörat, Westlund har inte kunnat bestämma sej för någe. Han suger

träget på cigarrn, låter drängen stå och konserveras på mattan, till slut ryker hela Westlund in.

— Du får kratta gången opp till slakterit, det är rök i ordern hans, i röken ligger blix och dunder. För i dag ska det vara snyggt som faan.

— Dagen till ära, fyller drängen i, det är en vana han har det med. Fyller i i stället för att prata. Så slipper han hitta på själv. Ibland fyller han i för mycket, men slakta kan han ju.

— Och låt inga getskinn hänga uta, ordrar Westlund.

— Nänä. Unga brudar har goda näser dom, fyller drängen i. Men si saken är den att vi har inte fått slakta en get på tri månar. För Simon han går på i ullstrumperna.

— Det får det bli ändring i, säger Westlund. Och får jag se det aset mitt på vägen en gång till så kör jag övern.

— Det är väl bättre att vänta tills Westlund fått licens på ringarna, menar drängen. Men Simon fick hem bilen sin i går han. Och gick kring i bynn och skröt att nu slår man Westlund ur brädet i Långmo ock.

— Det får det bli ändring i, säger Westlund.

Men nu är det en bön och knappt det väl. Kriget står vid knuten eller åskan går. Det får det bli ändring i, säger Westlund. Och så blir det en ändring. Vad var det jag sa, säger Westlund då. Jo: Det får

det bli ändring i! Men drängen står och flinar. Blir väl dräng hos Simon vad det lider. Och Svea blir väl piga. Då går det åt skogen med Patriotiskan. Då kan det vara bra att ha en gård i bakfickan. Och över huvud taget bra att ha en stor bakficka. Men inte ska drängen flina länge till.

— Ta av dej mössan inna, säger Westlund.

Mössan av och örat bart. Där slöt det skrattet.

— Och glöm inte att fara opp till Bylunds klockan tolv och hämta kalven för än är det jag som hämtar kalvarna i Långmo. Och klockan två ska *jag* ha skjuss. Vart lär du veta. Men kör på Simons drög om du sern. Det är väl en skrotford det kan jag tro.

— Ja av årsmodell, fyller drängfan i. Lett för den lyfta mössan sins skull.

Precis som inte en tjugenia dög att frakta ett få på. Men han kan skryta han, Simon dänne. Det är allt den fifflarn duger till. Men duger till att få ett fruntimmer, det gör han inte. Och ännu mindre en sex sju stycken.

— Nu kan Hagström gå, säger Westlund. Och skick in Siri om Hagström serna. Och stäng in hund för i dag ska ingen bli biten. I dag är det fest, Hagström. Hagström!

Du för de små ögonblicken. Och Hagström för de större. Att ha en som heter Hagström. Min dräng han heter Hagström. Din, Simon, vad heter han? Jo Karls-

son. Hö. Fast aldrig får han ett fruntimmer med det örat. Westlund lyssnar med sina. Hagström slår i verandadörren, det dröjer väl ett tag innans Siri kommer.

I kommoden ligger en spegel med handtag på ryggen, i det sätter Westlund tummen ibland när han är ensam och ser sej i syna. Han provar hit och han provar dit, cigarrn sätter han mitt i, cigarrn sätter han på sidan. Imman torkar han från näsan med lakansnibben, pannan den lägger han i träda. Och plomberna, de är det noga med. Lågt räknat sju stycken, fast bara tre kommer med. Och ändå blir det ett meterhögt skratt. Han mixtrar med ljuset, han blänger och snor, Westlund har många sätt att se ut på men bara ett som är bra. Tålar han sej och sätter han tummen rätt så fastnar det till slut i spegeln. Då kan han lägga bort en och se sån ut för resten av dan. Jojojó. Man kan ha charmen som Hildur säger om ock man går ur värnpliktsåldern. Man kan ha Det som Hildur sa fast man har lite bredd på magen, den sticker opp ur täcket som en liten rygg. Men vad gör det nu då! Inte en kängrem en gång. Glo ni, tänker han, fast ingen glori. Ingen än fast det blir väl glo av när man kommer med Hildur i vangen. 35:an som han sagt till na. Visserligen: sex års lögn men vad spelar det för teater, kärnan ser likadan ut nu som för sex år sen och om sex år så har man en ny. Glo du, tänker han. Och till en bestämd den gången.

Och närmare bestämt till Frida, hon sitter i glas och ram i en stol på väggen ovanför nyfåtöljen. Gungstol, om man ska vara noga, och glor. Det var året innan hon dog, innan blodproppen nådde ändhållplatsen, ett år som hon bara satt och stirrade ut i det tomma blåa. Och det tomma svarta för hon var sömnlös länge. Och det tomma vita för hon dog på vintern. Ett år som hon till och med lät lagboken vila i hyllan. För annars var det nog fart på bläddrandet. Se saken var den att hon ärvde en säng böcker efter klockarn i Kilfors, styvfarn. Sängen kunde man ligga i men böckerna var det sämre med. De flesta kunde man inte läsa alls, så var det med det fast hon skröt. Det var teosofier och filosofer och homopater, hela eksängen full, och alltihop skulle hon läsa. Så undra på att hon blev kollrig till slut. Underst låg en lagbok, den var från 1700-talet så nog fanns det lagar då med, den var krokigt skriven, gull var det på pärmen, klockargull. Den satt hon i gungstoln och glök, från pärm till pärm glök hon en.

Så kom han väl hem en natt från Sara Kristoffersson, det var mens Kristoffer gjorde beredskapen i Värmland så hon hade det ensamt hon stackarn. Men satt hon inte i gungstolen, Frida, med lyset tänt och lagboken oppslagen. Och så fort han kommer insmygande låter det: Det var dödsstraff på såna som er förr i världen. Och så läser hon en radda om tvefalt hor, Westlund han får kårar på ryggen. Förr på dan hade

hon hotat drängen med fem par spö för att han lånat hem en yxa över helgen. Till slut rann kårarna av, Westlund han blev förbannad, släckte lyset. Vill du läsa lagen för mej, skrek han, så får du fanimej ta 1809 års grundlag. Och hör sen! Eller stuteriförordningen, häktade hon på.

Så blev det tyst den natten. Men inte andra. Fast jo: till slut blev det alldeles tyst. Böckerna gick i värmepannan vartefter. Och Frida kom opp på väggen. Tyst och utan bok. Frida gick bort och Kristoffer kom hem.

Men hon ska ner nu. Har glottt nog nu med sina triliska ögon. Och sorgåren har gått, fyra, fem, sex. Och i natt ligger Hildur brud i klockaresängen. Siri kommer, alldeles lagom till beslutet. Men ögona är röa. Om hon har grinat? Eller skalat lök så tida på dan?

— Kom in och sätt dej, säger Westlund, och stäng dörrn bakefter dej.

Så sitter hon där där som Svea satt och allt är inte så lätt. För höll ihop, det var vad de gjorde, Frida och hon. Så vem vågar gissa vad hon tänker i dag? Händerna i knät, små tunna fina. De har knappt behövt diska än. Bara behövt bläddra i böcker. Bläddra sej fram till realen i köpingen, hon har kostat sina slantar hon ock om man ska gå på den bogen. Fast bestämt har hon grinat i alla fall. Så bäst att inte glömma pianot.

— Jag ligger och tänker på pianot jag, säger Westlund.

Det var ett bra sätt med Frida det: »Jag har tänkt på pianot.» Ibland hjälper det på Siri med. Fast nej, inte i dag, Siri hon säger ingenting hon. Fast det är ett dyrt piano han tänker på. Men likadant var det med Frida när det var nånting som skulle sägas, då hjälpte det inte med en flygel en gång. Nä tyst håller de bägge två, tyst och väntar ut en. Så lika bra att slå till först som sist då.

— Jo det blir liksom ändrade förhållanden, säger Westlund och ser på Frida. Frida hon ser tillbaks.

Ser på Siri sen men Siri ser på knät. Ett litet mager knä. En liten benig jänta med stor röd mun och stora ögon som det droppar ur. Droppar mer och mer. Westlund sväljer.

— Det blir liksom ändrade förhållanden, säger han högre och högre. På det viset att det blir en till i huset.

Men strängt taget: det vet hon ju. Det är känt, känt till och med i köpingen som det lät på bryggarn. Snart är det väl riksbekant och står i Expressen. Så varför sägat?

— Du får en ny mamma, Siri.

Westlund knyter ihop trådarna, en kärringknut det är vad det blir av alltihopa. Ny mamma? Är det sant? Sexton år — och tjutre år. Kanske bättre att ha sagt syster? Men sagt är sagt det, bäst är väl att

ingenting säga alls. Och syster? Syster Hildur! Nä bäst som sagt att tiga alldeles. Så han får de håriga bena ur sängen i stället och Siri låter han sitta där hon sitter. Strykerna bara ett tag över gullhåret. Men vad hjälper det en stackars fattig? Tyst krokas han av tavlan och ställerna tills vidare på golvet. Så kan hon ju tro vad hon vill. Larvar ut i köket, spolar skallen klar under kran. Ser genom fönstret hur drängen krattar den breda bruna gången opp mot slakterit. Väggen lyser genom grönskan vit och skarp. Och inga skinn hänger ute. Och inga hinkar står och skräpar. Inga kräk tjuter i båsena av dödsens skräck, träna dignar av Säfstaholmare, allt är ganska gott. Men Svea kommer lodande fram ur bersån med ett brev i hand. Så Svea skriver brev till drängen i stället för att göra nytta. Det ska det bli ändring i! Allting ska det bli ändring i. Westlund knäpper hängslena och slår i dörrn. Det är en till att slå i före sovgemaket. Så till slut blir han riktigt morsk.

Men när han kommer tillbaks till brudsängen är ingen ändring bliven. Siri sitter som förr och grinar. Och en större fluga hålls i vrån. Fast något har ändå hänt som han strax efter märker: Frida hänger på sin plats på väggen. Håller sej fast i stolen. Håller sej fast i väggen. Hett blir det i Westlunds skalle, en kort liten eldjäkel. Dottern tar han i de smala axlarna, en i vardera nypan, och lyfterna opp mot ilskan sin. Men vad han möter då är en eld som inte är

mindre. En större eld. Och i ett par ögon ser han in, ett par ögon som han känner. Som han brukar blunda för. De har röst och rösten säger: Så säger lagen, Westlund, att skulle du ha levat förr så skulle man ha nackat dej. Och med det döda är det så ju att i ögonen kan man inte set. Blunda bara.

Så Westlund tappar axlarna han håller och sätter sej på sin säng av ek. Siri sitter där hon sitter. Och Frida rår. En gång blir det väl ändring påt.

— Får väl se till att byta lakan, säger Westlund matt.

Men inte ens eko svarar.

*

Det går en väg till fattiggårn och den är lång. Den längsta av alla vägar är det som går dit. Den ska Hilma gå men hon tiger varför.

— Ni kan väl ta hatten, mamma, säger Hildur. Men Hilma tar schalen ändå hon.

— Ge mej korgen, säger hon bara, den som vet var han står.

Irma vet men sitter kvar vid bordet och ser i sumpen. Och Hildur vet väl med men har annat att se efter. För med henne är det så nu att hon är som byggd kring en sten. En sten som växer och växer. Så tung snart så hon inte kan resa sej längre. Men runt kring stenen värker rädslans steg. Som hans däroppe värker.

Klockorna slår åtta. En efter en slamrar klockorna till. Glas, koppar, bjällra. Och han stannar sina steg och lyssnar. Alla stannar de och lyssnar.

— Ingen tar fram korgen då, undrar Hilma bort från dörrn.

Men hon får sökan själv. De andra har sitt att söka. Irma visar Hildur koppen sin. Det är mycket sump på botten. Sump för den mörka främlingen, det långa besöket, den korta resan.

— Går du och väntar nån?

Det är Irma som frågar så. Frågar och kryper allt närmre. Rädd har hon alltid varit, Hildur, för systern. Alltid sett åt sidan för ögona där som bränns som en hoper nässlor.

— Skulle jag vänta nån jag då?

— Ska jag veta det jag! Men det står så i koppen.

Låt mej vara! Stenen växer. Sista gången här i köket och vad kommer sen? Sen kommer bara oviss-het och en lång lång dag av dimma. Händerna lägger hon hårt på bordet liksom för att hålla fast det. Hålla fast det som är. Hålla kvar sej själv. Skydda det som är mot det som ska bli. Irma lämnarna, koppen står kvar. Hålla mjölk ín, det är ett ögonblicks verk.

— Undrar varför mamma går, säger Irma bort från fönstret, nyper pelargonian. Undrar vad hon har på fattiggårn att göra?

Gumman rör sej i skimret under äppelträna, svart

är hon, ensam med. Daggen är inte hämtad än, kängorna glänser svarta under svarta kjoln. De serna bägge gå från gren till gren och plocka de tidigaste äpplena i korgen. Med ena hand plockar hon, med den andra stödjer hon sej mot grenarna som mot kryckor. Och hon gör som alla andra gamla Irma sett: hon krymper utomhus. Men Hildur som inte är så van blir rädd. Rädd för allt hon inte hunnit göra innan döden kommer.

— Jag går ut och hjälperna.

Då läggs systemns arm som ett ok över hennes axlar. Och ganska länge står hon framför fönstret och släpar Irmas plåga genom tystnaden och ensamheten. Och plötsligt blir hon då så rädd att mista det hon ännu äger att hon vanvettigt klamrar sej fast vid systemns axel. Men Irma hon har nog med sitt, hon önskar inget mera. Hon säger strävt i det hon tar tillbaks sin plåga:

— Det finns kaffe kvar i pannan. Men vem har varit och hållt mjölk i koppen?

Den som är rädd för mörka främlingar. Den som önskar att de kommer, de mörka främlingarna, hon tömmer mjölken i grishinken.

— Du går du, säger hon stilla, bittert med. Och en annan blir kvar liksom.

Alldeles tysta blir de sittandes, rör i kopparna, klockorna därovan tickar och går hän mot vigselflags. Men ingen är bröllopsklädd än. Irma har svartkjolen

och sin trasiga kofta, den bär hon stolt som en siden-schal. Ett hål på vardera axeln harn, där glimmar det nakna skinnet som två medaljer för utstått lidande. Plötsligt tar hon Hildurs kopp ifrån na. Men inte för att smaka utan för att se.

— Tänk du får pengar du, Hildur!

Det är fullt med blåsor på Hildurs kaffe, det rår inte Hildur för. Men i alla fall börjar hon grina över kaffet hon har. Flyr in i kammarn på klafsande sulor. Men Irma klafsar efter. Står sen tätt innanför dörrn och väntar utna ur kudden. Och hon kommer väl, långt om länge kommer hon med ögona svullna och hickande hals.

— Nä du ska inte tro att Hilmer är rik inte. Du har väl sett bilen han har. Trettifem. Och härom kvällen ... då.

— Han fick väl aldrig låna pengar av dej, va?

— Nä. Nä det ska du inte tro. Men han visade mej sparbanksboken sin.

— Gjorde han det?

Irma kommer närmare. Irma sätter sej till slut på soffan. Silkestassen. Len och öm. Inte darra syster min! Men nog darrar hon ändå. Och flyr som alla flyr. Men hur ska man få nån att stanna som man är? Varför går de förbi på vägen de som kan och skrat-tar? Varför har de gjort en sån man är? Det är väl en fråga det med.

— Jo sexhundratie. Och det var för att skryta det.

Hildur vänder ryggen till. Ser ut genom fönstret nån knackade på. Neri sjökanten går kararna med yxor på ryggen. Dom ska löva dom. Till mitt bröllop ska dom löva. För min skull ska unga björkar fällas. Och innan björkarna har gulnat har det hänt. Så nära. Så långt borta. Men det gör detsamma.

— Det räcker ju i alla fall till en prenumeration på Husmodern.

Så kan Irma säga, hon som får läsa Husmodern ifre nu om söndagarna. Fast nog kunde man väl svara: Det räcker kanske till en ny kofta med. Eller till garn att stoppa hälena med. Eller kanske till ett barnbidrag. Men det får vara eftersom det gör detsamma. Eftersom det finns en sten som växer sej stor och stark. Stenen Detgördetsamma.

— Och så kanske du får tand lagad då.

Kunde svara: Det är just vad man får det. Men vem kostar på din armsvett eller vårtan under hakan? Men det får vara.

— Eller en ny ruta.

— En ny ruta?

— Jo om nån skulle komma knackandes och knacka hårt. Hårdare menar jag, säger Irma.

Och här kommer ingen levande undan. Det gör ont i det som är kvar att ha ont i.

— Såg dunn, viskar Hildur.

Rösten är kall och blek, ögonen behöver en vän. Men ingen vän finns att få. Bara Irma, Irma säger:

— Bara hörden.

— Som jag då.

Ja som du. Men inte som du ändå. För den som är van att ligga vaken, den hör mera. Den vet bättre. Men nu gnäller farstudörren. Och det är steg som skrapar. Luffarsteg. Ett kort åt gången. Förlåt att man kommer och stör. Och en luffarknackning mot köksdörren. Tyst som om den inte väntade få svar.

— Det är luffarna som kommer, säger Irma, nu står hon opp.

Står hög och blek, det är ett ljus i ögonen. Men Hildur ligger liten. Tigger liten. Gå inte, tigger hon, stenen värker. Fråga inte. Irma! Men hon har väl tiggat för tyst, så tyst som en luffare tigger, han som vet att han inget får. Irma är borta, på andra sidan den stängda vita dörren är hon nu, där hör Hildur att hon frågar, frågar tyst. Frågar om det som inte får frågas om, nån svarar lika tyst, fötter skrapar hän mot bordet, bort mot kaffet. Irma kommer tillbaks, hopplös står hon i dörren, ögonen är släckta, kinden gul. Du är en karamell du syster min som livet sugit på för länge.

— Han heter Sixten, viskar hon besegrad.

Och vänder tyst för att mätta två luffares tysta hunger.

Men vem mättar min? Och vem hindrar min sten från att växa? Ensam ligger hon i kammaren på sin vänstra sida, den minst onda, alla klockor hör hon

slå. Och alla klockor är som väckarklockor. Väcker till en gärning. Du där oppe vänta! För i dag ska du ner! Suckande går hon för alltid opp. Suckande men inte rädd för vad vet en sån sten om rädsla? Tung tung av ett dött hopp öppnar hon det fönster hon en gång hade. Det vette mot öster, det vette mot morfars vassar, yxhugg hör hon hosta under de ljusa löven över sjön. Snart ska bron lövas och alla grindarna.

För mej. För mej! Men för mej känns ingenting.

*

Denna granhäck ska hon igenom. En meter djup och femti lång. Står utmed vägen som en skugga på morron, ett mörker om kvällen. Luktat svagt begraven skog. Skyddar de levande döda från att ses av dem som sägs leva. Eller är det tvärtom? Men är det underligt om hon skyggar och ser sej om? Underligt om hon krymper änmer vid fattighushäcken? Och ställer korgen från sej, den drarna mot gruset som en falsk vän. Liten ser hon sej om. Dalen ser hon och sjön. Det piper ur bröstet efter backen. Ta bort fågeljäveln, som Victor säger, det är när hon stiger ur trappen. Och sätt dej ett tag då Hilma efter du kom. Så Hilma sätter sej på en sten vid vägen.

Häcken bakom ryggen nu. Och bakom ryggen fattighuset, det som får så många att svindla. Ålderdomshemmet som de unga säger, och de som aldrig

kommer dit. Men är ålderdomen en tröst för de fattiga? Högsta huset i kommun, skrämmer med det högas makt, skrämmer som alla torn skrämmer oss som är nere. En gång var det lägre, inte ens taket syntes, jo från sjön. Men som tur var: de fattiga hade inga båtar och inga vatten, det gjorde alltså inget. Men huset växer, de fattiga blir gamla och fattiga. De byggde på en våning till, de som bestämde, överst satte de två skorstenar av svart plåt, de skulle ha satt ett kors med. Nu stod det i alla fall högt på Tyråsarna och sa: Här hvilar de fattigas lif. Syntes från alla fönster, bäst besynnerligt från gluggarna, från de minstas rutor. Men från Victors med. Han kommer väl hem en kväll från stan och är fuller. Hem på golvet i en byggmästarbil. Vinglandes, sludrandes: Nerpissad, är det det ni tänker och tror! Men nähää! För nu är det klippt. För nu är det rakat. Nu är det jag som säger: Vi med säger jag. Hördes det! Vi med! Va då? Jo bygger på säger jag.

Snigeln ser hon krypa opp ur sjön. Orörligt krypa. Men det är gott att snigeln kryper där. Hon smeker den på håll. Tvärs över dalen, tvärs över Bjuhrs åkrar och Ålasses öken sträcker hon sin vanmäktiga kärlek. Kommen till mig alla som jag älskar! Men ingen kommer. Ingen syns på vägen, bara en oknytt på sin blanka cykel. På sjön är ingen, hästarna går lös ut i hagen, korna ligger i en hög och tänker väl på någe. Om Hildur kom på garn, men allt som kommer på

gårn det är nån som liknar ingenting. En luffare eller agent. Kan ha stannat biln bakom logen. Som Westlund gör. Skäms han han?

Nä ingen kommer. Hon sitter på sin kalla fattigstol, ingen kommer. Om det hjälpte kunde hon grina. Men inget hjälper vet hon. Så bäst att resa sej och gå. Gå genom häcken in dit in hon ska. Men det gör ont, det är vad det gör. Det förlorade svider som jod. De gånger hon kunnat men inte gjort. Kunnat älska men låtit bli. Som man gör när man tänker: Det är gott om tid. När man är ung ja. Första gångerna är det bara skit med. Men sista gången man älskar älskar man som störst. Då när det gör detsamma för andra då gör det inte detsamma för mej. Men ni, en sak är man rädd för över alla andra. Den att döden dö utan att en gång, en enda, fått trycka nån som vill till sitt hjärta. Stenen kyler, hållet sticks, bröstet piper. Kalle Bjuhrs tre pojkar står på åkern, röker, liarna ligger väl i diket. Inga bönder av dom som röker på åkern. Och spelar kort om vem som ska mocka och vem som ska rykta. Gör av med en kortlek i månan, som Kalle Bjuhr berättar. Som det var nånting att skryta över.

— Såå, du sitter här och grinar du Hilma.

I ryggen är nån och luktar. Käftlisa är bakpå. Går byrunt hon sju gånger i veckan, samma förklä på samma mage år ut, år in. Snappar opp och sprider ut. Fickan har hon full av socker, det tar hon

ur sockerskålarna när hon tror att ingen ser. Krokig som en pilbåge. Men utan pil. Kallar alla du fast hon inget har, utom förklät och lite socker. Och käften går. Henne kan man inte älska. Och i kväll lär hela Fuxe veta att Snigelhilma hon satt på en sten hon och grina utanför fattiggårn samma dag på morron Hildur blev gift med slaktar Westlund.

— Kärre, säger Hilma snålt, går över vägen, korgen lättar. Fick väl någe i ögat.

— Jo en tår, säger Käftlisa, och äpplen fick du i korgen. Jag tar ett jag. Men när bytte Ålasses lakan? Det vill du nog veta! Jo en månad sen. Och hur dom bytte? Jo Ålasse han tog Villes och Ville han tog Erikas och Erika hon fick Ålasses hon, det var det skitigaste av allihop. Och lössena kryper på bordet. Såg det själv. En var oppe i sockerskåln. Titta själv du!

Och nu tar Käftlisa alla gråa sockerbitarna ur fikan, i gräset innanför häcken strör hon ut dem. Under ett äppelträd, en astrakan. Där står en tom stol med svarta brillor på. Hon tar dem oförmärkt. Hans!

— Titta du, ropar Käftlisa, nu kryper hon på marken, hon vrider och vänder på varenda bit.

Står på våta knän, dräglet hänger, hon rör om i sockret med sina krokiga fingrar. Till slut hittar hon så en bladlus. Tar opp den i sina nyskrubbade händer, hon har en hård borste hon Sigrid. Kupar dem om den som kring en dyrbarhet. Opp och iväg efter

Hilma som sakta flyr mot verandatrappen. Där står tre gummor i svarta kjolar, de stänger vägen, de blir ett fängelse för Hilma, hon saktar in. Där är Nickan, nickar värre än värst nu efter andra hjärnblödningen. Och fru Sandbom, nykommen hon, gubben Sandbom dog i förvaltarns lagård en natt i juni, det var kalvning, han fick slag. Och Klara som är baptist. Rätt som det är kan hon ju stanna hon med knäppta händer, ögona har hon i himlen. Som om hon glodde efter en flygmaskin. Så är det ställt nu, nån flygmaskin är inte att se över Uvberg.

— Ja Gud han ser allt han, säger hon, som om det var en nyhet.

Sänker huvut sen, tar till sej ögona, tittar på Hilma som Gud själv måste titta. Och Nickan hon nickar och fru Sandbom viftar med tidningen, församlingsbladet, pastorn måste väl vara inom då. Men det är nånting de vet som inte hon vet. Och Käftlisa är framme nu. Framme med händerna sina, dukar opp bladlusen på flatan. Säger så till Hilma:

— Ser du, här är han! Lusen. Jaså du har bråttom du. Men nog hinner du väl ge mej ett äpple till. Och Sångarn är snart dö han.

Tappar hon glasögona, ja närapå. Nu gräver gumorna i korgen med sina slitna fingrar, krokiga efter fingerkroken med livet. Efter äpplen eller är det hjärtat hennes de gräver efter? Det lilla äpplet, det lilla äpplet med blod, fullt med mask snart.

— Är Sångarn dålig han då?

Jo Nickan nickar, Klara knäpper händerna kring äpplet, Gud ska inte se att hon tatt ett äpple.

— Vi ska alla den vägen vandra.

Jaså, det säger hon. Säger det som om det var hon som bestämde. Som om det var hon som satt och skrev brev till Gud och sa: Nu tycker jag nog att Du skall taga Sångarn hem till Dig. Eller någonannanstädes. Hilma bryter sej sakta ut ur gumfängelset, ett steg och två och hela trappen. Korgen i vänster hand, tyngre fast den är tommare. Och glasögona i högra. Dörrn står öppen som en tandlös mun. Mörkt är gapet och andedräkten ond. Fattighuset andas påna sin lukt av fattig ålderdom, av år som ligger ruttande, av livets kräfte. Hon hittarn nästan genast. Hon sern stå i korridorn mellan två vita dörrar, han hänger mot den gråa väggen, tungt lastad med sej själv. Död är han inte. Inte en gång döende. Så frälst från en stor värk går hon fram. Han märkerna när hon står i ljuset, hennes skugga smekern. Står under flugfläckiga kupan, sträcker fram glasögona.

— Dom låg på stolen din, Johan.

Men då är det någe där i alla fall, en ny darrning har kommit i hand, han får inte på dem. Och skinnnet har gulnat mera, det räcker inte till snart heller. Ner under gröna kalotten där hänger en vit tofs. Sångarhåret, zigenarsvart först hon såg et. Nu ställer hon ner korgen på korkmattan, glasögona får hon

fast över det gamla märket på näsan. Sen börjar de gå korridorn fram, de säger inte ett ord, bara går. Utan att se på varann. Utan att våga. Han bor längst in han. I sista korridorn där sista lampan lyser. I dagrummet sitter Tokanders, honom de badar, på golvet under en palm, han sjunger för strumpan sin, den har han tagit av. Annars är ingen där. Så Sångarn han stannar och fårn på fötter. Anders flinar, han stoppar sången. Händerna hänger, huvet hänger, tungan hänger ur mun. Sångarn viskar nånting i örat pån, då bleknarn, tungan åker in och ut, han sticker iväg. Med rädda språng mot röa lampan. Det är en pöl där han suttit. Sångarn skäms, en stol ställer han övern.

— Vi får stanna här vi, viskarn, ser sej runt men ingen lyssnar, för Malmen han har det inte långt kvar han. Pastorn sitter inne hos en.

Malmen och Sångarn delar rum, Malmen har kräfta. De sätter sej på den gula träsoffan i palmers skugga, palmerna har kamrer Lindman testamenterat. Dammet snöar in i dem från den gula solstrimman.

— Jag kom med äpplen jag, är det Hilma säger.

Sångarn tittar i korgen, i pannan daggas svetten, ögonen är trötta och röda som om de sett för mycket nyss. Han tar opp en astrakan, biter så gott det går. Håller äpplet med bägge händer, fast det inte är stort, de darrar några gånger mer än sist. Rädd säger hon:

— Har Göran skrivit?

Hon ser pån att han inte har. Och inga cigarrer har han skickat mer. Röker väl dem själv nu, fabrikörn, och ett ursinnigt hat sjuder opp ini na. Hatet mot de unga kalla. De som knappt tar pipan ur mun när de talar till dem de älskas av. Och som börjar alla brev med: Jag har så mycket att stå i så det blir aldrig av att skriva. Och slutar med: Jag har så förbannat med göra så jag är tvungen att sluta nu. Och allting är så dyrt så jag har inte råd att komma hem i år heller. Jag har just kommit över en bil, den var inte så billig. Men Sångarn tar äpplet ur mun.

— Göran har så mycket att stå i han så. Fjorton man på verkstan, tre på kontoret. Och inte kan man väl begära att frun hans ska skriva, morn hennes var av adel hon.

Stoltheten slåss med smärtan, smärtan vinner den. För tungt läggs hans hand på hennes, nästan faller.

— Kärre, säger Hilma, hållern fast.

Hållern hårt. Hör ju hur det grinar in. Grinar efter nån att hålla.

— Din Rudolf, undrar han till sist, hur är han att ha?

— Nog går han väl an. Tar i så. Blir het. Och tju-rar. Men nog är det väl så att han går an.

— Säger han ibland: Kom mamma! Jag är bra glad att du är här jag. Jag är bra glad att du är frisk och är som du är. Kom hit vetja får jag krama om dej lite.

— Jesses, skulle han ha tid med sånt han!

Men det är inte sant det. Inte är det tiden, nej. Men om det inte är tiden vad är det då? Men låt mej slippa! Låt mej tro! Men Sångarn kryper närmre och närmre han, säger:

— Och Irma din? Tar hon dej i armen hon nån gång? Tar hon dej i hand nån gång och frågar som så: I dag går vi väl till körrgårn mamma och krattar gravarna? Ta på er kappan du bara och visst kan du ha schalen fast vi går till bynn.

Tar i armen? Jo nyps! Och: Ta hatten på er om ni ska ut! Och torka er om näsan! Ni skulle sluta snusa förresten. På fattiggårn i Lillnäs där —

— Jag visste väl det, säger Sångarn som om han hört allt inom na. Jag visste väl det jag. Och Hildur?

Men om Hildur inget ont! Där är hon snabb se. Där är förnuftet först, viskar sålunda: Inte henna! Inte den endaste du har!

— Jo Hildur hon gifter sej i dag hon.

Då reser sej Sångarn från soffan, högt från ovan ser han ner påna. Står på Operans höjder och ser ner på en klen publik. Och hon bävar förn nästan som hon en gång gjorde. För med rädsla minns hon en hur han en gång var. Hur han en gång stod och såg ner påna i en grön berså, fåglarna sjöng. Pannan var slät, han hade klara svarta ögon, en lock hängde ner pån, han luktade punsch och någe slags hårvatten. Och hon minns, men inte med rädsla längre utan

med något som är större, hur han sakta drog oppna till sej utan att så mycket som röra toppen av ett lillfinger. Och hur hon kom den gången med mjuka fingrar den gången för att tukta locken, inte vit den gången. Ingen kalott den gången. Så var det. Men har det varit? Har man levt? Hon ser ner i korgen som om det var där drömmen skulle ligga. Men den är ingenstans den, det är sanningen; bara faren.

— Jaså, mumlar Sångarn. Hon gifter sej i dag hon då.

Lägger till:

— Och du är här.

För det kan han visst inte förstå. Här, menar han väl, här där Malmen suckar i dödsskuggans dal. Och här där Tokanders sjunger och dryper under kamrer Lindmans palmer. Men det är väl inte så konstigt ändå. Nånstans bortifrån, nånstans ovanifrån, hämtar hon mod till att sägat:

— Du kommer väl och sjunger till Hildurs bröllop.

Sitter och ser eftern sen närsom han går bort till fönstret. Kort steg, knappt foten långt. Alla ungarna i Fuxe kan gå som han. Därför går han väl ut när det är mörkt numer. Säger de som nånting säger. Men somliga ungar de har lampor. Eller går i lådan och lånar.

— Det var inte i går jag sjöng, hörs från fönstret.

Men det var i går, vännen min. Och i förrgår var

det med. För alla vet ju vad som sker i skogen var-
enda eftermiddag. De talar om det än om de inte
hittat något annat. Hur han går till skogs och sjung-
er. För vad då? Jo för sin framtids skull, den lysande.
Och hur det då och då går brev till själva Stockholm
i en viktig fråga. Nu vänder han sej sakta om, kom-
mer mot na. Men inte den som nyss han var utan
som en annan en. Och ju närmre han kommer na
dess djupare blir skillnan mellan dem. Några tum har
han väl växt och längre stegar han, kalotten är för-
näm, herregrön.

— Det är inte en nåd jag ber om som Hilma vet,
säger han. Inte om nåd utan om rättvisa. Och förr
eller senare måste ledningen förstå att den handlat
fel. Att den burit sej svinaktigt åt mot en upp-
buren konstnär. Ja jag tvekar inte att tillgripa ordet upp-
buren. Det finns blommor som blommor grant men
flyktigt. Till den sorten hörde inte jag. Det är detta
man snart kommer att inse. Och det är därför jag i
dag vågar säga till Hilma: Snart kommer Johan
Borgh att åter stå på en scen efter en liten tids från-
varo. Och den aftonen skall jag inte glömma mina
trogna vänner från den här tiden.

— Nej, viskar Hilma, med en andning, en suck av
smärta.

För det gör ont att sen så där. Gör ont att se sin kar
full och sin vän, den enda, kollrig. Gör ont att höra
sin enda vän kalla tretti år en liten tid. Den enda —

och det är sant. För ensamheten ger de sina bara en vän. En lika ensam.

Men Sångarn går och hämtar sina pärmar. Alltid är han på väg till de pärmarna eller också är han på väg från dem. De är svarta, har beslag av metall, är tunga av allting han samlat i dem under tretti år. Av smädelser och ont. Mens han är borta kommer Sigrid med trasan och torkar opp. Klaras dotter, hon är ung, jämt visslar hon. Visslar nog högst den dag man lämnar jämmerdalen, säger Klara själv när hon inte är i himmelen. Men noga ser hon påna nu, Sigrid. För noga väl. Och säger:

— Hon gifter sej i dag då Hildur.

— Jo hon gör väl det.

— Det går kvickt för somliga. Och aldrig för en del. Hä.

Och är borta med trasa och vissling. Om det är ute då? Om det redan ligger i Käftlisas ficka och skramlar det ingen ska veta. Ingen utom en. I det samma kommer pastorn med Sångarn på släp. Sångarn utan pärmar och kalotten nerfaren. Pastorn med hatten i hand och bön på läppen. Hon reser sej sakta.

— Inte är han dö?

Pastorn skakar på huvet, Sångarn tar av kalotten, de går mot den röda lampan alla tre. Rätt fort för pastorn har väl bråttom. Men plötsligt sackar Sångarn efter. Hilma känner en bön i ryggen. Hon saktar och

vänder. Då är Sångarns ansikte vitt och vint. Handen som darrar söker hennes.

— Men han blir.

Knappt en viskning. Men hon stannar och begriper. Och det är så här: Låt inte Malmen dö ifrån mej. Låt inte Malmen dö i mitt rum. För han är en del av mitt rum. För han är en del av mitt liv. Dör han dör jag. Jag är så rädd, Hilma. Jag har så mycket att hinna med. Hon tarn i armen medan prästen går.

— Kom och sjung du Johan.

Och då är han ändå inte klenare än att han tar språnget. Innan prästen är framme vid lampan har han åter hävt sej opp på denna jorden. Färgen stiger. Och kalotten på. Han följerna till dörrn. Tack för de orden, Hilma.

— Korgen tar jag med när jag kommer, mumlar han, glädjen snärjern i sin ståltråd.

Sången sväller in, han snubblar ut baktrappan, blind som en mus. Snubblar väl seende opp i skogen bakom sjungbusken. Men komministern bjuder Hilma skjuts. De går nerför gången ihop, unga pastorn och hon. Och hon tittar sej runt men ingen av gummorna står där och serna. Inte en enda av gubbarna heller fast annars hänger de nog runt. Bara Tokanders står lutad under en björk med händerna på baken. Men vad begriper han av sånt? Förresten händer någe i hanses värld, rätt som de kommer sätter han av mot uthusena med ryggen krum, skrattet stannar kvar un-

der björken, arg går hon förbin. Vad kan Tokanders ha att skratta åt när ingen annan har? Käftlisa hon grinar där de vandrar sen. Ligger ikull i gräset och letar. En sockerbit är väl borta som vanligt. Men hon bara ser sitt socker hon, inte ser hon pastorn och Hilma. Hade tretton när jag geck. Har bara tolv nu. Hö.

Hon stiger först i bilen, pastorn efter som en skugga. Lind kör iväg men har inte kommit långt förrn pastorn kommer närmre, hon in i hörnet. Ser ut på Bjuhrs åker, pojarna går och skär kring rågen, har cigarretterna i mun.

— Mor Palm, säger pastorns mjuka röst. Han har inte så långt kvar inte.

Inte rör hon sej för det. En sån här dag får Malmen vara, dags nog i morrn. Men Bjuhrs borde laga gärdsgårn i stället för att spela kort och röka cigarretter. Och skämmas för att släppa sina kor på vägen. Den borde få duga åt Ålasses svältfödda kräk den. Lind får ju stoppa bilen för kullkon, hon stannar mitt på vägen och gör. Hilma känner hur hon rodnar för pastorns räkning. Men pastorn han ser som Klara oppåt himlen och alla änglarna i Fuxe. Om några finns.

— Hur länge, undrar hon; man måste ju svara pastorn i alla fulla fall.

— Före Malmen, viskar pastorn.

Mycket tyst en stund, kullkon hon går unnan, Linden kör.

— Den rösten ska saknas i kyrkan om söndagarna, viskar han till.

Det är Sångarn som ska dö. När hon förstår det rinner blon ur äpplet hennes, det blir tomt, det skrumpnar, snart kommer alla maskarna. Hon hänger sej fast i stroppen, stadd i högsta fara. För mister hon Sångarn mister hon allt hon äger, mister hon det enda hopp som finns: att få göra någon gott till sist. Sakta börjar sorgens mörka flod rinna genom na.

— Vet han avet, viskar hon sakteliga.

— Nej, nej.

Då ser hon genom en grå slöja att hon är kommen hem. Lind håller utanför grind. Och pastorn vill väl säga nånting välment men är för ung för att kunna hjälpa. Det måste man vara gammal till, själv vara nära det som stundar. Men mens hon stiger ur får hon syn på gamla luffarn, han vevar opp ur brunn. Pastorn med väl och han är ingen luffarvän pastorn, vet hon. Så han sticker skallen ut och säger:

— Ni är snäll ni mor Palm.

Blickar mot himmelen. Men än kan hon inte förlåtan att han är så ung. Så hon slätar bara till svartkappan i bak och väntar på resten. Lind sitter slö vid ratten, vill iväg han. Den kan hon inte med. En gång körde han på Palmens kviga. Med vilja sägs.

— Men ta er i akt, mor Palm, att ni inte blir lurad, säger han pastorn lent.

Då rinner Hilmas ilska till, allt som är ungt och

lett hatar hon i den minuten. Och fast hon knyter hakan fast med schalen kan hon inte hindrat.

— Jesus blev lurad han med. Men han var snäll ändå han, fräser hon till.

Då trampar Lind på gasen, han hördet väl han med och bra var det. Vid brunn får hon tag på luffarn. Brunnsstången gnäller, den är gammal den med.

— Ska luffarn stanna, undrar hon åt en.

— Jo han är sjuk inne där, svarar han, pekar hän mot logen. Så dotern sa vi kunde stanna vi i dag och hjälpa.

Men hinkningen har gjorten blå. Och brunnslocket får han så när på tån, han kunde behöva ett par skor.

— Han är gammal han, säger hon till en.

— Åja, en är väl en sextifem.

Han drar vagnen med tunnan, Gunnars vagn och Victors tunna, hon går brevén, rätt som det är kör han på en sten och skäms.

— Då skulle han sluta gå om han är så gammal. För han går väl bara han?

— Åja, en skriver väl dikter med, skryter han.

För det är väl bara skryt, inte verkar han studerad. Men hon ska vara snäll, hon måste älska alla innan alla äpplen faller.

— Då kan han skriva en åt Hildur då för hon gifter sej i dag hon.

Åja, han kan det ock. Så efterpå följer hon en ut i

bersån, låtern sätta sej på en grön stol. Själv sätter hon sej på en vit, hon ser inte in i de pensionerade syrenerna, oppåt ser hon. Ser i norr där himlen vilar på fattiggårns höga skorstenar. Låt en inte dö, ber hon dödstyst, knäpper händerna omkring en. Och låter sången han sjunger i fattigskogen stiga in genom hennes vidöppna portar.

— En skulle väl säga ett ord om brudgummen ock, säger luffarn och biter i Sixtens penna.

Men inte hör hon den.

*

Hon kan inte låta bli att se på klockorna. Och han märker det väl. Men låt det märkas då. I rad har han hängt dem, och lika högt. Som tre rövare på korset. En kvider i alla fall på sin spik. Och pendlarna är tre urtagna hjärtan. Häng mitt dit blir fyra. Klockorna är nästan det enda hon ser på, på honom ser hon knappast alls. Men mens hon sitter hos en blir det full timme. Då hör hon hur han går opp och fram. Han stannar med ryggen åtna framför den klocka som just slår. Och eftersom hon inte setten i ögonen ser hon en på ryggen. Och det är inte mycket att se. Tunn har han alltid varit, är tynnre nu. Håret är slitet som höstgräs, västen hänger lite hursomhelst. Och hon vill ju nu inte egentligen men till slut kan hon inte låta bli att tycka lite synd.

Då hör hon hur han liksom står och pratar med nån.

Tänker: Väl med mej, och hon går fram, håller sej på trasmattan, han hörna inte.

— Med det kan det vara hur det vill, hör hon han säger. Men en sak ska jag säga dej och det är att förr får man slita skinnet av kroppen min. Och tarmarna urn.

Hon går ändå närmre. Men han tiger ett tag nu, låter klockan slå ut. Nickar med örat mot klockmagen, klockan är väl överens. För då förstår hon ju äntligen att farn hennes står där och pratar med klockorna. Det med.

— Pappa, ropar hon som gällde det att räddan från en större fara. En tjur, en hästspark.

Då tar han na i armen, förna undan. Och hon ser att han närpå glömt att hon var där. Den andra klockan börjar slå. Han vill släppa men hon hållern kvar. Hon räknar slagena, hjärtat bultar. Spänd är han som en sträng, rak som en stör. Tionde slaget och slut. Hon hållern i händerna och kännern krympa. Hon sättern på sängen, det är alls ingen styrsel kvar in. Bara en trötthet, bara en ålderdom, mjuk som såpa.

— Kulla, jämrar han, när blir hon frisk?

Kulla, gud! Men vad har hänt med Hildur? Hänt det att hon frågat sej: När var jag här? När sa jag mitt sista ord till en? När tänkte jag en tanke om en som inte var: snigeln. Gubbtoken. Ögona får man skämmas ur sej. Det är mitt fel alltihop. Så börjar hon grina. Men mens hon grinar slår tredje klockan. Be-

graven i händerna sina lyssnar hon till en. Hon har släppt, han kan gå om han vill. Och nu är det långt mellan slagen, ett par tre evigheter. Men det hörs inte en knäpp utom rosslingen från den sjuka tiden.

— Pappa, säger hon när klockan är mer än tie. Klockan slog.

Hon ser neråt fötterna, sina och hans. Han är barfota han, foten är skrumpen och gul. Hela han är väl sån. Och det luktar syrligt av en känner hon på nära håll.

Men det har gjorten gott att hon grinat. Hit opp kommer ingen och grinar. Hit opp kommer man bara och säger: Nu ska vi göra det eller det. Och en slaskhink åker opp och ner. Och en karott slängs på bordet. Men aldrig är här nån som gråter. Fast han har glömt vad man ska göra med den som grinar. Visste det väl aldrig ens. Så inte mycket har hänt mén. Och när hon bern om att komma ner säger han bara ett: — Nä!

Men tvär vill han inte vara så han lägger ju till:

— Jag kan inte jag.

— Varför, undrar hon, sätter sej näran.

Då går han bort till fönstret och tänker efter.

— Jag har inga kläder, säger han men lyssnar listigt bakåt.

— Och svartkläderna du hade på morfars begravning?

— Och inte är jag ren, säger han då.

— Vattnet är hett i reservoarn, pappa.

— Och vem tvättar mej på ryggen, undrar han hänfullt.

— Det gör jag pappa.

I detsamma kör en bil in på gårn. Hon hör på hackningen vems bilen är. Tjufemman, som Rudolf retas. Trettifemman, som Westlund säger. Men gubben tror väl nån kommer och hämtarn. Lagar sej bort från fönstret i rappet.

— Det kommer en bil in på gårn, gnäller han ängsligt.

Lugnande tar hon en i armen. Skjortan är trasig vid armbågen, benet sticker ut vitt och vasst.

— Det är ju bara Westlunds vetja.

— Jaså. Bara han inte kör över slättermaskin nu.

Hon får fram en till fönstret och visarn hur långt bilen står från skaklarna. Slättermaskin den är gubbens kärlek. Rudolf kom hem en natt från Rullans ottoman. Kom tyst över gårn, det var inte nermörkt. Då såg han gubben sitta på sitsen. Tömmarna låtsas han hålla i hand. Proprio, skrek han åt osynliga märrn. Iväg bar det visst men Rudolf fick sej ett skratt. Tyst in och väckte Irma och Hildur. Och Irma fick sej ett skratt hon med. Men Hildur hon teg.

Nu märker hon att gubben ser påna från sidan, besynnerligt klokt för att vara han.

— Du ljuger du, vränger han till. Sen när är mågen så klen?

Hon tittar ut breve'n. Ettöringen står på backen i skitigt förklä och plockar kotletter ur hytten. Har väl suttit på dom som han brukar, smutslassen. Men det ska bli annat snart. På flaket råmar en kalv. Gubben tarna hårt i hand.

— Det är ju Westlunds drängen som kommer med köttet vetja.

Hon tittar efter Svea men Svea är inte med. Hon ligger väl och drar sej än då. Men snart har hon dragit sej nog. Latlisan. Men hårdare och hårdare klämmer gubben na i hand. En triumf, en högfärd skiner i ansiktet hans.

— Men kalven den är ur min lagård den, skriker han stoltserandes. Rosas kalven. Mågen går och tar kalvar ur min lagård han. Och en sån ska man ta i hand? En sån ska man gå ner för? Va!

Hon suckar och går mot dörrn.

— Följ med ner och se efter att kalven är kvar då.

Hon stannar, lockarn. Men han har som växt fast. Hon ser hur han längtar men inte törs. Hon ser hur han sträcker sej mot na med allt han vill. Men han kommer inte ändå han. Hon går ut i trappen, ställer sej och lyssnar där överst. Som tripp trapp trull kommer stegen ditåt. Nöjd skrittar hon ner. Dörrn till salen står öppen, hon hör Irmas röst genom gluggen, mindre tvär än vanligt så hon gluttar in. Jo Irma spänner girlanger med luffarn. Luffarn står på en stol och hon inunder och ser hur han gillar in en i

åsen. Och hon behöver bara en glimt för att se, Hildur, att nu är det så fatt igen. Irma har bytt blus. Och bytt sätt. Bytt sätt och blus för en luffare om ock han är snygg. Och i farstun står luffarn två med hatten i hand.

— Jo kamraten undrar om han får mjölk.

Mens hon tar ut spillkum och kopp ur skåpet i farstun får hon en tanke. Men hon vill inte visan vad hon tänker så hon säger in över sillen och kalvosten:

— Gå han och hämta vatten så går jag med mjölken själv.

Luffarn hostar och pustar. Spottar ut genom dörrn.

— Inte är han så mycket att si, säger han. Klen, eländig och mager.

Då vänder hon och sern i ögat med herrans mod.

— Hur ser han ut, viskar hon.

Luffarn sätter hatten på skallen, kliar sej baki.

— Som långmjölk, hugger han till.

Hon blir närapå arg. Långmjölk — är det ett svar? Han märkert väl så han orerar vidare.

— Jo lång och seg och fastnar och blir hängandes.

Utan att blitt klokare går hon in med sötmjölken i köket. Luffarn stånkar och lyfter vattunnan ut. Ettöringen sitter på soffan med bena i kors. Hemmastadd redan. Mössan sitter på, kotletterna ligger på bordet i Arbetarblat. Däroppe klingar en klocka, det är en fin en som slår kvarten. Han pekar med fingret oppåt, flinar och menar. Vad vill han med det? Vad han vill

med pappa, han som inget begriper? Och när klockan slagit flinar han vidare. Men åt vem då?

— Är det lag på att slå in kotletter i tidningar nummer, vresar hon iväg, glad att hon hittat påt.

— Det är väl inte dagens heller, urskuldar han sej och går opp och läser. Den är ju sen förra vickan.

Så där slant det. Men hon vill inte låtan komma över för över är han farlig har till och med Hilmer sagt. Så hon går på i ullstrumpan.

— Och Svea? Skulle inte Svea hit och steka?

— Hon kommer, hon kommer. Men si hon hade ett och annat att göra på måron.

Och nu kan han knappt hålla sej för flin. Arg går hon ut och han flinar mena. Kliande sej bakom det öra han har. Och där har han en räb. Och räven glor på förklät hennes och säger:

— Snart blir det krona och slöja kan jag förstå.

Så han kan han. Hon går ett par steg före i gräset, har ont. Kronan? Jo en tvåkrona möjligen att skramla i kuttingen med. Och slöjan hon är svart. Kräp dö skin ska du få, sa Westlund. Men när det kom till kritan blev det varken kräp eller skin. Men skin i det och inte ska drängen flina.

— Krona blir det väl ingen. Man får nöja sej med en ettöring.

Hon blev elak på kuppen, ångern sticker och rivs. Hon saktar och väntar in en. Vill låta solen lysa på honom ock. Och på luffarn som knirkar i väg med

vagnen. Hon stannar och räckern hand till adjö så länge. Han tittar på glaset och spillkummen.

— Jag ska ge mjölk åt katten jag, säger hon lent.

— Fan till katt att bälga mjölk, flinar drängen och tittar på litern. Och dricker han brännvin med så tar jag fram boken.

Det skrattar han åt så han håller på att tappa mösan. Han slår sej på förklät, löständerna glappar, han tar ett tjohopp opp i bilen. Men Hildur ilar mot lagårn. Hon har sett gubben i fönstret med näsan i glaset. Kalven råmar bakomna. Och korna råmar i hagen. Westlundsdrängen startar tjufemman. Vill väl visa bönder hur herrfolk kör. Backen i och en körare bakåt. Braket kommer vid lagårdsdörrn. Hon vänder och ser. Han har fått hjulet rätt opp på skakeln till slättermaskin, den har bräckts som ett rö. Och motorstopp. Det är tyst en sekund, så kommer ett klirr. Ett fönster som går. Och gubbens arm dinglar ut genom rutan. Men drängen får fart på bilen. Stiger ur och ber en förlåta? Nähej! Men tutar åt luffarn som inte fort nog kommer unnan med vagnen. Och far ut genom grind med en rökkvast om baken. Men tuta och kör, det är ju så Hilmer säger. Bara tuta och kör och småckingen på till bröllopet. Men var den småckingen satt, det har han glömt att berätta.

Åt gubben vågar hon inte se. Hon slinker in i lagårn med hjärtat i bänd. Där är tyst och utgråtet nummer. Inte så länge sen och hon låg i halmen i foder-

gången. Gråten i hjärtat och ett brev på posten. Och ett ord av Westlund som rang i örat och rang: Vill du se mer så kom med hem på fredag. Vad var det hon ville se då? Jo en klave av silver, var det så märkligt? Kulla skulle slaktas, hon var femton år, stadd i evig sin. Pappas köp en gång, han ville inte mistana. En gång i månan var Rudolf oppe. Jo, skulle vi inte ta och slakta Kulla? Nä, det blir inget av med det inte. Så när Westlund kom fick han stanna bakom lagårn. Hon smög dit bak och sågen komma. Han visslade och slängde med klaven, hon hade aldrig sett sån grann klave förr. Det lyste silver om en. Händerna höll hon i förkläsfickorna på magen, i den ena ringen, i den andra var ett brev. Martins väntbrev. Vänta ett par år bara tills de ordnar sej med ekonomin. Å ungen har det väl bra där han ä. Tack och ajö, tänkte hon och la haspen på till hjärtedörrn. Bli som Irma? En stackars leing då som ingen ser åt? Innanför händerna hennes låg fostret och växte, månan jämnt.

Vad drev henne ut, dit bak lagårn? Det visste hon fem steg ifrån. Fick veta det av klaven som slänger i slaktarns stora hand. Jag vill ha'n. Jag ska tan. Hon tog klaven i hand sin, slaktarn stod still. I lagårdslidret lyfte drängen bommen från bakportarna. Fin klave Westlund har, sa hon, hon log. Westlunds hund gläfstade vid stacken. Han var en fot längre än hon, ärmarna var uppkavlade, han hade blod i tumgreppet.

Han kom mycket nära na utan att hon steg tillbaks. Vill du se mer så kom hem på fredag. Kommer förbi klockan sju. Han lät hes, hon lyfte klaven och stack in halsen i'n. Han ledde na runt ett varv. Klaven var bra och det enda farsgubben inte söp opp, den låg på vind, kom fram vid bouppteckningen. Den tar jag sa Westlund.

Men nu stod drängen på lidertröskeln och såg på. Och nu kunde inget flyttas tillbaka. Det var både skrivet och tryckt liksom. Hon lyfte silverklaven av och sågen i ögonen, de var blåa med blodnät i kanten, log. Kom då, sa hon och gick först in i lagårn. Klaven slängde hon med som om den var hennes. Före både slaktarn och drängen och slaktarns hund. Hon klev opp i Kullas bås och tog ajö av den hornlösa. Hon löstena från Palmens klave och satte påna slaktarns. Kulla vände på huvet, såg karlarna och hund i gången, gav upp ett böl av fasa. Gå ut, sa Hildur, jag tarna själv. De gick ut till bilen, hon grät en skvätt innan hon ledde utna, hon tyckte hon ledde sej själv hän mot en yxa. Men utan ånger, bara med en sorts förskräckelse.

Fan till klave, sa drängen till Westlund när hon kom. De stod och halsade varsin öl. Westlund strök av sej om mun, slängde pavan i halmstacken. Drängen slängde sin i diket. Hildur klev oppför landgången, tårarna rann några droppar i sänder. Silver åt storbönder, mässing åt torpare, sa slaktarn, drängen flen,

steg för steg trippar Kulla opp mot döden. Slaktarn satte lämnen för, han stod på vägen med bena isär. Plötsligt bredde han ut armarna. Hoppa, sa han, Hildur klev opp på lämnen. Så föll hon i slaktarns armar. Brevet prasslade mot Westlunds mage, hon sprang hem bakvägen och in i kammarn. Där satte hon sej att skriva i rädsla och feber.

Det vart skrivet och skickat med ring och allt en kväll senare. Det stod ingen avsändare bakpå men ändå kom det tillbaks. Varenda natt fram till lysningen och ett tag efter. I drömmen således. I drömmen satt hon vid bordet med en tjock hög papper framför sej och allihop skulle hon fylla var mening. Men innan hon hunnit börja kommer en spindel kilande tvärs över bordet hän mot na. Det är en stor en och rädd blir hon. Hon tar lite papper för att klämma ihjäl en. Högen rasar och spindeln kilar in under arkena. Då slänger hon sin bunt övern men hör hur han är lite längre ut. Då klämmer hon på pappret tills han inte mer kommer fram. Så nånstans där under måste spindeln ligga. Men var? Ett efter ett lyfter hon bladen, till slut är hon strax i botten utan att hon hittat en. Och det är då det hiskliga händer. Det understa papperet lyfts av sej själv, sitter på spindelns rygg och spindeln växer och växer. Till slut är han stor som en näve och rusar emot na. Och hon vaknar, bröstet är fullt av fasa, hon letar runt i sängen. Barnet är det enda hon hittar.

Drömboken har hon läst rätt igenom men inget hittat om det. Så nu vakar hon hellre. En gång går väl allting över. Nu står hon med mjölken i Kullas bås. Pappa han frågar efter na. Har väl det skedda på känn. Om mornarna räknar han korna när de strosar mot hagen. Första morron fattas ju en. Han knackar åt Rudolf på rutan. Rudolf opp. Var är Kulla i dag då? Jo hon är sjuk så hon står i bås. Ta hem veterinärn då. Och nästa dag kommer ju låts-veterinärn. Men inte såg jann. Nä han kom på cykel. Bilen på lagning se. Och hur länge får hon hålla sej inna? Jo sommarn ut. Men vad gör man första september?

Hon går till kätten och ger kalven dricka ur skopan. Här inne ville hon stanna, hålla sej gömd tills allt var över. Men klockan är väl elva snart, bara fyra timmar kvar. Å, hon blir skrämmd. Nån är bakomna som så ofta numer. Men det är nån riktig den gången. Grabben bara. Gunnar. Hon ställer ner mjölken och tar om en.

— Min lilla fästman, säger hon och sättern på mjölkpallen. Har mamma nypt dej nu igen. Han är blå på vänsterarmen.

— Hon blir väl bättre när hon gifter sej, säger Gunnar och spottar i en mocka, sånt har Rudolf sagt.

Hon tvinnar det ljusa håret, det har han efter den obekante. Palmens är mörka dom. Hon tittar på ögonna som han vrider undan. De har Irma gjort gamla.

Och resten har Rudolf gjort gammalt. Lärt en tala om betäckning som en bonde. Och spottar gör han som Rudolf. Och pinkar på samma sten. Vad har hon gjort en? Ett intet. Smekten när hon tyckt synd. Det är väl allt det. Och nu vill hon göra gott igen innan klockan blir tre. Så hon sätter sej breve'n på pallen, nypern i öra, näsa och mund.

— Du kommer väl till mej dit jag flyttar.

— Om jag får se på när han slaktar så, säger Gunnar han.

Hon pussarn på kind.

— Ä jolmare inte, fräser Gunnar och går opp i båset.

Hon ser han är svart om mun. Men inte vanligt svart. Hon sträcker sej opp och luktar pån. Det är snus. Och hon ser nånting puta i vänstra kortbyxfickan. Kvickt sticker hon dit hand. Det första hon får är två dagmaskar. Och sen en hönslort, hård som sten. Sist kommer pappas snusdosa. Då flyr han, trycker sej opp i båset, slagrädd, strykrädd, ögon gnistrar av hat.

— Jag har inte knyckt en, väser han. Ett knyte, ett litet djur. Den låg under slättermaskin.

Hon öppnar dosan, det är en spegel in. Hon ser en bit av sej själv in. En brudbit, grå och tårögdd, ful i det klena ljuset. Hon faller igen. Men den här natten med har gubben varit nere. Men vill inte låtsas om det. Vill inte säga: Gå du och leta efter dosan, Hil-

dur, jag tappan ute. Och en natt går han längre än till slättermaskin. Går han till lagårn. Går han opp i det tomma båset. Och den natten är hon inte hemma. Den natten kan hon inget göra. Hon stoppar dosan i fickan.

— Inte slår jag dej, säger hon trött till Gunnar.

Då hankar han sej närmare, till slut är han helt inpå.

— Om du inte jolmare ska jag visa dej en sak, säger han.

— Vad då?

— Ett hjärta, säger Gunnar och går in i svalen.

Hon efter med mjölken.

— Va då nånstans? Inne här?

— Nä i stallslidret. Ett alldeles nytt ett på väggen.

Ett nytt hjärta på väggen! Ett hjärta gjort i natt! Hennes eget blir stelt och sväller, spindelskräcken slår ut i bröstet. När de kommer ut på backen är gårdsplan full av främmande kor. Hon är så inne i drömmen så hon tycker det är som det ska. Men grind är öppen efter slaktardrängen ser hon ju sen och Ålasses kor går och nosar i paradiset. För hos Ålasse växer gräset neråt säger den som är le. Luffarn har inte börjat hinka än, han sitter i gräset vid brunn, tog väl ut sej på ditvägen. Den unga luffarn står i dörrn och röker som om han var far i huset. Gubben syns inte till. Men skärvorna gnistrar på bron.

— Mota ut korna och stäng grind, skriker hon åt gamlingen.

Hon är sträng i dag, men hennes spindel växer ju och växer. Fyllerna till toppen snart. Hon tar grabbens hand i sin, tätt ihop går de in i lidret. Grabben lederna tyst dit fram, hon spiller mjölk i höt. På vänstra väggen mellan grimmorna sitter ett nykarvat hjärta. Hon ställer mjölken på hackelsemaskin, sticker en nagel i hjärtat. Gör ont som om det var hennes eget. Med handen på grabbens mun glider hon in i lidret, tyst som ett gott samvete. Stalldörren är stängd och stängd är hönshusdörren, loggolvet tomt. Hon går upp i höt och känner i sovgroparna. Den tredje är varm. Rädd skyndar hon tillbaks till lidret, ställer sej mitt i dörren och stöter koppen mot spillkummen fyra gånger. Medan det klingar ut ser hon sej runt för att få faran framför sej. Och när det klingat sista gången och allt är tyst ändå ropar hon så sakta som när man kallar på sin rädda katt:

— Martin.

I detsamma går stalldörren bakomna opp, i ett huj är hon runt. Hon släpper spillkummen, släpper koppen, sin fiende går hon till mötes på halva vägen. Pojken skriker till. Brunnsstången kvider därute lik en gammal plåga. Och en höna faller som en fjäderbomb från stallskullen nästan rätt över bägges huvun.

*

När tie björkar är fällda går de till sjön en stund. Yxorna blänker på axeln, fettet skiner om stövlarna, det är som en bättre helgdag. Det är torrt den här sommarn och vattnet krymper i sjön. Vassen blommar, på andra tokiga ställen går de och skär den, de ställer sej ner och tittar på vattenduken. Rudolf spottar i sjön, det ska vara bra. Drängen han spottar efter. En stor död fisk ligger i brynet och guppar. Drängen slår pån med yxskaftet.

— Ålasse var och löft på mjärden din i morse med.

— Och fick han nåt?

— Han fick väl ett par. Jag såg att det sprattla i botten. Rudolf blir mörk i syn, han har lätt att bli sint. Sören börjar ångra att han sat.

— Ta hit en klyka, fräser Rudolf åt en.

Drängen hugger loss en ur en al. Men Rudolf är väl inte riktigt klok, tar ruttna fisken som den är och sticker opp en, börjar gå med långa steg mot ån hän.

— I dag ska Ålasse få bju på fisk. Det är inte bröllop varenda förbannade dag heller.

Och han är munter rätt som det är, hej hopp, svänger med fisken, drängen velar med. Yxan är farlig och vatt, rätt snart står de vid den svarta ån, inte stor, ett brett dike med sten i, de kliver över på torra stenar. En hög brink bär opp mot Ålasses ägor, Rudolf slänger yxan opp före som ett varsel.

— Han kanske inte fick nån alls då, mumlar drängen.

Men sagt är sagt och det är inte bröllop varenda dag i bynn hälle, de segar oppför branten, drängen med yxan i hand.

— Vi ska ha en brölloppsup med, hojtar Rudolf, skyldrar med fisken, skyldrar med yxan.

Men drängen öser salt i öppna sår, slår av en tistel med yxan, blir inte mer modig för det.

— Det är inte vi som gifter oss, molar han, blir bakefter.

Rudolf snurrar, ser drängen bli röd. Så där klämmer en sko nånstans, de sätter av över åkern. Rätt övern men det är inte mycket att trampa ner. Vanhävden ryker ur tegarna, tisteln står tjock i havran och havran står tunn i tisteln, ligger på knä förn och ber om sitt ynkliga liv. Det dammar om stegen, ibland slår stöveln mot rostiga burkar, Rudolf svär, drängen glor ner i tistlarna. Skäms som en hund över ärndet.

— Han skulle så havra i åkern i stället för burkar. För här växer fanimej ingen ansjovis.

Han är stark nu Rudolf, kastar yxan och fångarn, de tog varsin sup innan de gick. Reymersholms. Ska ni sätta igång och supa på tidiga morron, skrek Irma, morsan skaka på huvet. Det är aldrig för tidigt för det, sa Rudolf, och man gifter sej inte så tida i det här huset. Va? Och Irma hon teg hon, men drängen

teg med, annars brukar han flina. Så i dag är han inte så bröllopssugen.

Nu ligger Ålasses byggning ett yxkast bort, de stannar och glori i potatisåkern, ingen har sett dem. Det är tio minuters väg från hemma men det är tjugo år sen Rudolf var här. Var dit som grabb ibland, kom hem, fick stryk. Du går inte dit. Varför då då? Tig pojkjävvel! När jag talar! Till den där skojarn! Som ger arsenik åt hästen. Du får väl en sked du med så du stryker med. Han rotas ett tag i åkern, Rudolf, det är en del minnen som flyger med svalorna kring den trasiga lagårdsdörrn, drängen tänker en Bill. I raden under en ligger en hacka med trasigt skaft, står en låda med trasig botten, ligger en kanna med bruten pip. Det är en svacka i mitten på lagårdstaksåsen som om en jättjävvel satt där om nätterna. Och stalldörrn hänger snett, det är tomt där innanföre. Gubben gick runt och låna häst till slåttern, till oss kom han inte. Till slut fick han köpa en kamp av slaktarn för en småslant. Den kan man blåsa ut som ett ljus, gick Westlund och skröt med. Och den stöp på vägen rätt framför hästräfsan. Veterinären blev kallad, sen kom länsman i forden, nu blir han väl stämd för djurplågeri.

Det rycker i bena på drängen, Ålasse har en grabb, han är stark som fan. Men Rudolf står där han står med yxan i jörn och minns han. Det gick hipp som happ på den tiden med. På vedbacken stod gubben

och gjorde pilar åt honom och Ville. Eller sköt kråkor i syrenerna med hagel. Gubben Bjuhr fick sej en pil i halmhatten en gång. Bara bra det, sa Ålasse för Bjuhrn betala så klent för kilen så det är en skam åt et. Så redan på den tiden började de göra sej av med jorden, Ålasse för att få brännvin, farsan för att bygga på.

De går lite närmre, potatisen är klen, på vedbacken ligger sista flaggstångsbiten på sågbocken. Yxan ger Rudolf ett minne. För där nackade han sin första tupp. Elva år. Ville: Inte törs du nacka en höna. Rudolf: Gå efter yxan så tar jag tuppen. Han fick tan från en höna i vagnbon, Ville ställde huggkubben stadigt. Tuppen bet ifrån sej, Ålasse satt i bersån och söp med en skojare, gumman hans var till körrgårn. Rudolf: Ge hit yxan och håll i tuppen. Första hugget tog benet, i det andra vart han dö. Vi gräver nern i dynghögen. Men till slut kasta dom en i sjön.

Träskor står på verandan, ett par bara. Och där står Erika med, syster till hon som just dog. Hon är gammal, skitig av sej som det sägs. På bänken ligger tre braxar, hon håller på och fjällar en fjärde, förskärarn lyser av rost.

— Godagen, i dag har det nappat. Va! Är Larsson inna?

Gumman blir rädd hon för kararna och för yxor-na, de sitter på axeln och skiner. Och Rudolf är

stram igen, drängen håller sej bakom en. Gumman nickar, jo Larsson är inna.

— Är Ville inna då, undrar drängen och ser sej runt, vill freda ryggen se.

Gumman torkar ögona i förklät, braxfjällen fastnar på näsan, hon har grinat alldeles nyss.

— Nä Ville han for till Gävle i morse han. Och kommer väl aldrig hem mer.

Rudolf knackar med yxskaftet, inget svar. Då öppnar han dörrn och går in, håller på vända på tröskeln, det luktar os och stia i Ålasses kök. Flugfångarn möglar under åsen, i vartenda hörn står en hink, Ålasse sitter vid bordet och varken hör eller ser.

— Godagen, säger Rudolf och stegar fram han, yxan på axeln, braxen på klykan, gubben rör sej inte en tum.

Rudolf står och ser pån länge, allt han tänkt säga om andras mjärdar och tjyvfiskartag ruttar ner inom en, braxen slänger han i närmsta hink. Drängen vill öppna kammardörrn, tänker ställa in en hink där, det är någe grönt in. Dörren är reglad inifrån, han ställer ner yxan vid dörrposten.

— Godagen, säger Rudolf högre, han slänger opp yxan för att få nern från axeln, hugger loss en flisa ur en ås.

Drängen går för att öppna ett fönster, men det är vinterfönster, vadden är kvar. Ålasse låter flugorna

kliva på sej, händerna har somnat i knät. Rudolf går fram till bordet.

— Vad är det med er, säger han, skjuter undan en tallrik med mögel, yxan håller han i vänster hand, drängen glider bort åt kammardörren.

— Ge er iväg era jävlar, säger Ålasse.

— Åja! Rudolf höjer rösten, så ser han att gubben grinat, det blir inget mer. På väggen hänger hagelbössan, gubben sjunker opp från bordet, döds möglet blommar redan i ansiktet, han har inte rakat sej den här månan. Rudolf lägger yxan på bordet, drängen sätter ögat till nyckelhålet, Ålasse har byxerna rivna, han får grepp om geväret.

— Ge er iväg era jävlar, vrålar han, gumman störtar in och skriker, piporna ser Rudolf i ögonen, han reser sej kvickt. Drängen ut på verandan, gumman efter med förskärarkniven i hand, Rudolf slår gubben över handleden med yxskäftet. Geväret skramlar i golv, gubben går mittav, Rudolf tarn i armarna.

— Var är Ville, säger han i Ålasses svullna öra, sättern vid bordet, yxan lägger han på närmsta stol. Drängen kommer in och är kritvit, gumman efter, tar drängens yxa och slänger ut en på backen.

— Ville, mumlar Ålasse, tårarna sipprar som ur en klippa, det är nånting han försöker minnas.

Drängen går fram, yxlös. Lutar sej ner och viskar:

— Det luktar lik henne.

Rudolf flinar.

— Kammardörren är låst, viskar drängen.

Rudolf flinar inte längre, han lägger yxan över knät.

— Gå ut och se efter genom fönstret.

— Kan du inte gå med du.

— Ta yxan min om du är rädd.

Drängen går, tårarna rinner ur klippan, de är klara som kristall, som de kom från en annan än den skitiga gubben, som om de kom från nå rent.

— Var är Ville, envisas Rudolf.

— Ville är dö och begraven, säger gubben högtidligt, Rudolf kramar om yxan.

— Joo, han är dö för mej han, lägger gubben till.

— Bara för er? Va!

— Rudolf, säger gubben, ta mej i hand.

Rudolf tar gubben med högern, det hörs palaver bak huset, gumman försvinner, tårarna rinner i bäckar, Rudolf blir våt på högra hand, vått är yxskaftet med.

— Man har en son, fortsätter Ålasse, man sliter förn tills tarmarna spricker. Man sliter förn i tretti år. Och varför sliter man förn i trettifem år. För att han en morron ska kalla en tjyv?

— Rudolf, grinar gubben, är Ålasse en tjyv? Är Ålasse en tjyvskytt? Är Ålasse en tjyvfiskare? Är Ålasse en hembrännare en gång? Är Ålasse värd att son hans gern en smocka när han kommer hem med brax åten klockan sju på måron?

Rudolf släpper yxan, det tycks komma ett helt följe runt knuten, han tar gubben lätt i armbågarna, vaggarn till ro.

— Ålasse är bra han, säger han, bäst i Fuxe. Han är öm till sinnes, längre opp på dan ligger en fest och väntar, han vill ge gubben lite glädje av sin.

— Men var är Ville, viskar han, lirkar försiktigt opp yxan i knät.

För nu är följet framme, in genom dörrn kommer tre personer. Nasarn först med sin väska i hand, drängen sen med yxan så där halvvägs lyft, gumman sist med högrött fjäs.

— Den här fan var i kammarn han, säger drängen, slår Nasarn i ryggen med yxskäftet, klev ut genom fönstret just som jag kom.

Rudolf går opp. Ålasse bryr sej inte om ett dugg han, bara sitter och släpper gråt på bordet.

— Vad drev du för nas i kammarn, undrar Rudolf, hand knyter sej om yxan.

Nasarn har hatten på sned, han har inte sin nykt-raste dag i dag, väskan hänger han på sej, näsan den skiner, ögon irrar som skojarögon.

— Jo ut ur köket skrek gubben när man kom in. Ska inte ha nå idag se. Så då gick jag in i kammarn. Vad är det för konstigt med det?

— Har du knyckt pengar så lägg dom på bordet, säger Rudolf, han höjer yxan, Nasarn får skallen mellan två yxor. Då skenar gumtoken fram.

— Låt bli min tremänning, skriker hon.

— Just det, nickar Nasarn, tar ett snedsteg mellan yxorna. Vi är tremänningar vi se. Var så god och kom ihåg det.

Gumman tar tag i drängens yxa, Rudolf sänker sin.

— Ville for från ma, säger Ålasse och gråter.

— Nu blir ni stämnda för hemfridsbrott, gnäller gumman, och det vid närmsta ting.

Rudolf blir het.

— Man kommer in och säger godagen, säger han.

— Och yxer hade ni i hand, hojtar gumman. Och åsen högg du i bitar.

Rudolf blir så arg så han tappar yxan, drängen försöker gömma sin bakom ryggen.

— Man kommer in och säger godagen, skriker Rudolf. Är det tacken!

Han tar flisan och sätter fasten på åsen igen. Nasarn petar nern. Gumman skjuter ut magen mot Rudolf som ville hon spetsan.

— Nu är det jag som går till länsman, väser gumman, det kvittrar i magen påna.

— Och älgen, skriker Rudolf, vad gör ni med älgen då?

— Älgen?

Gumman blir likblek, Rudolf gårna in på magen, kliarna med skaftet. Nasarn slinker ut.

— Tror ni inte man begriper att det är älg ni har i hinkarna fast ni slängt lite mossa övern. Man är

inte född igår. Och inte i farstun heller. Utan i kam-marn. Men ta ut älgen ni och gräv nern för den har varit rutten en månad.

Rudolf lägger yxan på axeln, drängen lägger yxan på axeln, de går.

— Rudolf, skriker gubben eftern, ser du Ville så säg att han går hem. Så ska han få sej en Gyttorps i röven.

Och Ålasse grinar som en unge efter son sin, bölar som en kalv efter son sin, slår pannan i tallriken så tallriken spricker.

— Jesses, säger gumman, hon stänger dörrn efter dem, det sista hon ser är yxorna.

Nasarn står mitt på gårn och grinar mot dem, hankatten stryker förbin, hugger klon i en brax. Rudolf spottar sej kring, drängen är vit och vill kråkas, ställer yxan mot knuten.

— Nu skulle det smaka med en sup, säger Nasarn och klappar på väsklocket, han kliver iväg mot potatislandet, han kliver iväg mot ån. Rudolf går efter, drängen har stoppat vid knuten och spyr, snart är han kapp. Nasarn och Rudolf hasar sej jämsides nerför branten, Rudolf slänger yxan över ån, drängen slänger sin i vattnet. Nasarn trampar fel mitti och får vatten i skon, drängen torkar av yxan, Rudolf lägger sin på axeln. Luftbevakningstornet syns tydligt i uthuggningen mitt över.

— Där känner jag en som gick liggvakt om

nätterna, säger Rudolf till drängen för att pigga oppen.

— Det gjorde jag inte det, fräser Sören, han är inte på humör att tala om flickor, inte på humör alls, på humör är Nasarn.

— Kom med grabbar ska jag visa er nåt, flinar han, går före med väskan, det klafsar om skon.

— Hemma har jag en sten som jag pissar på, säger Rudolf. Den är åtti gånger mer värd än du.

Nasarn flinar, Rudolf och drängen går med, de sätter sej på björkhögen, Nasarn i mitten. Nasarn hänger av sej väskan, det ligger en flaska med brännvin bland naset, de lägger yxorna under största björken i hagen, vinden skallrar i vassen.

— Den stal du från gubben, säger Rudolf, han skruvar av och luktar, det är hederligt hembränt. Nasarn flinar, Rudolf tar sej en sup, drängen tar sej en stor.

— Och vad ska ni ha i dag då, undrar Nasarn.

De tittar i väskan, det vanliga skräpet, Rudolf tar en kam och stickern i Nasarns skitiga hår. Sören letar efter sånt som är bra mot barn, som Nasarn kallart. Men längst från botten får Nasarn opp ett skrin med lås, det öppnar han, det är fullt med broschar och spännen och annat damtyg.

— Köp en brosch åt jänterna era.

Nu flinar han värst, spottar på drängens yxa, håller opp en brosch i hand.

— Westlund han köpte fyra.

Rudolf bligar.

— Vad ska Hildur med fyra broschar till? Hon tänker väl inte gå omkring som en annan nasbox heller. Va!

Nasarn han sväljer och flinar, ser ut som han sagt för mycket.

— Na Hildur hon får väl en hon. Och Siri hon får väl en hon med. Och så vidare. Ett sättra.

— Vad menar du med det, säger Rudolf och blänger på yxan, drängen tar sej en stor en till. De gifter sej i dag. Vet du inte det din lumpsork? När köpte han dom?

— Det var som igår det, klämmer Nasarn fram, ögona spelar en liten fräck bit. Se jag fick dom i går jag från juvelurarn i Gävle.

Drängen dricker opp sej, Rudolf tar sej ett par centimeter, sätter flaskan mellan bena, Nasarn tar han om axeln.

— Lägg bort kniven gosse.

Nasarn slänger kniven till yxorna, glor fram under brättet.

— Och nu klämmer du fram met innan du åker i vassen.

Nasarn lossar på slipsen, tittar på yxorna, tittar på kniven, repar ett löv från Hildurs björkar, drängen reser sej opp, han ser full ut.

— Jo, det var som i går, tömmer han ur sej.

Jag går genom byn, slinker in på Bengtssons café.

Sören får ljus i ögat, Rudolf han släpper Nasarn, tappar buteljen, låtern ligga, jävlar om det är Rullan. Drängen kommer över på Rudolfs sida, Nasarn går vidare, nu flinar han.

— Där sitter Westlund och tar sej en slät. Rullan går ut efter bullar. Ska du ha dej en kam Westlund, säger en annan. Nä men har du en gräsklippare så må det vara hänt, säger Westlund. Hihi, säger jag för Westlund är ju kal som en krocketboll i skallen. Hihi, säger jag alltså och alltnog.

— Prata inte så mycket skit, säger Rudolf dystert, drängen tar opp sin yxa och torkar av en med löv, Nasarn kliar sej under hatten, det är fart på ögonen pån.

— Nä men du som ska gifta dej i morrn kanske ska ha lite nipper, säger jag. Direkt från juvelurarn i Gävle, säger jag. Så är det med det. Nippra mej hit och nippra mej dit, säger Westlund men ro hit med kuttingen så får vi titta in. Va in i solnergången, säger Westlund, det här var grant. Så tar han en brosch och läggern på fatet. Jojo, säger jag, nu vet jag en brud som blir glad. Ge mej fyra så är det gjort, säger Westlund. En åt Hildur och en åt Siri. Det blir sex kronor jämt det, säger jag. Bäst att ta fram pungen då, säger Westlund.

— Nä nu jävlar tar jag yxan, säger Rudolf och

Rudolf opp och tar yxan om eggen, drängen sätter sej rädd med sin, svetten kryper i Rudolfs panna, han snurrar yxan ett varv, han är vinnögd av ilska. Nasarn kröker rygg som en katt.

— Får du ur dej nån gång, skriker Rudolf, blir stående, prövar eggen med tummen, Nasarn böjer sej fram, Rudolf sätter foten på kniven.

— Och dom två andra, darrar Nasarn iväg, det är min sak det, säger Westlund. Men så mycket kan jag ju säga att nog vet jag vilken färg hon har på byxerna i dag hon som gick ut efter bullar.

Drängen har flinat till, högeligen. Rudolf svänger yxan över skallen, Nasarn hukar sej och ber, drängen lägger sej ner på Hildurs björkar, Rudolfs yxa far in i största björken. Trät darrar, där hänger yxan som en blodigel i björkens bröst, Rudolf lutar sej djupt ner över den darrande Nasarn, får ur sej nåt obegripligt.

— Va, hickar Nasarn.

— Färgen, vrålar Rudolf och slänger händerna pån.

— Ljusgrön, viskar Nasarn och kvider under greppet, drängen tar sej opp, biter i yxskäftet, han närpå sprängs av ett skratt.

— Den fan, mumlar Rudolf. Och min räfsa. Knäna viker sej undern, han sjunker ner på björkarna. Nasarn blir fri, han böjer sej fram efter kniven, drängen kan inte hålla sej längre.

— Det är inte slut än, säger Nasarn högre än på länge, nu flinar han igen, drängen skrattar färdigt, bägge lystrar.

— Och så mycket kan jag säga, säger Westlund, att nog vet jag på vilket lår hon har ett födelsemärke hon som sitter i bilen, säger Nasarn, drängen stiger opp, ögona glänser av hembränt och oro, tungt lägger han yxan i Nasarns knä.

— Jo, jag såg ju ut genom fönstret jag, säger Nasarn, och lägger hand på kniven. Med ett ord: det var Svea som satt i bilen.

Då sjunker drängen på knä brevén, Rudolf går opp och ställer sej med ryggen mot största björken, i drängens vilda ögon ligger en fråga, yxan tynger i Nasarns knä.

— Vänster, viskar Nasarn, i detsamma är drängen oppe. Pang! Där sitter Sörens yxa i björken en skaftbredd från Rudolfs, de bägge yxorna diar ur samma bröst, de bägge karlarna ser på varann, en sekund, det behövs inte mer. Nasarn slingrar sej opp, lägger locket på.

— Det blir inga broshar då inte, gnällern, men inte hör dom honom.

Rudolf rycker loss sin yxa, drängen sin.

— Då tar vi den jäveln, säger Rudolf, gripna ser de varann i ögona, kliver isär.

Men Nasarn tror det är honom de menar, får väskan på axeln och skuttar iväg. De hör hur han plas-

kar i ån, de hör hur han flyr oppför branten. Sticker väl iväg till tremänningen sin nu och stjal mera brännvin, flaskan glömde han kvar. Men från varsitt håll biter yxorna in i björken, de hugger som besatta, svetten rinner het och jämn, djupare och djupare blir klyftan i björkens kött. De ger sej inte tid till att pusta, yxorna viner, huggen skullar runt sjön, ekot slår lock för örona, björken går mot sitt fall. Den lutar åt Rudolfs sida. Den lutar åt Sörens håll, eggarna möts som bröder inne i björkens kropp, det blir kling och en gnista, den största björken vacklar, den faller utåt sjön.

— Vi kvistar den jäveln med.

De börjar vid foten, kvistarna flyger, de sista ligger under vatten.

— Vi slänger den jäveln i sjön.

De griper om stammen, de lyftern, de skjutsar iväg en, till slut är den flott, till slut ligger stammen och gungar på vattnet, lång, vit och smäcker. De ser på varann, är mäktigt förvånade över hur stor den är, de slänger yxorna i gräset bakom sej.

— Nu spränger vi den jäveln, säger drängen.

Han går kring med en gubbe i fickan, bröllopsaluten. Rudolf går opp under björkarna, han är rädd för allt som smäller. Strax efter knallen går han tillbaka. Björken är hel, har bara drivit iväg mot åmynningen. Där är djupt, två svarta virvlar ligger som munnar och dricker orimligt med vatten. Så

flyter fisken opp buk vid buk, en hel flottilj ligger och snurrar kring virvlarna, björken vilar på strömmen.

— Nu ska vi fiska, säger drängen, han är så märkvärdigt glad.

De klär av sej framför yxorna. Nakna och vita står de under björkarna och tittar på stubben, de känner en frihet under solen och björkarna som är orimligt stor, svetten rinner nerför låren, de stegar ut i vattnet, simmar ut till björken i ett par tre tag, sätter sej grense övern, tar fiskarna i buken och slänger opp dom på land. Virvlarna kittlar kring bena, de känner en lycka i vattnet med de döda fiskarna som är utan gräns. Plötsligt börjar Sören skratta, han skrattar så han faller av björken och sjunker ner i virveln med öppen mun. Rudolf drar oppen, så fort han har mun över ytan börjar han skratta igen så han sjunker. Till slut kommer han opp på stocken.

— Vad skrattar du åt, undrar Rudolf, får i land sista abborrn.

Men drängen är så full i skratt så han inte kan svara men annars är det det att han plötsligt mints att det är Westlund som gjort Svea med barn. Himmeln är blå över Uvberget och fri från bekymmer. Så i stället för att svara börjar han sjunga en gammal bit.

Jag köpte en brosch åt min fattiga mor.

Jag köpte en ring åt min flicka.

Jag köpte min far ett par trasiga skor
och min syster en silverne bricka.

Jag köpte en kam åt min lusiga bror.
Jag köpte en sup åt min hicka
för broschen jag köpt åt min fattiga mor
och för ringen jag köpt åt min flicka.

Jag köpte ett krus åt min sup som var stor.
Jag köpte ett krus åt min hicka
för kammen jag köpt åt min lusiga bror
och för syster mins silverne bricka.

Jag köpte en krog åt min sup som var stor.
Jag köpte en krog åt min hicka
för min barfota faders trasiga skor
och för ringen jag fått av min flicka.

Men Rudolf lutar sej ut över vattnet och då ser han sej själv i den svarta spegeln och drängen med, där de sitter nakna och rider på en björk. Och med ens börjar han skratta så han tjuuter, skratta åt solen och skratta åt vattnet och skratta åt fiskarna på land och luftbevakningstornet däröver och skratta åt Ålasse och skratta åt Nasarn och skratta åt älgen i hinkarna och skratta åt det hembrända och skratta åt Westlund och skratta åt Rullan och skratta åt räfsan och skratta åt yxorna som blänker i gräset. Det sista han skrattar åt är Gunnar som kommer löpande mot sjön. Gunnar slänger en sten åt dem, han kan inte simma.

— Vad är det med er, skriker han, han är alldeles andfådd, har mycket att tala om. Gubben är tokig och har slagit sönder fönstret och mamma stog i salen och pussa luffarn och Ettöringen har kört över slåttermaskin med bilen och Hildur springer kring med mjölk som ingen vill ha och mormor har satt gamla luffarn i bersån och i stallslidret var de alldeles tokiga. Allihop är tokiga. Och ni med.

— Skit i det, säger Rudolf, det är bröllop högst en gång om året. Men då jävlar! Vet du var Ålasse bor?

— Han brukar göra pilar åt mej han, säger grabben.

— Nu ska du gå dit med fisk, säger Rudolf, så mycket fisk som han aldrig har sett förr.

De ror in björken till land.

— Det var fan vad med fisk, säger Gunnar, hur har ni fått opp en?

— Med händerna, gosse.

— Men vad ska jag tan i?

— Tan i min skjorta, säger Sören, går och hämtarn, knyter ihop ärmarna, de ösern full med fisk.

— Du tömmer fisken på bron utan att nån ser dej, säger Rudolf, och springer som fan därifrån.

Grabben sticker.

— Men ta skjortan med hem, skriker Sören eftern.

De går opp och klär på sej, tar en badsup ur flaskan, en bil tutar på vägen, grabben plaskar i ån,

i hagen råmar en ko, en fisk smäller i sjön, de hör alla ljud så klart som om de varit på öronspolning hos syster Marie. Kroppen är sval och fin, de luktar ljuvligt av fisk och vatten och björk och brännvin, det är helgdag riktigt, en helgdag som aldrig tillförne.

— Nu ska det lövas jävlar anamma, säger Rudolf.

Han tar yxan från backen och dänger fast en i största stubben, drängen dundrar in sin brevé.

*

Westlund har ett kontor. Där sitter han ofta och tänker, där sitter han och driver det hela. Det ligger på bakverandan, ovanpå har Siri sin balkong, hon får bara vara pån på kvällarna. Är du tokig, jänta, ska du sta och trampa på kontoret! Men hon lyder hon, annat var det med Frida. Hon ställde grammfonen där hon och hela dan ett tag från morron till kväll spann spinnrocken. Än i dag gamla spinnrocken spinner, men nu är det slutspunnet. Och farfar dansar inte gammalvals heller, bröt väl slutligen bena, han är inte mycket för grammfon, Westlund, vill både spinna och dansa själv. Och Siri har respekt, säger inte att sitta och driva det där lilla skjulet till slakteri det kan du göra på en pall i köket, det behöver du inget kontor till.

Men det är just det han behöver och en gång ska han ha både kassaskåp och anknytning, på väggen ska han hänga en karta över Fuxe med omnejd: Bölö, Karlhäll, Bruket, Sjösta, Långmo och Lärkström. Han hade väl en gång, Siri måla till en med vägar och vägskal och skogar och kapell och kyrkor och storskolor och småskolor och diversehandlar, klockstapeln målade hon i gredelint, så kom Frida in och fick sen. Jesses, sa hon, men inte ska du väl ha'n på väggen, den ska du väl ha med dej i bilen så du hittar lagårdarna när du är ute och far. Och inte har du fått med Sundqvists nya hönshus heller, så då går du väl in till Skräddarn när du ska till Sundqvists och nacka en tupp. Och den gången var han stolt, stolt som jämt, kartan åkte ner från väggen, åkte i papperskorgen i femtonhundra bitar, jäntan kom in och ville se hur den tog sej ut på väggen. Siristackarn hon grät, hon har inte haft det så lätt hon heller alla gånger.

I dag sitter han inte så mycket vid sitt skrivbord och driver, Westlund. Nej han drivs själv, drivs av besynnerliga tankar som kommer och far, av minnen som blixtrar likt yxor i acetylenlampors sken, han sitter och gör opp med någe eller någe gör opp med honom. Han är närapå ensam i huset, drängen har kört och Svea tog cykeln och for till Palmens men Siri ligger i sitt rum och grinar, om hon var på balkongen skulle det höras ner. Nu hörs bara björkarna

som spelar utanför fönstret och värken i knutarna ibland. Det var så att han tog ner tavlan till slut i alla fall, ställde brevé Siris stol, sa ingenting, bara gick efter kammen och la stråna i vinkel på skallen, han såg ut som han skulle i spegeln. Då brast väl nånting ina, det hördes ett gurglande rätt som det var och som om hon gurglade sej med gråten sin, så var hon oppe, så var hon ute genom dörrn med ens, så var hon oppför trappan, så var hon inne hos sej, gurglet hördes hela tiden, det värkte i Westlunds öron, han gick in på kontoret och slog opp en sup. En större.

Nu känns det bättre, snart känns det bra, han sitter och kladdar ett brevpapper fullt medan det blir bättre och bättre in. Se han är inte le, Westlund fast ibland gör han det lea. Men han ångrar sej alltid, han ångrar sej så bitterliga att nattsömnen får han cedera, han ligger och undrar som så: Varför är det så ställt att man måste göra det man inte vill, att man är tvungen till sånt en är tvungen att ångra? Ålasseshästen, den slaktfärdiga han sålde till en, kommer ibland om nätterna och biter i gavlarna, eksängens, hovarna skrapar mot mattan. Då får han sån besynnerlig lust att göra gott igen, han gick in till Öhman på posten med en femtilapp i näven. Den skickar jag anonymt till Ålasse, tänkte han. Men när han fyllde i lappen vek sej pennan, det blev bara tjugo — men i alla fall! Oftast är han snäll mot

fruntimmer när han är snäll, det är för snällhets skull han gjort. Inte var det mycket med Sara men hon var ensammen i stugan långt inne i skogen, älgarna strök utanför knuten om nätterna, hon var rädd. Och Svea, hon var ensammen hon med, och en brosch fick hon, så nog är han snäll. Hildur ska få en brosch hon med och kaffe på sängen. Men så kommer det märkvärdiga: Ibland ångrar han det snälla han gjort med, det kanske inte var så snällt fast det så var menat, för det märker han att är man snäll mot en så är man le mot en annan samtidigt. Och då finner han sej ingen råd. Då tar han en sup.

Men nu tar han ingen mer, han ställer flaskan i papperskorgen för det är flaskans plats. Han sätter fast pennan i hand, han har fått en idé, han tar ett nytt papper och det börjar han skriva en rad namn på, de första rätt stora, sen blir de mindre och mindre. Till slut får han ta ett papper till. Han sitter och skriver ner namnen på alla han varit snäll mot och det är flera än han tror det, han blir rörd riktigt som han ofta blir av att vara snäll, till slut minns han inte fler. Han räknar namnen, det är fyrti-två. Så märker han att Siri saknas, det görn ont, jag måste sätta dit na, tänker han. Och strax vet han hur det ska göras: tavlan ska opp på väggen, Siri ska ner. Titta, ska han säga, du ska inte tro att jag är den som är den inte. Han präntar dit na, det blir stort och det blir tjockt, han lägger ifrån sej pen-

nan och läser de fyrtitre namnen, då kommer en bil på vägen. Han tittar ut över berberisen, blodberberis det ska väl passa en slaktare som häckagenten sa en gång, en blank ny lastbil står still på vägen, grön med silverkylare, Simon stiger ur, smäller igen dörrn, Karlsson far vidare. Westlund blir tung som ett spett av förvåning för grind hans gnäller, Simon kommer till en. Men ögonblicken innan knackningen kommer på främre verandadörrn hinner nånting hända i Westlunds konstiga kropp, lusten att vara snäll blir kvar men den svänger från ena sidan av vägen till andra sidan. Han ska med på listan, tänker han mens han går och öppnar, han Simon. Siri har han glömt.

Och Simon ser inte arg ut han heller, han är helgdagsklädd, har blåa kavajen på, under armen har han ett paket som liknar dom Systemet i Gävle gör.

— Kom in du Simon, säger Westlund, det är första gången de träffas inomhus, Simon är från Bomhus så man har alltid frågat vad han gör i Fuxe.

— Vi går väl in på kontoret då, säger Westlund.

De kliver in, Westlund gnuggar av händerna kontorsdammet, Simon lägger paketet på skrivbordet, så säger han nånting som Westlund sent skall glömma.

— Man skulle ha ett kontor, det skulle man, säger han, det låter riktigt lessamt.

Så han har inget kontor han då inte, Westlund

bjurn en stol, han blir nästan rörd över att Simon inget kontor har.

— Jo kontor är nog fint att ha, säger Westlund och sätter sej, han låter lapparna med namnena ligga, Simon kan ju tro att det är en kundförteckning.

— Jag bara tittar in jag, säger Simon, kommer just från stan, var där och hämta brännvin.

— Det gjorde du rätt i, säger Westlund, bjur på cigarr, sväller i stolen, Simon är väl en en och sextifem i strumplåsten, själv är han en och åtti-sex.

— Och så gjorde jag lite affärer, lägger Simon till.

Westlund lystrar, han suger på cigarrn, han vill vara snäll än. Simon vecklar papperet av buteljen, lägger det i papperskorgen, där ligger ju Westlunds halvliter, lika gott att ställa den med på bordet.

— Pigan är borta och rustar till bröllopet mitt, säger Westlund, men en sillbit kan jag väl alltid ordna.

Han går ut i köket, när han kommer tillbaks sitter Simon med papperna hans och läser, Westlund svär inom sej, nu blir han nog snart le.

— Är det kunderna dina det här, säger Simon, han flinar inte, han lägger försiktigt papperna tillbaka.

— Jo, det är slaktningar man har, säger Westlund, han låter Simon hålla i, han darrar lite på hand han Simon.

— Sara Kristoffersson, har hon djur hon, undrar Simon, men inte rävtigt, nära.

— Jo, hon har en gris numer, säger Westlund, han svettas lite och viker ihop lapparna.

— Och Svea Larsson, har hon djur hon med? Westlund skrattar opp.

— Nä, det är inte den här Svea inte. Det här är en i Skutskär det som jag slakta åt redan som barn. Så att säga. Och nu vill hon inte ha nån annan.

Simon är imponerad, det är tydligt det, fast han kom väl för att skryta själv. Säger:

— Jo jag var i stan jag och köpte en apparat.

— En rakapparat?

— Nää, svarar Simon utan att bli arg, bättre opp. En som skär korv och skinka och dylikt. Elektriskt ser du. Så skulle väl du med behöva som har sån stor kundkrets.

Simon slår ner ögonen en bit, Westlund fortsätter att vara snäll, de skålar.

— Jag har en annan affär i kikarn jag, säger han till slut, han flinar och stryker sej om nyrakade hakan, tiger en stund, Simon sitter på nålar.

— Jo du vet i Amerika, börjar Westlund försiktigt, där hade dom sågklingor som dom såga köttet med.

— Inte, säger Simon, men inte misstroget alls, alla hundrasextifem centimeterna darrar.

— Joo, fortsätter Westlund och blåser Havanna

över hela kontoret, jag har fått löfte om en sån där klinga jag av en gammal känning i Staterna. Du vet det är bara att ta en oxe det eller en ko, proppen i väggen och klingan igång! På två minuter styckar man en elefant, på en halv en häst.

Simon kan inte säga ett ord på ett tag, Westlund han håller opp.

— En sån där klinga den är väl dyr den, får Simon ur sej till sist.

— Som din bil ungefär, prövar Westlund på. Simons ögon får glansen tillbaka.

— Såg dunn, viskar han spänd.

— Jo, den stog bakom häcken.

— Såg du maskin med? Den låg på flaket.

— Nä, säger Westlund, glad att han inte ljuger, jag såg bara kylarn jag.

— Då stanna drängfan för tidigt!

Nu är Simon bra arg.

— Får väl sén en annan gång då, tröstar Westlund, får väl be drängen köra opp mej till dej nån gång. Hagström alltså.

Men Simon blir inte gladare för det, han tiger och tuggar sill, han tiger och tuggar öl, Westlund gör triumfen fullständig, samtidigt är han ju snäll, sitter och super med Simon på självaste bröllopsdan.

— Vad heter din dräng, undrar han.

— Karlsson, svarar Simon moloket.

— Jaså Karlsson.

Westlund prövar en stund hur illa det låter så till slut får Simon lov att Bén ursäkta.

— Ja han kan ju vara bra för det, säger Simon lite röd. Men din han går och pratar skit om dej han.

— Vad säger han då då?

Nu spetsar Westlund örona, stoppar i sej en korvbit från eget slakteri.

— Jo han går kring och säger att du tänker köra på en annan när du fått licensen på ringarna.

Westlund blir het, tar en sillbit i nypan och slänger in en i mun så det slår gnistor om tänderna.

— Det var en evig lögn det, säger han, men ser du drängar! Heter dom Hagström eller heter dom bara Karlsson, det smäller lika lågt. Men ser du kundlistorna, som ligger på bordet hänne?

De ser han allt, Simon, ser nästan för mycket av. Westlund tar dem och river dem i en hundra bitar mitt över korgen.

— Har det varit någe otalt oss emellan, Simon, säger han högtidligt, vare det härmed sönderrivet som de där listorna nu.

Det skålar de på, Simons ögon börjar immas av välvilja, Westlunds ock.

— Jag var i stan jag, säger Simon han. När vi kommer på Fuxevägen tänker jag som så: Slaktare är i alla fall slaktare och inte ska man åka förbi en kollega om ock han bor i samma by. Så jag sa åt drängen att hålla jag.

— Det gjorde du rätt i, säger Westlund, han hal-sar sin öl i ett drag.

— Och i dag som det är bröllop och allting, lägger Simon till.

Westlund tittar på kontorsklockan, ett väckarur från Älvkarleby, men än är det flera timmar till vigseln. Simon kommer att tänka på bröllop, det är så roligt så han flinar sej tårar i vitögat.

— Det var en målare i Skutskär, säger han, som tog sju supar före bröllopet. Och han stog rak för det han. Fast han försökte ju få på ringen på tummen påna förstås.

Westlunds panna skiner över glasena som solen över Fuxsjön, han tar sin stora hand och läggern över Simons, han är snäll, han är glad, han får lusten till någe stort. Någe verkligt större.

— Då ska Westlund ta åtta, säger Westlund och håller i. Och sätta ringen rätt.

Det tycker Simon är så storslaget att hans ögon tåras av beundran, sillen är slut, de börjar dricka på socker, Simon minns nånting med socker, flinar igen.

— Jo den där målarn, går han på, vet du hur han fick käringen sin? Jo, han bodde på Lundkvists pensionat i Gävle du vet. Där blev han kär i en av serveringsflickorna. Men hon var strängt hållen hon, morsan hennes stog i dörrn och såg till att hon inte gick kring och vänslas med dom manliga gästerna.

Efter maten var det kaffe, gästerna fick köa sej fram till ett bord i hörnet. Där stog jäntan och hällde i och la i socker. Nu träffades dom ibland om dagarna för om kvällarna fick hon inte gå ut. Men han hade olika tider så dom kom överens om att om han hade tid klockan tre så skulle han säga: Tre sockerbitar tack. Och det gick ju bra ett tag. Men en gång hade han tid klockan tolv. Hur många sockerbitar, undrar jäntan. Tolv tack, säger målarn. Jäntan bleknar och lassar på, koppen blir full och fatet blir fullt och i kön tror folk att han blitt tokig. Och så gick han och drack och blev sjuk, nästa dag sa han opp sej från pensionatet, friade samtidigt.

— Det var en frisk en det, säger Westlund, får sån lust att göra någe ändå större. Ta en femton bitar. Hur gick det mén sen då?

— Jo, sen fick han dille, säger Simon. Jag var och hälsa på på Syckiatriska. Där satt han opprätt i sängen och svängde med vänstra armen, han var vänsterhänt ser du. Vad gör du, sa jag. Håller på målar, ser du väl, sa han. Håller på målar planket på Sulfitfabriken. Dom ska ha'n blågul i år dom jävlarna. Blågul, jag tycker den är grön jag, sa jag. Du är färgblind du gosse, skriker han. Som alla Bomhusare. Och har alltid varit.

Westlunds ögon hänger fascinerade vid Simons tunna läppar, en fantastisk idé börjar skjuta opp i skallen på, först är det bara några klena rötter.

— Du menar att målare målar när dom har dille, säger han.

— Jovisst, svarar Simon. Och chaufförer kör ser du. Sitter i sängen och tutar och kör. Växlar med sängknoppen. Och gasar med gavlarna.

Inspirationens glöd brinner i Westlunds röa ögon, han lägger bägge händerna på bordet, han får nästan hjärtklappning av glädje.

— Det finns väl slaktare som får dille med, undrar han.

— Jovisst, säger Simon, hur så?

Simon håller andan av spänning, han märker att någe är i görningen just, han håller på att få en stor sockerbit i vrångstrupen. Westlund säger:

— Jo jag menar bara ser du att man kanske kunde få låna hem en sån där jävel.

Simon tänker efter, kliar sej på näsan, Westlund tittar pån med jätteögon, pannådern hamrar.

— Jag har en syster jag som är sköterska på Syckiatriskan, säger Simon eftertänksamt, så det skulle väl gå att ordna. Hur så?

— Jo ser du då lånar man hem en sån där. Gern en sup och så när det kommer så sticker man en yxa i hand pån. Ut i slakteriet, gosse, och ta yxan och oxen och kon. Det blir ju rena avvänjningskuren det. Och vad billigt det blir både för stat och kommun. Och för den enskilda slaktarn.

Det blir nästan för mycket för Simon, tungan

knyter sej pån, han får inte mål i mun på flera minuter, han hänger sej fram över bordet, sin näve sticker han in i Westlunds, det får rum en tre fyra av hans sort in.

— Du är ett geni du gosse, väser han, han blir nästan en och sextisju i glädjen.

Och nu springer gnistan över från Westlund till Simon och tillbaka, inspirationens glorior tänds över bägges skallar, en mindre över Simons, en större över Westlunds.

— Ser du, jag har alltid tänkt som så jag, säger Simon, att det finns en slaktare för mycket i den här bynn.

Westlund klämmer till om Simons hand, men inte ilsket, han förstår.

— Jo jag menar, menar Simon på, att det finns ett slakteri för mycket. Rättare sagt. Så man kunde slå ihop, menar jag. Tänk dej själv, menar jag: Simonsson och Westlund!

— Eller vise versa, säger Westlund.

— Jaa. Eller kómpáni, menar Simon han. Först kunde vi låna murare och sprängarbasar, sen kunde vi låna snickare och målare och plåtslagare från Syc-kiatriskan och smälla opp ett slakteri stort som sågverket i Skutskär eller åtminstone som, som Folkets hus. Sen kunde vi låna hem ett dussin slaktare och skaffa några till såna där klingor från Amerika och såna där apparater som jag har från Gävle. Och

bilar har vi ju, jag har min sprittnya och du har ju din, ja.

— Trettifem, lägger Westlund till.

Då tar de den femte supen, kontoret växer och växer omkring dem, till slut får de dubbelglorior. Men Westlund märker att han sitter i härligheten i bara nattskjorta och byxor.

— Kom med in, gosse, säger han till Simon, för nu ska Westlund bli bröllopsklädd.

De går tillsammans in till eksängen, Simon hjälper Westlund med kragen, han passar opp som en betjänt, Westlund skiner, Simon skiner, de speglar sina fyra glorior i kammarspegeln.

— Man skulle väl ha haft småckingen på, säger Westlund, men en annan är lagd åt det enkla. Men när vi får hem klingan då jävlar!

Det klappar de varann på axlarna på, över Westlunds axel får Simon syn på tavlan av Frida där hon sittande står på golvet. Simon lyfter oppna, tittar runt efter plats, hittar så spiken.

— Nä inte där, säger Westlund.

Och nu behöver han hjälp, nu behöver han stöd av en verklig vän, ögona hans irrar runt, han finner Simons trogna och genast blir han beredd till vilken låghet som helst blott för att få bli älskad.

— Nu ska Siri hana, säger han, hon bor oppå.

— Då tar vinn, säger Simon han, han förstår.

De tar tag in i motsatta hörn, Simon går baklänges

han, knäna deras slår ihop för den är inte större, men så tung som nu har den aldrig varit. Trappan knakar, plötsligt tycker Simon det är så roligt så han håller på att sätta sej, Westlund är svett, snart skrattar han med. Till slut står de utanför Siris dörr och vrålskrattar. Westlund knackar. Inget svar. Westlund tar i handtaget. Dörrn är låst.

— Siri, säger Westlund, det är Simon och jag. Så öppna!

Men hon öppnar inte hon, det hörs inte ett ljud ifrån na och hon är inte på balkongen, men Westlund har gjort gott för en vän så han kan gott bärat. De hänger Frida på Siris dörr och vandrar sen neråt, krusar vid trappen, till slut går de brevé varann nerför, tätt ihop, klämda av räckena, den stora slaktarn och den lilla slaktarn.

— Hur många är kvar, undrar Westlund.

— Jo det är väl en tre fyra stycken, svarar Simon han.

— Vi säger väl fyra då, menar Westlund. För ordningens skull.

Mitt i trappen stannar han, får opp ringen ur västfickan, tar Simons hand och klämmer fast en på lillfingret.

— Härmed bjuder jag dej på mitt bröllop, Simon, säger Westlund, provar på med ringen. Än är man inte så full som den där målarn i Skutskär. Håll hand still!

— Nä hans gumma blev så le till slut hon så hon blanda antabús i brännvinet, säger Simon.

Gloriorna lyser med allt klarare sken, de går in på det stora slakterikontoret, sätter sej stora i skinnfåtöljerna och driver sina framtida rörelser med allt större och större geni. Stora slaktarn och lilla slaktarn. Brudgummen och bröllopgästen.

*

Mjölken är spilld, inte ska man gråta övern, gråter gör ingen. Tigande pressas de emot varann, systrarna, bara fjolårshalmen prasslar under fötterna, Gunnar tiger rädd i porthörnet, till och med hönsen håller snattran. Från logen hörs inte ett knäpp, så här är det: Den som talar först den har mist, den har öppnat gluggen till sin allra hemligaste källare. Så det gäller att tiga en stund nu, att säga allt med annat, Irma säger det med näsan, vingarna darrar som om den skulle flyga sin väg. Och Hildur säger det med örona, de glöder de inunder svarta håret som en eld om natten. Bägge säger det slutligen med händerna, Irma klämmer till om Hildurs unga axlar, Hildur får fast sina i fettet under Irmas tunga bröst. De står still och brottas, det går en stund. Men snart är allting sagt som går att säga tyst, det går stora fiskar i vattnet deras, det börjar nappa, tungorna guppar som flöten. Gunnar han står bredvid brandsprutan, han är alldeles het i kroppen nu, en stor vanvettig

glädje fyllern. På varann bara! Det är vad han önskar. Slit sönder varann ni, ni som jag hatar! Han tar slangen och biter in, vattnet i sprutan känns alldeles hett. Då mister Irma.

— Du vet det, skriker hon, lossar greppet, ögonhålorna blir för små för sina stora kulor, Hildurs öron lyser.

— Inte mer än du, skriker hon tillbaks.

Hopsvetsade av hat och lusta vacklar de ut i golvet, tumlar över varann där och ner i Ivars kalla grop.

— Din satan!

Gunnar kan inte höra vem som skriker, det gör detsamma förn med. Men slå ihjäl varann! Vingarna brännern på axlarna, snart är han fri, Gunnarn. En gång ska allting brinna, lågorna ska slunga av taken, hästarna ska stekas i stallet och galna ska korna rasa runt gårdsplan med de brinnande svansarna lyfta som facklor. Då ska Gunnar skratta han, ligga under syrenerna ska han, höra elden springa över till snigelhuset på syrenernas brinnande bro. Men Irma och Hildur är oppe igen nu, är tysta igen nu, står sammanklavade på lidergolvet åter. Men låt dem inte slockna! Han lyfter slangen, Gunnar, han lyfter handtaget, det gröna vattnet gör slangen stel. Han pumpar som en galning, han pumpar eld, han vill förgöra, hårt träffar strålen systrarnas huvun.

Det anlupna vattnet rinner som tårefloder nerför

Irmas kinder, Hildurs nyondulerade hår börjar sakta rakna. De ser på varann medan hatet rinner av med vattnet, plötsligt börjar de skratta åt varandras löjlighet. De vrider sej av skratt, fria från smärta faller de i armarna på varann, skrattar ut allting i örona på varann. Gunnar slutar pumpa, han blir som förut. Och det ska aldrig brinna. Men Irma minns nånting.

— Hur ser han ut, ropar hon, skrattet kväverna nästan.

— Som långmjölk. Och din?

— Som ett kvistfritt kvastskaft.

Det blir för mycket det, de står inte ut med att vara instängda med så mycket glädje så trångt, lyckliga som sjuttonåringar klockan fem en lördag går de ut på backen. Glömd är Gunnar, han står och spottar i sprutan, han slänger spillkummen in, han tar ett ägg och slungar det i åsen. Det ska aldrig brinna!

— Herregud, säger Irma när de kommer ut.

Gamla luffarn står och hinkar, får väl opp en skopa per gång eller så. Men det är inte det inte. Det är det att gubben har kommit ner, inte bara ner utan ut. Nu sitter han på slättermaskinens rostiga sits och kör sej själv fördärvandes, grinar över osynliga hästen, grinar över trasiga tömmarna, grinar över skakeln som är bräckt. Hildur springer dit, Irma har inte så bråttom hon.

— Pappa, viskar Hildur, hon lyfter skakeln. Det

här ska Rudolf laga kvickt han i morron dag. Men tack för att ni kom ner till bröllopet mitt.

Gubben skakar på huvut, hon lägger försiktigt ner skakeln i gräset, snusdosan skaverna på höften.

— Nu är ni framme, pappa. Så stig av.

Och han stiger av verkligen, han går av maskin åt huset till, inte åt lagårn tack och lov, hon tarn under armen, hon ledern in genom grind. Irma står och sopar opp glaset efter spräckta rutan.

— Bry er inte omet, pappa. Det lagar Larsson han på måndag.

Är han tröstad, tycks så, han är så oändligen trött, hon förn oppför trappen, hon sättern på sängen.

— Ta av er, pappa. Nu ska ni bli ren.

När hon kommer opp med fat och tvål står han framför ena klockan och håller opp kalsongerna med ena hand.

— Har du sett sån skitig gubbe förr, undrarn.

Hon smekern med den heta trasan.

— Ni har en fin rygg ni pappa, viskar hon, rak som på en riktig löjtnant vetja.

— Farsgubben var knekt han, säger gubben stolt, hans stackars magra rygg den darrar, klockan slår, försiktigt lirkar hon opp snusdosan och läggern på bordet.

När hon vänder pån och tvättarn under armarna får han se dosan ligga där, han stelnar till, han glömmmer att hålla i kalsongerna, gud hans ända.

— Var fann dunn, viskar han spänt, klockan slutar slå, hon nästan hör hjärtat hans klappa under revbena, hon smekern med trasan ända ner till armbågarna.

— Bakom kommoden, säger hon, står still.

Men då blir han så glad så han slår armarna omna, blöta som de är, hon fårn bort till sängen igen, hon drar opp kalsongerna hans, nu är väl skakeln glömd, men han grinar ändå.

— Inte kan väl nån villa ha en sån skitig gubbe heller, säger han.

Hon svarar:

— Du är ren nu pappa. Och luktar Palmolive som den värsta tvålagent.

Hon hjälpern på med svarta byxorna, hon lovarn: jag ska raka dej jag, pappa, och utan ett endaste sår, hon tar lite snus ur dosan hans och nyser som hon vet han vill hon ska göra. Plötsligt vänder han opp och ner på madrassen, gräver och gräver, till slut får han opp det skitigaste örngott hon sett. Överträffar väl till och med Erikas.

— Knyt opp, ber han na.

Hon får opp svarta knuten, hon tittar in i påsen, den är full med pengar, sedlar, koppar, silver huller om buller. Han skrattar åt ögona hon gör, han sticker in hand och gräver runt i skatten, det han får opp häver han i knät påna.

— Inte ska slaktarn bju på kött, säger han. Så

fattiglapp är inte Snigeln. Nähej! Utan nu är det du som tar cykeln och far sta till Simon och säger att nu ska Snigeln ha den gödda kalven. Oppfödd på konjak och småfranska, kom det ihåg.

Ja det ska hon komma ihåg, mycket ska hon komma ihåg, mest den här stunden av alla. Må den vara länge, för vad kommer sen? En klocka slår igen, hon lägger sina torra heta armar om gubben och gråter, då blir det varmt in, en riktig brasa på torrved och björkkubbar. Örngottet med pengarna dunsar i golv, förkläsfickorna hennes stoppar han fulla med sin kärleks mjukvaluta.

— Inte gråta jäntan min, säger han lågt och tröstar, klockklangen bygger in dem i en skön bur, där är varmt och gott att vara.

— Inte ska du gråta inte, lägger han till. Det kunde ha gått värre. Det kunde det. Det kunde ha gått för dej som det gick med Bjuhrens Anna. Du kunde ha fått en som borstar tänderna, flicka.

*

En gång ska det finnas en annan stjärna. Den ska vara stor och den ska alla se innan de stänger dörrn om kvällarna. Och den ska alla tala om innan de somnar. Den ska vara varm, inte kall som de som finns. Över alla som älskar ska den skina varmast, den ska gå att ta ner och hänga under den kärastes tak. Den ska inte göra ont. Den ska inte ha

något namn, den ska lysa när man vill, den ska gå att ta i.

Så hon gråter inte längre nu. Den stjärnan har hon hängt under sin röda skärm, den lyser milt i rummet där hon gråtit. Den lyser mildast på moderns bild som hon hängt på väggen nyss. Den böjer hon knä under, det gör ont, det gör ingenting. Ave min Maria. Det finns en stjärna. Och det finns en sång, det finns en gråt som blir till sång när man gråtit länge. Ibland vet hon ju allting, då blir hon så glad. Då kan hon tro att vad som än händer ska det en gång finnas en annan stjärna.

Då kan hon tänka så fina tankar, då kan hon drömma så vackra drömmar. Endast det levande är dött, kan hon tänka då. Bara mamma lever, det andra är dött för längesen. Och hon kan känna, går hon så mitt på vägen till Folkets hus och grabbarna tränger på från höger och vänster, att en gång ska nånting annat hända. En gång ska den komma som inte nyps och svär utan har andra händer. Utan har ett annat språk och en skönhet över allt förstånd. Och den gången ska det finnas andra sätt och andra rum där ingen behöver svettas, där ingen har finnar i pannan, där ingen luktar brännvin.

Den andre böjer sej ner över ängen, hon är en äng. Hon är en stor slida, hon är en balja för en sabel. En gång kommer den blanke, han går lätt över ängen, det finns ingen rost på den klingan. Det finns ingen-

ting annat än stjärnan som lyser och den blanke som kommer, den blanka sabeln som kommer för att vila i sin balja efter slaget. Den är röd av blod, baljan blir fylld till brädden, det gör inte ont.

Hon börjar klä av sej, sitter på golvet under moderns bild, dörrn är låst. Under golvet sitter de döda, deras hårda döda röster bultar mot hennes golv, de låter som en folkpjäs i helvetet. Bara de levande skall alltid tiga. Hon har en spegel till kommoden, hon lutar den ner över sej, hon böjer sej fram mot den och möter sej själv. En gång fruktade hon det, då flydde hon för speglarna, då hatade hon sin värkande kropp, hon stod skygg i hörnet av alla rum. Noli me tangere, det var i trefyran, hon fick inte röra sej själv, hon höll händerna långt från kroppen, det var innan hon visste att det en gång skulle finnas en annan stjärna. Att takrännorna en höst ska bli fulla med löven från alla fula träd.

Nu är hon ren och vacker, hon är den enda som vet det, det är hennes hemlighet. Den ska ingen veta, ingen mer än spegeln. Hon tvättar hela kroppen var-enda dag i hett vatten, den gången vill hon vara ren när den blanke kommer, han ska stiga in i ett rum där ingen förut varit, bara han har nyckeln. Hon knäböjer framför spegeln, hon böjer knä för sej själv, hon är den som kommer, än så länge, hon är i stället för den andre, den blanke. Ave Maria, min kropp.

Hennes bästa kläder ligger framme på sängen, en röd blus, en svart kjol, hon tar på sej den röda blusen, hon släpper opp spegeln. De döda skrattar så de kiknar i sitt helvete, det kommer henne inte vid, hon ligger naken på golvet med den röda blusen spänd över sina vita bröst. Modern tar sin stol och flyttar närmre, flyttar ända inpå, då kan allt annat kvitta. Men en gång ska det finnas en annan stjärna, en gång finner den blanke nyckeln till sitt enda rum, hon blundar och sluter sin mun, en stor skönhet välver plötsligt sin smärta över henne, hon gråter en stund igen.

Emellertid är det Westlund som har skrattat, just åkte supen ner, åttan, han ställer ner glaset på direktörsbordet.

— Åtta, säger han och torkar sej om mun.

Men Simon har dystrat till, han tummar på lillfingersringen, sista omgången femkort förlorade han, de spelar om vem som ska bli verkställande, ställningen är två två.

— Sju, säger Simon, knackar ringen i bordet.

Westlund blir het, snart lugnar han sej dock, han går opp ett tag och går, inget vinglande här, han vevar veven och lyfter lurn.

— Sex tre, säger han.

Simon missförstår, dåligt ölsinne lär han ha. Enligt Hagström.

— Två två, ryter han, oavgjort således. Så än är

inget avgjort. Och sju supar har du tagit. Men stoppa om du inte tål!

Westlund kommer fram till Bengtssons café.

— Hej Rullan, ropar han i lurn, vill väl skryta för Simon med fruntimmerna sina, det är Hilmer. Hur ska du hat i natt? Ta röa jumpern och det där smaragdhalsbandet jag köpte åt dej sist vi var i Gävle.

Han kastar ett rävöga åt Simon; jorå: han hör han. Men:

— Håll han sej i skinnet innan jag skickar fjäringsman pån, storbocken, får han till svar.

Så då är det väl gumman Bengtsson som har tagit emot. Han lägger snällt på lurn, inte långt ifrån han börjar grina, så går det när man är snäll, man är för snäll, det är hela saken. Det är hans tur att ge så han ger. Simon vinner, Simon blir verkställande, han knäpper kavajen och tar sej över ögon. Behöver väl glasögon nu, guldbågade, verkställandedirektörsglasögon. Och solglasögon när han öppnar kassaskåpet.

— Du ska inte tro att jag är den som missunnar inte, säger Westlund han. Du är verkställande. Och därmed jämnt. Men åtta har jag tagit, kom ihåg det. Eller ska jag hämta räknemaskin.

Han gör en gest bortåt kommoden i hörnan, där brukade han gömma undan ranson, på den tiden det behövdes. Men Simon har fått så han tiger ändå. Inte har Simon nån räknemaskin inte.

Westlund går på:

— Men blir jag inte vice verkställande då jävlar. Då tar jag tillbaks klingan min. Öh!

— Sju, säger Simon kallt och blandar, och det andra får vi väl spela om.

Men nu är Westlund rymligt sinnad, han tar den nionde med, kortena är det bara skit med. Simon blir vice verkställande också, ingenting att göra åt. Halv två är Simon verkställande direktör, vice verkställande direktör, expeditiönsdirektör, överslakteriföreståndare, kassaöverkontrollant, överförsäljningsdirektör och slaktövergödemän. Westlund är personalöveravdelningssouschef, det är ju alltid någe, då kan han ju ge Simon kicken när det vill sej. Men inte är det mycket, han blir ganska bitter, sin nöd vill han klaga medan tider är.

— Simon, säger han, får jag trycka din hand.

De trycker och trycker, gloriorna skingras som rök, en stor ledsnad brer sej över rummet, Simons bil stannar utanför häcken. Han försöker låta bli att sé, Westlund, men han måste väl.

— Man skulle ha nån jävel, suckar han. Missförstå mej inte. Jag har min klinga. Jag har min trettifemma. Och en radio från Asea har jag med. Och en tie tolv böcker har jag. Och tre liter på boken. Så ska man grina åt mej då? Va!

Och nu blir väl Simon lite rädd, han baxar sej opp ur stolen, tung av brännvin och alla förtroendeupp-

dragena, drängen trampar i farstun, han får stå till sej ett tag.

— Ser man för jävlig ut, undrar Westlund be-
drövad.

Westlund står han med nu, de står mitt emot var-
ann, Westlund speglar sej i Simon. Men den går snart
över ledsnan hans, allting går över bara man vän-
tar se.

— Tat lugnt du Westlund, säger Simon, han öpp-
nar för drängen sin, du ser ju ut som en, en, ja —

— En parisare, hugger han till sen.

Och det räcker, de skålar för parisarn men i öl
bara.

— Bilen är framkörd, säger Karlsson.

Den fattas det bara livré på, och två öron har han,
Hagström skymtar bakeftern.

— Har du kört fram bilen till trappan, undrar
Westlund till en.

— Då får man väl sta och hugga ner ett par tri
äppelträn först, menar Hagström på. Sen kan jag
köra oppen i farstun om Westlund så önskar.

Simon flinar, Karlsson flinar, de går ut. Bilen står
vid slakterit, Hagström kliar sej på skulten, Westlund
prövar om han är full, men nej, han går som på snöre
trappan utför. Men Hagström har nånting som bör bli
sagt, han stannar under ett trä.

— Joo, är det så att det är meningen att vi ska ta
lastbilen till prästen, undrarn.

Simons öron växer en tum, drängens hans likaledes, Westlund blir het som en asfaltkokare.

— Det kan du ge dej fan på, säger han till Hagström. Skulle inte en trettifemåuga till bröllopskjuss! Vem har sagt nå annat? Va!

— Just ingen, svarar drängen. Men hörde nyss av Lind att Hildur liksom beställt honom till tjuge över två. Han hade sån mjuk soffa han mente hon på.

Nu ska tungan hållas rätt i mun, han tittar sej runt på de tre karlarna Westlund, de ska inte behöva flina länge till. Så innan de hinner blinka ger han sej av oppför trappen, de efter.

— Hon ska få för soffa hon, skriker han, stövlar på, stövlar in på kontoret, de andra ärn i hälarerna.

— Lyft, hojtar han åt drängarna, de lyfter.

De lyfter alltså skinnsoffan för trehundraåttifem kronor, bär ut en ur kontoret, bärn nerför trappan, lyfter opp en på Westlunds tjugenia. Den står och skinner på flaket i solen, ser ut att kosta minst en sexhundra. Luta ditt trötta huvud det är vad det står på stora kudden. Men nu jävlaranamma är ingen trött; Westlund kliver opp och sätter sej i soffan ensammen för all del för Simon och Karlsson de kliver iväg till Forden.

— Och nu ska vi se vem som har mjuksta soffan, Linden eller Westlund, skriker han efter dem, sätter ett finger i mun och visslar på Siri, det är så dags.

Och hon kommer väl så just som Hagström vänt,

går liten och ensam nerför trappen, svart kjol, röd blus har hon, hon tittar bortom nånstans, förbi alla döda här på jorden. Men till en begravning ser hon ut att gå, inte till nå bröllop.

— Ryck opp dej jänta, säger Westlund, sjunker djupare och djupare neder i överpersonalavdelningssoffan.

Han knackar på rutan till hytten, Hagström lägger in ettan, nu börjar bröllopsresan, Simon tutar bak berberisen. Eller om det är Karlsson. Så tuta och kör!

*

Nu har de spettat hål vid bron, i hålena har de stuckit in björkarna. Och i salen där slingrar sej gröna girlanger och röa girlanger och gula och blåa girlanger som ormar i Herrans djungel. Ölet har de hämtat opp ur källarn, Irma och luffarn hennes. Det var kolmörkt i källarn, de löft backen från jordgolvet samtidigt, sen ställde de nern samtidigt. Ge mej en puss, sa Irma, det dröp ur taket, med ens var hon lika så tung som backen. Men han hade bittra läppar, de smakade blod.

Svea står i vit rock i köket och steker, Sören togna på armen, sa inget än om Nasarns broschaffärer. Han hade tjära på fingrarna, hon fick en fläck på ärmen. Jag fick en fläck, fräste hon. Du har väl fått många du, menade han på. Hon begrep ingenting, begriper väl senare.

Oppe är gubben bröllopsklädd, händerna har han i knät, Hildur har satt på ringen, det gick för lätt. Hon skarn på kinden, det kom inte mycket blod, ensammen satte han igång att fundera. En trappa har han och han har ben, de luktar tvål. Men han kan inte gå ner ändå, det finns hinder som ingen djävul vet, han har ett häkte han som du och jag. Där sitter han där han sitter, klockorna pickar som duvonäbbar, en gång kom en karl på vägen, han ledde en cykel. Varför åker han inte, var det nån som sa. Det var hett, han hade svårt att gå, han karln. Jo, svarade han, han är dö han som hadden, han drucknade för en kvart sen, cykeln låg vid ån. Ingen får åka på den dödes cykel, det sitter han och kommer ihåg som om det var igår. Eller var det igår?

Gamla luffarn har åtta verser på bröllopsdikten, sexradiga. Det var en annan som satt och skrev, det var i en annan berså, nån högg ved i närheten, det var en stark djävul. Han, den andre, han skrev verser han med, luffarn satt en bit ifrån, en bit övern, och såg pån. Han skrev om knivar och en natt på jorden, han hade blod i bläckhornet, månen var oppe och sken påt. Jag är nog inte riktigt klok, tänker luffarn, sånt får ingen se, det är inte legalt. Så han glömde det hela, för den gången åtminstone. Numer svettas han bara, han svettas över papperet, han svettas fram ordena, han svettas ut hela livet. Tänker klockan ett som så medan det lövas bakom en: Snart är jag Den Andre,

den som sitter i en annan berså och har bläckhornet fullt av blod. Man skulle skriva en dikt om döden innan det är för sent, nån hugger ved i närheten fast det är varmt, fast det är augusti månad. Man skulle skriva om döden inte om bröllop. Så här: Du lilla människa, du brud! Din säng står bäddad till den sista natten, bröllopsnatten. Din svarta brudgum ställer sin klocka rätt, han fuktar sina läppar i det enda vinet, dina läppar skall torka dem, det vet du. Din enda brudgum heter döden, snart skall du bära hans namn. Snart skall du bli älskad av den ende trogne älskaren, så klä av dej naken då, han har heta lakan.

Snart är Sångarn bröllopsklädd, sången ligger i skogen under en buske och sover, det är middag, den har hatten över huvet, halmhatten. Han hade en halmhatt en gång i en opera, den skulle han ha ätit opp skulle det aldrig ha hänt. Nu hade han den i stället på skallen, han hade supit innan. Han var vacker och drack mycket. Jag är faarlig för den aallmänna osäkerheten, sjöng han i sina badrum. Nu var det en annan sång, han tog av halmhatten, på läpparna kröp ett leende, han körde iväg det och sjöng. Mitt i sången kommer stela ansikten böljande in övern som havets vågor, det blir kallt som i en vak, han ligger i en vak, han skriker på hjälp. Han lyfter halmhatten som en sköld, den bräcks, munnen sjunker ihop, sången stöp till scengolvet med strupen avskuren, mördad av en fiol. Herregud, tänker han

förrädd, jag sjunger fel, min sång hör inte hit, den hör hemma i en annan opera en annan gång någonstans. Och drömmen är sedan evig, drömmen om den tystnad som alltid följer. Nu fäster han flugan i Malmens rum och sitt, sången är inte död, den vaknar under busken, den gäspar, den kliver fram ur skogen, den bor på fattighuset. En gång ska alla se att de dömt fel, då blir det alldeles tyst. I dag har han skrivit ett brev till och gett till föreståndaren f. v. b.

Gunnar har lagt fiskarna på bron, sen har han hittat en pil i Ålasses land, han tittar i ån efter nejonögon, det enda han hittar är en blodigel, han sätter fast den på en annan sten. Den stenen ska den hata igeln, det är en lek ock att gå kring och flytta alla små djur till platser som de hatar, det är hans bästa lek, det är den lek andra leker med oss leksaker som vi tycker bäst om att leka med våra leksaker.

Räfsan den har Rudolf tagit ut ur boden, helgdagsklädd går han kring på garn och provarn, det är inte mycket som fastnar ín. Men Rullan ska fastna ín, henne ska han räfsa med tills pinnarna går, i hagen går en och räfsar sen femti år tillbaks. Det var en som hette Asp, Augustus, han var inte rätt klok, han räfsade och räfsade, åren gick, till slut dog han, han kunde inte låta bli att räfsa ändå. På mornarna en tie år sen han dött låg avbrutna räfspinnar i gräset, mamma hittar dom än, hon är den enda, hon är en Asp.

Inomhus kan hon inte vara, inte sen hon fått brevet hon Hildur, Gunnar kom från brevlådan vid grind, han hade posten i hand: Upsala Nya, Gefle Dagblad, Smålänningen, det var ett grönt brev från Inteckningsbanken, det var ett från Hushållningssällskapet, det var ett till drängen hemifrån. Hildur, skrek han, du har fått brev. Det var inget frimärke påt, det var ont och tunt, ensam i kammarn öppnade hon det. Det stod inte många rader, de som var där räckte: *Vem knackar på brudens fönster klockan fyra på morron? Det kan en å annan villa veta. Men de är väl så. Man tager vad man haver.*

Hon var vigselklädd, brevet kom i blusfickan. Kom mamma går vi ut, sa hon. Hilma var just klädd hon med, Hildur hade häktat alla häktorna hennes, hon hade knutit hårknuten påna, hon hade dragit påna svarta strumporna, de gick ut. De går in till luffarn i bersån hanses, är inte klar än, säger han, men snart, visslar. De går vidare, det är middag ute, drängen står och visslar han med, tvättar sej i sjön, naken så vitt de kan se. Rudolf går kring med en räfsa, är väl tokig nu igen. Rullantokig.

De går ännu vidare i värmen, allt hon ska mista vill hon hinna se, hon trycker sej tätt till modern som om hon var ett träd att hålla i, de går under syrenerna, där hängde en gunga en gång, den svängde i vinden. Hon var liten, världen låg underna, jag gungar i högsta gren som Zachárias Topelíus, det var

en som trodde han hette så, han drunknade sen. De tittar in i bon, där ligger en släde oppe under taket, en gång satt hon under fällen och var mindre än en kalv, vinden ven över gårderna, hon hade blivit tidigt väckt. De for vintervägarna, stjärnorna brann över fällen, pappa höll en fotogenlampa i hand, Rudolf stod bak och tjöt av glädje i svängarna, isen gnistrade på sjön, klockorna slog hårt i stapeln. De satt närmast fönstret i kyrkan, du kan tända ljusena du Victor, sa klockarn. Pappa reste sej, han tände grenljusen i fönstersmygen, han stod länge så hela kyrkan skulle set, Hildur hade aldrig älskat honom så förr.

Men man tager vad man haver, hon tar Hilmas hand, de går mot brunn och gödselhögen, allting lyfter hon opp och in i sej, hon är en stor resväska, hon packarn full, hon låsarn, hon tar nyckeln och slänger in den i loggolvet. Det kommer ju alltid nycklar bort på logar. Eller klockor. Eller cigarretter. Eller hårspännan åtminstone. En gång tappade hon sex under en tröskning.

Det hoppar en ärla utanför bersån, den hoppar för sent, de går in till luffarn, han lämnarna ett viket papper, med ryggen åt de gamla viker hon opp det. Första raden kommer hon aldrig över, den är så svart den, den är så hög med, den är en tung grind. *Vem vet var min plåga sitter?*

Lämnande dem och allt annat bakom sej rusar hon ut ur bersån, skrämmer opp ärlan högt, vill långt bort

som om hon kunde hittan, han som vet. Men inte kommer hon långt, kommer inte längre än till sågbocken. För då kör Lind in genom storgrind, han har svenska flaggor på flyglarna.

*

Westlund rullar in, efter rullar Simon, de rullar utför gårn med växeln ur, de rullar ner mot brud och följe som står vid lilla grind, som står vid Lindens bil. Lind själv han står med foten på fotsteget och ser bra retsam ut. Så varför inte retas tillbakas? Först ser det ut som om de kör pån, men nej, de jävlas bara, stänger in Chevan hans mellan sina bilar, inte en dörr ska han få opp, nähej. Då blir det fart i Lind och fart i Rudolf och Sören med, Westlund sitter fast i soffan, Simon kliver ur.

— Är det en flyttning det är fråga om, skriker Rudolf, så har vi inge rum ledigt hånne inte.

Westlund blir bra sårad, han askar av cigarrn.

— Är du en svåger du, klagar han ur soffans djup, som håller dej för go att åka till prästen i svåger dins bil!

— Gå ur soffan, karlfan, säger Rudolf, han rycker loss lämmen i bak. Tror du man vill bli ett åtlöje för hela bynn!

Simon griper in:

— Är det förbjudet att sitta i en soffa numer, sä-

ger verkställande direktörn, han står på backen och håller fast i soffkarmen. I Bomhus sitter vi jävlar anamma bara i soffor.

— Låt bli, skriker Hildur till dem, ni är inte bättre nån av er.

För sent, de är redan oppe på flaket, Lind, Rudolf och Sören. Westlund ökar ett par kilo, de släpar soffan bakåt, drängarna sitter i hytterna och flinar, har bromsarna åtdragna och tvåorna inne så ingen ska kunna rulla undan kärrorna deras. Siri angår ingenting, hon tittar ut genom vindrutan, alla döda kan få skrika, de får fram soffan till kanten, Westlund dråsar ner. De ställer soffan vid staketet och borstar av händerna, Westlund sätter sej pån, cigarrn är nästan slut.

— Hur många supar fick du innans du kom hit, frågarn Irma, hon är så arg så hon darrar, näsan flyger en bit.

Genast är Simon framme och försvarar.

— Inte mer än åtta, säger han. Inte en droppe mer. Reymers och Bords. Och så ett par öl. Men öl —

— Nä man är väl inte sämre än skutskäringarna heller, lägger Westlund till, ser med rynkor i den svettiga pannan hur de skjuter loss Linds bilen.

Skjuter den rätt opp på den hela skakeln alltnog, den knakar till, bräckt.

— Pappa, skriker Hildur, är försvunnen, är i ett

nu oppför trappan, dörrn är låst, tyst där inne, det hjälper inte ett någe att klaga. Så ner igen.

Då skär en gäll, allting överröstande signal genom allt larmet. Gunnar är oppe i Simons bil och tutar. Alla tiger, och det är märkvärdigt: de behöver inte tiga länge för att bli full i skratt. De tittar på soffan där Westlund vilar, de tittar på cigarrn som det är bara glöden kvar av, till och med de trasiga skaklarna ser humor ut.

— Opp ur soffan Westlund, säger Rudolf, godmodigt nu. Opp och gift dej din fan!

Och snäll går Westlund opp, han gårna till mötes, Hildur, han brer sej omna, en gång ska han skriva en hel bok full med folk han varit snäll mot. De sätter sej fram i Linds bil, en höna har hoppat opp i soffan, det gör ingenting om hon inte gör nåt, de kör.

— Jävlar om de kör om, säger Westlund till Lind, de brummar bakom, lastbilarna. Öka, det är väl ingen begravning heller!

Men inte skrattar Hildur, tillbakavriden sitter hon hela tiden, hon ser gårn och hon ser fönstret med trasiga rutan. Men ingen gubbe ser hon och i sista kurvan kör Karlsson om, tutar och går förbi. Inte vill Hagström vara sämre, är om i ett huj, Westlund sväller över 29:an, de är framme.

Komministergårn har en hagtornshäck, den har en grind av järn, Hildur skjuter sakta opp den, den

gnäller, de är alla tysta. Komministergårn har en gång av grus, Hildur går den först som vore hon ensam, hunden glor ur hundkojan, Westlund går i kappna. Det ligger ett äpple i gräset, Gunnar tart, får lugg av Irma, gnäller som grind. Komministergårn har en kort trappa av cement, sex trappsteg och ett räck av järn, det tar en evighet att komma opp. Hon tar ett steg i taget *man tager vad man haver* det ryker ur prästens brygghus, en slåttermaskin knattrar nerifrån en sjöäng. Komministergårn har en bred gul dörr med glasruta i, den har kedja på insidan sen Tillbergamorden, hon tar i handtaget, *man tager vad man haver*. Hon tar sin näsduk, en liten blöt kula, man tager den näsduk man haver, i detsamma hör hon ett märkvärdigt ljud från andra sidan häcken, hon släpper handtaget. Alla hör det, en cykel far ikull på vägkanten. Och steg närmar sej grind, en sekund står han ännu och tvekar, öppnar sen och kommer sakta in till de sina. Han har damm på byxbena, lite olja från kedjan, svetten rinner ner under kragen.

— Pappa, viskar hon så lyckligt som är det han som är brudgummen.

Men Westlund ropar på Simon, västfickan hans är befunnen tom, Simon far oppför trappen.

— Ringen, flämtar Westlund.

De drar och sliter i Simons lillfinger, ringen sitter där den sitter, Rudolf kommer till och drar, de svär lågt och försiktigt så det inte ska höras in.

— Han har svällt den fan, säger Westlund. Får väl ta köttsågen när vi kommer hem. Eller klingan.

De sliter några tag till men ringen sitter som gju-
ten på Simons finger. Hilma drar av sej sin, smyger
inen i Westlunds näve. Komministergårns hall är
mörk, den har en stor spegel och en ektrappa, till
vänster är en vit dörr, genom den ska de in. Dörrn
har ett handtag av kylande mässing, Hildur tar it,
man tager vad man haver.

Simon slinker sist in genom ytterdörrn, stängern
hårt, stängern oåterkalleligt. Stängern med vänster.
Högra hand har han gömd i byxfickan.

Man tager vad man haver

Men nu är det på kvällen och månen flyter över sjön, brunnslocket står öppet, brunn är full av ljus, gödselvattnet glittrar som en damm vid Löfsta bruk. På gårn står tre bilar, slaktarnas och en från stan, en Plymouth 32, skeppet lyser på kylarn. Igelkotten har fått bröllopsmjölk, nu rullar den genom månskenet, jäklar om det kom en räv tänker han, är på humör liksom. Slåtermaskin har somnat, den har fällt opp vingen för natten, under skaklarna har de ställt bockar så blev gubben nöjd. För i kväll ska alla vara nöjda, till och med isen är nöjd fast kvällen är varm, den ligger djupt under sågspånet i trädgårn och svettas inte mera. Hästarna har fått bröd och socker, de står på knä i spiltorna och drömmer, den ena om en timmerskog: där knäar körarna fjättrade vid timmerlassen, de släpar dem genom enarna, det är inte snö än, de har alla stora betsel i sina små blodiga munnar. Halmen under korna är varm och torr, månen ligger som lysande damm innanför de små rutorna, nu är den timme då bromsarna slutat stinga.

Äppelträna står i månskenet med klara grenar, det börjar långsamt tåras i gräset, det behöver många

släpande klänningar för att bli torrt. Spindlarna spinner i grindarna, mossan vajar på gärdsgårdarna, den bryr sej inte om nånting den, ett säkert sätt att inte bli lurad. Kattorna går på månjakt, de smyger i grässets djungler, de smyger i potatisens urskog, kvällen är full av faror, de smyger genom skyhöga rågar ner till vattenhålen i diket för att dricka, kvällen är full av de största elefanternas trumpetanden, kattornas jord darrar.

Kvällen är full av skarpa skuggor, de ligger orörliga under grindarna, skorstenarnas skuggor ligger still på taket. Men en del skuggor rör sej, en del kring huset, en del kring logen och lagårn och snabbt och ryckigt, på ständig flykt från ljuset. En skugga kommer ut på bron.

— Vem är där, ropar den skuggan, den stiger ner på granriset.

Den får inget svar om inte snabba steg är svar och spår i daggen, mörka spår runt knuten. En skugga till kommer ut, vacklar ut i månskenet på bron, det knakar i grind till hagen, skuggorna som flyr tycks bra tunga.

— Stanna ska ni få er ett saltskott.

Det är den nykomna skuggan som ropar, den stuper från bron genom de friska björkarna, får ett skratt till svar, om nu skratt är svar. Tyst blir det sen, månskenet regnar mildt över de två skuggorna, det luktar reseda, skuggorna luktar brännvin.

— Det här får det bli ändring i, säger den ena skuggan, den är stor, den lyfter händerna över huvet, Calle Schevens vals trummar mot fönsterrutan inne.

Den andra skuggan är inte liten heller, den lossar den långa slipsen, den smyger mot knuten, då, vid solrosen, viker sej plötsligt knäna. En explosion slungar sej oförmodat ut ur tystnaden, det glöder till vid källarn och en rök lossnar ur månskenet, den böljar bort mot knuten. Huset rycker på axlarna, fönsterrutorna darrar i ramarna.

— Det här får det bli ändring i, skriker den största skuggan.

Sen blir det tyst alldeles, inne har Gunnar stängt av grammofon, en skugga till vinglar ut på bron, den har en flaska i hand. Alla tre skuggorna ställer sej i ring och dricker, månen sätter på sej nya sommarhatten, det blir mörkt över rågen.

— Vi går åt varsitt håll, viskar en av skuggorna. Vi möts vid sjön.

De smyger alltså runt knutarna, grammofon börjar spela igen, två av skuggorna gör sällskap, snart är flaskan tom. Men i källarbacken ligger en och kryper, de börjar gå på tå, det luktar krut, de osäkrar nävarna sina, en fem meter kvar.

— Tjo, skriker de två skuggorna så, de är över den tredje kvickt.

Sand får de i fickorna, den ena får en stöt i ma-

gen, den andra får en spark i knät, till slut ligger i alla fall den tredje underst, han var stark. Månen tar av sej hatten, det blir tämligen ljust, de lyfter opp den understa och tittar pån. Det är Westlund.

— Det är ju jag, säger Westlund. Inte kastar jag nå bomber.

Rudolf och Sören tittar på varann nu, de ser att de är bröder, bröder under månen. Sören slänger flaskan i källardörrn, kras.

— Vi skulle mötas vid sjön ju, klagar Westlund, han kommer inte loss.

— Jovisst, men eftersom du nu en gång ligger under så kan du få dej en smäll till, säger Rudolf. För det skulle vara slöseri annars.

De gör sitt. Och allt blir bra.

— Hur är det nu ställt med Rullan, säger Rudolf vänligt, han sitter på Westlunds bröst, Sören sitter på knäna. Och hur är det ställt med Svea?

Westlund flinar, han ligger under men annars är han överst, han har bara så fullt med småsten på ryggen.

— Med dom är det bara bra, svarar han frimodigt. Rullan hon sitter på en stol i bersån med en av herrarna från stan. Och —

— Där finns ju bara en stol, fräser Rudolf, han vet det själv, de andra har han själv burit in till bordet.

— Just det, säger slaktarn, just det ja; nu är han

lös. Och Svea hon står väl i köket och ställer med efterrätten. Så det så.

Då smäller det bakom boden, den här gången lägre, björkarna ruskar på sej bara, en fågel skriker, det är alltihop.

— Om vi skulle gå och titta på räfsan, säger Rudolf.

Han grinar nästan, de ser ut som vägarbetare när de reser sej i sina grusiga kostymer, plötsligt förstår de varann så fantastiskt väl alla tre.

*

Räfsan ligger i gräset, den är lång och vacker, den längtar efter hö, det syns. Beslaget blänker, ingen har sett en sån vacker räfsa förr, de står i en ring omkring den, det luktar lim ur boden.

— Det var en jävel, säger Westlund.

— Det har du rätt i, säger Sören.

Rudolf tar opp räfsan.

— Känn pån, säger han, han kan knappt få fram en bokstav av rörelse.

De känner pån alla tre, de smeker skaftet, det är mjukt som en jäntrygg, Westlund visslar till.

— Känn på pinnarna, viskar Rudolf.

De känner på pinnarna.

— Inte en sticka, säger Westlund.

— Den kunde man kamma sej med, säger Sören.

— Man skulle ha nån att kamma, säger Rudolf bittert.

— Man skulle ha lite hö, säger Westlund.

Han för räfsan genom gräset, han drar opp en blank väg mot Rudolfs björkar, Sören och Rudolf går och hämtar varsitt fång hö ur lagårdssvalen. De breder ut det under månen, de gör en ny äng på gården av det, Westlund går baklänges och räfsar, beslaget blänker under det gråa höt. Hildur kommer ut och ställer sej vid grind.

— Hilmer, ropar hon sakta. Ska vi inte fara hem snart?

En av skuggorna på gårn svarar:

— Gå in med dej! Du ser väl att han håller på och räfsar.

Och i kväll är hon så rädd för skuggorna, hon bara springer in, hon gråter väl därinne.

Westlund samlar hop höt i en lång rak sträng.

— Det var fan till räfsa, säger han.

— Nu är det min tur, säger drängen.

I tur och ordning går de i månens sken och räfsar, Rudolf gör en kuv, han toppar, det blir ett bröst av hö.

— Nu kommer man väl hit och räfsar då och då, säger Westlund; han är så snäll mot allting nu.

Men i detsamma kommer den tredje explosionen, den får väl bara Rudolf att skaka men skaka

så att han faller i ruiner, den tredje explosionen är ett skratt. Efteråt blir det alldeles tyst, det är värre.

— Sluträfsat för min del nu, säger han för lågt. Ta höt! Kom med!

Räfsan lägger han på axeln som ett gevär, skaf-tet är hett, pinnarna glöder. Sören och Westlund bär det heta höt, i kö går hämnarna ner mot bersån. Där finns bara en vit stol, på den sitter två, Rullans ben glänser mellan Wallinders svarta, det är han som har Plymouthen, han har en radiohandel med, de pussas just.

— Och nylon kan jag få så mycket jag vill, viskar Wallinder romantiskt.

— Och stryk kan du få ännu mer av, lägger Westlund till; han är van från drängen se, han låter snäll.

Rullan flyger opp, Wallinder blir sittande, han gapar opp mot hämnarna och månen, han har några plomber han med, men små. Rudolf tar ner räfsan, stödjer sej mot den, Westlund och Sören stänger bersåporten med sitt hö, Rullan vänder ryggen åt alltihop, hon har snygg rygg.

— Jaså, du är bekant med Rullan du, säger Rudolf sakta. Annars trodde jag du bara var bekant med kusin min, Nisse Johansson och hanses kärring.

— Rullan, henne känner väl hela Gävle sen hon var på hotellet, svarar Wallinder lätt; han kan se

bilen sin bakom de tre bonntjyvarna. En bil ger trygghet.

Men Rudolf känner hur sant det är, han kramar räfskraftet, det gör ont så förbannat.

— Res dej opp, säger han till Wallinder.

Sören och Westlund får hjälpan, av egen kraft tycks inte Wallinder rå.

— Om vi skulle ta och kamman eftersom jag har kammen med.

Han ser okammad ut, Rullan har väl rufsats till en, hon brukar så.

— På vilken sida ska du ha benan, undrar Rudolf.

Wallinder nerlåter sej inte till att svara, de hållern hårdare.

— Vi prövar väl med mittbena först då, säger Rudolf, han kör in räfsan i lockarna.

— I stan har vi bättre kammar, säger Wallinder, han försöker hålla masken fast inte Rullan ser pån.

— Här i bynn har vi beslag på våra, käftar Westlund mot.

— I stan är de av plastic, envisas Wallinder.

— Men våra är längre, menar Sören.

— Det blir nog snyggare med vänsterbena, säger Rudolf, ena pinnen fastnar Wallinder i örat.

— I stan kan man kamma sej själv; Wallinder är inte slut än.

— Men här i bynn har vi särskilda kambärare, säger Westlund. Och de följer en vart man går. Vill man bli kammad behöver man bara vissla.

— Jag har inte visslat, menar Wallinder på.

Då skrattar Rullan, Rudolf slutar kamma, Wallinder släpps.

— Nu ska du ta och räfsa, säger Rudolf åtna.

Och han är hård, han pressar in räfskraftet i hennes vecka händer. Westlund och Sören gör en väg av höt från bersån och opp mot lillgrind, Wallinder sätter sej ensam på vita stolen rökandes.

— Nu ska du räfsa, Rullan, säger Rudolf blitt. För den här räfsan har jag gjort åt dej. Så nu ska du ta och räfsa me'n.

Hon ser sej ingen annan råd då, de tänder varsin cigarr de tre medan hon räfsar ihop vägen till en kulle, hon biter ihop tänderna, hon kör pinnarna i jorden så det skär i de tre mästerräfsarna.

— Är du färdig nu?

Ja hon är klar, hon slänger räfsan till Rudolf, han tarn i högra hand, henne tar han i vänstra.

— Ta höt, säger han åt de andra. Och följ med.

De går bort mot vedbacken, Wallinder strosar en bit efter, nyfiken som en skata.

— Gå efter huggkubben du, säger Rudolf åt drängen.

Rudolf rullar ut kubben ur vedbon, han har yxan i ena hand, Westlund släpper höt, Rudolf släpper

Rullan, i detsamma tar månen på sej vintermössan.
Det blir så gott som mörkt.

— Tänd på höt, säger Rudolf.

Westlund sätter en sticka till, det brinner sakta, det är lite surt av daggen. Nu lägger Rudolf opp räfsan på huggkubben, tar yxan från drängen, Rullan skriker till. Han huggern i två bitar först, sen hugger han den i fyra. Han hugger mitt på beslaget så mässingen krokmar, pinnarna far åt alla möjliga håll.

— Den här ska ingen kunna limma ihop mer, säger han till slut, han hugger fast yxan i kubben, han är blank i ögonen av sorgens dag.

Höet slocknar, det blir månljust snart igen, de går tillbaks till festen var och en för sej.

— Det var fan till räfsa i alla fall, säger Westlund högtidligt, de går just genom grind.

Wallinder försöker ta Rullan under armen.

— Släpp, fräser hon.

— Jag kan få så mycket nylon jag vill, påstår han.

— Håll käften, svarar Rullan då.

Rudolf stannar och väntar in, till sin oerhörda förvåning känner han plötsligt hennes arm under sin, till sin ännu större förvåning märker han: jag blir glad av den armen.

— Det var en jävel till räfsa, säger Sören stilla, de är framme vid bron.

— Den ska vi ha oss en sup på, hojtar Rudolf, stiger opp mellan björkarna med Rullan tätt intill sej.

Wallinder står kvar vid bilen sin och röker.

— Du ska ha en du med Wallinder, ropar han åt en.

— Okay, svarar Wallinder. Vänta. Jag har en plasticplunta i Plymouthen.

— Och här i bynn, hojtar Westlund till svar, är det en gumma som har plasticskinkor. Men dom använder hon bara i kyrkan om söndagarna.

Så de är snälla och goda igen nu allihop, skugorna har vikit, dagmaskarna kryper opp mot månen.

*

Det är hett i salen, girlangerna kröker sej i värmen, det är inte mycket kvar av ljusena. Det går bara fulla änglar genom rummet. De tar sej en vickning igen, det är ett par liter brännvin kvar och ett par burkar sill och ansjovis, de är alla röda och blå, bara bruden är blek. Herrarna från stan sitter och benar ansjovisen, kammar den sen, Westlund tar in sin hel. Damen från stan ser på Sören sen tre minuter, hon vill kyssan, hon heter Mary, är gift med kusinen, hon går omkring och kysser. Man kan inte

hjälpa att man är blodfull, som hon säger, hon har en puderask av plastic, hon äter en enda stackars sardin en hel kvart. Svea vill slänga en köttbulle påna, hon sitter bredvid gubben Bjuhr, han nyperna i knävecken. Gumman Bjuhr sitter och undrar hur mycket alltihopa går på, hon skulle ha en penna och hon skulle ha ett papper, annars är det risk att hon glömmet alltihop. Men att Sångarn och Hilma sitter och håller varann i hand behöver hon inte skriva opp för att minnas.

Simon super mest, två supar per ansjovis, det är skick och bruk i Bomhus det som han säger. Mellan suparna glor han på Bjuhr, de är inga vänner just, det är en gammal historia. Första gången Simon var i Bjuhrs stall: det stod en häst på knä i spiltan, den var det inte mycket med, Simon blev förbannad. Det här det är en skojarhäst det, vräkte han ur sej. Bjuhr blev förbannad han med, det var i yngre dar, han var ännu hetare av sej då: Så du menar att man är en skojare då, sa han. Just det, sa Simon, en skojare. Du skulle ha sagt tavring hade du klarat dej, röt Bjuhr. Men nu blir du stämd vid Örbyhustinget. Det blev han, böter blev det med. Kalla en skojare när man är suppleant i Vägstyrelsen! Nu har de inte hälsat på varann på elva år och tre månader, inte i kväll heller.

Hagström och Karlsson pratar om bilar vid bordsändan, Westlunds är redan en trettiåtta, till slut är

den väl inte gjord än som Karlsson säger. Men Simons kan man få opp i hundrasjuttifem när man är full. Det är väl bäst att sätta vingar pån då, menar Hagström, så kan ni flyga till Furuvik och slakta krokodilerna för nån annan slakt lär ni väl inte få här i bynn.

Rullan och Rudolf pratar om räfsor. Rudolf menar att han kan göra en likadan, den ska det vara namnplåt på och allting, hon ska bara behöva räfsa kryklöver me'n, det tycker hon är fint.

Men Hildur blir blekare ju senare det blir, hon tycker hon faller, faller genom glasens klang och alla ljus och alla rösterna. Irma sitter mitt emot och väntar, hon ser mot fönsterna allt som oftast. Och visst har det knackat, det kom en knackning klockan tio på södra rutan, Hilmer ut och Sören ut och Rudolf ut med. De kom tillbaka fullare men utan knackaren.

Siri är mittibland dem, hon är alldeles ensam, hon var till luffarna i lidret med mat och brännvin, de satt kring en Mustadlåda, fotogenlampan stod på golvet. Ni skulle vara tre, sa hon förundrat. Vi skulle det ja, sa den unga, så du kan väl stanna. Då sprang hon, mitt på gårn stannade hon i månen, kände sån lust att gå tillbaka. Hon gick inte tillbaka, det var flera stjärnor på himlen, alla voro fel.

Gunnar står vid grammofon, det är han som spelar, det är han som drar opp grammofonen, han drar

opp den nu, den står på en vinglig stol. Se farfar dansar gammalvals, lägger han på.

Men Sångarn vill ju sjunga, han bidar bara sin stund. Jag ska inte vara nödbedd, tänker han, nåja: hosta emot lite är bara god ton, fast förstås inte för länge. Bara så att de märker: där sjunger inte vem som helst. Men: det är svårt att vara nödbedd när ingen ber en. Och man kan inte säga: Så be mej då, människor, jag vill ge er en sång ur mitt bröst. Man kan väl inte be någon att han ska be en själv att nånting göra, det är inte fint. Men när hjärtat översvämmas, när ens längtan blir för tung för denna späda korg — vad gör man då? Man tager vad man haver, man tager den minsta av dessa små, man tager den grövsta av dessa händer: Så be mej du åtminstone när ingen annan ber. Och äntligen så ber hon väl då, hon Hilma:

— Nu ska du sjunga, tigger hon.

Och plötsligt står han mitt i salen, han står under lampan med glasknopparna, han står under en annan lampa, han står högt över andra ansikten. Plötsligt är Westlund borta, gardinerna går tysta opp, det kommer en ny lukt, en annan än brännvin och rök och svett, det kommer ett nytt ljus som är mörker och det finns inga ljusa ansikten mer, det finns bara vita skjortbröst som lyser som blommor på den djupa ängen. Han är ett instrument i detta mörker, han spelar inte själv, en annan spelar, han fyller detta

rum, han sprängs i sång. Men det finns en bur för alla våra sånger, mitt i detta jubel känner han hur svetten börjar rinna, han vill ta sej över pannan, han får inte opp en hand, han håller en halmhatt i bägge händer, den väger mer än allting väger. Järnridån går sakta ner, den är rakknivsvass, den skär honom mittutav, den glider genom strupen, den gör inte ont.

Så väcks han av en annan sång, av ett stamp väcks han. Hästar? Han försöker lyfta huvet, han ser då över ett bord fullt med cigarrer, han ligger på en soffa med skorna på.

— Ligg still du, hör han en röst som säger.

Det är Hilmas, han serna inte, han ser en bred rygg som far opp och ner, ett stort ansikte ser han, det blixtrar ur ansiktets mun. Långsamt återvänder han till verkligheten, Westlund föds på nytt, Westlund dansar gammalvals, han är röd och svettig, han dansar ensam. Men med en fruktansvärd besvikelse, med en förfärlig ängslan ser Sångarn allting komma tillbaks. Han ser Hilma vid kakelugnen, hon har aldrig varit så ful, han känner på kakelugnsluckan, den har aldrig varit så kall, han ligger på Palmens soffa, han är tom och död.

— Hur sjöng jag, viskar han.

— Du sjöng så fint, viskar hon tillbaka; men hon ser på Westlund, han har stannat nu under kronan med armarna runt sin luftbrud, hon är väl en meter kring midjan.

— Har ni sett sån stil man har, ropar han, i det-samma tar skivan slut.

— Ska vi inte fara hem nu Hilmer?

Hildur är vit som ett brudelakan, Westlund knakar ner i stolen sin.

— Har du inte sett sån stil man har, undrar han förolämpat.

Jo, hon har väl sett allting hon. Sångarn sjunker ner i kudden, han vill ut, han orkar inte opp. Victor reser sej vid bordet.

— Håll käften för nu ska jag hålla tal, säger han, han har väl fått ett par för mycket, han tar opp en ansjovis i burken och hållern framför sej i nypan som om det är den han talar till.

— Man har ansjovis, fortsätter han och tar en ost. Man har en ost. Man är inte så alldeles barskrapad. Man har sardiner med. Och dej Hildur säger jag bara det att tar slaktarns skinka slut då kommer du till mej. För här jävlar anamma har vi ansjovis. Och här har vi mojonäs mitt i vickan. Så kom ihåg det! Och tack för ordet!

Han sätter sej, han är vit och full och nu skäms de väl de som än kan skämmas. Men Westlund skäms inte han, han är röd och arg, ser väl hur drängarna flinar, ser väl hur Bjuhr sitter dänne och menar och menar. Så nu är det dags att ta till orda, han tar sin kniv och knackarn i glaset, det sprack, det var inte meningen, där gick en Bords ifrån vår

tid. Den som ids kan slicka men nu är Westlund stolt. Han ställer sej bakom Hildurs stol, han stöder sej på hennes tunna axlar, hon är inte mycket till pelare för en tung.

— Inte för att man är nån talare, säger Westlund. Men det finns det många som inte är men som talar för det. Så det så.

— Men inga namn, säger Bjuhr, han flinar, den gamla skojar, Westlund blir än röare.

— Var så god och avbryt mej inte, skriker han, för då blir jag förbannad.

Det är ju Bjuhrens specialitet det att avbryta talare. Första och sista gången han var hos nämndeman Jansson åkte han väl ut, det tycks inte bita, det var på nämndemans femtiårsdag 37. När jag nu står här, sa nämndeman, när jag nu står här på min femtiårsdag, när jag nu står här på mitt halvsekelskifte, när jag nu står här på min vändpunkt och ser mej om. Jag tycker nämndeman står på golvet jag, sa Bjuhr, det var åtti gäster, tre minuter senare var det bara sjuttinie.

— Men sist jag var i Amerika, fortsätter Westlund, nu har han hittat rätta tråden, bomull made in Amerika. Sist jag var i Amerika var det alldeles tjockt med talare på gatorna. Oästland, sa dom till mej. Oästland således. Inte Västlund, som man säger här i bynn, som om det fanns några lundar med västar i, utan O-ä-s-t-l-a-n-d.

— Västland, säger gubben Bjuhr fundersamt, Västland det ligger inte långt från Tierp det. Och i Tierp har jag en syster.

Westlund höjer rösten, Hildur orkar snart inte bäran längre.

— Sist jag var i Amerika, skriker han allt han kan.

— Sist jag var i Gävle, säger Bjuhr stilla, var det en hunn som stog och drack öl på Östra hamngatan.

— Skål, säger Westlund krossad, han tar Hildurs glas, damen från stan ligger viken över bordet som en använd servett och gapskrattar, det ska det snart bli ändring i.

Men nu är Simon oppe och han är mörk. Så mörk är han att det blir alldeles tyst i salen småningom, till och med Hilma som sitter borta hos Sångarn och viskar tiger. Nä på Simon skiner inga nådeljus och kring Bjuhren tätnar skuggan, han har släppt Svea nu med fingrarna, han sitter alldeles ensam. Den som är rädd är alltid ensam. Och de bultar som trummor alla rädda hjärtan, de håller sej i bordet de rädda händerna hos dem som vet: att här i bynn glöms ingen oförrätt, är det så efter elva år och tre månader, är det så efter tretti år och elva månader. Nu böjer sej Simon fram, han lägger sitt mörker tungt över Bjuhr, han håller sitt glas under Bjuhrens näsa, inte en droppe spiller han.

— Skål, viskar han. Skål din gamla plastic!

Det tar en stund innan Bjuhr begriper, han reser sej sen med glaset i hand, det är alldeles dödstyst i salen, man kunde höra en suck.

— Säg om det en gång till, säger så Bjuhr, inte hett men kallt.

— Skål din gamla plastic.

— Skål.

De dricker, hela tiden med ögona i varandras ögon, samtidigt ställer de ner de tomma glasen, sen stiger blodet som en fontän opp i gubben Bjuhrs brunansikte.

— Vad är det du syftar på, skriker han, det slår lock för alla öron.

Det blir Nisse Johansson som svarar, det blir han som räddar liv, han opp, slänger av kavajen.

— Titta hit, ropar han till Bjuhr.

Bjuhr tittar, förresten alla tittar, han står där i skjortärmarna, det är en blå skjorta med röa ränder, Gävlemodellen. Sakta drar han av sej ena ärmhållarn, han hållern över bordet under ett ljus.

— Det här är plastic det, säger han tungt och sakta, han tar av sej den andra sen och låter den gå bordet runt.

Men Bjuhr blir inte gladare för det.

— Jaså, säger han bittert, man är en sån som håller opp din skjorta. Man är en sorts ärmhållare. Är man kanske en sorts strumphållare med? Va!

På det svarar inte Simon, han sätter sej neder mörk. Men Bjuhr får en arm på axeln, det luktar puder i hans vänstra näshål.

— Det här är plastic det också, säger den blodfulla damen från stan, det är ett cigarrettetui hon visarn, ett stort ett och grant.

— Kors, säger Bjuhr, han får en varmare glans i ögonen. Det var inte illa. Nää. Det var som fan.

Och nu ser han riktigt uppskattande på Simon och ock från honom viker mörkret. Kvickt får Bjuhr opp sin kortlek ur fickan, ny för veckan, Simon kuppar, han har sagt vad han har tänkt så varför ska han neka?

— Sist jag var i Amerika, säger Westlund rörd, spelade vi poker om brudarna. Jag vann en som hette Eunice. Det kunde inte fasen uttala. Så jag kalla na för Oscaria jag.

Bjuhren blandar, Sångarn ligger på soffan och stönar, gubben håller på att somna, Westlunds bil är byggd 39. 1839, lägger Karlsson till. Och Hagström tiger.

— Sist jag var i Gävle, säger Bjuhr, vann jag en och åtti på knack.

— Du har inte varit i Gävle på fyra år, säger gumman hans, det borde hon inte ha sagt.

Och inte borde damen från stan ha gått ut, eller om hon gått: inte borde Sören gått med. Men hon

viftar med plasticbaken och med är han. Just som dörrn går igen får Svea iväg köttbullen sin, för sent, den sitter där den sitter i springan, innan den ramlar hinner hon bli röd av skam och nesa. Men spydig blir Victor.

— Är det skick och bruk numer att slaktarpigor kastar köttbullar på dörrarna, muttrar han till mågen.

— Sist jag var i Amerika, svarar Westlund ursäktande, så sköt de med kanoner. Så det så.

Sen blir Hildur vitast av de vita, det knackar ju på fönstret åter, högst upp på det södra, hårdare än gången förr, hårdare än i morse. Och ångesten skakar sin mörka krona inom na, hon letar efter vänneren sin, inte finns han här. Då tager hon vad haver, tar de ögon hon möter, Irmas hätska tar hon och Sveas ondskefulla; plötsligt vet hon allt vem som skrev.

— Ska vi inte fara hem nu Hilmer, viskar hon till mannen, ögona förföljer henne ända längst dit ner där alla måste vara ensamma.

Men Westlund har redan rest sej opp, han kuppar leken.

— Ska bara klå Bjuhr i poker först, svarar han snällt.

De reser sej alla, bara Sångarn ligger där han ligger intill kalla kakelugnen, Gunnar sätter på Godnattvalsens, den är spräckt.

— Hur sjöng jag, viskar Sångarn.
Den gången får han inget svar.

*

Kattorna har somnat in på Westlunds soffa i var-sitt hörn. De kom strykande i månskenet, svansarna var tunga av dagg, åkerråttorna hade dansat in i rågen. De smög över gläntorna, de slungade sej in i skuggorna undan förföljarna, plötsligt blev de still under telefontrådarna, deras hjärtan slog mot jorden. Men det var bara igelkotten, han har taggar i stället för päls, han är inte riktigt klok. Vi tar hans mjölk, kom de överens om, men bunken var tom, det var då de fick set. De tog sej över ögona med tasserna, vi drömer sa de till varann, de tog ett språng till soffan, men soffan fanns, den fanns till under tassarna deras, de kändes med morrhåren, med nosarna med. I kattornas Paradis där står alla soffor utomhus och alla hagar är fulla av tomma mjuka fåtöljer. Vi får inte sova, sa de, vi måste vara vakna när vi är i Paradiset.

Men de somnade i alla fall, just när Paradiset börjar somnar man alltid, när de vaknade var det som om de flöt i en båt. De seglade fram över gräset i soffan, den flöt på människor tvärs genom månskenet. Nu sticker vi, sa den ena till den andra, nu måste

vi vara i Helvetet för här är alldeles fullt med människor.

De ställer ner soffan vid brunn, de stänger brunnslocket och håller ut det gröna vattnet ur tunnorna, de sätter sej sen på soffan och på tunnorna. Brunnsstången står som en trasig galge ovanför deras heta skallar, de drar ner hinken och ställern mellan sej, den är full av månsken, hela natten är av månsken full, den är mycket varm.

— Ge, viskar Westlund.

Så Bjuhr ger, de är fem kring brunnen, kortena är svala, plånböckerna glimmar på knäna, detta är en natt för stora insatser. Simon slår kortena i knäskålen sin.

— Jag lägger mej, väser han.

— I natt lägger sej ingen, säger Bjuhr ifrån.

Då öppnar Simon med en tvåkrona, slängern på botten av trähinken. Sen lägger Bjuhr sin mössa på botten för att inte sedlarna ska blötas. Till slut sätter han på sej mössan, sedlarna har han i svettremmen, silvret och kopparn skramlar i byxfickan.

— Man skulle haft nån vinstmarginal, säger Westlund affärsmässigt.

— Vinstmarginal? Det är väl bättre att ta hem vinsten på en gång. Så Bjuhr tar hem den han och visslar. Visslar falskt. En bajcykel gjord för två. Men den ska man akta sej för att åka cykel med.

— Om posten var öppen, säger Westlund, kunde

man ju ta ut på banken. Och i Amerika där har man ju sina debenturer.

— Just det, säger Simon. Jag har mina hos en kusin i Bomhus.

— Men det finns ju klockor, säger Nisse Johansson, rösten darrar.

Han tar av sej sin, det är en armbandsklocka med band av plastic. Till slut ligger allas klockor på botten med glasen oppåt, de böjer sej ner över hinken och ser, det är så obeskrivligt vackert.

— Jag minns en gång i Amerika, säger Westlund. Där var jag inna i en klockaffär.

— Jag var inna i en köttaffär i Gävle, säger Bjuhr. Men inte blev jag klokare för det.

Drömmande drar Westlund av sej ringen, drömmande låter han ringen falla mot hinkens botten.

— Låt bli, viskar Rudolf, men som i en dröm lirikar han själv av sej sina manschettknappar.

— Jag ökar, säger Westlund, ringen gnistrar i den klara månens sken.

Då faller en ring till med samma klang, Simon har äntligen fått av sej Hildurs.

*

Det är den första damen från stan han har, det är inte så lätt alla gånger. Och hon kan språk, hon säger just som de sätter sej i gräset under lönnen:

— Vått ö najt.

Och nog för att det är vått i gräset.

— Men det finns väl torrare ställen, menar han på.

Han undrar om han ska vara kvick i vändningarna eller tat piano, man skulle ha ett piano, då kunde man spela Godnattvalsens och säga att nu går vi väl och knyter oss.

— Finns det, säger hon med vita tänder, Jod Kaliklora.

Då hör han nån i brädstapeln, en planka rasar och det kommer liksom en klagan. Sen blir det tyst.

— Om man skulle röra på sej, säger Sören.

Han rör påna, han lyfter na opp, lätt och försiktigt för han na ner mot sjön.

— Skulle det vara torrare i sjön, undrar hon retsamt.

Hon kan väl vara en trettifem, skulle hon fråga får man väl säga en tjusex, tjusju, han hållerna hårdare, det har hon inget emot. Sjön är alldeles gul, vassen lutar sej ner över vattnet, frågan är hur månen kan hålla sej oppe som den gör.

— Så vacker månen är för oss i natt, säger hon känsligt.

— Frågan är bara hur den kan hålla sej oppe som den gör, menar Sören.

Då säger hon inget på ett tag, går och väl funderar på hur det är med månen egentligen, kattorna

smyger under björkarna, man skulle bort egentligen, man skulle vara som en katt så fri.

— Hur är det i stan, frågar han.

De kan se till stan ibland, när det är mörkt om kvällarna, då står det ett rött sken på himlen norr-över, de går på vägen några stycken, hela tiden har de det röa för ögonen. Det är fan vad det lyser i stan, kan en hitta på att säga. Men Mary, eller vad hon heter, stannar.

— Jag har visst hål på strumpan, säger hon.

Och nog stämmer det men det är så långt ner så det är ingenting att stanna för.

— Hur är det i stan, undrar han en gång till.

— Jo, där har man sopnedkast, svarar hon; hon suckar så hennes är väl inget vidare då.

Men nog finns det andra som gillar sina, killar som kommer hem ibland om söndagarna. Och så har man sopnedkast, säger de. Av rostfritt. Så man skulle väl till stan själv och kasta ner sopor. Här i bynn kastar man bara opp dem på hög.

— Man skulle till stan, säger Sören, de står i månen framför brygghuset.

Då stannar hon, hon Mary, hennes händer får han om sina handlovar som ett par herrskapshandklovar, han serna i månens sken som under en lampa, hon är nog ännu äldre.

Hon är lik en förskingrerska på första sidan i Arbetarbladet, ögonbryna står som svarta pilbågar

över ögona, överläppen står som en pillbåge över mun.
Var är pilen, syster lilla?

— Följ med mej, viskar hon och stänger ögona, nu ser bara ögonbryna pån.

— Hur skulle vi komma dit då?

— Vi skulle gå över ängarna, viskar hon, blundar alltjämt, underläppen sväller.

— Men det är ju en två mil in till Gävle och blött som fan i gräset.

Hon hör väl inte vad han säger, hör väl bara sej självt, som en retad tjur far hennes mun in mot hans röda.

— Fast jag har ju storstövlar inna, viskar han förvirrad, han får opp dörrn med ena hand, med den andra får han henne in.

Just innan han tänder minns han: han måste tvung-
et censurera murn, han får tag på ett par stolar i mörkret, ställer dem på varann och radion högst. När han tänder sitter damen från stan på sängen och är fin, han skäms, skäms för rummet, skäms för murn, skäms för hela sej.

— Ja så här ser det ut i en drängstuga, säger han trotsigt.

Han vet inte vad han ska göra mena, hon är mycket större inomhus, ohanterligare, för att ha nånting att göra skruvar han på radion. Men det finns de som inte har nånting annat att göra än att sitta i radion och prata hela nätterna, världen är tömd på musik,

inte en ton på hela stora jorden. Han drar ner gardinerna, under sjöfönstret står stövlarna, han går fram med dem till sängen. Hon är redan barfota. Vad han gör gör han långsamt, han vill spara tid, vet ju inte vad han ska göra sen, det är väl plastic alltigenom, det är han inte van vid. Stövlarna på, hon blundar igen och sträcker bena raka, han gick i dynga igår, det syns. Hon lägger sej raklång med armarna under huvet.

— Jag älskar det primitiva, viskar damen från stan, hon bultar stövelklackarna i golvet. Jag älskar det ursprungliga. Livet självt.

Idiot, tänker han plötsligt förbittrad, du älskar bara dej själv och ditt sopnerkast, du älskar sopor för att du har sopnerkast, du älskar dyngan på stövlarna för att du inte vet att dynga är skit. Du älskar drängar för att du slipper vara piga. Rasande går han opp och flyttar undan radion från murristningen, hennes slappa ögonlock går i höjden.

— Så fult, säger hon och rynkar pannan, suckar. Men hon ligger kvar, hon sluter ögonen igen.

— Kom ihåg att du är i en drängkammare, säger han rasande. Där kan du inte vänta dej att hitta änglar på väggarna inte.

Läpparna skiljer sej, lilla tungan tittar ut, hennes nakna armar sträcks mot en, som två kobror går de till angrepp, han hinner inte värja sej. Han börjar ta av henne stövlarna, hon sparkar sej fri.

— Jag vill dö med stövlarna på, viskar hon extatiskt. Bara dom.

Just då knackar det på rutan, lättad slänger han opp gardin, Svea står rätt under månen, hon är blek.

— Kom in du bara, skriker han.

Han hinner gillra opp radion innan hon är inne. Han tarna under armen, damen från stan har satt sej opp.

— Det är min fästmö det här, säger Sören trotsigt, han släpperna inte.

Med ens känner han ju första gången att de hör ihop, det är hon som passar här, hon Svea, det är hon som duger här i drängkammarn. Det är hon som passar honom, alla andra är flera nummer för stora. Hon ska ha barn med en annan, ålrajt, till och med det passar. Han strykerna över hennes gråa kind.

— Var snäll och ta av mej stövlarna, säger damen från stan, hon blundar inte längre.

Sören rycker avna stövlarna och slänger dem i hörnet.

— Du gjorde mej ont, klagar hon mens hon knäpper om vristerna.

Sören tar om Svea igen, han fårna att sitta på en stol, han är så snäll motna så han fårna att grina.

— Det ska du väl inte klaga över, säger han till damen från stan, du som älskar det primitiva. Det primitiva, det är jag det. Det är vi det. Vi som står mitt opp i skiten. Så älska oss då för satan!

Det blir ett helt anförande han håller, Svea sitter på sin stol och märker hon med vad hon aldrig förut märkt: vi hör ihop, jag är leran och du är långhalmen och ungen spelar ingen roll. En unge måste någons vara. Vems sen — det kan kvitta lika. Och vem som knackar på fönstret det kan man låta vara med. Mary tar fram plasticetuiet och tänder långsamt en Régie turque, hon darrar i hela kroppen, hon är som en seismograf, vartenda litet skalv av lycka darrar hon för. Jag kan inte hjälpa att jag är söndersliten, som hon säger. Är det mitt fel att jag inte är som andra? Varför har jag sån hunger? Hon menar efter kärlek. Men hon är aldrig hungrig, det är det förfärliga, hon har bara till hobby att låtsas vara det. Hon sitter på Sörens säng och hatar de två andra för deras lilla lycka, hon hatar de lyckliga, som alla gör, det passar väl ingens fåfänga att vara lycklig. Men den verkliga hungern den hatar hon också, för att hon inte kan känna den, och de verkligt sönderslitna dem ville hon slita sönder ännu mera. Bara den lilla spräckta tekoppen är i hennes smak.

Hon skyggar plötsligt till, nån har gått förbi fönstret. Hon har lärt sej rörelsen noga, den att rycka till för varenda liten sak. Stackars hon, ska alla tänka, stackars lilla sönderslitna hon. Nu knackar det på dörrn, Hildur stiger in utan att ha blivit bjuden. Hon har väl sprungit hela vägen hon, får inte fram ett ord först, går rätt fram till Svea.

— Tack för brevet, säger hon, högt men inte anklagande på någe vis.

— Vilket brev, undrar Sören; Svea slocknar åter.

— Det var inte så illa menat, viskar hon, hon hugger tag i Hildurs arm som var det bara hon som kunde hållana oppe.

Hildur sätter sej breve'na, Mary slukar dem med ögona, drängen får tag på musik. Det finns trots allt alltid nån station nånstans där det finns musik, det är det märkvärdiga.

— Men du sa ett ord, säger Hildur. Man tager vad man haver. Det är just vad man gör det. Det är vad allihopa gör.

Sören säger:

— Än sen då? Det är väl bara förskingrarna som tar vad de inte har. Är det inte så kanske? Va! Men varför kommer du hitspringandes?

— Dra ner gardin, får han till svar.

Mary drar nern, hon börjar se glad ut igen, anar väl någe.

— Det är nån i brädstapeln, viskar Hildur. Det är nån som skriker så förskräckligt. Och pappa vill inte gå ut. Han sitter med Wallinder vid bordet och super. Wallinder orkar inte gå längre. Och drängarna är ute på vägen och bråkar med bilarna. Försöker få varann i diket, snart vaknar väl landsfiskalen. Och de som sitter vid brunn och spelar poker, de varken hör eller ser. Det är ett djur, säger Siri, ett djur som har ont.

Mamma och fru Bjuhr sitter med Sångarn i soffan och säger att det är nog Augustus, han med räfsan, som går igen. Gå dit du, säger Irma åt mig, det är kanske på dej man ropar.

— Jag tror det är en katt jag, säger Sören efter en stund. En katt som håller på att dö.

Och nu blir det tyst ett tag, till och med sångarn i radion har fått nånting att tänka på, plötsligt rycker Hildur till, blir än vitare.

— Hör ni, flämtar hon.

Och de hör: nånting kommer dånande utför branten, nån kommer mot dem med mycket stora steg, nån som har rysligt bråttom, gardin far opp. En stor karl kommer springande i månskenet, en stor halvnaken jätte kommer dånande bryggstuvägen. Det är Westlund som har så rysligt bråttom.

— Hildur, vrålar han som en mistlur. Hildur! Hildur! Hillldurrrr!

Framme. Inna. Sjunker ner på sängen breve' Mary. Sitter där i byxor och undertröja, huvet hänger mellan axlarna som ett för matat ax, Hildur går försiktigt fram till en.

— Hildur, flämtar han.

— Vem var det, viskar hon, hon sätter sej tungt i knät hans.

— Det var jag kan du väl se, svarar han, alltjämt förkrossad.

— Var har du skjortan och kavajen, vännen min?

Han tar hennes hand mellan sina.

— Jag har letat efter dej överallt, viskar han. På vind och i liderna och på vägen. Du var ingenstans du.

— Men här är jag ju nu, säger hon, hon känner på tröjan hans, den är blöt och inte har han bytt till sin andra bröllopsnatt.

Men det gör ingenting, när allting kommer omkring gör inte mycke någe, man tager vad man haver och därmed jämnt. Hon tar den hals hon har, den tjocka röda, och lägger armen om. Han tar de händerna han har och pressar mot sin muns förtvivlan. Men Sören tar en annan station. Det glider ut en vals ur lådan, damen från stan glider ut på golvet, ingen vill dansa mena, hon dansar ensam. Men inte många varv är det hon hinner, ett rop som går genom märg och ben, som genom vattnets yta tränger ner i sjön och väcker fiskarna skallar plötsligt utanför. De reser sej och hör.

— Mary, ropas det för alla fulla lungor.

Uvberget kastar det tillbaka över sjön, vill tydligtvis inte hat. Nisse Johansson störtar in, Mary sätter händerna i höfterna, Augustus Asp, den tokiga, stirrar på dem genom Nisses svarta brillor.

— Jaså, det är här du är, skriker han. Din —

Men inga ord är starka nog, han slår av radion, Mary slår han inte av så lätt.

— Är man inte fri kanske va, skriker hon. Och

kan jag hjälpa att jag inte är som andra? Kan jag hjälpa att jag är varmblodigare än nån av er? Men i det här förbannade landet där ska man visst djupfrysas, sen blir man väl bra. Annat är det i Köpenhamn.

— Säger du ett ord till om den där förbannade skrivmaskinsagenten så lappar jag till dej, ryter Nisse och tappar glasögon.

Mary snyftar, hon menar vad hon säger, det gör hon jämt, det är bara det att hon säger så mycket.

— Så här högt står jag över er allihopa, skriker hon och ställer sej på tå, så lång som de andra blir hon ju ändå inte.

Men hon märker att Nisse är kortare än vanligt så hon tittar neråt.

— Du är ju barfot, säger hon förvånad. Och du blöder ju om fötterna.

De tittar på Nisses fötter allihopa, det är just inte mycket att se på, liktornsfria för all del, men han måste ha skurit sej bra på Sörens flaska.

— Inte för att man vill vara småaktig, säger Sören, men du kan väl ta nåra Allas Veckotidning och ställa dej på.

Han står på tidningarna sen och inte bara Mary märker att han blir löjlig, kvickt trampar hon pån.

— Vad har du varit ute för då? Du blöder ju som, som —

Men alla har vi namn som inte får nämnas, han blir vit i ansiktet, och än är det för tidigt att gå för långt.

— Du kan väl tala om var du har tappat skorna nånstans åtminstone, säger hon i stället, låtsas ha glömt namnet.

Nisse ser från fötterna till Westlund, Westlund skruvar lite på sej, han är som en korkskruv, sakta skruvar han sej ner mot sanningen, ögonen irrar, skruven går.

— Jo det var ju så att vi satt och spela poker, börjar Westlund svävande.

— Sen då!

— Vid brunn.

— Det hör inte hit, hugger Mary av.

Blodet börjar gå igenom tidningarna. Och jag som inte har läst följetongen, tänker Sören.

— Visst hör det hit, försvarar sej Nisse.

— Nej man ska aldrig sitta och spela poker vid brunnar inte. Det är vad jag alltid har sagt, säger Westlund bestämt, man skulle kunna tro att han aldrig har sagt någe annat i hela sitt liv.

— Nej det är någe lömskt med brunnar, menar Nisse.

— Sväng er inte så förbannat!

Westlund skruvar och skruvar, Nisse bläddrar opp tidningarna med tån. Och mycket riktigt: flyttar från Fabian och ställer sej rätt på Sheikens enda störs-

ta kärlek. Men annat är väl inte att vänta av en Gävlebo.

— Jo, säger Westlund försiktigt, inte vann väl vi nånting.

En stund av skruvning.

— Och inte förlorade väl Bjuhr just nånting, lägger Nisse till.

— Och så tog han skor och strumpor av er!

— Närå, säger Westlund lugnande. Av mej tog han skjorta och kavaj och slips. Rudolf miste kepsen. Men Simon skulle ni ha sett. Inte skulle jag vilja vara i hans kläder.

— Det är han inte heller, säger Nisse.

— Har vi pengar så vi kan komma hem nu då?

— Pengar och pengar, svänger Nisse sej.

— Inte är pengar hela världen, slår Westlund fast.

— Jag får nog ha en tjockare tidning, säger Nisse.

Han får ett par Se, Mary står i sina skor och hatar, Hildur gnider Westlunds kalla högra hand, ring-fingret är tomt, det gör ingenting.

— Tur att du har cykeln bakpå, fräser Mary. För inte vill jag åka bil med en sån som dej.

— Ja cykeln ja, säger Nisse ynkligt.

Westlund får sta och räddan.

— Jo nånting måste ju Bjuhr ha att dra hem vinsten på. Så det var lika bra att han fick cykeln först som sist.

— Och bilen, säger Nisse. Framsätet fick vi ju

sälja till Wallinder när jag miste körkortet. Baksätet fick vi ju behålla.

— Sen då!

— Jo nån gång kommer ju Bjuhr in till Gävle, hakar Westlund på. Och då kan det nog hända att han vill sitta i baksätet och åka. För att, ja, det är hans nu liksom.

Mitt för ögonen på allihop slår hon Nisse i ansiktet, Mary, han rör sej inte ur fläcken, smärtan går inåt som en kula går in i älgen. Sören står inte ut att se påt, han går och river i lådorna sina, får fram en skjorta och en slips och en väst åt Westlund, ett par strumpor och ett par blåa gymnastikskor åt Nisse. Westlund står inte ut han heller, plötsligt reser han sej i sin fulla längd, står så hotande framför Hildur att hon tänker han vill slåna. Men han vill själv bli slagen, det ser likadant ut, det är detsamma.

— Slå mej, skriker han. Slå mej du med!

Han räcker fram sitt heta ansikte, hon lyfter hand, hon smekern.

— Slå mej, skriker han en gång till.

Just då knackar det på dörrn, svagt och litet.

— Kom in, ropar Sören.

Sångarn kommer in, eller inte kommer in, han står på tröskeln, han har en bit av månen med sej in, tycker de. Sen ser de nästan genast att de sett fel, det är inte månen han har med sej, det är en bit av döden. Och han är redan så mycket medborgare i den andra

staten, den där en annan måne lyser, så mycket utlänning att de inte ens vågar be honom stiga in, det skulle han ändå aldrig förstå. Utan visum irrar hans blick från den ena till den andra, ingenstans uppehållstillstånd, ingenstans en fläck där hans själ får vila. Vad är det med mej, tänker han, ännu har han inte sett det i sitt pass. När han talar begriper de först inte ett ord, vad de annars känner är mycket skönt. En utlänning kommer, genast känner man: jag är inte ensam, jag har ett folk, jag är en bland många som alla förstår mej. Alla förstår de varann, det är därför de plötsligt älskar utlänningen på tröskeln så. När han äntligen talar förstår de först inte vad han säger, han får säga om:

— Jo, viskar han, jag kom jag för att fråga om en sak.

Fjärran den dröjer, frågan, han vågar knappt fram men.

— Jo, hur sjöng jag? Se jag hör mej aldrig själv när jag sjunger. Därför måste jag fråga andra.

Först är hon som menar vad hon säger, hon kan säga vad som helst, allting menar hon. Du skulle ha blivit advokat eller politiker, finns det de som säger.

— Ni sjöng så underbart, viskar Mary hänfört, hon vågar sej nästan ända fram till gränsen, ända fram till bommen till de döda männens land.

— O, vad jag älskar det kulturella, fortsätter hon extatiskt och gnuggar sina händer.

Westlund vill inte vara många procent sämre:

— Det där skulle inte Corusa ha gjort bättre.

— Nej inte Sven-Olof Sandberg en gång, säger Nisse Johansson.

Till slut är det bara Hildur som ingenting sagt, hon tänker: Nej, jag kan inte. Vad är en lögn värd för den som hunnit så långt som han? Det faller henne inte först in att tänka: Vad spelar en sanning för roll för den som snart inte skall behöva skilja det ena från det andra? Hon känner hans förtvivlade blickar slinta utför sitt ansikte, utför hennes branta berg av sanning, kan hon låta honom falla? Beslutsamt ser hon opp, och se: han får uppehållstillstånd beviljat. Några svindlande ögonblick bor hans liv i hennes, hon känner honom leva till inom sej, när han sedan stilla tytnar bort förstår hon: Vad spelar uppehållstillstånd för roll för den som söker bekräftelse på att han levat? Fylld av en underbar glädje säger hon:

— Aldrig har någon sjungit så vackert för mej.

Då kan han gå, då går han. Men de som stannar hör fortfarande ihop på det nya sättet, till och med Mary och Nisse hör ihop för ett tag.

— Nu går vi ner till sjön och tvättar gubben mins fötter, säger Mary, de går ut allihop, de går ner till sjön.

De står vid sjön par om par, Westlund tar på sej drängens skjorta i månskenet, västen är för trång.

— Det är en stor karl du har fått tag på, säger han och spräcker västen.

— Man tager vad man haver, säger Hildur leende, hon ser ut över sjön, hos Westlund finns ingen sjö.

Men det gör detsamma, det kan inte alltid finnas sjöar, finns det en damm då får man ta dammen, finns det en pöl bara när det regnar då får man väl nöja sej med pölen då.

— I morron är det vi som tar och cyklar till luftbevakningstornet, säger Sören till Svea. Därifrån kan man se till Eggegrund.

Men då ser han stocken ligga och flyta en bit utanför vassarna, han tycker plötsligt han hör yxhuggena genljuda alltfort mellan bergena och brinkarna. Och han minns en del nu som nyss var glömt.

— Hörru du, säger han till Svea. Kom med ett tag.

De går in under björkarna, björkarna är fulla av måndroppar, han ställerna med ryggen mot en björk, broschen blänker under halsen.

— Ta av dej broschen, säger han, hon hakar loss den.

Han tarn i hand, han lyfter armen, då hör han en välbekant röst strax bakom, han sänker armen igen.

— Du kan ta av dej broschen du med, säger Rudolf till Rullan.

De kommer fram ur ett glittrande snår, blöta själva lite varstans, har väl legat i gräset och simmat.

Rudolf är glad som en speleman fast han miste mösan, klocka och fyrti spänn.

— Har bara varit ute och letat efter ett ämne till ett nytt räfsskaft, säger Rudolf belåtet.

— Inte ser då du ut att ha hållit dej till ämnet inte, säger Sören då, jämsides går de ner till sjön, samtidigt tar de sats och får iväg broscherna. Sören vinner med nån vattenmeter.

— Men så har man ju inte varit ute och letat efter ämnen heller, som han säger.

De går bort till de andra paren, Mary står på sina nylonknän och torkar av Nisses blodiga fötter med gräs, hon drar pån strumporna, hon sätter skorna pån, snör skorna. På knäna hela tiden. Knäna mot hårda stenar. Gud vad jag lider underbart, tänker hon jublande.

— Du ska inte tro att jag inte vet nånting, säger Sören lågt till Svea, han slänger ut en flatsten, den går åtta gånger. Men det ger vi fan i. För vi är inte bättre nån av oss. Men nu ska vi opp och dansa!

— Tjo, hojtar Westlund och västen spricker ända opp, på mitt bröllop ska det jävlar anamma dansas!

De far opp i en hambo mot gårn, de far opp så katterna darrar, de far opp i ett enda tjo. Men just innan grind tar tjoandet slut, det kommer ett ylande som vargens yl, det kommer ett tjut som fryser alla hjärtan. Det kommer från brädstapeln bakom syrenerna. Alla låter de sina gå men Hildur klagar:

— Håll mej fast. Jag är så rädd jag Hilmer.

Han hållerna hårt, de går genom grind, Irma kommer löpande nerför backen, hon är vit som månen själv.

— Ni måste komma in, flämtar hon, för alla är så rädda. Mamma är så rädd. Augustus, säger hon, han bådär död när han är framme. Gumman Bjuhr sitter och äter opp alla kakorna, tänderna skallrar i mun påna. Siri bara grinar och grinar. Och Sångarn är det inte mycket med, han bara ligger på soffan och yrar om en gammal halmhatt. Bjuhr sitter vid bordet och räknar alla pengarna, om och om igen, blir väl snart tokig som han håller på. Pappa gör ingenting sen Wallinder kröp ut. Och Simon står på vägen i bara kalsongerna och väntar att drängen kommer med bilen.

— Det kanske är Wallinder då.

Hildurs röst är full av hopp.

— Du får väl se, svarar Irma.

Irmas röst är full av hat.

— Gå in med er käringar, säger Westlund morskt, hackar tänder som en bättre begagnad hackelsemaskin. Det här ska de bli ändring i!

Karlarna blir ensamma, norra knuten lyser kyrkvit, de står i källarbacken och byter fötter. De ville byta med varann.

— Gå först du Nisse som har ont i foten, säger Rudolf ädelmodigt.

Och är från Gävle, lägger de tysta till. Utom att

nattåget osynligt rasslar genom skogen på andra sidan sjön hörs inte det minsta ljud, skulle den döende nu vara död? Nisse sätter gymnastikskon i, månljust damm far opp, vid knuten står en vattentunna, där står en karl. Det är Wallinder.

— Är det du som går omkring och skriker, undrar Westlund, han tar i'n, det är inte mycket att ta i, spriten har löst opp en, han står på plasticben, håller i sej i tunnkanterna med plasticfingrar, han är illa kamrad.

— Han står och spyr i vattentunnan våran, fräser Rudolf och nyper Wallinder i axeln.

— Det är väl så det går till i Gävle, menar Sören. Det är väl så gävlingarna använder vattentunnor.

Nisse blir arg och går in och tjurar, (Kom ihåg att vi har landshövdingen, menar han på), Westlund tar Wallinder hårt om plasticaxlarna, inte ligger Gävle i Uppsala län.

— Kommer du unnan från tunnan! Eller behöver du Marshallhjälp, ryter han.

Inget svar, han är slak som en död fisk, han är tyngre än de tror märker de när de lyfter. Utan ett plask glider han ner i tunnan, de känner fötterna ta botten, de släppern. Och just i den sekunden, när händerna deras blir tomma och de lyfter dem ur tunnans mörker opp i månskenet, kommer explosionen, den fjärde, den väldigaste. Husena skakar, marken skakar, örona täpps till av buller, ett sken slår

opp bakom syrenerna som en den högsta solros, den vissnar genast. Korna vaknar och råmar, hönsena kacklar till, hästarnas gnägningar slår ut genom stallväggarna. Outhärdligt långsamt rasar brädstapeln.

De väntar tills det blir tyst, då springer de dit med spiknyktra högt bultande hjärtan.

*

Han ligger under den femte plankan, han ligger på rygg med bena ihop, han är inte död. Månskenet faller fint och sakta ner rätt in i hans öppna ögon, de lyfter opp honom som om han var sjuk. Men inget har hänt med honom utom att han har blivit förfärligt skräm, han kan gott stå själv, han blöder lite i vänster hand, den stoppar han i byxfickan.

— Nu ska vi in och ha oss en sup, säger Westlund.

Så de går in tillsammans, lite spritt som man går när man går hem från utängsslåttern om kvällarna, han bär sin räddning över axeln som en nybrynad lie med eggat åt bägge håll.

Men i salen är det lågt i tak, girlangerna skälver under åsarna, ingen har sprungit ut. Men Nisse har kommit in, har gömt gymnastikskorna under bordet, alla tiger. Bjuhr skramlar med pengarna. Hildur sitter och hjälper räknat, låtsas räknat tvåkronorna men det är inte de: i själva verket sitter hon och räknar stegen

det tar att ta från brädstapeln fram till salströskeln. De stegen räknar de alla. Irma står under ampeln med handen över hjärtat. Siri sitter ensam och ser på Sångarn, det finns en renhet hos de döende som får oss att gråta, som får henne att gråta tyst och mycket.

Så smäller lillgrind bakom dem som kommer, från bron och in är tio steg. Hildur tappar en tvåkrona i golv, går opp, går bort till Irma, de får bägge rum under ampeln. Under ampeln är de bägge lika rädda, under ampeln är de äntligen systrar. Dörrn går opp, Hildur blundar, Irmas ögon växer, deras heta händer bränner mot varann. Den nye gästen stiger över tröskeln först. Westlund tar av sej sin remnade väst, slängern på byrån.

— Ja här kommer vi med Ville, säger Rudolf. Det är ingen fara men.

Då träffas alla av glädjens under, han står ju där livslevande mitt på golvet med hand i byxfickan, han som de trodde var död, lite sågspån har han väl på ryggen, annars är allting ålrejt. Det rycker lite i hästansiktet, ögona är klara som om de nyss gråtit. Fyllda av en oändlig ömhet leder honom systrarna fram till bordet, fram till hedersplatsen.

— Jag ska hämta nya ljus i staken, säger Irma.

Han sitter bakom ljus, alla ser pån, Westlund har hämtat en ny liter ur garderoben, de skålar.

— Det var fan till brölloppsalut, säger Westlund.

Det tar en stund innan Ville svarar, de sitter och

ser hur svårt han har att hämta opp ordena, det är som om han tar dem ur en djup brunn. Och när han äntligen har dem är de mörka, de dryper av ett främmande vatten.

— Det var ingen salut, säger Ville.

— Vad var det då då?

— Jag försökte ta livet av mej, svarar Ville och fyller sitt glas till brädden.

— Nä men tänk, säger damen från stan, hon får sån lust att kyssan, har väl aldrig kysst en nästan självmördare förr.

Men nu kryper de alla närmare, till och med Sångarn har kommit opp, de sitter så tätt kring bordet de nånsin kan. De står i en ring kring en ormgrop. De står i en ring kring själva döden och ser den kräla på sin buk i gropen.

— Hur kom du på såna tankar, undrar Hilma, hon sveper koftan tätare kring sej.

Det var alltså du, tänker Hildur, till sin förvåning känner hon hur den första lättningen snart viker för besvikelse, hon blir så förfärligt tom som den som inte kan minnas en dröm han drömt.

— Är man född till tjyv, undrar Ville, han lutar sej tungt mot bordet, han halvligger under ljusen, en efter en ser han dem alla i ögonen.

— Man är född och därmed jämnt, svarar Westlund. Inte var jag född till slaktare. Jag bara blev det jag.

— Vad var det du var född till då, frågar Ville. Till hästskojare?

Så han har inte glömt hästen än då. Men Siri ser från fadern till Ville, hon skulle vilja frågan om så mycket som hon inte vågar. Bjuhr stoppar tvåkronorna i fickan.

— Man är född till någe stort, svarar han. Till någe förbannat stort. Och så blir man en skit. Ja, jag har ju varit suppleant i Vägstyrelsen jag så jag talar inte i egen sak.

— Och en del blir väl sniglar, säger Victor bitert, som borde ha kommit fort fram.

Damen från stan säger:

— Jag skulle ha blivit någe stort inom det kulturella. Och så blev jag bara gift med Nisse Johansson.

— Det ska du vara förbannat glad för, svarar Nisse. För du är född till att gå på Östra Hamngatan om kvällarna.

Ville slutar opp med att se på någon, sin blodiga hand lägger han opp på duken.

— Jag är född till tjuv, säger han envist. Jag är lärd till tjuv. Jag tog nie gubbar ur bon och fem meter trå. Det är en tjuv du ska ta livet av gosse, tänkte jag. Sen gick jag ut i skogen.

— När var det, viskar Irma andlöst.

— Det var i morse klockan sju, svarar Ville. Prick sju om ni vill vetat.

Då ser systrarna på varann och de är inte systrar längre, de är bara två rivaler, de har aldrig stått under samma ampel.

— Det var ljust i skogen, jag la mej under en gran, det var på Stora Kopparbergs skifte. Din jävla tjyv, tänkte jag, nu är det slut med dej.

— Aldrig har väl nån sagt att du skulle vara en tjyv, gosse, menar Rudolf.

— Fast hur det är med Ålasse det vill jag låta vara osagt, säger Victor.

Ville sitter bakom händerna och grinar fast han inte är full än.

— När jag var sex år fick jag lära mej vittja andras mjårdar. Den som kommer först till kvarn, sa pappa. Så när jag var sex år fick jag gå opp halv fem om mornarna. När jag var åtta år fick jag gå me'n ut i skogen tidigt en morron, det var i början på september. Efter en stund gick vi åt fel håll. Men det här är ju Palmens skog det, säger jag. Än sen då, svarar han.

— Hörde ni det, upprepar Ville trotsigt och tar händerna från ögonen. Vi gick in i eran skog, Palm.

Han ser familjen Palm i ögonen, de är vilda hans. Ser ni hur usel man är, skriker hans ögon förtvylat. Så ge mej vad jag är värd!

— Vi kom fram till en hög granris, fortsätter han. Under granriset låg en styckad älg. Pappa skar loss några bitar och stoppade min ryggsäck full. Gå hem,

sa han, jag kommer efter. Men möter du nån så säg att du har blåbär på ryggen. Det var söndagsmorrn, jag mötte tre stycken, en av dom var klockarn, söndagsskollärarn. För honom ljög jag bäst.

— Vet ni hur det är att ljuga ni, skriker han plötsligt och hans blodiga hand far i bordet så det blir en stunds glasmusik, stearinet droppar ner på hans högra rockärm.

De blir lite bestörta över hans plötsliga högljuddhet, ormen reser sej ur gropen, den når högre opp än de trodde.

— Nog vet man väl hur det är att ljuga, svarar Sören till slut. Men inte behöver man väl ta livet av sej för det inte.

— Nä tjuvskyttar har man väl känt, säger Westlund. Och riktiga tjuvar med. I Amerika var det en som åkte omkring och stal verandor, monterade ner dom på nätterna och körde bort dom på lastbilar. Men inte fan gick han och hängde sej för det inte. Han —

Men han kommer inte längre, Westlund, plötsligt har Siri lagt sin arm på hans, lagt sina ögon in i hans: tig, säger de, tig för nu talar den som vet.

— När jag var fjorton år, återtar Ville, lugnare nu, hade jag lärt mej ljuga såpass så att det kändes riktigt som en njutning varenda gång jag fick lov att tala sanning. Det var min enda glädje liksom. Men en dag när jag var sexton år och gick nere på

kilen och körde med rullharven stannar det en stockholmsbil på vägen. Hur kommer man till Karlholm, undrar stockholmarn. Nu vet vi väl allihop hur man kommer till Karlholm härifrån.

— Man åker cykel, säger Bjuhr, han vill lätta opp det hela, man sitter inte och vinner på poker en hel kväll för att sen behöva sitta som begravningsgäst på ett bröllop.

Men ingen skrattar utom Bjuhr.

— Man tar till vänster vid Kooperativa, säger Rudolf.

— Åk till höger, sa jag åt stockholmarn. Jag visste att jag ljög. Men jag kunde inte låta blit. Stockholmarn for, jag slog hästen så han skenade i diket med harven, jag sprang hem och gick opp på vinn. Vad är det med dej, skrek gubben från gårn. Jag hade tänkt hänga mej, i stället sprang jag ner och berättade alltihop. Tänkte väl som så: kanske att han ska förstå, gubben. Han stod och brynte en kniv. Jag ska lära dej att ljuga i onödan jag, skrek han. Så gav han mej en sittopp.

— Det gjorde han rätt i, menar Bjuhr på, för inte ska man gå och ljuga när det inte behövs inte.

— Är det bättre att ljuga när det behövs då än när det inte behövs, undrar Ville hätskt. Är inte ljuga ljuga jämt?

De blir lite brydda, alla har ju sitt att ljuga om, men inte är det nånting att hålla tal om direkt. Då

kan man ju lika gärna åka in till Gävle och ta av sej byxorna och visa alla hur man ser ut.

— Håll dej till ämnet, fräser Nisse Johansson. Du skulle ta livet av dej. Det var det det var tal om.

— Du hade kommit in under en gran, påminner Rudolf.

— Du kanske hade patron i mun rent av, undrar Westlund.

Men nu är Ville inte under nån gran inte, han är långt bort i tiden, han sitter och ser på döden med frånvända ögon, han sitter bakom ljusen och ser på det döda förflutna. Damen från stan går opp och släcker i tak. »Jag är så mycket för det artistiska jag se.» Hon har legat med ett par målare.

— Ni vet var Kolbotten ligger, säger han långt om länge. Man går över smultronfallena bakom allmänningen. En natt gick vi dit, det var jag, det var gubben, det var Nasarn. Jag var sjutton år, det var första gången jag gick på jakt. Det var månsken, det var i september. De ställde mej på pass vid Kolbotten, klockan tre kom en älgko klivande en femti meter ifrån mej. Jag lättna löpa. Varför sköt du inte, kom de och skrek. Det är inte älgtid än, svarar jag. Då slog de mej tills jag stöp, jag fick ta mej hem på egen hand så gott jag kunde. Nästa natt tog jag geväret och gick ut ensam, jag sköt kon på allmänningssvägen bakom Luttmans hage. Jag gick hem, selade på och körde dit med flakvagnen mitt i natten.

När jag kom tillbaks hem slog jag in kammarrutan med bösskolven. Kom ut får du se nånting, skrek jag åt gubben. Han kom ut i månskenet, jag tog av presseningarna. Nu ska du ha dej en sup, sa gubben. Vi satt och söp hembränt till gryningen. Hela tiden tänkte jag: Du är den nästa jag ska skjuta.

— Varför gick du inte hemifrån om han var så jävlig då, undrar Sören. Du hade väl kunnat fått jobb på sulfittfabriken som alla andra här i bynn.

Men nu blir Ville het, han har väl druckit för mycket, Hilma sitter och blinkar åt Westlund: gen inte mer!

— Är det ingen som begriper det, nästan skriker han. Är det ingen som begriper att han är den enda jag har? Är det ingen som kan fatta att jag är det enda han har? Blir tjuvarna bättre om vi lämnar dem ensamma? Ljuger lögnhalsarna mindre om ingen tycker om dem?

— Och är det nån som säger ett enda ont ord om gubben så klämmer jag till en, skriker han och reser sej opp.

Men redan nästa sekund tycks han ha glömt sin ilska, tårarna börjar rinna ner genom skäggstubben, han sjunker ner på sin stol.

— Tror ingen man kan älska en dålig människa, viskar han.

Då säger en ny låg röst vid bordet:

— Jo, man måste.

Det är Siri, det är så mörkt så ingen ser hur röd hon blir.

— Och i morse slog jann, säger Ville bittert. Han kom hem från sjön med braxar, jag tycker om brax. Här ska du få fisk, sa gubben, jag hade just varit och mjölkat.

Ville sätter ögonen i Victor Palm.

— Det var era braxar, Palm, säger han.

— Jag tycker inte om brax, svarar Victor. Men tar han gäddor, då jävlar.

— Pappa, säger Hildur sakta, låt Ville berätta.

— Jag vet inte varför jag slog en, fortsätter Ville. Jag visste ju att han bara ville vara snäll. Men när det var gjort kunde jag inte se'n grina. Nu är det slut med dej, tänkte jag. Nu har du slagit den enda du har. Jag gick ut i skogen, jag la mej under gran.

— Hur kändes det, undrar damen från stan och bjuder Ville en cigarrett ur plasticlådan.

— Jag var förbannat glad. Ditt as, tänkte jag, snart kan du hälsa hem. Medan jag tog fram tändstickorna började jag undra vad det skulle stå i tidningen. Jag dröjde ett tag och gick igenom alla tidningarna från Gefle Dagblad till Upsala Nya. Man kanske kommer i stockholmstidningarna rentav, tänkte jag. Det tog en bra stund att gå igenom hela pressen. Till slut kom jag på att det kanske skulle sägas i TT med, jag blundade, jag tyckte det satt en högtalare högt oppe i gran och ropade ut alltihop som

det var. För när man ska till att dö måste man ju ta ut alltihop i förskott som ska hända med en när man är dö. Dödsannons och begravning och gravöl och hela konkarongen. Men till slut måste jag ju ändå erkänna för mej själv att sanningen, gosse, den kan du lik förbannat inte få ut. Då blev jag arg, nu ska det ske, tänkte jag, och tände. Jag öppnade ögonen för sista gången. Då fick jag se någe märkvärdigt, jag blåste ut stickan.

— Vad fick du se, viskar Siri, på någe besynnerligt sätt är det henne det gäller med.

— En spindel, svarar Ville.

— En spindel, fnysir Nisse Johansson, skulle det vara någe märkvärdigt det!

Han menar väl: I Gävle, där har vi Pix och hotell Baltic och landshövding Sandler m. m.

— Min stackars pojke, viskar Mary.

Hon tycker så mycket om alla det är synd om, hon skulle vilja sluta dem alla till sitt hjärta i sin breda mjuka säng. Men Nisse är så mycket hemma.

— Det var bara en spindel, fortsätter Ville trotsigt. Medan jag blundade hade den spunnit en tråd mellan min gran, eller Stora Kopparbergs rättare sagt, och en annan. Trån blänkte i solskenet, spindeln fortsatte att spinna. Den spann tråd på tråd, jag hade aldrig sett någe så vackert som de trådarna.

— Då skulle du ha sett Gilda med Rita Hayworth, faller Nisse in. Eller sista numret av Parisien.

— Hur gick det sen, viskar Siri.

— Jag ligger väl kvar tills han blir färdig, tänkte jag. Spindeln spann och spann, den blev aldrig färdig. Den där spindeln räddade mitt liv.

— Den skulle ha Carnegiemedalj den fan, säger Westlund rörd.

— Men till slut blev jag förbannad, säger Ville. Jag ville ju inte bli räddad, jag ville ju dö. Så jag rev ner spindelnet och kände mej usel. Jag begrep ju var felet låg, man får inte ligga och vänta när man ska ta livet av sej. För då skakar livet på huvet och säger nej. Jag springer ett tag, tänkte jag. Jag springer till Kolbotten, medsamma jag kommer fram ska jag görat. Jag sprang det värsta jag kunde rätt över stock och sten. När jag rusade över smultronfallet hörde jag ett besynnerligt ljud, jag stannade, det var ett barn som grät. Luttmans franska grabb satt på en sten och grinade, han hade gått vilse. Jag inte hitta hem till Lyttman, sa han, han tog mej i hand. Jag kunde ju inte gärna säga att jag var ute för att spränga mej i luften så jag gick me'n genom skogen ända tills vi såg gårdarna i Fuxe. Då blev han så glad så han tog fram ett bokmärke som han hade haft i fickan och gav mej. Men det var han som skulle ha haft nånting. Han räddade mitt liv han med.

— Han ska ha en Carnegiemedalj han med, säger Westlund bestämt, slår näven i bordet.

— Du skulle ha sagt viola åt en som de säger i Frankrike, menar Nisse.

— Nu måste det gå ett tag innan jag försöker igen, tänkte jag. Jag måste glömma grabben och jag måste glömma spindeln. Då kom jag ihåg en tjärn som jag brukade bada i som grabb. Jag fick sån lust att bada i'n igen, det är ju sista gången man badar, tänkte jag. Det är den där som ligger på Jaktklubbens marker inte långt från hjortronmossen. Jag klädde av mej och kröp i, jag låg och flöt mitt i länge, jag har aldrig tyckt det var så skönt att bada. Jag hade ju kunnat fylla fickorna med stenar och gått i med kläderna på, men det gick inte. Jag låg i vattnet och såg granarna och började begripa att ensam i skogen på dan kan ingen ta livet av sej. Hela skogen är ju full av spindlar och myrstackar och smultronfall och franska grabbar och alla är de ute för att rädda en. Ska man dö, tänkte jag, så måste det ske på natten och i närheten av folk, vuxet folk, för vuxna människor är de enda som inte vill rädda en. Så jag låg kvar i skogen tills det blev mörkt. Då tog jag mina gubbar och min tråd och gick opp hit till bröllopet.

— Var det du som knackade på fönstret, undrar Irma, hon drar till sej Hildurs stackars ögon med sitt hats magnet.

— Skulle jag gå omkring och knacka på fönster när jag har dynamit, säger Ville förargad och suger

blodet ur den trasiga hand. Jag stod i källarbacken och brände av. Jag ska stå kvar, tänkte jag, jag ska låta dem slå mej. Men när jag hörde er komma sprang jag bakom bon. Där brände jag av den andra, den gången stod jag kvar. Men ingen brydde sej om att komma. Du kan göra vad du vill, gosse, sa jag mej själv, ingen jävel bryr sej om dej.

— Vad behövde du oss till då, undrar Rudolf, du som ville ta livet av dej? Du menar väl inte att vi skulle tända på åt dej? Va!

— Man kan inte dö ensam, svarar Ville. Man måste ha människor omkring sej för att kunna dö. Men ingen kom. Till slut var jag tvungen att gå fram till fönstret. Jag måste väl knacka då, tänkte jag, eftersom dynamit inte hörs. När de kommer ut på bron gör jag det. Men jag kunde inte knacka.

— Varför inte det?

Detta frågar Hildur fast hon vet svaret, Irma ler.

— Det stod en där redan, säger Ville. Så jag smög mej undan. Jag tog mej bort till brädstapeln, där la jag mej på rygg. Efter en stund kom jag på en idé. Jag skriker, tänkte jag. Om jag skriker måste de väl ändå komma. Jag skrek. Men ingen kom.

— Vi trodde det var en katt, säger Westlund och tänder en stor cigår.

Men Ville kommer på fötter. Stor och full och mycket sorgsen står han där vid bordsändan med

nerböjt huvud, ljusen fladdrar mellan hans stora händer.

— Trodde alla att det var en katt, undrar han.

Ingen svarar. Nu ser han återigen från den ena till den andra.

— Trodde ni allihop att det var en katt, upprepar han, bra mycket högre den här gången.

Länge ser han på Hildur, till slut ser Hildur bort.

— Trodde du att det var en katt, Hildur, skriker han.

— Ja, svarar Hildur efter en stund, hon ser stadigt på Westlund.

— Då så, säger Ville trött.

Men längst ser han kanske på Siri.

— Trodde du att det var en katt, Siri, frågar han till slut.

Siri ser honom rätt in i ögona och svarar:

— Jag trodde att det var en människa till slut.

Vi trodde nästan allihop att det var en människa. Men det var ingen som vågade se efter.

— Då så, viskar Ville, han sätter sej igen.

Efter en stund fortsätter han:

— Det var väl en katt som skrek då. Eftersom ingen kom. Man skulle ha nån jävel, skrek den katten. Men den hade ingen och aldrig får den väl nån heller. Så rätt som det var satt patron där i kattens mun, den repade eld med tassarna. Men innan det var för sent föll gubben ur och katten fortsatte att

leva. Den skrek inte längre, kattfan. Det var en bra katt.

Och nu ligger han framstupa över bordet, är väl trött, är väl full. Rudolf rör vid hans axel.

— Du, säger han sakta. Gubben har grinat efter dej hela dan.

— Du ljuger din fan, viskar Ville ur djupet av sin sorg.

— Det är sant, säger Sören, för vi var där.

Då rätar Ville opp sej för det kortaste av ögonblick, glädjen är ju så stark att den träffar honom som ett klubbslag, han sjunker ihop på stolen, han rasar ner på golvet. De bär honom bort och läggern på soffan, Mary tänder lyset, Rudolf plockar ut de sex patroner som är kvar ur fickan hans. De ställer sej under lampan och tittar på dem som om det var nånting att se. Under tiden hör de hur drängarna kommer tillbaks med bilarna, nån drar opp gardin. Simon står i månskenet ute på gårn i bara kalsonger och tröja och väntar in dem.

— De kör väl aldrig på slåttermaskin igen, gnäller Victor.

Han sticker iväg ut, Westlund sticker med, Mary faller på knä bredvid Ville, Gunnar har somnat under soffan med händerna för örona.

— Ska vi inte fara hem nu, Hilmer, ropar Hildur ängsligt eftern.

— Ska bara bjuda verkställanden på en sup först,

svarar Westlund. Han går väl och förkyler sej an-
nars, den fattingen.

— Gud vad jag älskar det dramatiska, viskar da-
men från stan och kysser länge den försvarslöse so-
vande.

*

Hur hänger månan så sent? Jo, hon hänger på
luftbevakningstornet och spanar efter solens första
flygmaskiner. Men än är det natt och fred fast vär-
men lyfter, det finns en höst i sommarnatten som
är till för att vår längtan öka.

Fast inte fryser Simon trots Bjuhr vann byxorna.
Och inte fryser väl Hagström eller Karlsson heller,
de står framför bilarna de och dividerar och lägger
till.

— Kom hit Westlund, skriker Simon, han har
knäppt igen undertröjan i halsen för att det inte
ska dra, tur han hade vintertröja på; men bara korta
kalsonger.

Westlund kommer och Victor kommer med, den
här gången gick slättermaskin fri ju. Simon står
böjd över en repa i Fordens högra stänkskärm, Hag-
ström står breve'n och kliar sej, det ryker ur tjuni-
ans kylare.

— Jag togen, viskar Hagström och puffar West-

lund i sidan. Jag gick omen straxt vid Bengtssons café. Den kom opp i hundrafem den gamla geten. Det hade ingen kunnat tro va.

Men Simon är dysterlagd, repa blänker som en gången maska i en fruntimmersstrump. Westlund klappar verkställanden på axeln, Victor går en bit undan, är väl rädd att tjunian ska explodera snarligen.

— Inte vara lessen, Simon, tröstar Westlund. När min kärra var ny sprang Luttmans tjur pån och stånga opp en brevlåda mitt i högra dörrn.

— Det var ingen tjur hånne, fräser Simon. Det var drängen din. Och nu ska han ha spö.

— Hörde du, säger Westlund strängt till Hagström, du ska ha spö.

— Var det han som körde av skakeln första gången ska han ha dubbelt opp, blandar sej Victor i.

Men det skulle han aldrig ha gjort, de skickar bort drängarna att slåss så gott de kan bakom logen, sen tar de hand om gubben. Inte vara le moten för all del men det finns ju alltid ett djup mellan dem som föder opp och dem som slaktar ner, ett djup som djupnar när man är full. De tarn så lätt om varsin axel, vill ju bara skoja me'n, drar sej sakta opp mot lagårn. Men gubben börjar väl märka varthän det bär.

— Vart ska vi sta, undrar han oroligt.

Han börjar känna sej som i en finka med galler av

slaktararmar, kränger på sej för att bli fri, blir just motsatsen.

— Om vi skulle ta oss en titt på besättningen, undrar Westlund till Simon bakom Victors rygg, går och låtsas som var det hemligheter på färde.

Victor blir väldigt rädd, herregud han är ju så ovan att vara utomhus så redan det skrämmern: månen som hänger lågt i skyn, det blöta gräset som gnistrar grant och uthusena där de nya dikttrasorna hänger ut mellan stockarna som väggarmar. Så skrämsel å ena sidan, men en dyster glädje å den andra: Där fick jag för att jag lät lura mej. Och så småningom glömmet han alldeles varför han är nere och han glömmet att det är mågen hans som går till vänster om en. Nu är de här, tänker han bara, nu är de äntligen komna de som är ute efter gårn. Han vet ju att det är många som är ute efter gårn, därför byggde han ju på och satte stadigt lås för dörrn, det är som en fästning därovanpå. Men nu är han nerlurad, förrådd, nu är han på väg mot förlusten i den klara månens sken, han blir så förskräckligt rädd.

— Vad är ni för ena, skriker han och börjar studsa mellan dem som en gammal boll.

Av det blir de bara tätare, nickar åt varann bakom gubbens rygg, skämtet blir en åtti procent bättre när tredje man tycks ta det så på blodigt allvar.

— Han är slaktövergodeman han Simon, säger Westlund.

Och det är ju sanning det på sitt sätt efter femkortena i middas, men inte vet gubben vad det är inte. Och inte vet han vad slaktgodeman är en gång.

— Läser ni inga tidningar ni inte, undrar Simon.

Nä, det har han inget intresse av, inte sen kriget slöt, då var det intressant, nu står det bara följetångar. Så de öppnar inte in till lagårssvalen än, de hållern fast i månskenet och skojar på.

— Jo en slaktgodeman, lektionerar Westlund, det är en karl som går omkring och räknar djur det.

— Då ska han ta och räkna Ålasses sorkar, fråser Victor till, så får han göra.

— Nä han räknar bara djurena inomhus se, förklarar Simon. På så sätt blir det ju lättare förn. Och så är det ju varmare inna. Han blir inte förkyld.

Men nu är det mjöl i gubbens knän, de nästan bärn ur ljuset och in i svalen, där tänder Westlund fotogenlampan. Victor sätter sej på Hildurs mjölkpall, den gjorde han en gång åtna, han höll på fem dar, det tog två för den blåa färgen att torka. Hon fick den vid separatorn en kväll, en lördag. Hon såg pån och skrek: Tror ni ni får ut mej i lagårn för det här så är ni bra mycket dummare än jag trodde. Hon tänkte han hade köpt pallen i Kooperativa, det rådde hon ju för all del inte för. Men är det underligt att det gick som det gick, menar han nu på. För all-

ting har redan hänt, han sitter med två tomma händer på en gammal mjölkpall. Westlund, slaktgodemannen, lyser på tomheten med den gula lyktan, Översimon lyfter haspen på lagårdsdörrn och kliver i Rudolfs kalla träskor.

— Vad för djur räknar slaktövergodemannen då, undrar gubben, Westlund hjälpern opp.

I lagårn stiger korna opp på knä, klavarna skramlar, de tror väl det är solen själv som stiger in genom dörrn.

— Jo så här går det till, förklarar Westlund. Innans slaktgodemännen går in i lagårn så bestämmer de att så och så många kor och grisar ska det vara här inna. Det beror alldeles på vad det är för färg på lagårn se och hur hög dynghögen är. Är lagårn blå och dynghögen åtta meter ska det till exempel finnas arton kor och tjutvå grisar. Och om det inte stämmer så är det bara att betala böterna på postgirot.

De stiger opp i första båset, där står Majros och hissar sitt gamla hö opp och ner i kroppen, gubben grinar. De sert inte först, det är så mörkt.

— Och slaktövergodeman, går Westlund på. Vad han gör? Jo, det är han som räknar slaktgodemännen. Att det inte kommer fler ut än som gick in i lagårn.

— Och vice versa, lägger Simon till, gubben grinat.

Men nu kan det vara nog, mågen blir som en far förn, vill torka tåren bort.

— Svärfarsan, säger han i Gullros bås, det femte. Det är ju bara skoj det här vetja. Så inte ska du grina inte, gubben.

De begriper inte än att det är för sent, begriper inte att gubben sett det sjätte båset, det tomma. Rätt som det är river han lyktan ur Westlunds hand, går och lyser i rännan först: efter Kulla har inte mockats på bra länge. Han går opp till foderbänken, känner med fingrarna innanför häcken, rensopat, inte ett boss på botten.

— Kulla, viskar Victor.

Han faller jämrande på knä bredvid lyktan, tomma klaven är kvar, han tar opp den, smekern. Westlund går försiktigt opp i båset, Simon står vid svin-kätten och ser på son, en sjutti kilo gissar han på.

— Kulla, vrålar Victor plötsligt, han ligger raklång i båset på det murkna trät.

— Svärfarsan, viskar Westlund. Vi var ju tvungna att tana. Hon var en kastko, det måste du väl vetat.

Men gubben vill inte höra på något öra, Westlund tarn i axlarna för att fån opp, axlarna säger nej. Korna tar det lugnt, lägger sej ner igen, då slår det i svalporten.

— Ut med er, skriker Hildur från dörrn, hon är vit av ilska.

Så slaktgodemännen lommar av, det hänger ett par blåbyxor på en spik i svalen, dem tar Simon med sej. Westlund torkar tåren med en halmtuss.

— Det är jag, säger Hildur, hon böjer sej ner över gubben, han har klaven om halsen.

— Jag är en gammal ko, viskar han. Och nu blir jag här tills jag är slaktfärdig.

Hildur går och hämtar hö i fodergången, hon blåser ut lyktan, månskenet fyller häckarna, får vävarna under åsarna att lysa. Hon får oppen på knä.

— Jag ska ströa under er, säger hon och ströar.

Sen sitter hon länge breve'n och väntar ut hans bitterhet. Den är ett litet törstigt djur, inget annat, det har inte druckit ömhet på många år. Det kryper in i sitt gryt och törstar, det lyssnar med sin törst om någon väntar vid grytets öppning. Gud nåde den som ingen har som väntar med en skopa vatten. Hon hör det komma tassande i den mörka gången sent omsider, hon möttert med sin stora svalka. Raklång ligger hon i båset med sin kropp smugen intill hans som en rock på en galge.

— Pappa, viskar hon och lossar klaven, det var jag som gjordet. Jag satte klaven omna, jag droгна ut.

— Och skrek hon?

— Hon var glad.

Äntligen kommer han på knä.

— Då visste hon inte vad hon gick till möte, säger han, ännu bittert. Då ljög du förna.

— Jag ljög inte, svarar hon fast. Jag sana som det var. Hon gick själv oppför landgången. Jag såg att hon var glad.

— Som man kunde vara glad när man går till slakt, undrar han bitterliga.

— Pappa, säger hon i förtvivlans mod, jag tror det är så här. Att man tager vad man haver. Man får ta det man har att ta och vara glad. Har man inget liv då får man ta att dö. Och har en ko ingen mjölk då får hon ta att slaktas. Och äntligen tycks han begripa, druckit och druckit har ju hans lilla djur, nu står han mitt i båset med den släckta lyktan och tror han lyser.

— Du går till slaktarn, du. Är du glad?

Tänkte säga: Du går till slakt, åtrar sej för egen skull. Hon svarar gråtande:

— Ja pappa, jag är så glad.

Hon står i skuggan, där kan inga tårar synas. Men han står rätt i ljuset och hon märker med ett stilla vemod hur månen skulpterar fram döden ur hans ansikte. Hon kan inte på länge slita sina ögon från den synen. Med ett oändligt tålmod fyller ju från dag till dag den störste skulptören våra ansikten med små fina drag av död. Vi sitter alla modell till en skulptur av döden. Men en gång mister skulptören tålmodet, låter mejseln gå som en besatt, föränd-

ringen märks från en timma till nästa. Hon blir inte rädd, bara när man är mycket ung blir man ju rädd. Ser dem komma över gårn med blanka mjölkhinkar svängande i skymningen, står i fönstret och ber: Låt det alltid vara så, du som bestämmer, låt ingen av dem dö. Men så kommer den dan när man får veta: Man tager vad man haver. Och då finns ingen rädsla mer. Hon står i skuggan och begriper: Det har hänt med honom med. Att nu tar han vad han har. Bygger inte på mer, bygger inte alls. Går ner och stannar nere hos dem han har. Därför är han plötsligt så full av död. Och hon tänker full av tacksamhet: Det är jag som får döda honom. Det är jag som får göra hans ansikte så vackert.

— Kom pappa går vi, viskar hon och vänder hans sköna ansikte in mot skuggan.

*

Nu har Sångarn frågat alla så nu vill han hem, damen från stan håller opp högra hand mot månen.

— Har jag inte pianofingrar, undrar hon vid bilen.

Han är så trött så han måste hålla sej i dörrhandtaget.

— Jo, svarar han utan att veta på vad.

Gud vad hon föraktar allihop som står där.

— Där hör ni, skriker hon. Jag hade kunnat bli en världspianist om jag inte hade varit gift med den där.

Nisse försöker få opp bildörren, den är låst och förblir låst. Hon har tvingat honom att lova köra Sångarn hem, har sagt som så: Du är väl inte rädd för, ja du vet väl själv för vem? Men inga namn än så han lovar fast han är full och fast körkortet är indraget. Fast det är ju mitt i natten och ljust och vägen är bred. Men dörrn är låst.

— Wallinder måste ha nyckeln, säger han.

Bjuhr står vid staketet och lassar på Nisses fördetta cykel, ringarna han vunnit har han på pekfingret, där syns de bäst. Så gift som nu har man väl aldrig varit, tänker han. Förlorarna står och kastar varpa mot en bit av räfsskaftet. Fan vet, tänker Bjuhr vidare, om man inte har laglig rätt rentav både till Hildur och henne med fingrarna. Så han vinglar bort till Mary.

— Vi är så gott som gifta vi, säger han och tarna på någe blankt.

— Nä nu går jag hem, säger fru Bjuhr. Och i natt ligger nyckeln inte under granriset. Så mycket du vet det! Din gamla Skutskärsbock. (Som om han rådde för att han var född i Skutskär!)

Och hon vandrar iväg mot grind, trampar ner varpapinnen utan att märkat, går med magen framskjuten som om hon balanserade en fanstång pån i

nån demonstration. Bjuhr har inget märkt emellertid, han märker bara Marys bröst som ligger innaför blusen som två fångna djur och tigger om att få bli utsläppta, han tar opp stora nyckeln ur fickan, Bjuhr. Men Mary har kommit till vänstra hand, den är inte dum den heller.

— Jag kunde ha blivit en som spelar katter mäng, ropar hon till alla som vill höra. Om jag inte hade blivit gift med den där.

Gubben Bjuhr sticker nyckeln i låset.

— Med eller utan katter, säger han, så skulle du ha blivit en jäkel till att spela.

Men hon är inte på humör att bli upplåst för nu gäller det framtiden och den har Nisse Johansson stulit. Hon faller igen flygellocket, grinar piano ett tag. Men Nisse rör sej i folkkonjaksdimman, håller sej fast i kylarskeppet och söker med tanken efter Wallinder, kan inte hittan.

— Var är Wallinder, skriker han ut, plötsligt är han rädd, han hänger i skeppet och försöker minnas sista gången han såg en, det var i Gävle utanför affärn.

Men stenen fastnar i Sörens hand, långt om länge faller den i backen.

— Låt mej se, säger Westlund fundersamt och blinkar åt Rudolf, såg vinn inte neråt sjön. Kom grabbar går vi och tittar. Nä stanna du Simon.

De försvinner bakom knuten, kvar vid bilarna står

de andra och dividerar om Wallinders öde. Bjuhr kommer i stämning riktigt. Han är väl dö, menar han på. Och han som hade nyckeln och allting, säger Nisse dystert. Ur lagårn kommer nån, det är inte Wallinder, bara Hildur och Victor.

De vågar inte se i tunnan, sticker bara ner armarna och hivar opp. Han är slak och tung, vattnet rinner stritt ner i mångräset, de vågar inte se'n i ögat.

— Om han är dö, viskar Sören blygt.

— Vi tar och vänder pån, föreslår Rudolf.

De vänder pån, det är som att öppna en tapp i en tunna.

— Vi kanske ska ta och frågan om någe, menar Westlund.

De vändern igen, han är så gott som grön.

— Hur är det med dej, frågar Rudolf, rätt lågt så det inte ska höras runt knuten.

Hjärtana går som kolvar vid nitti kilometer, de stirrar med ögon utspända som parasoller över skrällen på den gröna nunan. Långsamt glider ögonlocken av, blottar ett par tomma hål till ögon, läpparna tar några små simtag i tystnaden. Westlund lägger örat till. Efter en stund rätar han lugnad på ryggen och gnider händerna torra mot Sörens skjorta.

— Vad säger han?

— Jag tycker han snackar någe om nylon, svarar Westlund.

Innan de ännu är framme vid bilarna kommer

nån springande, det är Irma. Hon undrar vem det är, de håller opp ansiktet mot månen.

— Det är nylonmannen din, ropar Rudolf till Rullan på håll.

Irma suckar. Lättad. Som om hon trott att det var nån annan.

— Det var som vi sa, säger Sören till de andra när de bärn genom grind. Han låg i vattnet.

— Så nu får man väl Carnegiemedalj, menar Westlund.

— Åja, säger Rudolf blygsamt.

— Vatten som vatten, menar Westlund.

De bärn oppför trappen till Victors rum, läggern på golvet, rullar en trasmatta om en, en klocka börjar slå. Nylonmannen tar ett par simtag i mattan.

— Nu vet han vad klockan är slagen, säger Sören, Nisse får opp Plymouthnyckeln ur bakfickan hans.

Men nere ligger gubben i gräset vid bron, ligger raklång på rygg, de står så tätt omkring en så varken stjärnor eller måne skiner pån. Han har brottats med sej själv, hans liv har brottats med hans död, för allra sista gången har livet vunnit. Han ligger hårt pressad mot gräset som en växt i ett herbarium, han ligger som i en brunn med bröllopgästerna till väggar, huvuna hänger som hinkar övern. En sjunker sakta neråt. Hildur.

— Kom opp pappa, lockar hon försiktigt.

Han ligger kvar.

— Tror du jag tänker ligga under samma tak som en Gävlebo, skriar han hånande ur gräsets djup. Nä nu sover jag henne.

Men hon ser ju pån att han är som en enda bön: Lyft mej, bär mej, säg vad jag vill höra!

— Ni kan gå ni, säger hon till de andra.

Så en del går in och super vidare, Nisse får opp bilen och får in Sångarn, Mary klämmer sej in breve'n, Bjuhr vräker sej i baksätet, det är första gången han rår om ett bilbaksäte. De sticker iväg, tar med en grindbit i hastigheten.

— Det var differentialen, förklarar Nisse och ökar.

— Jag tyckte det var grindlåset jag, säger Bjuhr.

Mary sitter och talar med Sångarn om sina förloerade utsikter, de blir större och större ju senare det blir, så är det jämt, det vet Nisse bäst.

— Om ni visste, säger hon och tror det ända till tårar, vad han där har förstört för mej. Ni är inte den enda som har sagt till mej att fru Johansson ni borde ha vigt ert liv åt det konstnärliga. Jag kände till exempel en målare. Era händer, fru Johansson, brukade han säga, skulle ha hållit i penslar i stället för, för —

— Brännvinsglas, föreslår Nisse och får styr på vagnen, Bjuhr gapskrattar i bak.

Det är så okonstnärligt så hon brister i riktig gråt.

Men själv kan hon inte komma på nånting och strängt taget gör det detsamma. Hon tror att Sångarn lyssnar och tycker synd, i själva verket hör han inte ett ord numer. Stängd för säsongen. Det enda han möjligen hör är prasslet av ett kuvert i innerfickan. Det var han Wallinder som sa innan han gick på knäna: Du kanske vill ha skriftligt påt. Sa visserligen du utan stort D men det var klart att han begrep en del. Menade väl som så att ett intyg av en känd, nu levande radiohandlare, om ock från Gävle, som hört det mesta sjungas i radio, smäller bra mycket högre än allt vad bönder säger muntligen i fyllorna och villorna. Så han skrev på ett Lessebopapper med bläck och stora svängar, klistrade igen kuvertet med saliv och Bords. Du kan läsat hemma, mente han på. Hemma! En så stor sångare som du, gick han på, har väl ett sångarhem med egen avbetald flygel och statyer inomhus av både Beethoven och Thore Ehrling och hans orkester.

Plymouthen kryssar in vid häcken, kör nosen in en bit men mjukt, Bjuhr snarkar i baksätet, okonstnärligt, men för all del: det är ju hans säte nu. De går med Sångarn in, det stora mörka huset ligger och snarkar för öppna fönster, det lyser oppe hos förståndarn. Han borde väl inte ha tagit med dem in, inte för att han skäms för att de är från stan men det är ju rätt som Göran säger. Det var sist de sågs, Göran bjöden in till Gävle, de satt på ett litet mörkt

ställe. Du behöver ju inte precis gå och skylta med, sa Göran plötsligt, med var du bor menar jag. Jag har sagt åt Ellen och ungarna att du bor på pensionat, så att — ja, du förstår. Och han begrep på en gång: klart är att en känslig sak som en scenisk comeback kräver försiktighet av alla tänkbara slag. Det är i den känslan han på själva trappen säger till avsked:

— Ja här bor jag alltså. För tillfället. Har ett enkelrum på nedre botten. I hörnet. Men bara för tillfället således.

Då kommer det för honom att de ler. Hånfullt. Som om de själva visste bättre. Som om de menade att fjorton år, det var ett helsikes tillfälle att vara långt. Visserligen berusade båda två men i alla fall. Så han fortsätter:

— Jag har förresten ett intyg här från en aktad man i Gävle beträffande min sång.

Han står där plötsligt med kuvertet i hand, ber dem hövligt bryta det, läsa intyget högt, gårdslampan är ju inte tänd, bara månen lyser, själv ser han illa. Damen sprättar opp kuvertet med lillfingersnageln, han står och ser på hennes hand, den är full av stora ringar. Plötsligt minns han hennes fråga, får för sej att han inte alls svarat pån, vill gottgöra nu. Hon vecklar opp intyget, håller det rätt under månens stora läslampa.

— Inte kan man spela någe vidare piano med

såna, ja så att säga grova fingrar, säger han sakkunnigt men vänligt.

Och för hennes del avgör det saken, det och Nisses minutlånga hänskratt efteråt. Det som sålunda nyss var en gemenhet, nerskriven på Lessebopapper, mot en gammal man som förstår henne förvandlas på ett ögonblick till ett av Wallinders gamla vanliga goda skämt. Så utan att darra på rösten läser hon alltså opp intyget från den aktade mannen i Gävle.

— Härmed intygas på begäran, läser hon högt och triumferande, att sångaren Johan Borg är en jävel till att kunna sjunga. Det är bara det att det inte kommer fram ett ljud när han sjunger. Men det kanske bara är bra. Högaktningsfullt Fritz Wallinder.

Men efteråt blir det tyst på hela jorden. I helvetet, tänker hon sedermera, ska hon stå på en trapp och läsa den här lappen evighet ut och evighet in. De går baklänges nerför trappan, kuvert och papper blir liggande kvar på andra steget. Han står där högst, nånting stelnat, nånting stumt och svart, en gravsten över sej själv. Vad kan de göra annat än att fly? De vänder sej hastigt om i häcköppningen, han står kvar ännu, de vinkar till avsked som kunde det försona. De stiger in i bilen som i ett fängelse, han vräker den runt med dånande motor, får sen stopp.

— Vad har du nu ställt till, skriker han som om

hon rådde för motorstoppet med, Bjuhr snarkar, hon ser på händerna sina.

Hon försöker gömma undan händerna, hon vet ju att de inte är någe vidare och aldrig varit, det enda de duger till är att pressa gråten tillbaka i de mörka stunderna. I dem då hon ångestfullt ropar: Bin ich ein schlechter Mensch? Inte: Är jag en dålig människa? Det har sin historia. Hon tyckte en gång så förfärligt synd om en ung tysk flykting. En natt vaknade hon i hans rum med en förfärlig känsla av att nån såg strängt på henne. Glödlampan lyste ensam i taket, pojken sov, hon upptäckte att han var mycket smutsig. Hon drog av täcket, såg att hon också var smutsig, det var som om de hade vältrat sej i smuts innan de gick till sängs, de hade varit ganska fulla då. På väggen hängde en spegel med röd ram, hon smög sej opp och mötte i spegeln en annan person än hon väntat. Hon släckte ljuset och väckte pojken. Vad heter: Är jag en dålig människa? på tyska, ropade hon. Han svarade och somnade om.

Sen dess brukar hon det alltid. Bin ich ein schlechter Mensch? Och det har sina fördelar, det är som om det gällde en annan människa, det främmande språket ligger som en buffert mellan skriket och tystnaden. Det hela blir någe slags problem rentav. Herregud, jag är ju riktigt intellektuell vetja slutar det ofta med att hon tänker. Till all lycka kan hon inte nog tyska för att kunna svara på sin egen fråga.

Själv går hon alltså alltid oskadd ut ur drabbningen, den som jämt mister är Nisse. Det är ju så att det gott räcker med att vara tvungen att leva ihop med en människa för jämnan för att börja hata henne. Varenda gång hon har pressat in gråten bakom ögonlocken sänker hon händerna och ser hon pån med ständigt ökat hat.

Så redan innan han växlar om till tvåan vet han att hon snart ska säga det. Svetten slår ut i pannan, han låter bilen rulla mycket långsamt och strikt på vänstra vägkanten nerför den långa backen. Det är första gången han kör sen det hände, månen försvinner, de rullar in i ett blåsvart mörker. Det var ännu mycket mörkare när det hände, en rund skylt dyker sakta opp och försvinner: Lösa vägkanter. Åbrons vita räcken lyser i strålkastarskenet, det hände på en bro. De rullar över bron med lägsta fart som om det var dimma, då var heller ingen dimma. Hon säger ingenting, gör bara en liten svängning med hand mot räckets, det skedde vid ett räck. De rullar förbi Bjuhrs gröna grind, efteråt sprang han genom en grind och försvann, men de fann honom ändå. Hon slänger lite med hand åt grind till, så långt följde hon honom, sen gick hon tillbaks och visade de andra vägen. En halmstack fångas in av ljuset, tar några steg tillbaks som om den skämdes och försvinner åter, de fann honom bakom en halmstack. Hon har fortfarande ingenting sagt, för att hon ingenting ska

hinna säga heller ger han oförmodat full gas, Plymouthen tar ett hopp liksom vill den hinna ikapp sitt eget ljus. Mary vevar ner rutan så långt det går.

— Bror Jansson, skriker hon ut i natten. Brorjansson! Brorjansson!

Han svänger hårt över åt högra sidan för att rädan, Plymouthen kränger, vägsjön går hög. Han trycker bromsen i botten, bilen står still men Palms loggavel kommer glidande emot dem som ett mörkt skepp. Som alltid lyfts vänster framhjul och släcker ett liv. För sent. Bilsidan och väggen möts och bägge skriker, Bjuhr rullar ner från sätet och somnar om på golvet.

Men det som sedan händer är inte verkligt utan en dröm, drömmen om det gjorda som ogjort, den vi alla har. Han stupar ut genom vänster dörr, den enda som går att öppna, står plötsligt försvarslös och bländad mitt i strålkastarskenet. Den dödade ska ligga på mage med huvut blodigt stickande fram under kofångarn. Han ska själv dyka ner under ljuset, försöka ta Bror Jansson i axlarna och dra honom fram. Han faller på knä och slänger in händerna under bilen, han får dem bara fulla med gräs, han låter strålkastarn lysa på händerna, det finns inte en droppe blod på dem. Han går runt bilen, hela tiden ropande den dödades namn, det finns ingen dödad där. Det finns ingen dödad någonstans, det finns bara en grov stång till ett led som ligger knäckt mellan fram- och bak-

hjulen. Alltså: Det var inte Bror Jansson, det var en stång. Lättad drar han fram stången och släpar den bort till ledet bakom logen. I drömmen om det gjorda smet han också genom ett led, nu klättrar han lugnt över ledet. I drömmen om det ogjorda går han lugnt bort mot halmstacken bara för att känna hur det känns att stå bakom en halmstack utan att ha dödat någon, Mary följer honom på kort förtroligt avstånd.

Men bakom halmstacken väntar honom nu liksom i evighet amen det gjorda. Där ligger Bror Jansson på rygg med bena vitt isär, armarna vilar i spillhalmen. Han faller på knä bredvid den dödade och hatar honom för att han aldrig vill låta det gjorda vara ogjort, för att han varenda gång vill dö men ingen leva. Mån-skenet kommer plötsligt tillbaka, leker i hans öppna döda ögon. Mary kommer glidande ur stackens skugga, snart ska förföljarnas tunga steg höras.

— Herregud, viskar hon och faller på knä hon med, det är ju Westlunds dräng.

Ur stånd att längre skilja mellan det gjorda och det ogjorda trycker han pekfingerstoppen mot en liten kula på Hagströms skäggiga kind. Kulan försvinner, kvar blir ett hål. Inget tvivel: Westlunds dräng är pålitligt död.

De reser sej samtidigt, man och hustru i sin skräck, och springer vid varandras sida i den långa kalla skuggan utmed uthusraden. Honom lämnar de kvar,

liggande som han ligger, bredbent på rygg bredvid den gulglimmande halmstacken.

*

Det är när bilen stoppar som han begriper det. Han står ju kvar på trappan medan den kommer loss ur häcken, hör den gå runt med gruset sprutande mot skärmarna, hör den rulla i väg ett par meter. Så tvärstopp och tvärtyst.

Herregud, tänker han, plötsligt känner han ju igen dem, nu är det bråttom! Han förstår med ens vilken avsikten är: De vill få honom att tro att de åkt sin väg. Men i själva verket är de i detta nu till fots på väg runt häcken, på väg mot husets baksida, på väg till köksingången som nästan jämt står öppen. Så han nappar till sej intyget och rusar in, vridder om nyckeln där inne, den röda lampan kastar ett svagt brandrött skimmer över trappan som plötsligt knakar till. Är de redan inne? Han går på tå mot lampan med armarna i kors, det är en invit till deras ädelmod, om något sådant finns. Man får inte slå den som nalkas med armarna i kors, gentlemen.

Osedd, eller oskadad i vart fall, når han trappans första steg. Han förstår ju att nu är det farligaste av allt att gå till sitt rum, nu sedan han så troskyldigt avslöjat var han bor.

För sent nu, han hittar ledstången, hjärtat sitter

och slår i vänster hand. Han går opp mot månskenet, opp mot en vit vägg, opp mot en dörr bakom vilken det lyser. På själva avsatsen stannar han och lyssnar, de har inte hunnit in än, tycks. Eller också är de redan oppe, om de redan är oppe står de i skuggan till vänster om trappan. Föreståndarns dörr är till höger och mitt i månskenet. Han begriper att det gäller att hålla sej i ljuset, hela tiden i ljuset. Ansiktet bör vara i ljuset så han går baklänges opp mot dörren, drar försiktigt opp dörren utan att släppa månen med ögonen. På så sätt kan han inte knacka men hans liv är viktigare än en knackning.

Det tycks inte föreståndarn mena.

— Vad är det frågan om, närmast snäser han.

Innanför den stängda dörrn kan han ju vända sej igen, men för att de inte ska kunna rycka opp dörrn håller han hårt i handtaget. Föreståndarn sitter bakom sin gröna lampa och tuggar, han håller på att sätta i sej en hel djup tallrik full med mjuka korvsmörgåsar. Det är nån sorts tysk korv som han köper i stan, han dricker öl till.

— Föreståndarn, viskar han, de är efter mej.

Föreståndarn klär av en smörgås, stoppar in korvskivorna en efter en i tuggmaskinen, Sångarn tycker riktigt synd om dem.

— Nu igen, säger föreståndarn och flinar.

Han hade inte behövt flina. »Nu igen» — det är

visserligen sant. Det är ingen lat liga som är efter honom, den tar aldrig semester, framför allt behärskar den konsten att maskera sej. Ena dan är det en okänd gumma som går förbi på vägen och sneglar in mot hemmet, andra dan en jänta på cykel som liksom av en händelse åker in på gårn och går kring och tittar. En gång var en av dem i radio, det var otroligt att han hade lyckats komma dit, säkert hade han från början lovat läsa något helt annat. Så läste mannen i stället upp en historia som från början till slut var riktad mot honom, den handlade om en skådespelare, namnet var Bergh. Med h och allting.

— Kom fram och sitt, säger föreståndarn och lyfter papperskniven.

Sångarn släpper tveksamt dörrn, går fram till stolen, sätter sej ytterst, klar att rusa upp om något skulle hända. Föreståndarn spetsar en korvskiva på papperskniven. För att äntligen få honom att förstå hur allvarlig saken är börjar Sångarn berätta hur saken hänger ihop, hur ligan har kommit i bilar från stan för att få honom ur vägen, han talar också om Görans varningar att inte röja sin vistelseort för någon och mycket annat som hör till. Föreståndarn spetsar korv på korv, när korven tar slut spetsar han smörgåsarna, när allt är slutspetsat ser han sej om efter nya rov, hittar en cigarrstump i askkoppen, mördar den omsorgsfullt och granskar länge offret under lampan. Alltjämt tuggar han, tuggar

ännu ganska länge efter det Sångarn slutat sin redogörelse för ligans förehavanden. Han öppnar en bok som ser ut som någe slags utredning, tuggar den omsorgsfullt i sej.

— De ställde kanske till med bröllopet rentav, säger han till sist, för att få tillfälle att komma åt Borgh.

Nu är han inte dummare än att han begriper ironi, elakhet eller ren hänsynslöshet. Men ibland gör det honom inte ont, ofta får det honom tvärtom att växa stark, att orka lyfta sin blanka sköld. Att orka tänka: Det fanns en tid då också jag kunde störta unga flickor i lycka. Så han ler närmast medlidsamt, vill sadla sin höga häst då något mycket märkvärdigt inträffar. Föreståndarn lägger ner papperskniven, har väl spetsat nog nu för i natt. Den blänker vass under den gröna lampan, det är inte det märkvärdiga.

Det märkvärdiga är underlaget, det är en pärm Lessebo skrivpapper. Inte så nu att han tror att föreståndarn skulle vara med i ligan, bara så att den glömda faran åter gör sej påmind, hästen faller på knä och skölden oxideras. Hjärtat sätter i att bulta, han får sån lust att skrika så att när skriket kommer tror han först det är hans eget. Tror att föreståndarn rest sej så tvärt för hans skull, förstår inte varför föreståndarn då skyndar mot dörrn, vill springa efter, liksom för att trycka skriket i hans händer. Men

föreståndarn stannar och håller honom tillbaka, han har slutat tugga, käkarna har fastnat kring nånting som liknar en svordom.

— Sitt kvar, säger han bestämt, ger order. Jag ska bara ut och lugna Klara.

Ensam sjunker han ner på samma stol, långt ifrån säker på att det verkligen var Klara. Visserligen skriker Klara, det är om nätterna. Hon vaknar, Gud står utanför fönstret, Gud vill in, fönstret är stängt. Då rusar hon opp, sliter opp fönstret och skriker så att Gud ska hitta in. Men det här lät annorlunda. Mej kan ingen lura, tänker han som alla lurade tänker, blir stark igen, minns att dörren inte är låst, går opp och vrider om nyckeln.

För första gången är han spritt ensam i föreståndarns rum, det känns märkvärdigt. Ännu utan nån avsikt börjar han gå fram mot skrivbordet, är på vippen att sätta sej igen då han minns Lessebopärmen. Först vill han bara maka undan kniven lite så att han verkligen kan se att det är Lessebo och inget annat märke. Men först när låset är brutet blir tjuven tjuv. Darrande öppnar han pärmerna, vill först låta det vara med det men hans händer tvingar honom att lyfta ett av de brev varav den är full. Det är ett brev utan frimärke och stämplor, han håller opp adressen under lampan.

Hans händer förstår först för hans händer tappar brevet, sen förstår hans knän, han sjunker ihop på

stolen. Men när hans hjärna äntligen förstår reser han sej igen, stoppar utan en darrning in kuvertet, tar hela pärmen och går fram till fönstret. När han lyfter gardin ser han vägen, där står ingen bil. Där har aldrig någon bil stått, han låter gardinen falla. Pärmen är inte stor, den är tyngre än allt han burit, tung som ett meningslöst liv. Han orkar inte känna någon bitterhet mot den som gjort honom detta, det är trötthetens förtvivlan som driver hans steg mot dörrn.

Jag har aldrig hörts, tänker han och låser opp. Jag har aldrig hörts, tänker han och vacklar ut. Han ser en mun i månskenet, denna mun är öppen, denna mun sjunger. Denna mun är stum. Jag har alltid varit stum, tänker han och känner trappan sjunka under fötterna, pärmen svettas i hans vänstra hand.

Vad återstår för de stumma sångarna? Vad lämnas övrigt för de blinda vägvisarna? Jo, en större stumhet, ett djupare mörker. Han släpar sin tunga börda utför trappan, först i skogen ska han släppa den. I skogen ska han släppa allting, där ska han slita stumheten ur sitt bröst, han hatar sej utan mått.

Men ännu inte nere upplever han hur ett ansikte stiger ur månskenet innanför farstudörrn. Vaggar som flöt det på ett vatten, drunknat. Spärrar vägen, han stannar.

— Är det nån post till mej, viskar Tokanders.

Ser väl pärmen lysa i Sångarns hand. Tänker väl: Äntligen ett brev till mej. Och det är känt: att han går opp om nätterna, står och väntar, än vid trappan, än vid häcken. Frågas: Vad väntar du på, svaras: På posten vetja.

Men Sångarn faller detta plötsligt in: varför ska jag släpa kring de här tunga breven, de som ändå inte är mina. Så det är för bekvämlighetens skull han ger bort dem, inte för någe annat.

— Jo, svarar han, det är många brev till dej i natt.

Tokanders har sitt lilla rum strax vid trappan, det lyser urt. Han går me'n, bara för att gen breven, inte för någe annat. Men när han gett honom pärmen med de femti vita breven till Operastyrelsen, de aldrig avsända, kan han inte genast gå som han hade tänkt. Fastnaglad står han kvar och ser hur Tokanders sätter sej på golvet och darrande av iver öppnar pärmen, väntar sej väl bara ett brev eller två högst. Tror väl han drömmer sen, han har aldrig fått brev förr. Nu får han femtitvå, han kan inte räkna. Han kan inte läsa heller, han bryter dem inte, han tar dem ett i sänder och luktar på dem, håller dem till örat och skakar. Läger dem till slut i en ring, sitter lycklig på golvet mitt i en ring av brev, flyttar dem då och då runt sej. Tror väl det är så det går till att läsa brev.

Men Sångarn står utanför ringen, för honom ska

den aldrig brytas. Han är redan på väg att lämna rummet då han bakom sej hör ett ord som är så oväntat att han utan villkor vänder sej om.

— Sjung, har Tokanders viskat.

— Jag är stum, svarar han då, vill gå igen.

— Sjung, viskar Tokanders med lyckliga ögon, han har inte förstått, han dräglar sin glädje ur ena mungipan.

Sångarn hämtar handduken från kroken och torkar honom ömt om mun. Blundande stiger han ett par steg tillbaks och börjar sjunga, mycket svagt, handduken lindar han kring ena handleden. Hårdare och hårdare ju äldre sången blir som ville han snöra av något från sitt hjärta. Jag hörs inte, tänker han bittert, han vet inte vad han sjunger, det är bara svagt. Du hörs inte, tänker han, så du kan lika gärna titta.

Så han öppnar ögonen och ser, alltjämt sjungande, på Tokanders. Och han märker det på en gång och med ett gränslöst jubel: Tokanders hör honom sjunga, Tokanders' ögon hänger fastkedjade, inte vid honom, utan vid sången. Då hänger handduken löst i handen som en fana, blundande spränger han Tokanders' rum med sång, fanan fladdrar i vinden, fanan spänns rak i stormen. Och nu hörs han överallt på hela jorden, igelkottarna hör honom och vaknar, algerna vajar av hans sång, han stiger över bergen, han är en orkan som piskar öknen blodig. Han står

ensam under natten med en halmhatt tryckt mot bröstet, det är den största jättens halmhatt, han ska fylla den med sång. Så han sätter den för munnen och låter sången strömma in i den som ett hällregn, den blir aldrig fylld.

En bra stund efter det Sångarn fallit omkull på golvet reser sej Tokanders ur sin lyckligaste natt och kliver försiktigt ur ringen, han trampar inte på ett endaste brev, det skulle de se, de andra. Han böjer sej ner över Sångarn och drar varsamt handduken ur hans mun. Hänförd vecklar han ut den blodiga fannan i ljuset.

Han har aldrig sett något så vackert förr.

*

Allt är oppätet på Mustadlådan, allt är oppdrucket snart, utom ett par öl. Filip sitter på en oppchervänd stallhink.

— Nu är man mätt och belåten, säger han och rapar.

— Man skulle bara haft varma tallrikar, menar Ivar.

Han sitter på pallen Rudolf sitter på när han skor, han petar sej i tänderna med gaffeln, ser på den tredje. Den tredje säger ingenting, har inte sagt nånting på hela kvällen, knappt ätit, knappt tagit en sup en gång. Det är nånting me'n de inte gillar, då

och då har han rätt och slätt försvunnit, tyst som en dam försvinner ur ens liv. Bara liderdörrn har gnällt, väck. Och så rätt som det är är han tillbaka, sätter sej på brandsprutan och tittar ner mellan bena, där är ju bara halm att se.

— Man får klara sej utan varma tallrikar när man går på luffen, säger Filip.

— Det var en som blev nånting, svarar Ivar. Hur ska man bära sej åt här i livet, gick han kring och frågade, nu när man är nånting? Du ska alltid säga till om varmare tallrikar, sa dom som visste, då förstår man att du är en fin karl. Han fick smör, ost och sill, tallriken var kall. Hit med en varm tallrik, skrek han. Han fick pannkaka med sylt, tallriken var kall. Hit med en varm tallrik, vrålade han. Till slut fick han glass, tallriken var kall. Hit med en varm tallrik, gallskek han, han fick en.

— Vad menar du med det, undrar Filip och drar av kapsylen, den tredje undrar ingenting.

— Jag menar, svarar Ivar, att det är nånting som är åt helvete här.

— Och vad då?

— Det ska vi snart leta reda på.

Han tar lampan, skruvar opp den, plötsligt lyser han den tredje rätt i ansiktet, ögonkulorna hans sväller.

— Vad är du till exempel ute och letar efter när du är ute, skriker han.

Den tredje sätter hand för ögonen, kulorna krymper, allting krymper hos en.

— Det är månsken ute, svarar han till slut.

Då går Ivar opp och öppnar porten, öppnarn på vid gavel, tar och öser in månskenet i lidret för fulla händer. En sele hakar han av från kroken och lägger över axlarna, det blänker från en. Händerna sträcker han rätt opp mot dörrfodret, han är en häst som stegrar sej i månen.

— Här har du silverhästen, Filip, hånar han, du som skriver dikter. Titta på silverhovarna, gosse.

— Det finns mycket som är vackert, svarar Filip stilla och stjälpes flaskan.

Månskenet driver in i lidret som rök, det brinner på månen.

— Var snäll och stäng, viskar den tredje.

Ivar hänger opp selen och stänger, går sen rätt pån.

— Nu sa du nånting, säger han triumferande och lyser pån en gång till. Du sa jag skulle stänga.

— Det finns mycket som är vackert här i livet, säger Filip, flaskan är tömd.

Ivar sänker lyktan, den tredje är så blek så han nästan lyser själv.

— Du är rädd din fan, säger Ivar föraktfullt. Du är så rädd så man skäms. Menar du att det är vackert?

— Jag är inte rädd, svarar den tredje. Jag tycker det är vackert ute.

Han sitter och borstar av byxan, han har gjort det hela kvällen, den blir aldrig ren.

— Jag kände en som hade städmani, fortsätter Ivar och viker sej på pallen. Bodde han i ett rum över natten såg det precis likadant ut på morron som innan han kom. Det fanns inte ett spår eftern i det rummet, det kunde lika gärna ha stått tomt. Först tyckte jag det var fint. Sen kom jag på: Han måste ha nånting att dölja eftersom han städar bort sej själv så noga. Det var rätt. En gång hade städaren dödat en person.

— Jag har inte dödat nån, säger den tredje häftigt och släpper byxan.

— Men det har jag, svarar Ivar och reser sej opp. Han står opprätt och pressar sin tunga skugga både på Filip, Mustadlådan och den tredje.

— Äh, prat, säger Filip, han skruvar på sej. Då pekar Ivar rätt in i den tredjes bröst.

— Varför blev du luffare, undrar han strängt.

Den tredje svarar inte men huvet sjunker än djupare mot halmen.

— Jag ville bli fri, svarar Filip.

— Du hade utsikt mot en brandmur mellan nie och fem?

— Det var mellan sju och sex på den tiden, svarar Filip.

Ivar hänger opp lyktan på staldörrsregeln.

— Nu ska vi ta och lysa ett tag på luffarens frihet, säger han och lägger sej i halmen, pallen tar han till kudde. Vad var det för frihet du ville ha?

— Jag ville rå om mej själv. Jag ville inte vara ägd av ett brandstodsbolag.

— Luffarn rår alltså om sej själv? Är kanske rentav det friaste på jorden?

— Ja, svarar Filip stolt och tar en ny flaska.

— Ja, ekar den tredje trött.

Ivar blir så arg så han slänger pallen in i grimhörnet.

— Är det frihet att vara beroende av de ofrias nåd, fräser han. Den som är så fri som du har ingen gröt. Du sitter och äter de ofrias gröt utan att spy. Du äter dej mätt vid de ofrias bord och sover dej frisk under de ofrias tak. För vad? För att orka förakta de ofria. För att kunna skriva dina dikter om hur förbannat skönt det är att vara fri.

— Är det fel att visa hur mycket skönhet det finns i våran värld, viskar gubben, snart får han tårar i ögonen. Att det finns blommor vid vägkanterna?

— Du har ingen värld du, fortsätter Ivar obarmhärtigt. Den har du förrätt för friheten. Jag ska tala om för dej vad frihet är. Det är en helvetes ensamhet. Och den kan du gärna sjunga om. För den vill alla ofria höra om. Alla ofria vill höra talas

om den fria luffaren som svänger sin förgyllda tigarstav över ängjävlna. För varför är vi luffare annars så populära? Tala om det!

— Därför att vi gör vad andra inte vågar, svarar Filip. Gör vad alla längtar efter men inte törs.

— Just det, viskar den tredje.

— Sitt inte och jamsa med, skriker Ivar. För det är fel allt han säger. Det är ingen som längtar efter att bli som vi. Det är ingen som längtar efter att vara hungrig, trött och skitig. Det är ingen som önskar bära de friaste männens bojar. Det får vara nån måtta på de friaste männens högfärd. Jag skiter i erat Arkadien med ängar och stjärnor och ståndare och pistiller. Ni är inte märkvärdigare ni än andra. Kom håg att enligt statistiken är det lika många som tar livet av sej i London varje år. Och en luffare är inte friare än att han kan buras in i statistiken han med. Ser du statistiken finns men Luffararkadien det finns inte. Det är den här jävla världen som finns och det är den du skulle ha möblerat med dina underbara möbler i stället för att smita.

— Vill vi inte alla att det ska bli annorlunda, försvarar sej Filip.

— Jovisst, menar den tredje dödstyst.

— Annorlunda, säger Ivar hånfullt, går opp och fram till Mustadlådan. Annorlunda! Det kommer alltid att vara hårt på stenarna. Och vi kommer alltid att bli svettiga när vi springer. Och vi kom-

mer alltid att få håll och sand i skorna. Och vi kommer alltid att vara svartsjuka och avundsjuka. Och vi kommer alltid att försöka smita. Vi kommer alltid att —

Då slår Filip näven i lådan så flaskorna rullar ner i halmen, den tredje håller på att falla av sprutan.

— Vad går du på luffen för, skriker han, en sån förbannade kverulant som du!

— Ja, ekar den tredje.

Ivar går och hämtar pallen, sätter sej vid lyktan och rullar till en cigarrett på gula mattan.

— Därför att jag är ett as, svarar han till slut och slickar igen.

— Hur kan du bevisa det, undrar Filip.

Den tredje vaknar till.

— Du sa du hade dödat en person, säger han blygt.

— Jag stod och körde en spårvagn om ni vill vetat, säger Ivar. Det var ingenting märkvärdigt med det. Utom kanske att jag inte precis var någon vanlig spårvagnsförare. Jag låg åt det kulturella hållet så att säga. Var med i tre cirklar till exempel. En litteraturcirkel, en konstcirkel och en musikcirkel. Var på vippen att börja skriva dikter rentav. Såg i andanom ett urklippsalbum fullt med de finaste recensioner: Ingen har skildrat saltet i spårvägväxlarna vid Hornsplan på ett så levande sätt som Ivar

Lund. Eller: I konsten att skildra fimparna i golvspringorna på treans rökareplattformar torde Ivar Lund inte överträffas av någon inom den samtida svenska litteraturen. Jag är fast övertygad om att jag kunde ha gjort en insats. Men så söp sej Oskar Johansson full.

— Du skulle ha varit en bra mycket lyckligare människa om du hade fortsatt att skriva, menar Filip och trummar en sorgmarsch på hinken.

— Vem är Oskar Johansson, undrar den tredje.

— Jag är glad att jag aldrig började, säger Ivar. Oskar Johansson var en gubbe som satt på ett ölkafé i Storkyrkobrinken. Klockan fyra var han full. Kvart över fyra var han nere på Stora Nygatan. Tjugo över fyra stöp han från trottoarn framför hjulena på en spårvagn. Det var min vagn. Han dog efter tio minuter. Sexton och tretti således.

Filip sträcker sin hand över Mustadlådan, får ingen hand i sin.

— Det kunde inte du rå för, säger han rörd.

— Nej, ekar den tredje.

Men Ivar reser sej igen, han kastar sin onda skugga som en säck över dem.

— Det var spårvagnens fel förstås, hånar han.

— Just det. Ja just det, svarar den tredje kvickt.

— För mej såg det inte ut på det sättet, fortsätter Ivar. Allt jag visste var att jag hade dödat en människa. Det var första gången så det kändes lite ovant.

Jag kände jag behövde nån att tala om det med. Så jag gick till litteraturredaktionen och talade om precis hur det låg till. Ta det inte så hårt, sa man, det var gubbens fel och spårvagnens fel. Ungefär fifty-fifty. Men i kväll ska vi syssla med Kafka. Jag vill att vi ska syssla med Oskar Johansson, sa jag. Oskar Johansson, undrade de, vad har han skrivit? Är det nånting? Jag märkte att det enda som fanns var det som var skrivet. Oskar Johansson fanns inte, han var bara överkörd och det enda han hade skrivit var väl namnteckningen i motboken. Ta och försök med Eliot i stället, föreslog de. Under den här övergångsperioden alltså. Jag gick raka vägen till konstredaktionen. Det var spårvagnens fel, sa de där, och gubbens. Men vad tycker du om Braque-mappen? Jag ger fan i Braque just nu, sa jag, jag intresserar mej mer för Oskar Johansson. Då var det en där som alltid visste allting. Oskar Johansson, sa han, det är ingenting, jag kan inte med hans jävla mögliga gröna. Det enda som fanns i världen var alltså målare och i bästa fall det målade. Och om det fick det bara råda en mening — och knappt det en gång. Titta på Paul Klee nu gosse, sa de, det är annat än den där gamla Oskar Johansson det. Jag skiter i Klee nu, sa jag. Då blev jag utesluten ur redaktionen. Men det var ju en kvar, musikredaktionen. Ja la fram mitt fall. Var snäll och håll tyst nu, hyssjade de. Hör du inte att vi lyssnar på Sjostakovitj? Men Oskar Johansson då, sa

jag. Håll käften, skrek en, nu hör vi på Sjostakovitj's konsert för piano och orkester opus 35. Och därmed jämnt! Då gav jag fan i alltihop. Spårvagnen och cirklarna och hela rulljangsen.

— Och vad är du ute och letar efter nu då, undrar Filip. Är det nånting här i lidret?

— Jag letar efter felet, säger Ivar och spelar dam med flaskorna. Nånstans måste det väl för satan ligga.

Då infaller den tredje alldeles oväntat:

— Det är domarna som gör oss till brottslingar. Inga andra! Kom ihåg det!

— Där har du *ett* fel, säger Ivar. När ska du få i din tjocka skalle att man lika gärna kan säga att det är brottslingarna som gör domarna till domare. Det är någe helt annat jag går och väntar på.

— Vad då till exempel, undrar den tredje och visar sina gula tänder, nu är det hans tur att vara hånfull.

Ivar far upp i hörnet som om han hade kastats dit, han klamrar sej fast vid väggen med ryggen, vit i ansiktet han med.

— Förstår ni ingenting era jävlar, skriker han. Begriper ni inte att jag går omkring och tigger spårvagnarna om att få bli överkörd! Jag vill bli kvitt med Oskar Johansson. Är det så svårt att begripa! Varma tallrikar — dem begriper den största idiot. Och gud nåde den som inte begriper Kafka

eller Paul Klee. Det är bara en sak som inte begrips numer.

— Vad är det, viskar den tredje, plötsligt kröker han rygg igen.

Ivar tar ner lyktan och ställern mitt på lådan, sätter sej själv.

— Det är ingen som begriper hur man ska bära sej åt för att trösta mördarna, säger han. — Men varför luffar du?

Den tredje rycker på axlarna, det ser ut som om han försökte få bort dem, försökte få bort hela sej.

— Ja du vet en annan är ju ingenting, säger han till slut.

— Då kan du ta en grimma och gå och hänga dej på en gång då, menar Ivar och slänger till en en grimma. Annars är alla nånting här i världen. Du kan ju titta i socialstatistiken får du se.

— Det var en grabb som var kär, fortsätter den tredje efter en stund, han har grimman i knät. Men jäntan ville inte ha'n för han var ingenting. Det enda han kunde var att hoppa höjd. Det tyckte inte jäntans morsa var nånting. Vad gör han, gick hon på och frågade. Bygger han? Nej, sa jäntan som sanningen var. Han hoppar. Huppar, undrade gumman. Ja höjd, svarade jäntan. Oppåt således? Ja, sa jäntan. Varför huppar han inte ner då, frågte gumman. Det visste inte jäntan heller. Så hon tog en annan.

— Det gjorde hon rätt i, säger Ivar.

Han ser över lådan rätt in i ett par ögon som äntligen hatar honom.

— Det gjorde hon förbannat rätt i, säger Ivar brutalt. Det var väl inte mycket med den där grabben.

— Kan inte de som det är ingenting med ha känslor i kroppen, undrar den tredje och häver sej fram över Mustadlådan.

— Det kan de nog, svarar Ivar, men vem har sagt att de blir bättre för det?

— Man kan dö för dem, säger den tredje.

— Ingen blir bättre av att dö, menar Ivar.

— Nej men andra, säger den tredje gåtfullt.

I detsamma hör de en vansinnig bil på vägen, den rusar emot dem som skjuten ur tystnaden, bromsarna skriker av rädsla. Den far i logväggen till slut så tröskverket darrar. Grimman far ur den tredjes hand.

— Den jävla Nisse, säger han. Nu åker han väl in igen.

Men när han sagt det tycks han ångra sej, tar opp grimman igen, ute smäller bildörren och ingen skriker. Filip lindar grimskafvet om handleden.

— Du är nog härifrån du gosse, säger han fundersamt och försöker få tag på den tredjes ögon.

— Kanske inte heter Sixten rentav, menar Ivar.

Då sliter den tredje loss sej och grimman och flyger opp från sprutan, går mot dörrn.

— Går du, ropar Filip eftern.

Ja han går utan att ge ett ljud ifrån sej, några ögonblick kan de se hans tunna höjdhopparkropp avteckna sej mot månljuset, sen stänger han kvickt.

— Han tog grimman med sej, säger Filip efter en stund.

— Än sen då, säger Ivar. Han kanske har nån häst.

Ivar går in i hönshuset och letar fram ett ägg under en oppskrämd höna, sticker hål i skalet med en hästkosöm, suger ur. Då kommer det nån utanföre, inte den tredje utan en än lättare. Siri stiger in med månsken kring kroppen, en kaffepanna blänker i höger hand.

— Ni skulle ju vara tre, säger hon igen, förundrat som förra gången.

Ivar släpper äggskalet i halmen, hon håller opp kaffet i glasen, hela tiden ser han påna. Det kommer förn att hon har frågat samma sak för att få samma svar. Så han går fram och säger:

— När du är här så är vi ju precis tre.

— Det var inte så jag menade, ljuger hon.

Han lyfter glaset, hon står kvar, tittar envist in mot tröskverket.

— Är du törstig, undrar han.

— Inte på kaffe. På vatten kanske, säger hon tveksamt, billjuset silar in genom logspringorna.

— Då går vi till brunn, säger han, tar ina för första gången.

Hon gör sej stilla lös.

— Får jag hinka, ber hon vid brunn.

Han öppnar locket åtna, hon hänger sej så tungt hon kan på brunnsstången, håller näranog på att följa med ner i brunn, han är den som räddar. De dricker från varsin kant, hinken är full av stjärnor, först över vattnet vågar hennes ögon söka hans. Det är ett hav mellan dem som sjunker, innan botten kommer måste hon veta om det är han. Då lyfter han plötsligt sina läppar ur vattnet, för snart, hon höjer blicken över horisonten, ser förvirrad in i ett par ögon som är fel. Nej, vill hon skrika, det är inte du. Men då försvinner havet mellan dem, far opp i himlen, han tar det korta steget över brunnslocket. Förtvivlad känner hon sin vilja förtvina under hans arm, på bron hörs höga röster, för sent.

— Pappa gifter sej, viskar hon hjälplöst.

Ivar för henne ut mot vägen. Din jävel, tänker han till sej, jag slår ihjäl dej om du gör det. Men det är ju det han alltid vill. Så ändå öppnar han grind och skjuter henne först igenom.

— Det var på tiden, säger han och stänger grind.

*

Dråparen går först, han sliter opp all målla inom ryckhåll och samlar till ett spöknippe. Han talar fort och med stora svängningar som en som vill sälja nånting dåligt, vill väl sälja sin ångest. Men ingen av dem vill köpa den. Det skiljer några meter mellan honom och de andra, redan är han skydd, redan finns där skranket mellan honom och de oskyldiga. Han prövar att gå långsammare men ju saktare han går dess större blir luckan, de är vid dynghögen.

— Det förstår ni väl, småsnyftar han, att inte ville man slå ihjälén direkt. Ville ju inte slåss alls egentligen. Men eftersom Simon propa så. Och det var en jävla repa, Simon, det var det.

— Du kunde väl ha slagen i bröstet eller i magen eller varsomhelst, menar Simon, men inte just i skallen. Det borde du väl ha begripit. Men var inte lessen du, jag ska skicka dej så mycket biff du orkar äta till länsfängelset.

Westlund har inte långt till gråten han heller.

— Hagström var en bra dräng, snyftar han. Han skulle ha fått Pro Patrias guldmedalj om han fått leva och ha hälsan. Hagström var en —

Tänker väl säga mer men Karlsson ropar till, stannar styv i stallskuggan, pekar iväg mot bakre loggporten. Det är ingen Hagström där.

— Han är borta, viskar han, ögat kantrar i groppen.

Nisse Johansson blandar sej i.

— Det är ju bakom halmstacken han ligger, skriker han.

— Var det Karlsson eller du som slog ihjäl en, undrar Simon arg. Karlsson vet vad han säger och det har han alltid gjort. Och om nån förtjänar medalj så är det han. Kom ihåg det. Mer än vissa andra.

I alla fall följer de Nisse ut i månskenet, in i halmstackens skugga, runt halmstacken på knakande halm. Hagström är inte där heller, det är en grop i halmen där han legat. Nån har stulit Hagström mens de var borta. Men medan de villrådiga står där och försöker lösat kommer ett ljud från runt knuten, ett gnäll och en svordom, de far genom ledet ut på vägen.

Bjuhr har vaknat opp, står bakom den skeppsbrutna bilen med bakdynan i famn, Hagström ligger på rygg med huvut mot logväggen, ögona dödsöppna, bena naturligt isär.

— Jag kom ut med dynan jag, säger Bjuhr. Inte åker man mer i den här helvetesmaskin, tänkte jag, så det är lika bra jag tar baksätet med och monterar in det på giggen. I alla fall så låg han hånne Hagström. Han är väl dö nu.

Westlund faller på knä.

— Det var en bra dräng, Hagström, säger han gripet. Tänkte just höja lön. Och så kommer det här imillan.

Nåt av fruntimmerna börjar snyfta, Westlund

knäpper opp knapparna i Hagströms kavaj, lägger handen över skjortan, känner på Hagströms hjärta. Det slår som en storslägga mot städet.

— Inte ett slag, viskar Westlund och tittar anklagande opp på Karlsson. Har du spegel i din snusdosa, Bjuhr?

Han håller spegeln framför Hagströms öppna mun, stryker bort imman på vägen opp, visar spegeln i månskenet. Den är blank som vatten. Bjuhr tar sej en sorgsen pris och suckar. Westlund lutar ner huvet, lägger största örat mot Hagströms varma mun.

— Jag bara stimulerar, viskar drängen. Vi säger väl trehundrafemti.

— I helsike, säger Westlund och reser sej. Nu bär vi in en.

Karlsson får bära vid huvet, Westlund vill inte nekan som han säger, Simon tar fötterna. Westlund går före och öppnar tjunians dörr, de läggern i framsätet, Westlund torkar sej i ögona.

— Trettifemman, säger han och stänger dörrn, det var Hagströms ögonsten det. Så det är rätt att han vilar där han vilar. Men nu går vi in och tar oss en sup på bedrövelsen. Med resten kan vi väl vänta tills fjärdingsman hinner vakna av sej själv.

De har just hunnit till lillgrind när Hagström vevar ner och sticker skallen ut.

— Vi har glömt fyrverkeriet, hojtar han och hoppar ur med ett brunt paket i nypan.

Det blir en stunds förvirring kring grind innan de vänjer sej. Men det är väl bara att tacka och ta emot, som Karlsson säger. Men nästa gång ger dunn ordentligt med stryk när du får order, säger Simon. Ryska smällare hoppar under äppelträna, bengaliskan brinner vid knuten, de spar det bästa till sist. Hämtar ut tre räfsor ur bon och binder fast hylsorna i skaftändarna, ställer sej opp mot rågåkern med tre meters lucka, Karlsson, Hagström och Simon. Karlsson tänder först och en röd kvast far rätt in i himlen, slår kullerbytta under molnena, blir gul och grön och blå, singlar slutligen ner som ett sprucket norrsken över Fuxsjöns vatten. Hagströms dundrar som kanonerna i Marma, de hukar sej för gnistorna när de snöar ner. Sist är Simon, vill vara värst som jämt, håller räfsan opprätt med foten på pinnarna, tänder.

— Akta foten, skriker Westlund till en.

Och sen är det färdigt, räfsan välter och fyrverkerit töms ut på marken. Som ett brinnande lösläppt menageri rusar det vrålande iväg åt alla håll. Tjutande av vansinne slungar sej de röda tigrarna mot staketen och de grönaste ormarna slingrar sej fräsande in mellan benen på de skrikande gästerna, som trängs vid farstudörren. Rågen är full av tjutande eldapor och åkerråttan upplever markens un-

dergång. En blodig gam störtar brinnande i syrenerna, en liten eld flamlar opp innanför häcken. Hildur som inte hunnit in springer för att släcka, får en våt syrenpiska över pannan, letar efter elden i månskenet, hittar plötsligt ingen.

— Det är släckt, säger en låg röst bakom henne.

Martin reser sej ur isstacken, han går fram motna med grimman i hand. Hon famlar efter stöd, hon har ingen mur bakom ryggen.

— Är det du, viskar hon.

Han låter henne inte fly, spärrar ut armarna som en timmersax, hugger tag i hennes stam, drar henne ner till sej i isstacken.

— Du skulle inte ha kommit, säger hon med händerna fulla av sågspån.

— Jag skulle inte det kanske, säger han hånfullt och svänger grimman. Men ser du det är så att du är min.

Hon märker grimman.

— Jag är inte din häst, skriker hon lågt.

— Trodde det, svarar han och surrar hennes spåniga händer med grimskäftet, binder henne hårt vid sej.

Plötsligt börjar han smekana vilt och fort, välterna i stacken, den ligger i skugga. Hon lyckas tvinna loss ena hand, med den slår hon en över vänstra ögat, ganska löst. Han blir ändå rätt förvånad och sätter sej opp han med.

— Du är min du, säger han tjurigt och försöker få tag på hennes fria hand, hon har låst den mellan bena.

Han ger opp, släpper grimman alldeles.

— Tror du inte jag begriper, säger han bittert.

— Vilket då, undrar hon, begraver grimman i sågspån.

— Det är ingen skam att vara fattig, säger han häftigt, går opp och börjar gå fram och tillbaks i trädgårn med grimman slängande kring bena.

Hon sitter kvar.

— Det är ingen heder heller om det är det du menar, svarar hon lugnt. Det är väl som allting annat. Ganska så oviktigt.

Han kommer fram och tittar påna, tittar ner, Rätten står vid hans sida och hållern i hand.

Han slänger grimman i knät påna.

— Det är väl bättre att vara slaktarns kviga än min häst, hånar han.

Märkvärdigt nog blir hon inte arg. Du kan inte göra mej nånting längre, tänker hon, jag har tagit vad jag har.

— Jag har tagit vad jag har, säger hon och ser Rätten i ögonen, Rätten fäller blicken som ett höstlöv.

Då blir han plötsligt tam, sjunker ner i en trång spiral vid hennes fötter, det är gräsets våtaste timma.

— Du har ju mej, viskar han och kröker rygg,

med krökt rygg faller han överna, grimman skaver mot hennes höft.

Han har aldrig varit särskilt stark, hon resern i brygga över sej.

— Begriper du inte att det är för sent, halvskriker hon. Om du skulle ha kommit skulle du ha kommit förr. Jag är gift nu. Heter Westlund i efternamn.

Då ser hon hans ögon för första gången, av en händelse, hon märker att han hela tiden försöker hålla dem i skugga, hålla dem undan. Medsamma hon ser dem förstår hon varför.

— Varför kom du nu, frågar hon, ivrig att få bekräftelse.

Han sänker bron men inte över henne, han ligger framstupa i gräset.

— Jag fick ju veta det här, säger han buttert och plockar daggen ur stråna.

— Hur då?

— Det var en bekanting som skrev, svarar han.

— Skulle du inte ha kommit annars då, viskar hon, hon darrar av spänning och kyla.

Men i stället för att svara anfaller han henne innan hon ens hinner få opp en hand till skydd. Han pressar in daggen i hennes torra kläder, han stryker daggen ur hennes ögonhår.

— Du, flämtar han i hennes torra öra, jag har gått ända från Västmanland. Bara liftat en och annan

mil. Jag har hållit på en hel vecka. Jag har gått dagar och nätter. I diken har jag sovit.

— Vad vill du, skriker hon hänsynslöst, kall som isen under spånets, kall som grimskafftet.

Med kalla ögon ser hon hans ansikte smälta av lust och rinna över hennes i en klubbig ström, hela hans kropp smälter och väller upp mot hennes mun. I själva drunkningsögonblicket hör hon honom viska:

— Du! Jag vill ha dej. Jag vill ha dej nu. Nu innan han —

Hon griper halmstrået, hon fattar hårt om grimman och lyfter ansiktet över floden, sågspånets och nattgräsets lukt böljar åter över henne i en välsignad dyning. Långt innan han hunnit stelna och bli fast igen står hon rak i gräset, grimskafftet hettar i hennes hand. Liggande vänder han sej på rygg med ögona djupast nere, brinnande begravda i en brunn av hat och fruktan. Men det gör bara grimskafftet ont att hon med ens förstår att han inte kommit för hennes skull utan för en triumfs skull, triumfen att få fira en bröllopsnatt med Westlunds fru.

— Om du visste vad jag lidit den här veckan, tigger han medan han långsamt kryper opp mot henne.

Det hårdaste hon kan slänger hon grimman i hans krypande ansikte, han fortsätter kvidande att krypa oppåt.

— Ge dej i väg, viskar hon skrikande. Ge dej iväg innan jag ropar på Hilmer.

Med grimman över axeln klättrar han opp på isstackens topp, står på den som om den var en bergstopp, lutar sej hotande fram. Jag ska krossa mej framför dina fötter!

— Du vet vad som händer om du ropar pån, viskar han och böjer sej än längre fram över avgrunden.

Hon ser pån, vet redan vad som ska hända. Men det får henne bara att hata mera, hon fyller lungorna med hatets luft.

— Hilmer, skriker hon allt hon förmår. Hilmer! Hilmer!

Han har varit i rågen och trampat ner en eldsvåda, nu hör hon hans tunga steg komma dånande emot henne, oändligt glad ser hon med sänkta ögon hur stacken rasar utan att isen syns.

När hon äntligen ser opp är Martin borta.

— Det brann så förskräckligt, ropar hon till Hilmer när han kommer och springer in i hans armar som genom en port. Men nu är det släckt.

— Nu ska vi dansa, säger han och svängerna runt i månskenet. För nu är alla jävlar anamma räddade. Och nu ska ingen dö. Så tjo!

De springer arm i arm mot knuten ut ur syrenernas skugga. Plötsligt stannar hon under den bleknande månen, gör sej fri, går några steg bakåt på tå.

Händerna lägger hon på huvet, ställer dem som en brudkrona rätt opp, sakta springer hon mot grind.

— Dansa kronan av mej Hilmer, ropar hon och låter sej jagas inåt, in mot salsmusiken, tills kronan faller.

*

Går på vägen ner mot skogen, rågen står vit på bägge sidor, renarna blänker djupgröna, vitpotatisen blommar med sina bleka rosor. Månskenet silar ner över axlarna, hon går i högra hjulspåret och bär hans arm som ett kors bort mot det månbelysta Golgata. Hon bär och bär, det är inte den rätte. Han kommer aldrig, tänker hon, man får ta den man tycker mest synd om. Han ser över åkrarna bort mot skogen, där står en släpräfsa rest mot en övergiven hässja, skaklarna sträcker två tomma händer opp mot skyn. Han känner igen dem, det är fällan.

För han har en fälla, det är en dödsfälla. Den går han alltid mot, ibland är den ganska nära. Då hoppas han ett tag. Hav tröst, viskar han till sin längtande nacke, snart smäller den igen, snart klipps du av. Men snart dröjer ganska länge, han blir otålig. Måste göra nånting igen, måste göra nånting riktigt jävligt. Så gör han det, så tar han sitt hat mot sej själv och slungar in det i nån annan. Han vrider sej som en mask under exekutionen, men fällan kryper närmre, det är huvudsaken.

Det är ju inte bara så att man helt enkelt kastar sej framför en spårvagn. Man måste ha ett skäl till det, ett tungt vägande skäl. Man måste ha en handling bakom sej som bara kan ursäktas med ett: med dödsfällans klipp genom nacken.

— Vad har du gjort, säger han till flickan, full av vämjelse, som har så vackra ögon?

— Vad jag gjort, svarar Siri, hjulspåret smalnar, jag har grinat mycket.

— Vad då för?

— Det vet jag inte, svarar hon och kliver över en hästsko.

— Nej, säger Ivar och ser på räfsan som står skarpt svart mot allt det blåa, man gråter nog först. Sen skaffar man sej anledning.

— Kanske det, säger Siri, hon dignar under hans arm.

Det går en liten backe ner mot ängen med räfsan, det är ett grindhål mitt in, lagom för en skrinda. Just vid grindstolpen kastar han henne snabbt åt sidan, de sjunker ner på knä, genom gårdsgårdsspringan ser de nånting som liknar en stor häst och en liten häst glida opp ur ett dike nära skogen och stanna mitt i havreåkern. Han trycker henne mycket tätt intill sej utan att hon märker det, det enda hon ser är älgarna. Plötsligt lyfter kon huvut och tycks se rätt på dem fast de ligger så väl dolda. Hon biter ett par tag i havren, kalven står still med

nerböjt huvud, som om den väntade en tillrättavisning. Plötsligt är kon runt utan att de hunnit se hur det gått till, som om hon trollats runt. Hon varnar, kalven sätter av över diket in i skogen, hon varnar en gång till, försvinner. Som en slaktarrapning, tänker han säga men minns att hon har en slaktare till far.

Mycket tätt ihop går de nerför backen, han märker hur hennes motstånd plötsligt avtagit, det har älgarna tagit med sej in i skogen. Visa en jänta ett djur och du harna som i en liten ask. Det var det en som sa på en skulle, han fick en smäll i mörkret. Jag tål det inte, skrek Ivar. Han tål det inte nu heller, därför gör han det. Förna rätt mot släpräfsan, svänger ner skaklarna, ställer sej mellan dem, står i dödsfällan och spelar opp.

— Nu ska vi räfsa, ropar han, Siri står bakom med hand på avlastningsspaken.

Han drar räfsan över vallen, han räfsar Siri med sej mot stenbron över till havreåkern, han lägger ner skaklarna på bron.

— Inte vågar vi gå i havren, viskar hon och skyggar lätt.

— Vad älgarna vågar vågar vi, säger han och tar första steget, han hörna komma efter.

De kliver bort mot älgplatsen, havren är våt, den kyles mot benen, de känner det snart inte längre. De har gått lite skilda vägar, mitt i åkern går han över tillna, svängerna runt.

— Titta, viskar han och pekar på deras två spår i havren. Här har de kört med en kärra.

— Inte, säger hon, det är ju våra spår.

— Vi är två hjul på samma kärra då, säger han och skäms.

Tankfull går hon vidare ner mot skogen, han går efter i samma spår.

— Det var här hon stod, ljuger han bakom henne, han stiger ur spåret, låter henne se't.

Fegt låter han henne säga det själv.

— Nu är vi bara ett hjul, viskar hon.

I nästa ögonblick har han henne om halsen, hjulet börjar rulla. Det rullar över havreåkern, det rullar in i skogen, det rullar genom många varma sjöar, till slut rullar det rätt mot ett berg och krossas i små små bitar.

Medan jorden dricker hennes blod till botten ligger hon kvar och ser honom skymta genom havren, han står med ryggen åt henne, månbelyst, letar i fickorna tills han finner. Medan hon ligger kvar på jorden står han vänd från henne och röker. Hon följer röken och hittar en stjärna. Kanske också stjärnorna har ont, tänker hon, det är en liten tröst. Kanske alla har ont. Hon är ensammare än hon nån gång varit, havren står som en vägg mellan henne och den blanke. Och den blanke finns inte, har aldrig funnits, den blanke kommer aldrig att finnas mer. Hjärtat slår hårt och oroligt, hon orkar inte resa sej.

— Du, viskar hon knappt hörbart men han hör, vänder sej om, röken ligger som dimma över havren. Du, det var en sak —

Så ångrar hon sej och tiger, han drarna opp.

— Säg ut, säger han och börjar återtåget.

Hon försöker hinna med.

— Jo, jag kom att tänka på, säger hon, men det var dumt. Jo att man aldrig kan få ligga hjärta mot hjärta med någon.

Han svarar över axeln:

— Det finns ju de som har sina på höger sida. Så man får väl annonsera.

I fortsättningen går de alldeles tysta tillbaka genom havren och daggen, genom gräset och daggen, i hjulspåren och daggen med återtåget klafsande kring benen. Herregud vad jag är usel, tänker han och hoppet tänds och månen slocknar. Likvit hänger den en tumsbredd över skogen, gryningen lägger sej i månskenet. De tända lyktorna på Wallinders bil stirrar som sjuka ögon bort över vägen, han står inte ut att se dem lida, han går ner och släcker. Nisse Johansson ligger på rygg på soffan vid brunn och snarkar. Då lossnar hjulen från den trasiga kärran och rullar sakta åt varsitt håll med frysande nav genom grått gräs.

*

Klockan halv fyra knackar det på salsdörren, lågt första gången så ingen hör. »Nyckeln till det lilla hjärtat» ligger just på.

— Vatten som vatten, säger Westlund, när Walinder har tappats ur ska han få skriva ett intyg till Carnegie själv.

— Ska vi se vem som flinar sen, ryter han åt Simon.

— Nu ska vi öppna det lilla hjärtat, viskar Mary. Siri står under ampeln och knäpper opp blusen, Mary tar opp en liten nyckel ur sin handväska och sticker in i låset.

— Inte den, viskar Siri, den gör så ont.

— Det ska göra ont, säger Irma. Inte sant, mamma?

— Stå stilla nu, lugnar Mary. Vi ska ju bara öppna det lilla hjärtat.

Hilma flyttar fram sin korgstol.

— Jo, svarar hon, visst ska det göra ont.

Mary vrider om nyckeln, gångjärnen kvider.

— Jag tror det ömmar det lilla hjärtat, säger hon och kysser det. Men hur gick det nu till egentligen?

— Det kan vi fråga om sen, menar Irma. Först kan vi väl ta och titta på det lilla hjärtat.

Så Mary hakar av det från gångjärnen. Det faller blod i tunga droppar ner från ampeln, de träffar Siri hårt i nacken.

— Ni gör mej så ont, flämtar hon och ser på

hjärtat, det ligger och andas som en nyfångad fisk i Marys hand.

— Det är klart att det gör ont att öppna små hjärtan, tröstar Mary. Men jag tror vi ska gå fram med det i ljuset.

— Det kanske gjorde mindre ont där ute i havren, undrar Irma häftigt.

Hilma tar dottern lugnande i armen.

— Får jag se, säger hon och sträcker sej nyfiket opp. Gå och hämta ett ljus nån av er.

— Hämta inget ljus, ropar Siri förtvivlad, jag vill inte att ni ska lysa på det.

— Han fick förstås inte lysa på det, säger Irma hånfullt.

— Nej, svarar hon som sanningen är, han frågade inte ens efter det.

— Vad ska ni ha ljuset till, undrar Hildur när Irma kommer och hämtar det från bordet.

Mary lägger hjärtat i Hilmas oppsträckta hand.

— Det var ett litet ett, säger Hilma och väger det i handen. Det kan inte väga mycket.

Siri står och ser på hålet efter hjärtat, det blöder inte, bara ampeln blöder. Irma lutar ner ljuset över det lilla öppna hjärtat.

— Man borde ha nånting att vända det med, säger hon. Så man inte blir smutsig av det. Har vi ingen tårtspade i närheten.

— Det är en i lådan, svarar gumman.

— Vatten som vatten, säger Westlund och håller i av det som finns. Vichyvatten eller brunnsvatten eller rakvatten — det kvittar. Men drar man opp en kille ska man ha Carnegien. Och därmed jämt!

— Och är det tungt vatten ska man ha två, menar Simon och dricker ur.

— Du har ingen talan. Du var inte med, slår Rudolf fast, han slår fast det hårt i bordet.

För nu börjar allting sluta, det gryr både inne och ute, det gryr grått kring skallarna som glänser svettiga i rök och ljus. Sångarn håller på och öppnar grammofonhjärtat än, tar väl till dynamit till slut som Ville. Ville ligger på mage på soffan, handflatorna pressar han mot kudden liksom mot dödens axlar. Han är full men han lever, patronerna ligger tills vidare oppe under en ås, mellan en ås och taket.

Bjuhr han åkte hem, stod ute vid cykeln, höll sej i staketet, räknade och kräktes, det gick aldrig ihop. Antingen fattades ett par byxor eller också blev det en slips över. Det var måne då ännu, han höll högra hand i fickan så de inte skulle komma på att dra av en ringarna. Han mådde inte riktigt bra, dynan stod på kant på pakethållarn. Aldrig kommer han hem med den halmen, sa Rudolf. Bjuhr svor och mådde illa. Du som har varit suppleant i Vägstyrelsen, sa Rudolf, borde väl ha vett att spy på vägen och inte på garn våran. Hjälp mej opp så far jag, skrek Bjuhr arg, han hade räknat färdigt. De lyfte

oppen på cykeln. Ge mej styrfart, skrek han, så far jag hem med halmen. De sprang igång cykeln, Rudolf, Sören och Westlund. Bjuhr fick fart på tramporna, han körde rätt in i soffan, Nisse ramlade ur. Jag tyckte grind stod öppen jag, sa Bjuhr. De körden igång igen. Sväng, skrek de när han for genom grind. Han svängde men åt galet håll, åt Uppsala i stället för åt Gävlehället. Nu får du åka jorden runt om du ska hem, skrek de eftern. Om fem minuter är jag hemma med halmen, skrek han till svar, han begrep inte vad han hade gett sej in på, såg bara vägen och styrde efter den. Fan vad vägen har blivit backig, tänkte han när han for utför pastorsbacken. Men man får väl tat som det kommer och stiger jag av kommer jag aldrig opp igen. Så han for vidare under månen, for rätt in i gryningen med ringar, dyna och kostym, tvåkronorna skramlade bäst i backarna.

Ingen hör när det knackar andra gången heller.

— Vad håller fruntimmerna på med, undrar Westlund för rätt som det är sitter de där ensamma vid bordet, utdansade, nersvettiga, sju karlarna, ja Victor är bara svettig. Sångarn mixtrar med låset.

— Man skulle skramla till ett blixtlås åten, säger Hagström filuriskt.

Westlund går opp och tittar.

— Vad har ni gjort med jäntan, skriker han plötsligt.

Irma står med hjärtat på tårtspaden, spaden gnist-
rar i ljuset. Hildur försöker hindran att se.

— Är det nån av er som är renare så visat, säger
hon och sluter in dem alla i sin förbittring.

Men Westlund tycker inte om att se Siris hjärta
utskuret som en tårtbit.

— Vad har ni gjort med jäntan, skriker han en
gång till och nu strömmar alla till och trängs kring
ampeln.

— Vi har ju bara öppnat det lilla hjärtat, förkla-
rar Mary, och det finns väl ingenting underbarare
än att öppna små små hjärtan.

— När fick du det här, undrar Irma skarpt och
visar på ett djupt sår med variga kanter på undersi-
dan.

— Det har jag haft så länge jag kan minnas, vis-
kar hon.

Att stå under ampeln, det är som en dröm. Och
det är som en dröm, en ond, att se en tårtspade med
sitt hjärta gå från hand till hand, ligga försvarslost
under vassa ögon. Sånt händer bara mej, står hon
och tänker, hon är våt i nacken. Inte låser nån opp
andras hjärtan.

— Nå vad säger ni, frågar Irma när alla sett.

En del säger ingenting, tycker väl som så att det
inte angår dem och att idén är dum.

— Nog var det ett fult sår, menar Westlund,
men —

— Det är gammalt, säger Siri envist. Jag har haft det så länge jag kan minnas.

— Du fick det kanske inte i natt då inte? I havren, frågar Irma och lägger från sej spaden.

Siri nöjer sej med att skaka på huvet.

— Sätt in det nu igen, tycker Westlund. Men vad är det för havre det är tal om?

— Det är våran havre, svarar Irma, Victor lyster.

— Går man och trampar ner havren ska det bli andra bullar av, hotar han.

— Säg det inte, skriker Hildur, det angår ingen här. Vem har inte varit ute i havren av oss?

— Inte jag, svarar Irma.

— Nej inte i natt, säger Hildur, men andra nätter.

De hör Gunnar gråta i sömnen genom kammarväggen, snart ska han vakna och finna sej ensam i mörkret, då ska han gråta vaken. Westlund knäpper igen Siris röda blus.

— Har du varit i havren i natt, Siri, frågar han lågt.

Men de andra karlarna har hört och först nu börjar det betyda nånting det hela. De ser påna med sina röntgenögon, ser om hon är våt efter havren, havre blir man ju våt av på natten.

— Ja, svarar Siri utan tvekan, utan blygsel.

Simon står och tänker på en jänta i Bomhus som

inte såg någe vidare ut, hon köpte läppstift i Gävle, det var första gången. De är kyssäktiga, sa expediten. Det gick på en femma, sa hon när hon kom hem, men inte var det nån som pussade mej för det inte.

— Det finns ingenting som havre, suckar Mary.

— Blev det mycket nertrampat, undrar Victor.

— Jag betalar vad det kostar, säger Westlund storsint och gräver efter plånboken, aj, den ligger som bäst i Bjuhrs ficka och Bjuhr han ligger väl nånstans utefter Uppsala-Gävlevägen.

— Jag bara såg på håll, svarar Irma, men efter vad jag såg så blev väl det mesta nerlegat.

— Ingen bryr sej om vad du ser, skriker Hildur.

Men det är vad alla gör. Westlund lägger sin tyngsta hand på Siris axel.

— Var du ensam i havren, frågar han tyst, men alla hör ändå.

— Nej, svarar hon utan att blinka, Ivar var med.

— Unga luffarna, fogar Irma till kvickt.

Alla har hört det, Westlund blir blodröd, hjärtat tar han från spaden.

— Säg att det är lögn, skriker han, säg att det inte var en luffare. Annars får du det inte tillbaka.

— Det var synd om honom, svarar flickan.

— Inte går man med nån i havren för att man tycker synd omen, säger Westlund oförstående.

— Varför går man annars, undrar flickan.

— Jag öppnar fönstret, skriker Westlund, du får det aldrig tillbaks.

— Nästa gång blir det väl en neger, fnyser Svea.

— Vi är inte så vidare värst nån av oss, säger Rullan och vill hålla Westlund tillbaka. Och han är snygg den där luffarn.

— Säg att det var för att han var snygg då, skriker Westlund.

De ser spända på henne, det blir alldeles tyst, Gunnar gråter vaken.

— Nej, svarar hon och ser sitt hjärta tvina i faderns hand, jag tyckte synd om honom.

Då hörs äntligen knackningen, det är den tredje och den är stark.

— Kom in, ropar Rudolf.

Filip står på tröskeln med skägget i hand, han bockar sej och liksom knackar i ett osynligt glas för att hålla tal. Men nej, Rudolf är där innan han hinner öppna munnen nog.

— Vi vill inte ha nå fler luffare här, skriker han, varken i havren eller nånannanstans.

— Men, viskar gubben dödsförskräckt, mer dödsförskräckt än han redan är.

— Inga men utan ut, vrålar Rudolf och lyfter ut gubben som man lyfter ut en katt, i halsskinnet, det har han mycket av.

Men nu står Hildur under ampeln hon med, står framför Siri så Siri knappast syns.

— Man tycker synd om, säger hon gråtfärdig, det är väl det enda man kan.

Gryningen står tjock i alla springor, Westlund vet plötsligt inte var han ska göra av hjärtat så Mary tart.

— Hjärtats nyckel heter sång, kvittrar hon och sätter in det lilla hjärtat på plats innan nån vet ordet av, hon är så häändig. Skivan är slut, det kommer en vals och nästan alla valsar, girlangerna gungar takt.

Men Siri tar en stol och kliver opp, hon ser ner i ampeln, där ligger ett hjärta och blöder. Hon känner en mjuk hand om sin höft.

— Det är mitt, viskar Hildur, jag vill inte hat. Jag har ingenstans att hat.

— Jag vet ett ställe, säger Siri ivrigt, på mitt rum vet du. Där har jag en stor låda, den står på verandan nu, dit kan ingen komma.

De står under ampeln, två systrar om ett hjärta, de dansandes skinande ansikten vaggas som halvsläckta lampioner i en storm, då kommer nån springande därute. Plötsligt rycks salsdörren opp som oppblåst av en il, Siri blir blek. Ivar går ner från tröskeln, de valsande går in i slutvarvet, lamporna flammars opp. Men han hinner inte vänta, som en slägga slår hans näve ner i byrån så glaset darrar i spegelramen och hårnålarna ryker, fotografierna tumlar omkull. Det blir dödstyst som efter en nära åsk-

skräll och alla stannar som om de plötsligt förvandlats till ett hovfotografi. Och den här gången hinner ingen tysta luffarmunnen, han rätar sej opp och skriker.

— Vem hänger död på logen, ropar han.

Fotografiet hänger still i rummet.

— Vem hänger död på logen, viskar han och ser sej runt efter svar.

Då svarar Hildur med ett ensamt skrik.

*

De lämnar kvinnorna kvar i gräset utanför den stängda liderdörren, de regler den inifrån. De står i morgonljuset i en tät grupp sörjande, de väntar ingen uppståndelse, den hårda dagern tvättar deras ansikten rena från varje smutsig förhoppning. Endast de sörjande har rena ansikten. Solen sänder opp några nödraketer över österskogen. Bjuhrs tupp gal fem gånger och tiger. En lom skriker nerifrån sjön som om den visste allt om livet. Blåsten rör syrenernas stackars trötta blad, Nisse Johansson snarkar svagt i soffan vid brunn. Kvinnorna står som kvinnor alltid stått och väntat att döden ska slå opp portarna för en död man.

I stallslidret är inte mindre tyst, stelnade i halmen ser de hovslagarkniven blänka till när Rudolf klänger opp på tröskverket. De ser honom smyga

fram på tröskverkets tak som en lönnmördare på väg mot den stilla skuggan. De hör hur kniven skär, han börjar andas mycket högt, skuggan tycks förlängas. Det nästa de hör är kroppens stumma fall mot golvet mellan tröskverket och logväggen. Och den sönderskurna grimman som kommer vinande ner i stallslidershalmen som en jagande fågel.

Det kan vara dags att säga ett par ord, Filip sätter sej på sprutan.

— Det var så att jag var inne i stallet, börjar han. Var inne och kastade vatten med ett ord. Jag tyckte jag hörde nån komma. Komma springandes. Sen blir det tyst. Utom att jag tycker jag hör nånting ramla från tröskverket. Jag blev ett tag i stallet för jag tycker om hästar. När jag kommer ut är lyktan nerskruvad. Jag ser knappt ett dugg. Sätter mej väl ett tag till, tänker jag, för jag är inte trött. Då är pal-len borta. Konstigt, tänker jag, den var här nyss. Så jag tar lyktan och går och letar. Kommer till tröskverket, där ligger den på golvet, på baksidan. Och han, ja — Han var väl sjuk då fast det såg lurskt ut.

När kvinnorna släpps in har männen lagt honom på rygg i ren halm framför brandsprutan, de har brett en tom mjölsäck över huvud och hals. Männen går ut, alla går ut utom Hildur och Irma, Irma lyfter säcken och lägger den på sprutan. Med armarna om varandras halsar faller de på knä bredvid

Martin, men de har vetat om det så länge att de inte ens kan gråta nu när det har hänt. Inte ens viska: Stackars stackars du. Det döda grimskäftet ligger brevé. Hildur tål inte se det, hon stiger opp och hänger det längst in bland de levande. Irma ligger kvar.

— Gå du, viskar hon till Hildur, Hildur går.

Hon hittar brevet i vänstra innerfickan, hon knycklar genast ihop det och stoppar det i blusfickan som en liten näsduk.

När hon kommer ut är det full morron, sjön är full av små svaga blinkande gnistor, månen försvinner lungsiktig i den mörkaste skogen. De har väntat på henne, ser hon. Mary står med ansiktet mot solen och gråter utan att lyfta en hand, hon menar allt hon gråter och har en stund hon aldrig ska glömma. Sakta gör sej Victor lös ur hopen och går mot lidret, medan alla tiger låser han dörrn om den döde. Han går till Rudolf med nyckeln, det är mer än Rudolf kan bära. Han står och ser på nyckeln tills den upplöses i tårar.

De står alla och ser på den låsta dörren, först genom den tycks det bli begripligt det som hänt. Till och med Simon får fram en tår och Hagström blir våt bakom örat, tar sej där då och då med den torrkande handen. Men Ivar kan inte gråta, det han känner är befrielse, så tät som nu har dödsfällan aldrig varit. Den pressar sina kalla väggar kring honom,

den stramar sitt rep om hans hals, han kan knappt få fram de ljud han ännu måste. Med rösten nästan kvävd av fällan ställer han sej mitt emot alla och skriker så gott han kan:

— Det var jag som gav en grimman. Det är mitt fel alltihop!

Han slår sej för bröstet, han väntar sej att de ska kasta sej över honom men ingen ens tar ett steg. Förtvivlad styr han mot det sista hoppet, står plötsligt mitt för Siri och pressar ur sej:

— Och dej har jag liggat med. Det var inget vidare. Men du kan inte gå och skryta med din oskuld längre nu.

Men slaget han väntar uteblir, hon kryper inte för piskan. Mycket rak ser hon honom i ögonen och viskar med ett oändligt medlidande:

— Stackars stackars du.

Då gråter han äntligen, med ögonen sprutande av förtvivlan vänder han dem alla ryggen, får tag i Filips arm och drar honom med sej ut mot vägen, gubben hinner väl knappt med. De går åt Gävle, daggen fastnar i byxfransarna, gubben halvspringer.

— Har du en penna, flämtar han, han får inget svar.

— Jag kom på en dikt, fortsätter han, han har redan håll, om du inte har nån penna kan du väl i alla fall hjälpa mej att komma ihåg den.

Ivar går mitt på vägen, där kommer aldrig nån

spårvagn, han tog en försäkring strax innan det hände. När herr Lund nu ryckes bort, sa agenten, det lät så enkelt.

— Jo det är så här, flåsar Filip. När morgonen kommer till alla blad / gråter duvan i land och stad. Hör du mej?

— Hör du mej, skriker han, till slut begriper han att Ivar aldrig kommer att höra mera som han hörde förr, solen ligger bakom dem och baddar i ryggen, trådarna börjar sjunga i skyn.

— När dagen kommer till land och stad, deklamerar Ivar, till slut skrattar han så han viker sej, ju värre ont det gör dess mer skrattar han. Ju mer ont han gör Filip dess mer skrattar han.

Järnet under Ivars sko har blänkt slut, nyckeln ligger tung i Rudolfs ficka. Bara Westlund gråter.

— Inte grina Hilmer, viskar Hildur och torkar allteftersom det kommer.

Men han är ousinlig, hans bedrövelse har ingen botten. Jag kunde ha räddat honom, tänker han. Han skulle ha stått på listan, det var det. Och hade inte hund varit! Nu är det för sent, nu är dörren låst, han är den uslaste som lyft en yxa. Men innan allt är slut får Hildur en syster om halsen, Siri. Hon ser från det ena westlundska ansiktet till det andra, från det våta till det torra. Jag är en Westlund, kommer det plötsligt för henne, nu hör jag hit. Och mycket stark för Hildur Westlund de sina ner mot bilen.

Och solen stiger över bröllopsnatten, snart torkar den alla tårar. Simons enda och Hagströms bakom örat, gräset torkar den och alla våta tak som natten gråtit på. Den torkar vattenhålet i kattens dike och den torkar molnens våta vingar. Den går med sin torkhandduk över sjöns blöta klippor, den torkar allting bara man väntar länge, den torkar Plymouthen och alla våta grimmor, den torkar havren där ingen går, den torkar löven som älgen äter. Den torkar all världens gråt.

Sist torkar Westlunds.

Var är den vän som överallt jag söker?

Det slutar med att alla somnar — alla utom en. Det slutar alltid med att alla somnar — alla utom den saliga. Men innan alla somnar har jakten gått. Var är den vän som överallt jag söker? Innan alla somnar har alla sökt, på mornarna finner vi dem insomnade överallt, många i de underligaste ställningar. Om mornarna hittar vi sökarna sovande. En del sover i skogen på svarta stenar, de ligger utsträckta över stenarna med sönderrivna naglar. Somliga kommer flytande med strömmen, håret flyter alltid åt motsatt håll. På ängarna ligger många, en del ängar ser ut som slagfält om mornarna, men utan blod. Somliga ligger i gropar. Den här lilla svarta gropen — skulle det vara mitt hem? Men ingen frågar, alla sökare somnar där de finner och finner de inte somnar de där de är. Många finner vi på glaciärerna med smältande armar och i träden hänger några om mornarna, hänger rätt upp och ner som om de stod i luften stilla.

Ja överallt hittar vi dem om mornarna, dem som överallt sökt sin vän.

*

Men var gubben var just då, det förstod de först inte. Alla hade lämnat gårn, alla som inte hörde dit, de lyfte opp soffan på flaket, Nisse följde med. Lastbilarna for i solen, jäntorna sitter bak på soffan och gråter ihop, sa Hagström till Westlund. Sitter! I Amerika, sa Westlund, där *stod* man och grinade på Wall Strit. Så här. Han slog skallen i biltaket. Öka, sa han arg, kör sjövägen så hinner vi före Simon, de var snart oppe i hundra, det blev svårt att hålla sej kvar på soffan.

Men var gubben var det var det ingen som begrep. »Han kan ha gjort någe tokigt.» De begrep inte att han bara var ute och sökte vad alla söker: Den vän. De gick ut och sökte själva, det var sol men inte torrt än. Pappa, kallade de, de gick i ett långt dike, lera på botten, plötsligt såg de hans spår. Tysta smög de sej pån, han stod inne i rågen, nästan begravnen i råg. De kunde se hur han stod och kände rågen svalla kring kroppen, han stod och badade i råg. När han kom ut på renen bar han ett ax i hand, de såg att han nöp ur ett korn och bet, han såg dem inte, han såg bara rågen.

— Pappa, kallade Rudolf, han gick fram före de andra. Victor blev inte förvånad, han steg ner i diket, de kunde alla se att han hittat någe han länge saknat. Han var lycklig och jämn, det var väl rågen. Det är väl döden, tänkte han själv. Man går ner och dör, man bär döden med sej vart man går. Där-

för är man så rädd för sej själv. Men till slut blir man själv buren, då tackar man och tar emot.

Han sa: I morron tar du och skär, Rudolf.

Rudolf sa: Du har kommit ner nu, pappa.

Han svarade: Det kan hända. Men i morron tar du och skär.

Han gick först genom diket, de andra efter i en tät trupp. Det var som om de gick i diket och demonstrerade, de bar standar av råg. Rågen var inte den vän de sökte, därför demonstrerade de just, de hatade sina standar. När han steg opp på renen bad han Rudolf om nyckeln.

*

De täckte inte över hans nakna sköna ansikte, de bar det som det var lyft mot solen över gårn. Victor tog fötterna, han var inte tung, armarna svängde lugnt i bärarnas lugna rytm, han måste ha gjort sej illa på hand strax innan. De hade inte slutit ögonen på, de ville han skulle se det de såg det sista han gjorde, för det var en fin söndagsmorrn. De öppnade bägge grindarna fast det hade räckt med en, bägge farstudörrarna öppnade de också, det var nödvändigare.

Irma hade berett salen till besöket, när de kom in var bordet naket och salen vädrad, gardinerna var

nerdragna. Girlangerna hängde ännu kvar men störde inte. På ena bordsändan stod en ljusstake med tre brinnande ljus, där la de hans huvud. Rullan och Svea var ute och skar av alla dahliorna, de la dem vid hans fötter. Mary såg till att allt blev lagt som det skulle. Hilma letade i skänken, till slut fick hon tag på en liten ask. I asken låg två mynt från Karl XII:s tid, de var små och kalla, de hade legat på Augustus Asps ögon den natt han dog. Irma sa: Jag gör det, mamma. Han låg och tittade upp mot åsen med Villes patroner, hon sköt igen ögonlocken så sakta det gick. Mynten låg på ögonen som sigill, hon sa: Gå ni. Jag vakar hos en. De svarade att det inte var natt. Hon ville vaka ändå, hon behövde vaka, hon trodde hon skulle vinna nånting innan det blev för sent.

När Rudolf och Sören bar ut Ville och de andra gick blev hon alltså ensam kvar. Hon tog en stol och satte sej bredvid honom, hon kom att tänka på hans händer. Hon la hans armar i kors över bröstet och hans händer på varann, om några timmar skulle det vara för sent. Han var hennes, det var så märkvärdigt, han hade ingen nu, bara henne. Hon hade aldrig haft någon förut, framemot mjölkdays somnade hon på stolen.

*

Men Ville var tung, de försökte fån att stå, det gick inte. Ibland måste de lägga nern, de satte sej bredvid honom i gräset och rökte. Till slut bar de honom bara några tiotal meter i taget, det var så skönt att få bäran. De satt tysta och funderade på vad Ålasse skulle säga. Han kommer ut med geväret, kom de överens om slutligen. De rökte och såg ut över sjön, björken hade nästan flutit över nu, de tyckte det hade gått över ett helt liv sen de badade och sköt fisk. De kunde liksom säga: Minns du den gången? Det var tyst i hela Fuxe och i skogen kring, Ville suckade ibland och vred sej i gräset, de kom torrskodda över ån. Värst var det oppför brinken, de slet och drog, svetten lackade, till slut försökte de rulla honom som en kavel och det gick bäst. De la ner honom på verandan, mycket tyst. Rudolf bultade med knytnäven, efter en stund kom steg och släpande hängslen, det lät som råttsvansar. De gömde sej bakom närmsta knut. Först stack gevärspan fram, de stack in huvuna. Sen hörde de geväret ramla, de tittade om knuten. Ålasse låg på knä bredvid sonen. Vad har de gjort me dej de jävlarna, jämrade han, får jag tag i dem ska jag skjuta dem i småbitar.

Nu kom Erika ut. Han är väl full, sa hon, hon hade den smutsigaste särk de sett. Han är hemma, sa Ålasse, i morron ska han få så mycket brax han vill. Han är full som ett svin, sa Erika och tog opp ge-

väret. Grabben min, hörde de Ålasse säga, nu satt han på verandagolvet, han lyfte opp Villes huvud i knät sitt, jag ska skjuta dej en älg, den största vi kan hitta.

— Ska han ligga här, sa Erika. De försökte bära in Ville, de kom ingen vart. Gå efter filter kärring, skrek Ålasse, och gå efter kuddar. De såg Ålasse sträcka ut sej på golvet bredvid sonen, Erika kom med kuddar och filter, hon bredde över dem. När hon gått och det var tyst i huset hörde de att Ålasse grinade, de smög sej fram och tittade. Då såg de hur han låg och jobbade och slet för att få in Ville i sin famn, försökte få honom mot sej, han försökte vrida pån. Ville låg som en klippa, låg där han låg hur än gubben slet.

*

Victor la sej i Hildurs säng, han hade axet med sej, la det på täcket. Efter en stund hörde gumman att han gick opp. Hon vågade inte fråga vad det var, hon bara öppnade ena ögat och såg, nyss hade klockorna slagit över Wallinder. Hon hörde han gick opp, trappan knakade, tiljorna knarrade på hans rum, mycket snart kom han ner. Hon hörde han gick sakta som om han bar någe. Han kom inte tillbaks in i kammarn, han gick ut. Hon låg och undrade men fick snart svar. Det gick nån förbi kammarfönstret,

hon gläntade på gardin. Det var han och han ledde en cykel, på pakethållarn stod bästa klockan, den gick än, pendeln sken i solen. Hon förstod vart han var på väg. Gud låten komma fram, bad hon. Hon gick opp och tog axet och la det mellan bröstet.

Men det var långt. Jag måste, tänkte han, annars är det en evig skam. Han lät bli att titta opp, bara gick och gick. Prästen förbi och fjärdingsman förbi, smen förbi, ibland slog klockan. Han räknade aldrig slagen, han mötte ingen. Det är sista gången du är i bynn, tänkte han, han måste skynda sej innan klockan stannade. Bortom kyrkan var vägen nygrusad, om han gick och glodde ner såg han ett spår, det gick tvärs över vägen och ut. Det låg en cykel i diket, han lyfte av klockan, la cykeln bredvid den andra. Han gick över diket och in i Luttmans hage, där låg Bjuhr på rygg i gräset. Huvet hade han på bildynan, kläderna låg kringströdda kring enarna, tvåkronorna låg och blänkte här och där, på fingret blänkte ringarna i solen. Victor ställde ner klockan, han lyfte opp ringhanden och drog aven ringarna. Sen stod han länge och ångrade sej medan klockan gick, funderade hit och dit. Jag lutar mej ett tag, tänkte han och stoppade ringarna i västfickan, får se sen. Han hade aldrig stulit en sak förr. Han kunde inte hitta på om det var fel. Så han somnade just som klockan slog sex i gräset.

Tidigare och i Westlunds kök. Han satt med Si-

mon, tiden gick. Ska du inte in till bruden, undrade Simon, rätt utanför fönstret stod bilarna. Det var ingen som hade vunnit, de hade brakat ihop med flyglarna där sjövägen gick opp i stora.

Det var en sak Westlund ville ha reda på. Gå in först, sa han till Hildur, jag har en sak att tala med Simon om, drängarna gick in till Hagström och söp.

— Simon, sa Westlund, jag hade kunnat göra nånting. Vad då med, undrade Simon. Med grabben, svarade Westlund, med han som dog. Det är som så att det var mitt fel alltihop. Skulle du ha gömt grimorna hade han fått tag på en hässjelina, det låg fullt på logen, sa Simon.

Är det en tröst?

— Simon, jämrade Westlund och tog hans hand, jag var le mot grabben en gång jag. Han var här och tiggde, bad att få lite räntor, morsan var sjuk, sa han, det var länge sen. Och vad gjorde en sån jävel som jag? Jag hade nyss köpt hund, visste inte vad hund gick för. Ge dej iväg, skrek jag, innan jag släpper lös hund. Han hann inte unnan, fick byxbenet sönderslitet.

Simon sa: Inte hängde han sej för det.

— Hur ska jag kunna veta det, undrade Westlund, han gick fram till fönstret, han öppnade fönstret. Jag får aldrig reda påt, skrek han. Nu vände han ryggen åt Simon, han stod och pratade rätt ut åt vem som helst. Jag ska skjuta hund, skrek han till

exempel, i morron dag ska jag göra mej av med hund. Han drack av groggen, den var stark och han var svag. Och jag skulle in till henne, ropade han, jag som inte är värd att vara hennes disktrasa en gång. Han stod i fönstret och devalverades från klunk till klunk, till slut var det bara lumpen kvar. I Amerika, sa han, där gjorde de av med såna som jag i stora maskiner och det som kom ut det använde dom till vägfyllning.

— Men Simon, viskar han med tomt glas, tomt ansikte och tomma knän, om man tager vad man haver varför tar man då en sån som jag? En sån jävel?

Och han vänder sej om för att möta en vän men tomhet möter han bara. Simon är borta sen länge, är borta utan ett ljud.

— Man skulle ha nån jävel, gråter han och glider i golv.

*

Inte se pån, tänkte hon, hon grät inte. Han ska få allt han begär, jag ska bara inte se pån. Hon visste inte då ännu hur nära hon var att mista sin vishet: man tager vad man haver. Först när han tog i dörrn kände hon hur långt hon var kommen. Hon inte bara blundade, hon vände ryggen till. Hon hörde honom klä av sej vid sin sängkant, hon knöt ihop sej till en knut. Men ett var dumt: Hon kunde inte

låta bli att höra hur kläderna föll. När hon hörde att han var naken knöts hon opp, han lyfte täcket. Jag ska inte se pån, tänkte hon, hon vände sej moten. Hon såg i alla fall.

Hon såg men hon slog inte Simon i ansiktet, hon smekten. Hon lyfte sej fram moten, hon hatade det, hon gjorde det i alla fall. Hon gjorde det med en sorts glädje.

Nånting får oss att välja den största förnedringen framför de mindre. Men vad, blev hennes fråga sen. En gång var det en som skrev en insändare till en kvällstidning om den saken, den blev inte införd. »Varför älska vi att sjunka?» var den rubricerad. Den löd:

»Jag undrar om läsekretsen skulle kunna hjälpa mig att besvara ovanstående fråga eller åtminstone tala om om det svar jag kommit fram till är till alla delar felaktigt. Det finns ju en i vårt nuvarande samhälle ofta, i pressen såväl som på andra fora, påtalad tendens hos människorna att uppsöka nederlaget. Jag känner från mitt eget verksamhetsfält många sådana fall av självstympning, där värdefulla individer självmant beskurit sina möjligheter till utveckling. En hel kategori människor går sålunda omkring hela sitt liv och utger sig för att vara sjuk med sådan konsekvens, att den till slut verkligen inte förmår skilja mellan sjukdom och hälsa. Nu är den formen av självvald invaliditet relativt lättgenomskinlig till sin

syftning. I den utan tvivel riktiga föreställningen att vårt moderna samhälle kräver hundraprocentig effektivitet av sina medborgare uppstår hos många av samhällsmedlemmarna en på alla sätt förklarlig rädsla för misslyckandet. Genom att utge sig vara skadade till så och så många procent, erhålla de ett slags försäkring mot misslyckandet, som för fler människor än vi tro är det enda som gör livet uthärdligt.

Men detta sjunkande är endast en etapp, en station på vägen. Det mest beaktansvärda fenomenet är den stigande lusten att uppsöka det totala nederlaget, den fullständiga invaliditeten, den djupaste förnedringen. Efter funderingar i olika riktningar har jag kommit till följande av frågor bestående slutsats: Ha vi kanske alltför grundligt upplevt segerns, framgångens och upphöjelsens elände för att längre orka tro, att vi den vägen skola kunna uppnå frälsning. Vad är då frälsning? Jag tror att frälsning är den process, varigenom vi plötsligt förmå bära, att detta livet är meningslöst, tomt, kallt och likgiltigt, i sig själv ett intet. Om vi utgå ifrån, vilket man förvisso bör göra, att förmågan att bära denna den värdefullaste av kunskaper slutligen är oundgänglig för människan uppstår frågan: I vilket läge äro vi lättast mottagliga för frälsningen? Våga vi svara: Segern ger intet stöd och upphöjelsen är en öken, i vilken vår själ försmäktar? Vi undra alla: Vad tänka andra människor på när de äro ensamma? Om de tänka som vi varför

få vi då aldrig veta det? Och veta vi kanske alla samma sak utan att våga yppa det för varandra? Och fråga vi kanske alla: Var är den vän som överallt jag söker? Finna vi honom kanske alla, själva blodiga och sönderslagna, liggande blodig och sönderslagen på den botten dit vår förtvivlan driver oss att falla? Djupare, djupare, skriar vår längtan, och vi hejda icke fallet. Det är icke för att vi älska att falla som vi falla, det är icke för att vi älska att kräla omkring i mörkret som vi göra det, det är icke för att vi älska döden som vi söka den, ty vi veta ju att döden endast är ett straff för att vi levat. Men vi tro oss måhända i mörkret kunna finna ett ljus som ljuset självt förmenar oss, vi tro oss kanhända i ensamheten kunna finna en vän som gemenskapen förmenar oss.

Sker oss detta? Jag vet det inte, ty om det som verkligen är värt att veta stå endast gissningar att få. Men om någon i läsekretsen har någon åsikt i föreliggande fall så vore tacksam för svar

Mångårig lösnummerköpare»

Hon var alldeles ensam när hon fann. Simon hade nöjd vacklat sin väg, det ljusnade mycket ute. Hon stod på knä vid sängen med sängkanten inskuren i pannan, det var kallt på golvet, det skulle vara det. Det var mörkt på botten, hon kröp naken omkring och letade efter något. Det fanns bara stenar och mellan stenarna smuts, hon kände hon kom till ett vatten, hon låg på en mörk klippa och under henne

var vattnet. Något grep henne för att slunga henne i, hon skrek förtvivlat men ingen hörde henne. Hon föll och sjönk, det var inget vanligt vatten, det var en syra. Stycke för stycke löstes hon opp, armarna tog längsta tiden, till slut var hon helt förintad. Vatten i ett vatten; man hade tänt en eld, hon var en eld i elden. Hon ägde elden, som lågan äger den, hon ägde ingenting. Jag är ingenting, låg hon och drömde medan hon förintades till ett nytt liv, vad som händer mej är oändligt likgiltigt. Men jag måste finnas. För det finns ett hus.

Det finns ett hus, det står väl nånstans på en friköpt tomt. I det huset är jag fönstret och du är dörren, alla är vi nånting i det huset. Därför behöver huset alla, det behöver till och med en smutsig sten under fotskrapan. Och det behöver tröskeln som suckar efter frihet, som om det fanns någon frihet utanför huset. Utanför huset finns ingenting men inne i huset finns bestämmelsen.

Finns något mera i det huset? Är det ett obebott hus som vi formar eller bor där någon i oss? Vi måste söka, suckar dörrarna, efter någon att öppna oss. Vi måste söka, klagar golven, efter någon som trampar oss.

Käre, tänkte hon, vi måste vänta. Inte kan huset söka den hemlöse, den hemlöse måste söka huset. Huset måste vänta. Och nu vet jag vad den väntan heter. Den heter frid.

Så när den som släppte hundarna lösa frågade: Kan en brottsling känna frid? svarade hon jublande: Ja, herre, endast han.

*

Om mornarna hittar vi dem sovande, på sidan, på rygg eller hängande, de har så kära ansikten. De menade ingenting illa. De sover överallt på jorden och ingen nämns väcka dem. De sover så djupt, men det blev som det blev, de menade ingenting illa.

I Luttmans hage sover Bjuhr på rygg, ringar har han ånyo på pekfingret, Victor sover i Luttmans dike med huvut intill klockan. Hos Sören sover Svea och hos Svea Sören. Rullan sover i Rudolfs soffa och Rudolf sover i sin. Luffarna sover på varsin sida om en grönfodershässa. Nu skiljs våra vägar, väste Ivar, då gick Filip och la sej på andra sidan hässjan, om Ivar skulle ångra sej. Gunnar sover i köket och vet inte om att han är ensam, en gång får han veta det. Martin sover på bordet med dahlior vid fötterna, Irma sover på stolen och drömmer att han lever. På Ålasses veranda sover Ville med huvut i Ålasses armar och Ålasses armar sover. Sångarn sover på Tokanders' golv och Tokanders sover på brev. Wallinder sover på snigelns golv och snigeln sover i sitt hus. I Plymouthen sover Mary och Nisse sover i soffan på trettifemmans flak. Föreståndarn sover med

smörgåsar vid sängen och Klara sover i samma rum som Gud. Hilma sover i Hildurs säng och Westlund på Westlunds golv. I lagårn sover korna och älgarna under aspar. Simon sover utanför Siris dörr och Siri sover på balkongen, hon har Hildurs hjärta inlåst. Med nyckeln under kudden sover gumman Bjuhr i kammarn och Karlsson sover vid Hagströms bord och Hagström vid sitt eget. I vassen sover gäddan och i häcken igelkotten. I brunnen sover grodan och i molnen regnet. I livet sover döden och i döden livet. På klippan sover Lorelei, hon har grått hår.

Men bruden ligger vaken.

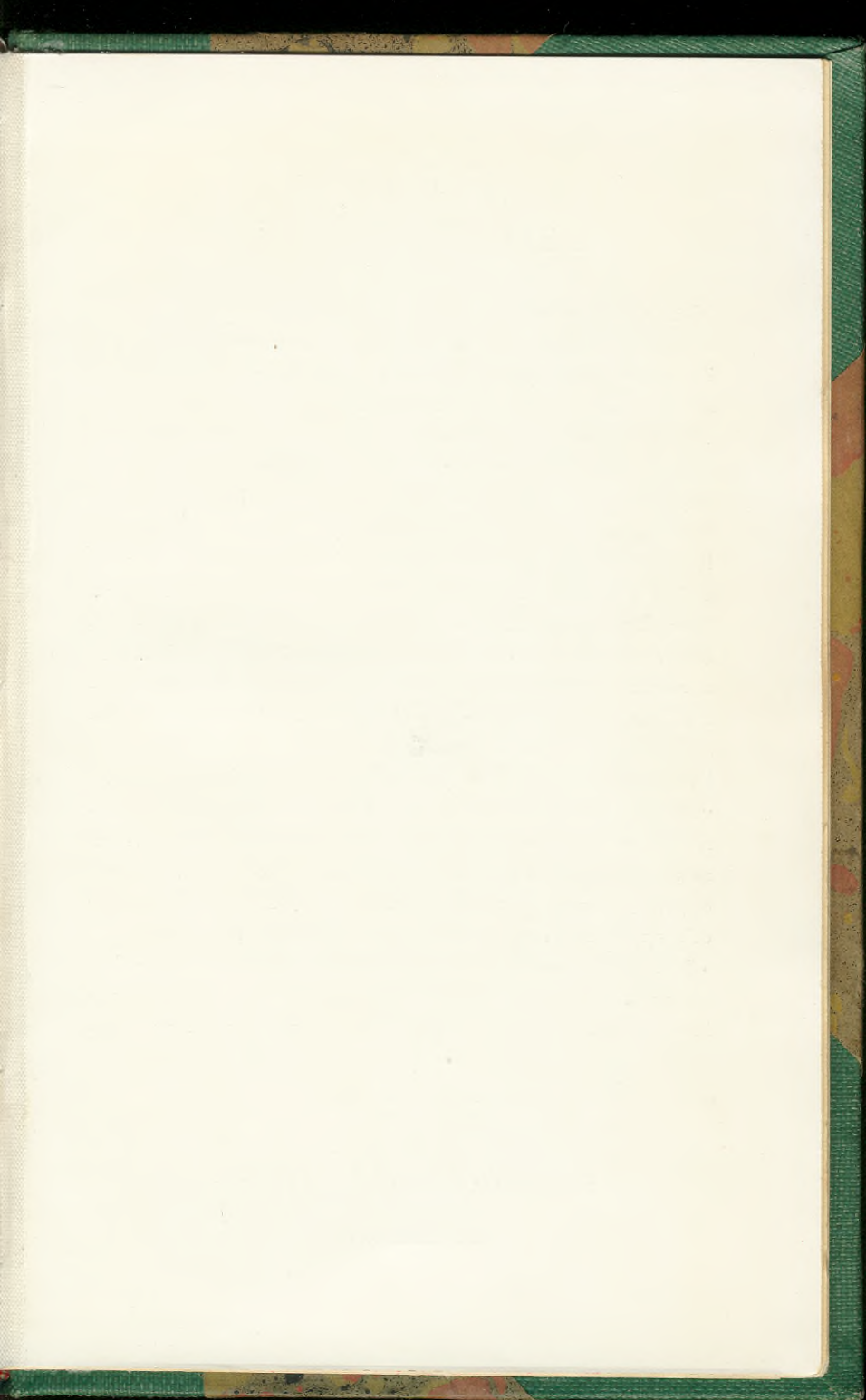
Och bröllopsnatten går.

Stads. 25/9-50

12

INNEHÅLL

Vem knackar på brudens fönster?	5
Vem vet var min plåga sitter	44
Man tager vad man haver	152
Var är den vän som överallt jag söker?	283

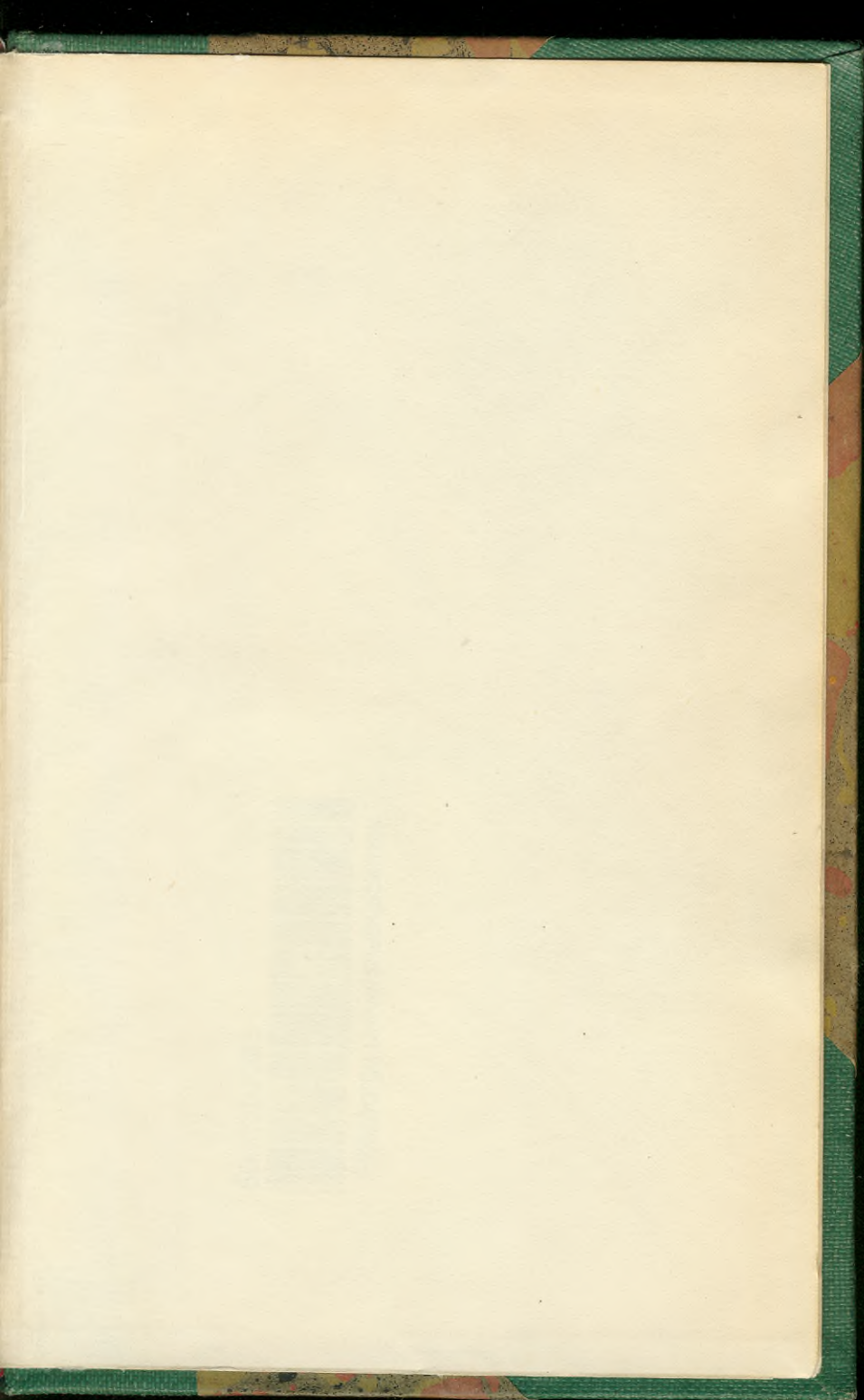
Stig Dagerman
BRÖLLOPSBESVÄR

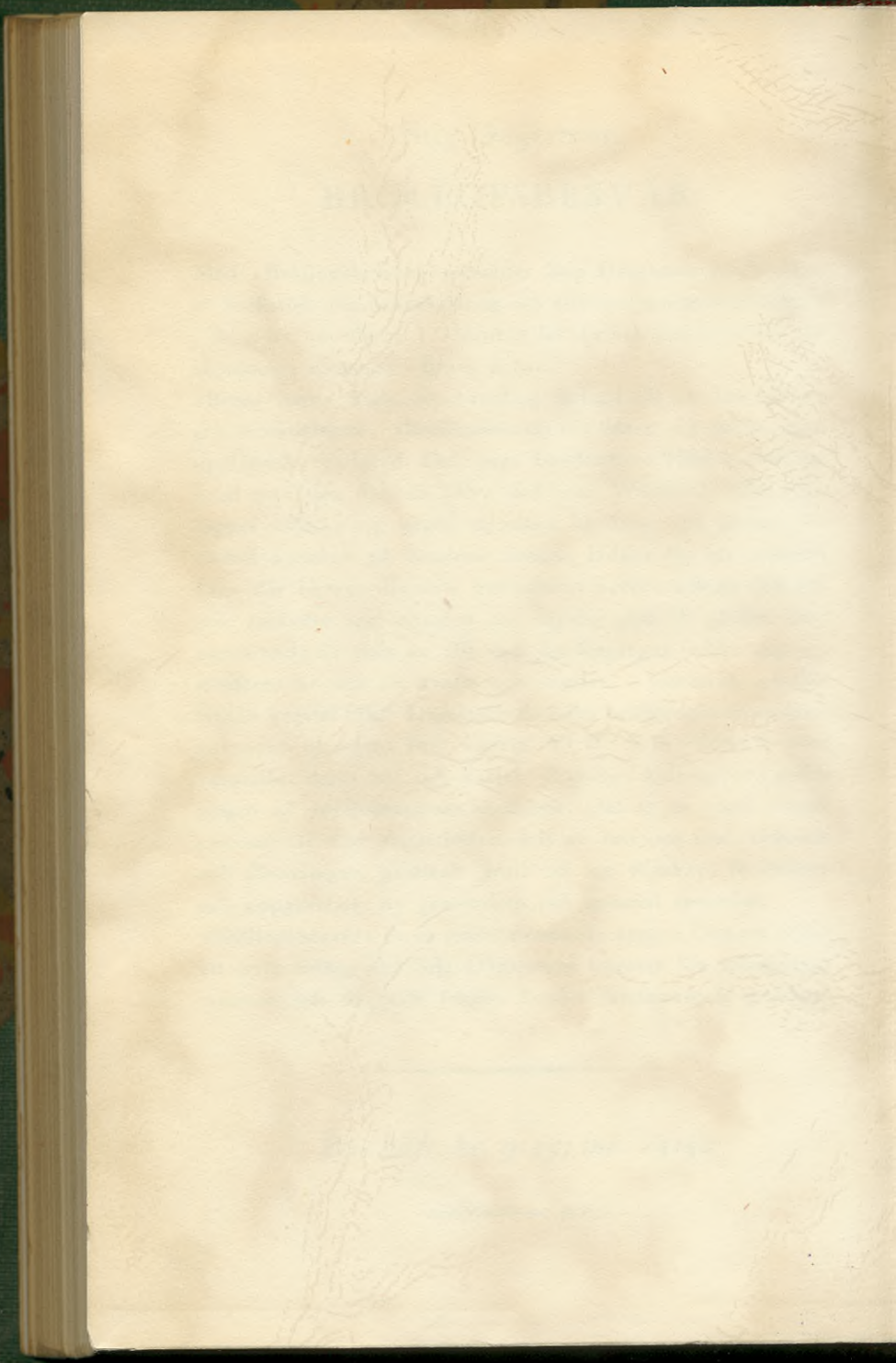
Med »Bröllopsbesvär» fortsätter Stig Dagerman på den linje av realistisk människoskildring och själsanalys som förebådades i flera av novellerna i »Nattens lekar» och som ännu klarare skönjdes i romanen »Bränt barn».

»Bränt barn» hade sin handling förlagd till ett hus vid en grå storstadsgata; »Bröllopsbesvär» tilldrar sig på en liten uppländsk bondgård. Den unga bonddottern Hildur skall stå brud med den dubbelt äldre slaktaren Westlund. Före brölloppet tilldrar sig några mystiska händelser på gården: en okänd knackar på brudens fönster, Hildur får ett anonymt brev där hennes djupaste hemligheter berörs, och en sjuk luffare anländer som objuden och osynlig gäst till gården. Det närvarande är fullt av allt vad det förgångna laddat upp, atmosfären är dovt av kvalm och ängslan. I intensiva och förtätade kapitel följer Dagerman de olika bröllopgästernas förhållanden timmarna före vigseln. Vi får se in i deras liv med varandra, deras hat och kärlek. Romanen kulminerar i skildringen av bröllopsnattens händelser. Det är en varm svensk sommarnatt med augustimåne, full av lust och kval, slagsmål och försoningar, gammalt groll och ny vänskap, förförelser och uppgörelser, ny gemenskap och gammal ensamhet.

»Bröllopsbesvär» är en starkt dramatisk roman. Den ger också ett nytt belägg för Stig Dagermans intresse för människans innersta och djupaste frågor, hennes fundamentala problem.

Pris häft. kr. 9:25; inb. 15:50

6000358023

Göteborgs universitetsbibliotek

7.80

VASA STADENS
Bokbinderi
GÖTEBORG

